

วารสารวิชาการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

The Academic Journal

Faculty of Humanities and Social Sciences
Nakhon Sawan Rajabhat University

ISSN 2465-4426 ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2563

วารสารวิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2

กรกฎาคม-ธันวาคม 2563

วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เป็นวารสารราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม) ตีพิมพ์ บทความวิชาการ บทความวิจัย และบทปริทัศน์หนังสือ ที่มีเนื้อหาในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ สาขาภาษาและภาษาศาสตร์ วรรณคดี ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ มานุษยวิทยา สังคมวิทยา ศาสนาและปรัชญา ดนตรี นาฏศิลป์ ศิลปกรรม ศึกษาศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

เจ้าของ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภิญโญ ภูเทศ

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนิภา พรหมมาศ

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร. โกวิททย์ พวงงาม

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ชัย ปิฎกรัษดิ์

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร. อุทัยวรรณ ภูเทศ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาทิตย์ ตรุณัยธร

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ภาพปก : ว่าที่ ร.ต. อนุ คุ่มเพชร

ออกแบบรูปเล่ม : ว่าที่ ร.ต. อนุ คุ่มเพชร

พิมพ์ที่ : สำนักพิมพ์ค่าน้ำ บริษัท ดีเซมเบอร์ จำกัด

เลขที่ 248/7 ซอยมิตตคาม ถนนสามเสน แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต

กรุงเทพฯ 10300 โทรศัพท์ 02-8845933-4

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2563 เล่มนี้ ประกอบด้วยบทความทั้งหมด 14 เรื่อง ซึ่งเป็นผลงานของผู้นิพนธ์จากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นอาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา โดยมีขอบเขตเนื้อหาที่หลากหลายภายใต้กรอบของความเป็นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดังนี้

บทความด้านนิติศาสตร์ จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง นโยบายของรัฐในการควบคุมอาคาร: มุมมองด้านกฎหมาย ของ พิมุข สุศีลสัมพันธ์ และฟ้าใส สามารถ บทความเรื่อง มาตรการทางกฎหมายของการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ของ กฤติญา สุขเพิ่ม และ จิราพร บาริตี บทความเรื่อง ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบว่าด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ของ วิฐาภรณ์ น้อยนาถุม และสุนีย์ มัลลิกะมาลย์ บทความเรื่อง กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ของ มโหสถ เกิดเดช และสุนีย์ มัลลิกะมาลย์ และ บทความเรื่อง กฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิคนพิการ ของ พรเทพ เตียเจริญวรรณ และ สุนีย์ มัลลิกะมาลย์

บทความด้านดนตรีและศิลปะการแสดง จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง การฝึกหัดระนาดทุ้มตามแนวทางของครูอุทัย แก้วละเอียต ของ วรณวลี คำพันธ์ บทความเรื่อง การแสดงขับร้องเดี่ยวโดย มัลลิกา ชมภู ของ มัลลิกา ชมภู และวีรชาติ เปรมานนท์ และบทความเรื่อง การสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ของ กรฤต นิลวานิช

บทความด้านการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของ นิภา เพชรสม บทความเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะเพื่อเสริมทักษะเรื่องเพื่อนซอปิ่นฝ้าย โดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ของ ณัฐพัชร มหายศนันท์ และปรุฬห์จักร อัครารัตน์สกุล บทความเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยค โดยใช้สมองเป็นฐานของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ของ หนึ่งฤทัย ชวนะลิขิกร และบทความเรื่อง การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา ของ ขวัญดาว มาอยู่ นภัสสรณ์ เหลืองศักดิ์ศรี โชติวัน แยมขยาย และมุกิตา สัตถุศาสน์

บทความด้านคติชนวิทยาและการออกแบบ จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง “ลำผีฟ้า” โลกทัศน์ความเชื่อด้านการรักษาสุขภาพของชาวอีสาน ของ เบญจภักดิ์ เจริญมหาวิทย์ และ บทความเรื่อง อัตลักษณ์เครื่องประดับกะลามะพร้าว กลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าว ชุมชนหัวเขาตาคี อำเภอตาคี จังหวัดนครสวรรค์ ของ สมลพรรณ ภู่เล็ก

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอเชิญคณาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจ ส่งผลงานในรูปแบบบทความวิจัยและบทความวิชาการ มาตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เพื่อร่วมเป็นก้าวต่อ ๆ ไปของพวกเรา

สารบัญ

การฝึกหัดระนาดทุ้มตามแนวทางของครูอุทัย แก้วละเอียด วรรณวลี คำพันธ์	1
การแสดงขับร้องเดี่ยวโดย มัลลิกา ชมภู มัลลิกา ชมภู และวีรชาติ เปรมานนท์	19
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนของโรงเรียนบางสะพาน วิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นิภา เพชรสม	34
นโยบายของรัฐในการควบคุมอาคาร: มุมมองด้านกฎหมาย พิมพ์ สุตีสัมพันธ์ และฟ้าใส สามารถ	49
การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ภาคศิลป์เพื่อเสริมทักษะเรื่องเพื่อนซนปิ่นผ้าย โดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ณัฐพัชร์ มหายศนันท์ และปรุพห์จักร อัครารัตน์สกุล	65
“ลำผีฟ้า” โลกทัศน์ความเชื่อด้านการศึกษาสุขภาพของชาวอีสาน เบญจภักค์ เจริญมหาวิทยาลัย	76
มาตรการทางกฎหมายของการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิง จากตู้น้ำมันหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กฤติญา สุขเพิ่ม และจิราพร บาริศรี	88
อัตลักษณ์เครื่องประดับกะลามะพร้าว กลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าว ชุมชนหัวเขาตาคี อำเภอตาคี จังหวัดนครสวรรค์ ศมลพรรณ ภูเหล็ก	100
ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบว่าด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม และสุนีย์ มัลลิกะมาลัย	116
กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มโหสถ เกิดเดช และสุนีย์ มัลลิกะมาลัย	135
การพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยค โดยใช้สมองเป็นฐานของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา หนึ่งฤทัย ขวณะลิขิต	150
กฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิคนพิการ พรเทพ เตียเจริญวรรณ และสุนีย์ มัลลิกะมาลัย	164

การสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากอัตลักษณ์ ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กรฤต นิลวานิช	182
การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยของผู้เรียน ระดับอุดมศึกษา ขวัญดาว มาอยู่ นภัสสรณ์ เหลืองศักดิ์ศรี โชติวัน แยมขยาย และมูทิตา สัตตฤศาสน์	200

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความประจำปี
วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2563)

รองศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ แสงทอง
รองศาสตราจารย์สิทธิกร ศักดิ์แสง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กฤติญา สุขเพิ่ม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนาธิป ชินะนาวิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เทพิกา รอดสการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภูรดา เขียงจิ่ง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภิญโญ ภูเทศ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พนารัตน์ มาศนมาตล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เขียวเรศ ภัคดีจิตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาวิตรี สอาดเทียน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรทัย อินตะไชยวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุทาน บุญเมือง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชูชาติ คุ่มขำ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัทธีรา จันทร์ดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนัญญา วารีสอาด
ดร. ชนกิตต์ ธนะสุข
ดร. ดนุ ภูมาลี
ดร. มาริสา แซ่เฉิง
ดร. สุรรัตน์ จินพงษ์
ดร. อุบลนภา อินพลอย

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำองผู้ช่วยผู้พิพากษา
ศาลฎีกา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
มหาวิทยาลัยรังสิต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

การฝึกหัดระนาดทุ้มตามแนวทางของครูอุทัย แก้วละเอียด¹

Ranat Thum's practicing process according to the style of Khru Uthai Kaewla-iad

วรรณวลี คำพันธ์²

Wanwalee Kampan

บทคัดย่อ

ระนาดทุ้ม มักถูกเปรียบเทียบกับตัวตลกของวงดนตรี ด้วยเสียงที่ทุ้มต่ำและสำนวนทำนองที่ยั่วล้อให้เกิดความสนุกสนาน ทั้งนี้ วิธีการบรรเลงเฉพาะของระนาดทุ้มยังให้อิสระและเปิดโอกาสให้นักดนตรีสร้างสรรค์ทำนองได้ตามแต่ภูมิปัญญาและปฏิภาณ จึงเกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนในหมู่นักระนาดทุ้มรุ่นใหม่ว่า ไม่ต้องเรียนก็สามารถบรรเลงได้ ทั้งยังมุ่งเน้นการแสดงทักษะ กลวิธีพิเศษ และความคล่องแคล่วมากไปกว่าสุนทรียะของการบรรเลง บทความนี้จึงมุ่งสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากครูอุทัย แก้วละเอียด เพื่อนำความรู้เรื่องการฝึกหัดระนาดทุ้มของครูมาใช้เป็นแนวทางในการฝึกหัดนักระนาดทุ้มรุ่นใหม่ต่อไป

ผลการศึกษาพบว่า การฝึกหัดระนาดทุ้มตามแนวทางของครูอุทัย แก้วละเอียด ผู้เรียนจะต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ 2 ประการ คือ มือดีและหัวใจดี ซึ่งเกิดจากกระบวนการฝึกหัดระนาดทุ้มโดยเริ่มต้น ได้แก่ การจับไม้ การฝึกตีให้มีคุณภาพเสียงที่ดีและมีรสมือ การตีแบ่งมือให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ และการฝึกแปรทำนองระนาดทุ้มให้ได้หลากหลายสำนวนซึ่งแสดงถึงภูมิปัญญาและปฏิภาณไหวพริบ วิธีฝึกแปรทำนองระนาดทุ้มตามแนวทางของครูอุทัย ผู้เรียนต้อง “เรียน” และ “ต่อทาง” จากครูสะสมเป็นทุนความรู้ในตัวเอง แล้วจึงฝึกหัดแปรทำนองโดยยกตัวอย่างการแปรจากทำนองเริ่มต้น 10 ทำนอง ให้เป็น 20 ทำนอง โดยการแบ่งครึ่งแล้วนำมาผสมเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นสำนวนใหม่ ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องของสำนวนกลอนวรรคหน้าและวรรคหลัง ตลอดจนความสัมพันธ์กันของลักษณะการใช้มือ

คำสำคัญ: ระนาดทุ้ม การฝึกหัด ครูอุทัย แก้วละเอียด

Abstract

Ranat Thum is often likened to a joker of an ensemble due to its low timbre and syncopated idiomatic melody that comedically contrasts to other instruments. Yet the playing techniques of the instrument allows for freedom of melodic creativity depending on the player's knowledge and wit. This seemingly unrestricted playing possibility causes a misunderstanding among young *ranat thum* players that the instrument does not require a serious training. What is often emphasized are skills, technical flares, and agility rather than mastery of aesthetics. This article thus aims to synthesize the

¹ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พ.ศ. 2552 ปัจจุบันถึงแก่กรรม

² อาจารย์ สาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

อีเมลล์ wanwalee.kampan@gmail.com

Lecturer at Music Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: wanwalee.kampan@gmail.com

knowledge transmitted from *khru* Uthai Kaewla-iad and apply the findings as a training model for future ranat thum players.

The results revealed that according to *khru* Uthai Kaewla-iad, a ranat thum learner must possess a “good head” (intelligence) and “good hands” (dexterity). These two virtues can be acquired through several ranat thum drills starting from mallet holding, controlling of mallet strokes, left-right hand distribution of a melody, and wisely creating various melodic variation out of a single main melody. To create a melodic variation for ranat thum, a player must accumulate the musical knowledge from *khru* Uthai as a capital through the process of “study” (*rian*) and “extent the path” (*tau thang*). The player may, for example, try to combine the first and second half of the existing ten melodic variations to create ten new ones; but must above all consider the *rhyming* between the two halves and convenient hand distribution.

Keywords: Ranat thum, training, *khru* Uthai Kaewla-iad

บทนำ

ระนาดทุ้ม เป็นเครื่องดนตรีไทยที่สันนิษฐานว่าคิดประดิษฐ์ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 3 มีลักษณะภายนอกคล้ายกับระนาดเอก แต่ต่างกันด้วยจำนวนลูกระนาดที่น้อยกว่าและขนาดของลูกระนาดที่ใหญ่กว่า จึงส่งผลให้มีเสียงทุ้มต่ำกว่าระนาดของเดิม เหตุนี้เองจึงเรียกระนาดที่ประดิษฐ์ขึ้นนี้ว่า “ระนาดทุ้ม” และเรียกระนาดที่มีอยู่ก่อนว่าระนาดเอก ด้วยลักษณะกระแเสียงที่ทุ้มต่ำกว่าเครื่องดนตรีอื่นในวงปี่พาทย์ โบราณจารย์จึงสร้างสรรค์วิธีการบรรเลงเฉพาะของระนาดทุ้มขึ้น เพื่อให้เสียงระนาดทุ้มดังลอดออกมาได้ในระหว่างการบรรเลงรวมวง (ดุซมิ มีป้อม, 2544: 64-65) วิธีการดังกล่าว คือ การยกเยื้องทำนองให้ลงก่อนหรือหลังจังหวะตกบ้าง โดยการตีลัก¹ ยก² ล้วง³ จังหวะ วิธีการดังกล่าวคล้ายกับอาการหยอกล้อยั่วเย้า ลักษณะเช่นนี้เองจึงมีผู้เปรียบเปรยว่าระนาดทุ้มนั้นเสมือนกับตัวตลกที่สร้างความสนุกสนานให้กับวงดนตรี อีกทั้งวิธีการบรรเลงเฉพาะของระนาดทุ้มยังให้อิสระและเปิดโอกาสให้นักดนตรีสามารถสร้างสรรค์ ตกแต่งทำนองได้ตามแต่ภูมิปัญญาและปฏิภาณไหวพริบของตน จึงทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการฝึกหัดของนักระนาดทุ้มรุ่นใหม่ในปัจจุบันว่า ระนาดทุ้มนั้นไม่ต้องเรียนก็สามารถบรรเลงได้ โดยมุ่งเน้นการแสดงทักษะ เทคนิค กลวิธี

¹ ยก หรือยกเยื้องทำนอง คือ ทำนองที่ประดิษฐ์ขึ้นเป็นทางเฉพาะมีลักษณะการดำเนินทำนองและจังหวะภายในวรรคหรือประโยคอย่างไม่ปกติ (ไพฑูริย์ เฉยเจริญ, 2542: 14)

² ลัก หรือลักจังหวะ หมายถึง การร้องหรือบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีทั้งเครื่องทำทำนองและเครื่องประกอบจังหวะซึ่งดำเนินไปโดยไม่ตรงกับจังหวะ เสียงที่หนักหรือน่าจะลงตรงจังหวะก็ทำให้ตกลงในที่อื่นซึ่งไม่ตรงจังหวะ แต่การกระทำนี้เป็นไปโดยเจตนา เพื่อที่จะให้เกิดความไพเราะหรือเร้าอารมณ์ไปอีกทางหนึ่งซึ่งไม่ถือว่าเป็นผิด ลักหรือลักจังหวะนี้แบ่งออกไปได้เป็น 3 อย่าง คือ เหลื่อม ล้วงหน้า และย้อย ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันทั้งนั้น

³ ล้วง คือ การที่ผู้บรรเลงเครื่องดนตรีอย่างใดอย่างหนึ่งได้ทำทำนองเพิ่มขึ้นทำล้าหน้าเข้ามาก่อนที่จะถึงหน้าของตนในระหว่างเพลง เช่น เวลาบรรเลงลูกล้อ-ลูกชัต หรือเวลาจะรับจากร้อง เป็นต้น (กรมศิลปากร, 2545: 66)

พิเศษ และคำนึงถึงความสนุกสนานมากกว่าสุนทรียะของการบรรเลงระนาดทุ้ม อันประกอบไปด้วยรสมือที่แสดงถึงความปลั่งจำเพาะของเสียง ส่วนวงกลอนระนาดทุ้มที่แสดงถึงความลึกซึ้ง แตกฉานทางภูมิปัญญาของผู้บรรเลง ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่ของเครื่องดนตรี ในเรื่องดังกล่าวนี้ พิชิต ชัยเสรี คนทุ้มชั้นครูท่านหนึ่ง ได้แสดงทรรศนะไว้ว่า

...หลายท่านบอกว่าทุ้มเนี่ยไม่ต้องเรียนหรอก มีปฏิภาณอย่างเดียวสำเร็จ นั่นก็ไม่ถูก ต้องเรียนครับ แต่มันต้องสองอย่าง คือต้องเรียนด้วยและปฏิภาณด้วย ถ้าเรียนอย่างเดียวก็กินน้ำลายครู จืดหมด ไปไม่รอด มีแต่ปฏิภาณไม่มีน้ำลายครูเลย ก็เลอะ แล้วเพื่อ ดีไม่ตีตีไปก็จะโยนไม้แล้วก็รับพรึบ เล่นกายกรรมแล้วบอกว่าง่ง ซึ่งผมยอมรับว่าง่ง แต่นั่นไม่ใช่สุนทรียภาพ... (พิชิต ชัยเสรี, 2540)

ดังนั้น การ “เรียน” กับครูซึ่งเป็นต้นแบบเพื่อฝึกปฏิบัติการบรรเลงขั้นพื้นฐานจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้มีทักษะที่ถูกต้อง มั่นคง แล้วจึงต่อยอดไปสู่การบรรเลงระนาดทุ้มขั้นสูงต่อไปได้อีก ครูอุทัย แก้วละเอียด ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พ.ศ. 2552 ครูดนตรีไทยท่านสำคัญที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการวางรากฐานการปฏิบัติเครื่องดนตรีปี่พาทย์ ด้วยเป็นหนึ่งในคณะกรรมการร่วมกำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพนครดนตรีไทยด้านปี่พาทย์ เป็นผู้ริเริ่มให้มีการจัดการประกวดแข่งขันดนตรีไทยในระดับมัธยมศึกษา ตลอดจนเป็นครูสอนดนตรีไทยในสถาบันการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาอย่างยาวนาน ด้วยคุณูปการนี้ทำให้วงการดนตรีไทยได้ผลผลิตเป็นนักดนตรีไทยรุ่นใหม่ที่มีฝีมือดีเกิดขึ้นมากมาย ผู้เขียนจึงเห็นควรนำองค์ความรู้เรื่องการฝึกหัดระนาดทุ้มตามแนวทางของครูอุทัย แก้วละเอียด มาเผยแพร่ โดยเล็งเห็นถึงประโยชน์อันจะเกิดกับนักเรียนนักศึกษา ตลอดจนครูดนตรีไทย เพื่อฝึกฝนการบรรเลงระนาดทุ้มขั้นพื้นฐาน นำไปสู่การพัฒนาทักษะการบรรเลงระนาดทุ้มขั้นสูงต่อไป

ความสำคัญและบทบาทหน้าที่ของระนาดทุ้ม

ระนาดทุ้ม เป็นเครื่องดนตรีประเภทตอกแต่งทำนองโดยจัดเป็นกลุ่มเครื่องตามในวงดนตรีไทย มีลักษณะการดำเนินทำนองเฉพาะที่เรียกว่า “ทางระนาดทุ้ม” หรือ “ทางทุ้ม” ซึ่งแปลทำนองมาจากทำนองหลักหรือทำนองฆ้องวงใหญ่ ทางทุ้มสามารถจำแนกเป็นสำนวนระนาดทุ้มที่บรรเลงตรงกับจังหวะตอกของทำนองหลักและสำนวนระนาดทุ้มที่ไม่ตรงจังหวะตอก คือ ยกย่องทำนองให้ล่งก่อนจังหวะตอกบ้างหรือหลังจังหวะตอกบ้าง ด้วยลักษณะสำนวนทำนองเช่นนี้เอง ก่อให้เกิดท่วงทีลีลา อารมณ์สนุกสนานอยู่ในที ระนาดทุ้มจึงมักได้รับบทเป็นตัวตลก นัยว่าเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นตัวเสริมอารมณ์แต่ไม่ใช่เครื่องดนตรีที่เป็นหลักให้กบวง ในเรื่องเดียวกันนี้ พิชิต ชัยเสรี (2540) ได้เสนอมุมมองทางสุนทรียศาสตร์เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของระนาดทุ้มที่ต่างออกไปว่า ระนาดทุ้มมิได้มีบทบาทหน้าที่เป็นตัวตลก ทว่าลึกซึ้งและประณีต ทั้งยังเป็นส่วนเติมเต็มของวงดนตรีไทยที่ทำให้มีเสียงทุ้มสมบูรณ์ นับว่าเป็นวิวัฒนาการขั้นสูงสุดของดนตรีไทยอย่างหนึ่ง

ทั้งนี้ บทบาทของระนาดทุ้มอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามทักษะและประสบการณ์ของคนทุ้มหรือผู้บรรเลงระนาดทุ้ม ดังที่ สมภพ ข้าประเสริฐ (2543: 135) ได้จำแนกการบรรเลงระนาดทุ้มไว้ 3 ประเภท

ได้แก่ 1. ประเภทลำหน้า คือ ผู้บรรเลงที่มีความคล่องตัวสูง แม่นเพลง ส่วนมากมักจะเป็นผู้ปรับวงและควบคุมวงเอง สามารถประมาณกำลังฝีมือของผู้ร่วมวงได้เป็นอย่างดี เพราะลักษณะการตีลำหน้าเป็นการชักนำเพลงอยู่ในตัว 2. ประเภทคุมวงคือ พวกที่มีความแม่นยำเพลงพอสมควร แนวทางที่ใช้บรรเลงจะใช้ทางห่าง ๆ หรือที่เรียกตามภาษาดนตรีว่าทางจาว ๆ และ 3. ประเภทรั้งท้ายหรือห้อยท้ายนี้ ได้แก่ ผู้บรรเลงที่ไม่แม่นยำเพลงหรือไม่ได้เพลงเป็นส่วนใหญ่ แต่มีความคล่องแคล่วและมีไหวพริบ อย่งที่ภาษานักดนตรีเรียกว่าแก้หูแก้ตา

นอกจากนี้ เจตนา นาควัชระ (2558) ยังได้กล่าวสมทบเกี่ยวกับเรื่องบทบาทหน้าที่ของระนาดทุ้มไว้ในหนังสือผู้นำระนาดทุ้มว่า ความคิดเรื่องวัฒนธรรมระนาดทุ้มนั้นสะท้อนให้เห็นภาวะการนำในสังคมไทยผ่านแบบแผนการบรรเลงดนตรีแบบรวมวง กล่าวคือ ครูผู้ใหญ่มักจะทำหน้าที่เป็นผู้คอยประคับประคอง ชักนำ และสอดประสาน สนับสนุนผู้บรรเลงอื่นในวงดนตรีซึ่งมีอาวุโสน้อยกว่าหรืออาจเป็นศิษย์ ด้วยการนั่งบรรเลงอยู่ในตำแหน่งเครื่องดนตรีระนาดทุ้ม

ทั้งนี้ เนื่องด้วยระนาดทุ้มนั้นสามารถพลิกแพลงวิธีการบรรเลงได้อย่างหลากหลายและเปิดโอกาสให้สามารถดำเนินทำนองได้อย่างฉ่องวงใหญ่บางครั้ง อย่งระนาดเอก อย่งฉ่องวงเล็ก เป็นต้น จึงเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถให้อิสระกับผู้บรรเลงในการทะลุกรอบวิธีการบรรเลงด้วยการคิดสร้างสรรค์ประดิษฐ์ทำนองขึ้น โดยสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้บรรเลงนั้นมีองค์ความรู้และประสบการณ์อยู่มากจนเกิดเป็น “ภูมิ” อยู่ในตัวเองในระดับที่ได้รับการยอมรับว่าเป็น “คนทุ้ม” หรือ “คนทุ้มชั้นครู”

ประสบการณ์ทางดนตรีและเส้นทางคนทุ้มของครูอุทัย แก้วละเอียด

ครูอุทัย แก้วละเอียด เกิดเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2475 ที่ตำบลอัมพวา อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นบุตรคนโตของนายถึก และนางละออง แก้วละเอียด ได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้ดนตรีไทยจากพ่อผู้เป็นโตได้โหวงปีพาทย์ โดยเริ่มฝึกหัดฆ้องวงใหญ่กับครูปานหรือ “ปู่ปาน” นิลวงค์ ในวัย 6-8 ปี ก่อนจะเรียนระนาดเอก และปีพาทย์มอญ จากครูพุ่ม นักปี หลังจากนั้นราวอายุ 10 ปี ได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้รับการถ่ายทอดชั้นเชิงการบรรเลงดนตรีไทยจนครบองค์ความรู้ดนตรีไทยทุกด้าน อาทิ ชั้นเชิงการบรรเลงระนาดเอกและเครื่องดนตรีอื่นรอบวง การขับร้อง การบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ การปรับวง เป็นต้น

ครูอุทัย แก้วละเอียด มีผลงานและประสบการณ์ด้านดนตรีไทยมาอย่างยาวนาน แม้จนกระทั่งเกิดมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะขึ้นมาในปี พ.ศ. 2524 ยังได้ทำหน้าที่เป็นทั้งครูผู้ฝึกสอน เป็นกรรมการตัดสินกิจกรรมการประกวดดนตรีไทย และรับประสิทธิการอ่านโองการไหว้ครูโดยตรงจากคุณหญิงชั้น ศิลปบรรเลง ได้ร่วมงานกับทายาทของคุณครูหลายท่าน โดยทำหน้าที่บรรเลงระนาดเอกให้กับคณะนาฏศิลป์ผกาวัลลี การแสดงดนตรีทั้งในประเทศไทยและการออกเดินทางเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมยังต่างประเทศ เป็นผู้ก่อตั้งวงปีพาทย์ “ไทยบรรเลง” ที่อัมพวาบ้านเกิด นอกจากนี้ยังได้บรรเลงระนาดในรายการ “ดร.อุทิศแนะดนตรีไทย” เพื่อเผยแพร่ความรู้แก่สาธารณชนมาเป็นเวลากว่า 30 ปี ทั้งยังได้บรรเลงปีพาทย์ไว้กับงานบันทึกเสียงเพลงไทยอีกเป็นจำนวนมาก ทั้งเพลงโบราณ เพลงชุดความรู้สายวิชาหลวงประดิษฐไพเราะ และเพลงที่ศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ ได้ประพันธ์ขึ้นใหม่ มีผลงานประพันธ์เพลงโดยได้รับความนิยมในการบรรเลงจำนวนมาก เช่น เพลงอุศเรน เถา เพลงเทพทอง เถา เพลงดอกไม้เหนือ เถา โหมโรงมัธยมศึกษา โหมโรงอักษรศาสตร์ ฯลฯ นอกจากนี้ยังเป็น

ครุดนตรีไทย คนสำคัญในสายการสอนดนตรีไทยในโรงเรียน มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ด้วยผลงานและคุณูปการนานัปการต่อวงการดนตรีไทยจึงได้รับการเชิดชูให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พ.ศ. 2552 (มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง), 2553: 5; อุทัย แก้วละเอียด, 2562)

ครูอุทัย แก้วละเอียด เป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทยว่าเป็นนักระนาดสายศิษย์หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ที่มีฝีมือดีผู้หนึ่ง เมื่อสิ้นครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ครูอุทัยได้ประกอบอาชีพนักดนตรี เป็นโต้โผวงปีพาทย์ที่บ้านเกิด จนเมื่อได้มีโอกาสกลับเข้ามาเป็นครูสอนดนตรีไทยที่กรุงเทพมหานครอีกครั้ง จึงมีโอกาสสำคัญในการสร้างชื่อจากคณะนักระนาดกลายเป็นคนหนุ่มที่ได้รับความนิยมรับและถือเอาเป็นต้นแบบในวงการดนตรีไทย ครูอุทัยเล่าถึงเหตุการณ์ครั้งประวัติศาสตร์ของชีวิตไว้ว่า เมื่อครั้งที่ยังเป็นครูอยู่ที่โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยารามได้ถูกชักชวนให้บรรเลงระนาดทุ้มในการประชันวงปีพาทย์ ณ สังคีตศาลา ซึ่งจัดโดยกรมศิลปากร เมื่อปี พ.ศ. 2508 โดยเป็นการประชันวงปีพาทย์ระหว่างวงดุริยประณีตและวงมาลัยมาลัย มีรายการแสดงสำคัญคือการเดี่ยวเพลงกราวโน เถารอบวง ในการบรรเลงครั้งนี้ ครูสาตี มาลัยมาลัย ได้ต่อทางเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงกราวโนให้แก่ครูอุทัย โดยเป็นทางที่มีฐานคิดมาจากทาง “ฝั่งธน” (อุทัย แก้วละเอียด, 2562) ลักษณะของทางปรากฏให้เห็นถึงความโลดโผนและสำนวนที่ซับซ้อน ต้องอาศัยการจดจำและทักษะในการบรรเลงขั้นสูง ด้วยเหตุการณ์คราวนั้นเอง เมื่อบรรเลงจบครูอุทัย แก้วละเอียด จึงเกิด “มีชื่อ” ในวงการดนตรีไทยและได้รับการยอมรับว่าเป็น “คนหนุ่ม” นับแต่นั้นมา ดังที่ได้กล่าวถึงเรื่องราวการประชันในครั้งนั้นว่า

...ก็ตอนนั้นไม่มีคนหนุ่มด้วย มีแต่พี่ยงค์แล้วเค้าก็ยุกันเมื่องานไปที่ที่ศิลปากรนะ เค้าประชันวงกัน วงของครูสาตี กับวงดุริยประณีต เราไปตีทุ้มให้ครูสาตี ครูสม [เมธา หมูเย็น] ตีระนาด เค้าก็ยุให้เดี่ยวกราวโนทุ้ม พี่ยงค์เค้าว่า “ถ้าเอ็งตี เอ็งดังเลยนะ” เราก็ก้อเลย ทางครูสาตีเนี่ยยะแหละ เท่านั้นล่ะกลายเป็นคนหนุ่มไปเลย อีกอย่างก็เค้ามาสัมภาษณ์พี่ยงค์ พี่ยงค์เค้ากลับว่าหทัยเค้าเก่ง เราเลยกลายเป็นหทัยหนุ่มแต่นั้นมาเลย (นตพนันท์ เจริญ, 2552: 70)

ด้วยประสบการณ์และฝีมือดนตรีของครูอุทัย แก้วละเอียด ทำให้เป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทยทั้งในฐานะนักระนาดและนักระนาดทุ้มฝีมือดี อนึ่ง ผู้เขียนได้มีโอกาสฝากตัวเป็นศิษย์และเรียนระนาดทุ้มกับครูอุทัย แก้วละเอียด โดยเมื่อสอบถามครูถึงวิธีการคัดเลือกผู้เรียนระนาดทุ้ม ครูได้ให้ความคิดเห็นเอาไว้ว่า “...ดูที่มือ ถ้าตีระนาดได้ ตีทุ้มคล่อง ดูจากเด็กถ้าตีระนาดไหว เอามาตีทุ้มได้เลย...” “...เลือกเด็กที่ตีทุ้ม ดูจากหัวว่าตียังไง เข้าท่าปาว ต้องหัวดี ต้องต่อมาก ๆ...” (อุทัย แก้วละเอียด, 2562) จากคำกล่าวข้างต้น ผู้เขียนพบว่าสามารถแบ่งองค์ประกอบของคุณสมบัติที่ผู้เริ่มฝึกหัดระนาดทุ้มพึงมีได้ 2 ประการ คือ มือดีและหัวดี ซึ่งเป็นคำที่ครูมักพูดอยู่เสมอ

มื่อตี

“มื่อตี” ตามทฤษฎีของครูอุทัย แก้วละเอียด คือ การที่สามารถบังคับมือให้เกิดเสียงและมีวิธีการบรรเลงที่ถูกต้องตามแบบแผน โดยมีหลายองค์ประกอบสำคัญ 4 เรื่อง คือ 1. การจับไม้ 2. คุณภาพเสียงและรสมือ 3. การใช้มือ และ 4. ความคล่องแคล่ว ดังจะได้อธิบายรายละเอียด ดังนี้

1. การจับไม้

ในการเริ่มต้นการเรียนรู้ระนาดทุ้มหรือเครื่องดนตรีประเภทชนิดอื่น สิ่งสำคัญประการแรก คือ การจับไม้ เนื่องจากมีผลต่อเสียงและวิธีการตีเป็นอย่างมาก ครูอุทัย แก้วละเอียด ให้ความสำคัญกับการจับไม้ โดยถูกสอนมาจากครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ทั้งนี้ ครูอุทัยกล่าวว่า “การจับไม้ทุ้มจับเหมือนกับระนาด” คือ การจับแบบปากกาและการจับแบบปากนกแก้ว ทั้งนี้ยังกล่าวเพิ่มเติมในเรื่องความแตกต่างระหว่างการใช้ไม้ทั้งสองแบบอีกว่า “ปากนกแก้วเนี่ยไม่ค่อยดี ครูหลวงประดิษฐเนี่ยปากกาหมด ปากนกแก้วเป็นบางเพลง จะได้เสียงโต ใช้ในเพลงหน้าพาทย์ จับไม้ อย่าสั้นเกินไป เสียงจะเล็กและไม่ร่อน” (อุทัย แก้วละเอียด, 2562) นอกจากนี้แล้ว ถาวร ศรีม่วง นักระนาดเอกผู้ได้รับถ่ายทอดกระบวนการบรรเลงระนาดเอกขึ้นพื้นฐานจนถึงขั้นสูงจากครูประสิทธิ์ ถาวร (ลูกศิษย์สายครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ได้อธิบายลักษณะวิธีการจับไม้ระนาดเอกทั้งแบบปากกาและปากนกแก้วไว้ว่า

...การจับไม้แบบปากกา ตำแหน่งของนิ้วชี้กับนิ้วหัวแม่มือจับก้านไม้ให้อยู่ประมาณกึ่งกลางก้านไม้ ถ้าจับใกล้ปลายก้านไม้มากเกินไปน้ำหนักของหัวไม้จะไม่สมดุล การตีจะต้องใช้กำลังมาก และถ้าจับใกล้หัวไม้มากเกินไป น้ำหนักหัวไม้จะเบา ประคองน้ำหนักไม่ได้ และไม่มีสปริง ทำให้ตีสะบัดไม่สะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตอนต้นเพลง อาจจับใกล้ปลายไม้มากขึ้นเพื่อเพิ่มสปริงของก้านไม้แล้วค่อยขยับกลับมาที่ตำแหน่งกลางก้านไม้ ถ้าจะตีอยู่ในแนวเร็วก็ขยับให้ใกล้หัวไม้เข้าไปอีกเล็กน้อย จะทำให้ประหยัดกำลังและทำให้ตีไหวมากยิ่งขึ้น (ถาวร ศรีม่วง, 2552: 22)

ภาพที่ 1 การจับไม้แบบปากกา
ที่มา: วรรณวลี คำพันธ์, 2563

การจับไม้แบบปากนกแก้ว ใช้นิ้วชี้เลื่อนต่ำลงมาด้านนอกก้านไม้ประมาณ 1 องศา จับไม้แบบปากนกแก้ว ใช้บรรเลงเมื่อต้องการให้เสียงมีอำนาจ น่าเกรงขาม เสียงโตล็ก แสดงอารมณ์ถึงความศักดิ์สิทธิ์ ใช้วิธีตีครึ่งข้อครึ่งแขน เน้นหัวไม้ให้มน้ำหนักไปที่หัวไม้ ให้ป็นไม้กระทบลูกระนาดเต็มป็นและมีน้ำหนักมาก ๆ เปรียบเสมือนหัวไม้เป็นลูกตุ้ม ใส่ความรู้สึกไปที่หัวไม้ ตีลงไปกลางลูกระนาดหนัก ๆ ลึก ๆ เพื่อให้ได้เสียงโต ล็ก ใช้บรรเลงในเพลงประเภท เพลงเรื่อง ประเภทเพลงช้า เพลงหน้าพาทย์เพื่อแสดงความมอองอาจและมีอำนาจ (ถาวร ศรีผ่อง, 2552: 23)

ภาพที่ 2 การจับไม้แบบปากนกแก้ว
ที่มา: วรรณวลี คำพันธ์, 2563

2. คุณภาพเสียงและรสมือ

2.1 คุณภาพเสียง คือ การตีให้เกิดเสียงชัดเจน หนักแน่นในระดับดังพอประมาณ เสียงระนาดทุ้มจะต้องไม่ดังรบกวนเสียงของเครื่องดนตรีประเภทดำเนินทำนองอื่น ๆ ของวงปี่พาทย์ เนื่องด้วยเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้เสริมวงให้เกิดเสียงลีลาทำนองที่ไพเราะชวนฟังยิ่งขึ้น ถ้าเป็นลูกที่ตีพร้อมกันต้องให้เกิดเสียงที่ตั้งใกล้เคียงกัน การตีอาจมีความหนักเบาตามสำนวนและอารมณ์เพลงได้ (สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา, 2544: 96)

2.2 รสมือ หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติต่อเครื่องดนตรีเพื่อบังคับให้เกิดเสียงที่ฟังแล้วก่อให้เกิดความไพเราะ ซึ่งเกิดจากการได้ฝึกปฏิบัติมาโดยถูกต้องในการดำเนินทำนอง ซึ่งเหมาะสมกับการบรรเลงระนาดทุ้ม (เรื่องเดียวกัน) ครูอุทัย แก้วละเอียด ได้กล่าวในเรื่องเดียวกันต่อไปอีกว่า

...รสมือ ตีดูด ไม่ใช่ปล่อยแบบตีเปิดมือ มันมีโชค มีหนับ รสมือก็ต้องเรียน ต่อเดี่ยวจริง ๆ ครั้งแรกต่อว่าให้ต้อย่างนี้ กต้อย่างนี้ คราวหลังก็ทำเอาเอง นึกเอาเองได้... ทุ้มต้องตีเต็มเสียง ตีปะเป๊ะ มือต้องดี ตีต้องเป๊ะ ถูกเสียง ถูกเสียงมี

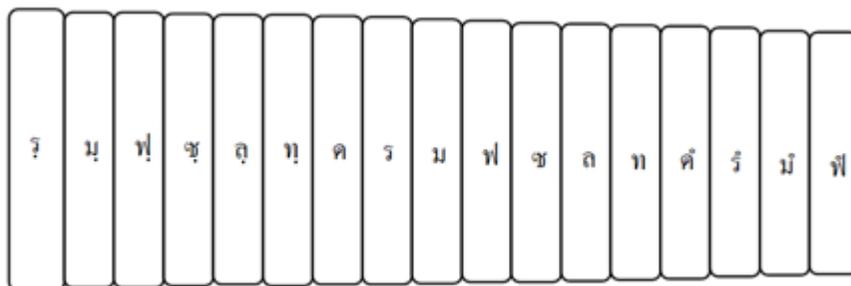
2 คน ครูบุญยัง ครูพุ่ม (สายจางวางทั่ว) ครูอุทัย คือตีไม่มีพลาต... (อุทัย แก้ว
ละเอียด, 2562)

จากคำกล่าวของครูอุทัย แก้วละเอียด แสดงให้เห็นว่ารสมีนั้นเกิดจากการประดิษฐ์เสียงที่มี
ลักษณะเฉพาะของระนาดทุ้ม ดังที่ ประสิทธิ์ ถาวร ลูกศิษย์สายสำนักครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลป-
บรรเลง) ครูดนตรีผู้ให้ความสำคัญกับการประดิษฐ์เสียงเฉพาะของเครื่องดนตรี และการฝึกปฏิบัติ
ขั้นพื้นฐาน อาทิ การนั่ง การจับไม้ ได้ให้ทรรศนะไว้เป็นแบบแผนในเรื่องเสียงเฉพาะของระนาดทุ้มว่า

...เสียงและลักษณะการตียิ่งแตกต่างจากระนาดเอกโดยสิ้นเชิง ระนาดเอกนั้นมี
เสียงที่โปร่งใส เช่น เสียงกลม เสียงร่อน ฯลฯ ส่วนระนาดทุ้มมีเสียงหนึบ ๆ
ระนาดทุ้มใช้ตีด้วยข้อแบบขยอก แต่ไม่ถึงขยอก ลักษณะการตีต้องกดเสียงไว้ จะ
ตีเปิดหัวไม้ให้มีเสียงโปร่งอย่างระนาดเอกไม่ได้ ถือว่าผิดหลักวิชาการตีทุ้ม
ต้องตีให้หนึบ มีหลักอยู่ว่า “ขวาเปิด ซ้ายปิด” (ระนาดเอกมักตีเป็นคู่แปด ส่วน
ทุ้มนั้นสองมือลงไม่พร้อมกัน) มีศัพท์ชมการตีของผู้ที่ตีระนาดทุ้มได้ถูกหลักวิชา
ว่า “นาย ก ตีทุ้มได้ดูดี” ซึ่งเป็นที่เข้าใจในหมู่นักดนตรีว่า นาย ก ตีระนาดทุ้ม
ได้ดี ถูกต้องตามหลักวิชาแสดงว่า นาย ก เป็นผู้ที่ได้เรียนรู้ เป็นศิษย์มีครู...
(ประสิทธิ์ ถาวร, 2562: 73)

3. การใช้มือ

การใช้มือ คือ วิธีการบรรเลงระนาดทุ้มโดยการใช้มือขวาและมือซ้ายดำเนินทำนองตาม
แบบแผนและลักษณะเฉพาะของสำนวนกลอนระนาดทุ้ม มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การบรรเลงด้วย
การตีผสมมือ การแบ่งมือเบื้องต้น และกลวิธีพื้นฐานไปจนถึงกลวิธีพิเศษ ดังจะสามารถยกตัวอย่าง
ได้ดังนี้ (ในการนี้ ผู้เขียนได้กำหนดใช้เสียงแทนลูกระนาดทุ้ม สัญลักษณ์และวิธีการบันทึกโน้ตแทนทำนอง
ระนาดทุ้ม เพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการอ่านบทความนี้ ดังภาพประกอบ)

ภาพที่ 3 ตำแหน่งและเสียงของระนาดทุ้ม
ที่มา: วรณวลี คำพันธ์, 2563

มือขวา	- ล --	ซ ม --	ด ด --	ร ร - ม	- ม - ม	- ม --	ม ม --	ร ร - ด
มือซ้าย	-- ซ ม	-- ร ด	--- ร	--- ม	- ซ - ล	- ซ - ม	--- ร	--- ด

ภาพที่ 4 ตารางแสดงการบันทึกโน้ต

3.1 การตีผสมมือและการแบ่งมือเบื้องต้น

3.1.1 การตีผสมมือ และการแบ่งมือ 3 เสียง

1) การตีแบบเรียงเสียง

ไล่เสียงขึ้น 3 เสียง โดยเริ่มจากลูกทั้งไปหาลูกยอด โดยรูปแบบการแบ่งมือ

ซ้าย-ขวา-ขวา

ไล่เสียงลง 3 เสียง โดยเริ่มจากลูกยอดไปหาลูกทั้ง โดยรูปแบบการแบ่งมือ

ขวา-ซ้าย-ซ้าย

ตัวอย่าง

การตีเรียงเสียงแบบไล่เสียงขึ้น (ซ้าย-ขวา-ขวา)

-- ร ม	-- ม ฟ	-- ฟ ซ	-- ซ ล	-- ล ท	-- ท ด	-- ด ร	-- ร ม
- ด --	- ร --	- ม --	- ฟ --	- ซ --	- ล --	- ท --	- ด --

การตีเรียงเสียงแบบไล่เสียงลง (ขวา-ซ้าย-ซ้าย)

- ม --	- ร --	- ด --	- ท --	- ล --	- ซ --	- ฟ --	- ม --
-- ร ด	-- ด ท	-- ท ล	-- ล ซ	-- ซ ฟ	-- ฟ ม	-- ม ร	-- ร ด

2) การตีแบบข้ามเสียง (โดยใช้รูปแบบการแบ่งมือแบบการตีเรียงเสียง)

ตัวอย่าง

การตีข้ามเสียงแบบไล่เสียงขึ้น (ซ้าย-ขวา-ขวา)

-- ม ซ	-- ซ ล	-- ล ด	-- ด ร	-- ร ม	-- ม ซ	-- ซ ล	-- ล ด
- ร --	- ม --	- ซ --	- ล --	- ท --	- ร --	- ม --	- ซ --

การตีข้ามเสียงแบบไล่เสียงลง (ขวา-ซ้าย-ซ้าย)

- ด --	- ล --	- ซ --	- ม --	- ร --	- ด --	- ล --	- ซ --
-- ล ซ	-- ซ ม	-- ม ร	-- ร ท	-- ด ล	-- ล ซ	-- ซ ม	-- ม ร

3.1.2 การตีผสมมือ และการแบ่งมือ 4 เสียง

1) การตีแบบเรียงเสียง

ไล่เสียงขึ้น 4 เสียง โดยเริ่มจากลูกทั้งไปหาลูกยอด โดยรูปแบบการแบ่งมือ

ซ้าย-ซ้าย-ขวา-ขวา

ไล่เสียงลง 4 เสียง โดยเริ่มจากลูกยอดไปหาลูกทั้ง โดยรูปแบบการแบ่งมือ

ขวา-ขวา-ซ้าย-ซ้าย

ตัวอย่าง

การตีเรียงเสียงแบบไล่เสียงขึ้น (ซ้าย-ซ้าย-ขวา-ขวา)

-- ม ฟ	-- ฟ ช	-- ช ล	-- ล ท	-- ท ด	-- ด ร	-- ร ม	-- ม ฟ
ด ร --	ร ม --	ม ฟ --	ฟ ช --	ช ล --	ล ท --	ท ด --	ด ร --

การตีเรียงเสียงแบบไล่เสียงขึ้น (ขวา-ขวา-ซ้าย-ซ้าย)

ด ท --	ท ล --	ล ช --	ช ฟ --	ฟ ม --	ม ร --	ร ด --	ด ท --
-- ล ช	-- ช ฟ	-- ฟ ม	-- ม ร	-- ร ด	-- ด ท	-- ท ล	-- ล ช

2) การตีแบบข้ามเสียง (โดยใช้รูปแบบการแบ่งมือแบบการตีเรียงเสียง)

ตัวอย่าง

การตีข้ามเสียงแบบไล่เสียงขึ้น (ซ้าย-ซ้าย-ขวา-ขวา)

-- ช ล	-- ล ด	-- ด ร	-- ร ม	-- ม ช	-- ช ล	-- ล ด	-- ด ร
ร ม --	ม ช --	ช ล --	ล ด --	ด ร --	ร ม --	ม ช --	ช ล --

การตีข้ามเสียงแบบไล่เสียงลง (ขวา-ขวา-ซ้าย-ซ้าย)

ร ด --	ด ล --	ล ช --	ช ม --	ม ร --	ร ด --	ด ล --	ล ช --
-- ล ช	-- ช ม	-- ม ร	-- ร ด	-- ด ล	-- ล ช	-- ช ม	-- ม ร

ตัวอย่าง การตีตะมื่อซ้ายตะมื่อขวา*

ตีสวน คือ มือขวาตีเข้าหามือซ้าย และมือซ้ายตีสวนกลับเข้าหามือขวา

----	----	ลล)	รล	รล	ฟร - ชฟ	-- ฟร -	ล - ด -
----	----	---ล	ช ล --	- ล ชล -	ชล ชล -	--- ดล	ลล ลช

หมายเหตุ. สัญลักษณ์ หมายถึง การตีสะเคาะ หรือการตีสะบัดขึ้นเสียง 3 พยางค์ ห่างเท่า ๆ กัน ด้วยความเร็ว โดยขึ้นเพียงเสียงเดียว

ติดตาม แบ่งเป็น 2 วิธี คือ มือซ้ายตีไล่ขึ้นตามมือขวาและมือขวาตีไล่ลงตามมือซ้าย ทั้งนี้อย่างน้อยต้องเป็นการตีมือละ 2 เสียง

ล ช --	ล ตี --	-- ช ล	-- ต ร	-- ร ร	พ ร --	ต ล --	พ ช --
-- ล ล	-- ล ล	- พ --	ช ล - ล	--- ร	-- ต ล	-- ช พ	-- ร พ

3.2 การบรรเลงด้วยกลวิธีพื้นฐานไปจนถึงกลวิธีพิเศษ

ตัวอย่าง การตีตุ๊ด* (ตีค้ำซ้ายเปิดขวา)

----	ตี ล --	ตี - ช ล	ท ตี --	ล ล - ล -	ช ช - ช -	พ พ - พ -	ร ร - ร -
----	-- ช พ	- พ --	--- ต	- ล - ล	- ช - ช	- พ - พ	- ร - ร

หมายเหตุ. สัญลักษณ์ ชีดเส้นใต้ตัวโน้ต ช ล ท ตี หมายถึง การตีตุ๊ด

ตัวอย่าง การตีชัย* หรือ การประดิษฐ์พยางค์หรือเสียงเพิ่มแทรกให้ถี่ขึ้นไปอีกเท่าหนึ่งเป็นทวีคูณจากทางเก็บ สมมติว่าเนื้อเพลงธรรมดาใช้ 4 พยางค์ ทางเก็บใช้ 8 พยางค์ และทางชัยก็ต้องเพิ่มพยางค์แทรกขึ้นไปอีกเท่าหนึ่ง จึงเป็น 16 พยางค์ (ทั้งนี้ ตัวอย่างที่ยกมาเป็นเพียงการนำเค้าโครงมาแสดงให้เห็นลักษณะการประดิษฐ์พยางค์หรือเพิ่มเสียงแทรกให้ถี่ขึ้นโดยใกล้เคียงกับวิธีการตีชัย)

-- ล ล	-- ร ต	ล ล	ร ต	พ ร - ช พ	-- ล ช -	ร - ช พ -	- ต ล ต ต ต ต	- ร พ ร -
---	ล	ช ล --	- ล ช ล -	ช ล ช ล -	-- พ ร	ร พ ร ต	ต - ช ต -	ร ล ร ร

หมายเหตุ. * ตัวอย่างจากทำนองเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงลาวแพน ทางครูอุทัย แก้วละเอียด (วรรณวลี คำพันธ์, 2562: 92-125)

4. ความคล่องแคล่ว

คล่องแคล่ว ในความหมายของราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ว่องไว, สามารถทำได้รวดเร็ว เมื่อนำมาใช้ในบริบทของการบรรเลงระนาดทุ้มนั้น คล่องแคล่ว ในที่นี้มีความหมายถึง ความสามารถในการใช้มือบรรเลงกลวิธีพิเศษต่าง ๆ ของระนาดทุ้มได้อย่างเต็มสมรรถภาพ ไม่ว่าจะเป็ลักษณะสำนวนทำนองที่พลิกแพลง โหลดโผน ก็สามารถทำได้อย่างคล่องแคล่ว ว่องไว ดังที่ครูอุทัย แก้วละเอียด เรียกว่า “คล่อง” หรือ “มือคล่อง” วิธีการฝึกฝนอย่างหนึ่งที่นำไปสู่การสร้างศักยภาพ ความคล่องแคล่ว และพลังกำลังในการบรรเลง คือ การไล่มือ เนื่องจากครูอุทัย แก้วละเอียด เริ่มฝึกฝนและเรียนระนาดเอกมาก่อน จึงให้ความสำคัญกับการไล่มือ ทั้งนี้ เพื่อจุดประสงค์สำคัญ คือ ปรับน้ำหนักมือให้เท่ากัน ทั้งสองข้างขณะบรรเลงเป็นคู่ หรือที่เรียกว่า “มือเที่ยง” เพื่อให้เสียงระนาดมีคุณภาพเสียงที่ดี อีกประการหนึ่งคือการฝึกความคล่องแคล่วของมือ และความยืดหยุ่น ความทนทานของกล้ามเนื้อ เมื่อถึงคราวบรรเลงเพื่อแสดงจริงนักดนตรีจะสามารถควบคุมการบรรเลงเป็นระยะเวลายาวนานได้ เพลงที่ใช้ฝึกฝนการไล่มือนั้น ครูอุทัยมักจะตีเพลงสาธุการ หรือเพลงฉิ่งมู่ง ชั้นเดียว โดยเมื่อสามารถ

บรรเลงระนาดเอกได้อย่างคล่องแคล่วแล้ว ก็จะสามารถฝึกฝนบรรเลงระนาดทุ้มได้ โดยเริ่มฝึกไล่มือระนาดทุ้มแบบแจกมือ 4 เสียงขึ้น-ลง เพื่อให้มือซ้ายและมือขวาเกิดความคล่องแคล่ว (อุทัย แก้วละเอียด, 2562) ดังตัวอย่างที่แสดงต่อไปนี้

ตัวอย่าง การฝึกไล่มือระนาดทุ้มแบบแจกมือ 4 เสียง ขึ้น-ลง

ขึ้น

----	ร ม ฟ ช	----	ม ฟ ช ล	----	ฟ ช ล ท	----	ช ล ท ต
ร ม ฟ ช	----	ม ฟ ช ล	----	ฟ ช ล ท	----	ช ล ท ต	----

----	ล ท ต ร์	----	ท ต ร์ ม	----	ต ร์ ม ฟ
ล ท ต ร	----	ท ต ร ม	----	ต ร ม ฟ	----

ลง

----	ฟ ม ร์ ต	----	ม ร์ ต ท	----	ร ร์ ต ล	----	ต ร์ ต ช
ฟ ม ร ต	----	ม ร ต ท	----	ร ต ท ล	----	ต ท ล ช	----

----	ท ล ช ฟ	----	ล ช ฟ ม	----	ช ฟ ม ร
ท ล ช ฟ	----	ล ช ฟ ม	----	ช ฟ ม ร	----

หมายเหตุ. เมื่อฝึกไล่มือแบบแจกเสียงแล้ว ต่อไปอาจเพิ่มทักษะโดยการฝึกไล่มือทางทุ้ม เพลงมุล่ง หรือ เพลงอื่น ๆ ที่ครูเห็นว่าเหมาะสมต่อการพัฒนาฝึกฝนต่อไป

หัวดี

“หัวดี” ตามพรรณนะของครูอุทัย แก้วละเอียด หมายถึง ผู้เรียนที่สามารถเรียนรู้สิ่งที่ครูถ่ายทอดหรือทางที่ครูต่อให้ในเวลาอันรวดเร็วและยังสามารถจำได้อย่างแม่นยำเป็นประการที่หนึ่ง ประการที่สอง คือ มีปฏิภาณในการคิดสร้างสรรค์ “ทาง” หรือกลอนระนาดทุ้มออกไปได้หลากหลายสำนวน ตลอดจนเข้าใจแบบแผนการบรรเลงระนาดทุ้มและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังที่ครูอุทัย ได้กล่าวว่า “...หัวดี แม่นเพลง หัวดีคือ ลูกนี้ คือทางห้องลูกเดียว สามารถตีได้หลายอย่าง [ต่อเพลงได้เร็ว คิดทางได้เยอะ ๆ] มีวิธีการฝึกคือ เคี้ยวต่อให้ 10 ลูก พอได้ 10 ลูก เรามานั่งแปรเอาเอง เอาอีกครั้งนั่งมาผสม จาก 10 ก็กลายเป็น 20...” (อุทัย แก้วละเอียด, 2562)

ภาพที่ 5 ครูอุทัย แก้วละเอียด ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) พ.ศ. 2552
กำลังสาธิตการแปรทำนองระนาดทุ้ม
ที่มา: วรณวลี คำพันธ์, 2562

ภาพที่ 6 ผู้เขียนขณะสัมภาษณ์และเรียนระนาดทุ้มกับครูอุทัย แก้วละเอียด
ที่บ้านพักของครู จังหวัดนนทบุรี
ที่มา: วรณวลี คำพันธ์, 2562

การที่ผู้เรียนระนาดทุ้มสามารถ “แปร”⁴ ทำนองระนาดทุ้มออกไปได้หลากหลายรูปแบบ มีนัยสำคัญของการบรรเลงที่แสดงถึงภูมิปัญญาและความแตกฉานของนักดนตรี และยังชวนให้ผู้ฟัง

⁴ แปร (Variation) ใช้เมื่อแปรเปลี่ยนทำนองเครื่องนั้น ๆ ให้หลากหลายออกไปจากทำนองดั้งเดิม ส่วนคำว่า แปล (Translation) ใช้เมื่อแปลทำนองดั้งเดิมเป็นทำนองเครื่องนั้น (พิชิต ชัยเสรี, 2559: 22)

ติดตามทำนองนั้น ๆ ได้ไม่รู้เบื่ออีกด้วย ทั้งนี้ ครูอุทัย ได้สาธิตวิธีการแปรทำนองระนาดทุ้มโดยสามารถแปรออกไปได้อย่างหลากหลายสำนวน ดังนี้

ตัวอย่าง การฝึกแปรทำนองระนาดทุ้ม ทางครูอุทัย แก้วละเอียด

ทำนองซ็องวงใหญ่

- - ซล	- ตี - รี่	- รี่ - รี่	- ตี - ล	- ตี - รี่	- ตี - -	ล ล - -	ซ ซ - พ
- พ - -	- ต - ร	- พ - ร	- ต - ล	- ต - ร	- ต - ล	- - - ซ	- - - พ

สำนวนระนาดทุ้ม

สำนวนที่ 1

- - ลล	ร - พ -	- - พพ	ล - ต -	ลล - ตร	พซล -	- ต ร พ	- - - -
- - - ล	- ต - ร	- - - พ	- ซ - ล	- ล - -	- - - ต	ล - - พ	- พ - -

สำนวนที่ 1 ลักษณะการแปรทำนองในวรรคหน้า (4 ห้องเพลงแรก) มีรูปแบบสำนวนและการใช้มือที่สัมพันธ์กัน ทำนองในวรรคนี้เป็นสำนวนถามและสำนวนในวรรคหลัง (4 ห้องเพลงหลัง) มีลักษณะเป็นสำนวนตอบหรือคลี่คลายสำนวนทำนองจากรวรรคหน้า ทั้งนี้ ยังมีลักษณะของสำนวนที่ลูกตก⁵ ไม่ลงจังหวะตกในท้ายวรรค

สำนวนที่ 2

ล ตี - -	พ พ พ พ	ตี - - -	- ล - -	ต ล - -	ตรพซ	ล - - ต	ร พ - -
- - ร พ	- - - -	- พ ซ ล	- ล - -	- - ซ ล	- - - -	- ต ล -	- พ - พ

สำนวนที่ 2 ลักษณะสำนวนในวรรคหน้าแสดงให้เห็นถึงการถาม-ตอบกันในวรรค (ระหว่างห้องที่ 1, 2 และห้องที่ 3, 4) ก่อนจะคลี่คลายทำนองของทั้งประโยค⁶ ด้วยสำนวนทำนองของวรรคหลัง

สำนวนที่ 3

ตี - พพ	- พ - -	ตี - ลล	- ล - -	ตี - ซซ	- ซ - -	ตี - พพ	- พ - -
- ต - พ	- - - พ	- ต - ล	- - - ล	- ต - ซ	- - - ซ	- ต - พ	- - - พ

สำนวนที่ 3 ลักษณะของสำนวนและการใช้มือเป็นรูปแบบเดียวกันทั้งวรรคหน้าและวรรคหลัง แสดงถึงการย้ำสำนวนทำนองหรือการยื่นเสียง มีการไล่เสียงจากต่ำไปสูงและกลับลงมาย่ำที่เสียงลูกตกเริ่มต้น คือเสียงฟา สำนวนที่ 3 นี้ เป็นสำนวนที่ลูกตกตรงกับจังหวะตกของทำนองหลัก

⁵ ลูกตก คือ เสียงสุดท้ายของแต่ละห้องซึ่งมีความเป็นเสียงสำคัญเรียงตามลำดับ ลูกตกห้องที่ 4 มีความสำคัญที่สุด รองลงมาคือลูกตกห้องที่ 2 และห้องที่ 1 และ 3 มีความสำคัญน้อยที่สุด (ไพฑูริย์ เฉยเจริญ, 2542: 15)

⁶ ประโยค หรือประโยคเพลง คือ การแบ่งส่วนของทำนองที่แยกมาจากส่วนใหญ่ที่มีความหมายสมบูรณ์ ในแต่ละประโยค อาจจะประกอบด้วยทำนองย่อย ๆ หลายกลุ่ม ใน 1 ประโยค มี 2 วรรค 1 วรรคมี 2 ห้องโน้ตสากล 1 ห้องโน้ตสากลมี 2 กลุ่มทำนองย่อย (ไพฑูริย์ เฉยเจริญ, 2542: 14) ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับตารางบันทึกโน้ตเพลงไทย 1 ประโยคเท่ากับ 1 บรรทัดหรือ 8 ห้องเพลง ประกอบด้วย 2 วรรค วรรคละ 4 ห้องเพลง

สำนวนที่ 4

ด - ช -	ลช - -	ร - ด -	ร ด - -	ด - ล -	ด ล - -	ด - ช -	ล ช - -
- ด - ฟ	- - ฟ -	- ร - ล	- - ล -	- ด - ช	- - ช -	- ด - ฟ	- - ฟ -

หมายเหตุ. ตัวอย่างการแปรทำนองระนาดทุ้ม ถ่ายทอดโดยครูอุทัย แก้วละเอียด เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2562

สำนวนที่ 4 เป็นสำนวนระนาดทุ้มที่ครูอุทัย แก้วละเอียด ได้รับถ่ายทอดมาจากคุณครู หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ปรากฏสำนวนอยู่ในวรรคจบของเพลงในทางเดี่ยวระนาดทุ้ม เพลงจีนขิมใหญ่ ทั้งนี้ ปรากฏสำนวนดังกล่าวอยู่ในทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงลาวแพน ทางครูอุทัย แก้วละเอียด เช่นเดียวกัน โดยใช้สำนวนนี้เป็นทำนองปิดหรือจบเพลง ด้วยลักษณะของสำนวนที่คล้ายกับการรวบเสียง สามารถเร่งความเร็วจนถึงขีดสุดก่อนทอดลงจบในเพลงเดียวได้

จากตัวอย่างสำนวนระนาดทุ้มข้างต้น สามารถนำมาแปรทำนองให้แตกต่างออกไปได้อีก ด้วยวิธีการที่ครูอุทัยได้อธิบายไว้ ดังจะสามารถแปรทำนองออกไปได้ ดังนี้

ตัวอย่าง การทดลองผสมสำนวนทำนองตามวิธีการของครูอุทัย แก้วละเอียด

- - ลล -	ร - ฟ -	- - ฟฟ -	ล - ด -	ด ล - -	ด ร ฟ ช	ล - - ด	ร ฟ - -
- - - ล	- ด - ร	- - - ฟ	- ช - ล	- - ช ล	- - - -	- ด ล -	- ฟ - ฟ

ตัวอย่างสำนวนนี้เกิดจากการนำทำนองห้องเพลงที่ 1-4 ของสำนวนที่ 1 มาผสมเข้ากับ ทำนองของห้องเพลงที่ 4-8 ของสำนวนที่ 2 เกิดเป็นสำนวนใหม่ที่ยังมีความใกล้เคียงกันด้วยลักษณะของ ทำนอง ด้วยวิธีการดังกล่าว ยังควรคำนึงถึงลักษณะของสำนวนว่าเมื่อนำมาผสมเข้าด้วยกันแล้วเกิด ความไพเราะและกลมกลืนกันหรือไม่ โดยยกตัวอย่างการวิเคราะห์สำนวนที่ 3 และสำนวนที่ 4

ทั้งนี้ สามารถสรุปได้ตามข้อมูลข้างต้นว่า ลักษณะการแปรทำนองระนาดทุ้มตามแนวทาง ของครูอุทัย แก้วละเอียด ต้องคำนึงถึงรูปแบบสำนวน (ถาม-ตอบ) และการใช้มือที่สอดคล้องเป็นแบบ แผนเดียวกันทั้งประโยค ตลอดจนมีลักษณะของสำนวนทำนองที่เป็นวิธีการบรรเลงเฉพาะของระนาดทุ้ม คือ สำนวนที่ลูกตกตกรังจังหวะตกและไม่ตรงจังหวะตกของทำนองหลัก

อนึ่ง ความสามารถในการพิจารณา การคิดแปรทำนองสัมพันธ์กับการเรียน การต่อเพลง เพราะเป็นกระบวนการเก็บสะสมองค์ความรู้ในตัวผู้เรียน (stock collector) หากผู้เรียนมีแบบแผน สำนวนทำนองอยู่ในคลังความรู้มาก ประกอบกับได้สะสมประสบการณ์ดนตรีมาพอสมควรแล้ว ก็จะทำให้เกิด ปฏิภาณวิหีหรือความแตกฉานในการเลือกนำภูมิปัญญาของตนมาสร้างสรรค์ทำนองได้ตามจินตนาการ อย่างไม่รู้จัก สอดคล้องกับคำกล่าวของครูอุทัย ที่กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

...ซึ้งเป็นใหญ่กว่าทุ้ม ทุ้มเป็นของย่อย แต่ต้องฉลาด โง่ไม่ได้ ต้องแปรให้ได้ ถ้า ต่อมันจะไม่ไหว ต้องใช้แปร ต่อแค่นี้ แล้วตีก็เที่ยวก็ไม่เหมือนกัน ทุ้มมันจะสนุก ครูชอบตีทุ้ม เพราะมันมีการใช้ลูกใช้อะไร ใช้สมอง เพิ่งมาหนักตอนหลังตี

พยายามไม่ซ้ำ ตีแล้วต้องจำได้ว่าตีอะไรไป แล้วไม่วนแล้ว วงก็ไปอื่น...ท้อมติแล้ว
ทั้งเลย ถ้าได้มาก ๆ ก็ทั้งได้ ที่นี้ถ้าได้น้อยไม่รู้จะทั้งยังงัย ถ้าต่อมาก ๆ มันจะ
คิดได้... (อุทัย แก้วละเอียด, 2562)

จากข้อมูลทีกล่าวมาแต่ต้น ผู้เขียนนำมาสรุปเป็นองค์ประกอบสำหรับการฝึกหัดระนาดท้อมติ
ดังนี้

ตาราง แสดงองค์ประกอบของการฝึกหัดระนาดท้อมติ

ที่	องค์ประกอบ	คุณสมบัติ
1	การจับไม้	มือดี
2	คุณภาพเสียงและรสมือ	
3	การใช้มือ	
4	ความคล่องแคล่ว	
5	ความสามารถในการเรียนรู้และจดจำ	หัวดี
6	ปฏิภาณในการแปรทำนอง	

บทสรุป

บทความนี้นำเสนอการฝึกหัดระนาดท้อมติตามแนวทางของครูอุทัย แก้วละเอียด ด้วยภูมิหลัง
ของครูอุทัย แก้วละเอียด ที่เริ่มต้นเป็นที่รู้จักในวงการดนตรีไทยจากการเป็นคนระนาด (นักระนาดเอก)
ทำให้ครูนำองค์ความรู้และต้นทุนทักษะการบรรเลงระนาดเอกมาใช้เป็นแนวทางในการฝึกฝนระนาดท้อมติ
ในเวลาต่อมา ผลที่ได้จากการศึกษาแนวทางการฝึกหัดระนาดท้อมติของครูอุทัย แก้วละเอียด คือ ผู้เรียน
จะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1. มือดี และ 2. หัวดี

คำว่า *มือดี* ในทหรสนะของครูอุทัย คือ ผู้เรียนระนาดท้อมติที่สามารถปฏิบัติตามทั้ง 4 ข้อนี้
ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ข้อที่ 1 การจับไม้ คือจับไม้ได้ถูกต้องตามแบบแผน โดยใช้วิธีการจับไม้แบบ
ปากกาและการจับไม้แบบปากนกแก้ว ซึ่งแตกต่างกันตามลักษณะของเสียงที่ต้องการในแต่ละประเภท
เพลงและการบรรเลง โดยส่วนมากครูมักจะใช้วิธีการจับไม้แบบปากกา เพราะทำให้คล่องตัวใน
การบรรเลงและมีลักษณะเรียบริ้ว ข้อที่ 2 คุณภาพเสียงและรสมือ คือ สามารถบังคับมือให้มีระดับ
เสียงที่พอเหมาะต่อการบรรเลงทั้งในวงดนตรีและการบรรเลงเดี่ยว สามารถประดิษฐ์เสียงเฉพาะของ
ระนาดท้อมติได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน อาทิ เสียงตุต เสียงสิก ฯลฯ ข้อที่ 3 การใช้มือ คือ สามารถบรรเลง
ด้วยกลวิธีพื้นฐานไปจนถึงกลวิธีพิเศษ ตีผสมมือและตีแบ่งมือเบื้องต้นได้อย่างถูกต้องตามหลักศูริยางค-
ศิลป์ไทย ข้อที่ 4 ความคล่องแคล่ว คือ สามารถบรรเลงระนาดท้อมติด้วยวิธีการพลิกแพลง โหลดโผนได้อย่าง
แม่นยำ ไม่ติดขัด

ส่วนคำว่า *หัวดี* ในทหรสนะของครูอุทัย คือ ผู้เรียนที่มีสามารถเรียนรู้สิ่งที่ครูถ่ายทอดหรือ
แม้กระทั่งการสังเกตด้วยวิธีการอย่างครุพักลักจำได้อย่างรวดเร็ว จดจำบทเพลงได้อย่างแม่นยำเป็น
ประการที่หนึ่ง ประการที่สอง คือ สามารถแปรทำนองระนาดท้อมติออกไปได้หลากหลายสำนวน เหมาะสม
กับประเภทของเพลงและประเภทวงดนตรี วิธีการฝึกแปรทำนองของครูอุทัย คือ ผู้เรียนต้องต่อทางเพื่อ

สะสมเป็นทุนความรู้ในตนเองเสียก่อน เริ่มจากการต่อสำนวนระนาดทும் 10 สำนวน แล้วจึงนำเอาทั้ง 10 สำนวน มาแบ่งครึ่งผสมเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นสำนวนทำนองใหม่ โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างสำนวนทำนองด้วย ความสำเร็จของการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการฝึกหัดระนาดเอกและระนาดทும்ของครูอุทัย แก้วละเอียด ปรากฏรูปธรรมเป็นนักระนาดเอก นักระนาดทும் และครูดนตรีไทยที่มีชื่อเสียงและบทบาทสำคัญต่อวงการดนตรีไทยหลายท่าน อาทิ สุเชาว์ หริมพานิช, สวิต ทัฬหิมศรี, ประชา สามเสน, วัชร เปรมปรีดี เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2545). *คำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- เจตนา นาควัชร. (2558). *ผู้นำระนาดทும்: บทสนทนากับ ศ. ดร.เจตนา นาควัชร ว่าด้วยภาวะการนำ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา.
- ดุขฎี มีป้อม. (2544). *การศึกษาลักษณะทางเดี่ยวระนาดทும்เพลงพญาโคก ของครูพุ่ม บาปุยะวาทย์*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ถาวร ศรีผ่อง. (2552). *วิธีการจับไม้ระนาดเอก ใน สัจจิบัตรงานประภวดนตรีไทยแห่งชาติครั้งที่ 3 ซึ่งถวายรางวัลพระราชทาน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี น้อมเกล้าฯ ถวายเป็นราชสักการะ*. (น. 20-29). กรุงเทพฯ: มูลนิธิราชสกุลอาภากร ในพลเรือเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ และบ้านดนตรีไทยศรีผ่อง.
- นตพนนทิ เจริญ. (2552). *อาศรมคีเภา: คุณครูอุทัย แก้วละเอียด* (รายงานศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ ถาวร. (2562). *เครื่องดนตรีไทยในรัชกาลที่ 3. ใน สัจจิบัตรงานคิดถึงครู ครูประสิทธิ์ ถาวร (ศิลปินแห่งชาติ)*. (น. 70-77). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชิต ชัยเสรี. (2540). *สุนทรียะของระนาดทும் ใน 100 ปี ขุนบรรจงทும்เลิศ (ปลั่ง ประสานศัพท์)*. สืบค้น 20 พฤษภาคม 2561, จาก <https://www.youtube.com/watch?v=NVL8U8h-sAc>.
- _____. (2559). *สังคีตลักษณ์วิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ เฉยเจริญ. (2542). *การวิเคราะห์ทางระนาดทும்เพลงเชิดจีน* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง). (2553). *เพลงอุทัย*. กรุงเทพฯ: ปิ่นเกล้าการ์พิมพ์.
- วรรณวลี คำพันธ์. (2562). *คนทும்: แบบแผนทางวัฒนธรรมและภาพสะท้อนสังคมดนตรีไทย* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมภาพ ข้าประเสริฐ. (2543). *สืบเนื่องมาจากระนาดทும். ใน งานพระราชทานเพลิงศพนายสมภาพ ข้าประเสริฐ*. (น. 132-136) กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ดาว.

สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา. (2544). *เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมิน*. กรุงเทพฯ:
ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์. สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.

อุทัย แก้วละเอียด. ศิลปินแห่งชาติ. 1 กุมภาพันธ์ 2562. สัมภาษณ์.

_____. ศิลปินแห่งชาติ. 1 มีนาคม 2562. สัมภาษณ์.

_____. ศิลปินแห่งชาติ. 10 มีนาคม 2562. สัมภาษณ์.

_____. ศิลปินแห่งชาติ. 23 เมษายน 2562. สัมภาษณ์.

_____. ศิลปินแห่งชาติ. 1 พฤษภาคม 2562. สัมภาษณ์.

การแสดงขับร้องเดี่ยวโดย มัลลิกา ชมภู
A Vocal Recital by Malliga Chompoo

มัลลิกา ชมภู¹ และวีรชาติ เปรमानนท์²
Malliga Chompoo and Weerachat Premananda

บทคัดย่อ

การแสดงขับร้องเดี่ยว โดยมัลลิกา ชมภู มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอการตีความและการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของบทเพลง Old American Songs ชุด 1 และชุด 2 ซึ่งเรียบเรียงโดยคีตกวีระดับตำนานชาวอเมริกัน แอรอน คอปแลนด์ ในปี ค.ศ. 1950 และ 1952 ในส่วนคำร้องเพลงร้อยศิลป์ทั้ง 10 บทนั้น เป็นบทกวีที่สื่อถึงมนต์เสน่ห์อันหลากหลายแห่งวัฒนธรรมอเมริกัน ในส่วนของการวิจัยยังประกอบไปด้วยบทวิเคราะห์ และออกแบบวิธีการถ่ายทอดบทเพลงให้เข้ากับเนื้อความอันละเอียดละไมของบทอุปมาโวหารในคำร้อง โดยออกแบบด้วยการใช้ทักษะขั้นสูง รวมถึงความสำคัญในการออกแบบและวางแผนการแสดงและการฝึกซ้อม รวมถึงการจัดการบันทึกเสียงให้มีคุณภาพระดับอาชีพ การเผยแพร่การแสดงขับร้องเดี่ยวโดยมัลลิกา ชมภู สามารถเข้าชมได้ทางยูทูปในชุดการแสดงวันที่ 15 มิถุนายน 2563 ภายใต้ชื่อ Malliga Chompoo's Master Vocal Recital

คำสำคัญ: การแสดงขับร้องเดี่ยว แอรอน คอปแลนด์ การฝึกซ้อมขับร้องเพลง

Abstract

A master vocal recital by Malliga Chompoo in specific purpose for presenting a interpretation and emotions expression of one and second sets Old American Songs, which was compiled by the legendary American composer of Aaron Copland, since AD.,1950 and 1952. In 10th arts of singing was poems that convey the various charms of American's culture, in the research section, also, consists of analysis and design methods of conveying the lyrics to the tender text of song parable by designed using advanced skills, including the importance of designing and creating display plans, training, recording management for professional quality, dissemination of master vocal recital by Malliga Chompoo can be viewed on YouTube in the show series on June 15, 2020 under "Malliga Chompoo's Master Vocal Recital".

Keywords: A Vocal Recital, Aaron Copland, Vocal Practice

¹ นิสิตระดับปริญญาโทบัณฑิต หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ตะวันตก คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล malligaying@outlook.co.th

Master's student of Western Music Program, Master of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University. Email: malligaying@outlook.co.th

² ศาสตราจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Professor Dr., Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University.

1. บทนำ

ความแตกต่างหลากหลายของศาสตร์ มักมีโลกทัศน์ที่แตกต่างกันออกไป บางครั้งโลกทัศน์ของศาสตร์บางศาสตร์ก็ไม่สามารถนำมาอธิบายศาสตร์อื่นได้ ในทางกลับกันแนวคิดในการเรียนรู้ศาสตร์ต่าง ๆ เชิงบูรณาการ โดยเฉพาะงานศิลปะ ซึ่งถ้าเราสามารถเข้าอกเข้าใจความแตกต่างหลากหลายของศาสตร์แล้วนำมาเป็นต้นทุนในการสร้างงานศิลปะแบบบูรณาการ ก็สามารถทำให้งานเรามีความชัดเจน รวมถึงงานของเราอาจเป็นตัวแทนในการสื่อสารความหลากหลายของโลกทัศน์ที่มีความซับซ้อนหลากหลายทางความคิดผ่านงานดนตรีได้เช่นกัน

ซึ่งในโลกมนุษย์มีความหลากหลายของบริบทสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้จะกำหนดความคิดเชื่อที่แตกต่าง ความพยายามในการมองภาพที่ปรากฏแล้วตีความในเรื่องของความจริงที่หลากหลายย่อมเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้มีมุมมองที่ถูกตีความเพื่อนำมาสร้างสรรค์จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อบริบทและเงื่อนไขกับสิ่งที่เราได้เห็นเสมอ ๆ ซึ่งปรัชญาที่แตกต่าง มักนำไปสู่ความคิดเชื่อที่แตกต่างเสมอ ๆ

ความเป็นเหตุและเป็นผลทางวิทยาศาสตร์ เป็นโลกทัศน์ที่สำคัญต่อการพิสูจน์และอธิบายชีวิตบางมิติเท่านั้น แต่วิทยาศาสตร์ไม่จำเป็นต้องอธิบายโลกทัศน์ของงานศิลปะได้ทั้งหมด ด้วยเพราะงานศิลปะอาจไม่ต้องการใช้เหตุผลมากนัก งานศิลปะเป็นเรื่องของความรู้สึก การตีค่าการพิสูจน์ความรู้สึกมันดูจะไม่ค่อยเป็นธรรมต่องานศิลปะมากนัก ดังนั้นในฐานะนักดนตรี นักร้อง นักศิลปะ หรือนักอื่น ๆ ต้องมีความเป็นนักเข้าใจโลกทัศน์ที่หลากหลายอย่างถ่องแท้ และใจกว้างในการเคารพโลกทัศน์ของแต่ละโลกทัศน์ มิฉะนั้นการตีความโดยใช้โลกทัศน์เพียงอย่างเดียว อาจทำให้โลกทัศน์อื่นสูญเสียความเป็นตัวตนได้เช่นกัน

ศิลปะอาจถูกอธิบายด้วยวิทยาศาสตร์ได้บางกรณี แต่ไม่ควรมาอธิบายในทุกอย่างของศิลปะ เพราะมันจะทำให้สูญเสียความรู้สึกไปทางศิลปะ สำหรับในทางดนตรีความพยายามถ่ายทอดโลกทัศน์ต่าง ๆ ผ่านบทเพลง สัญลักษณ์ทางดนตรีต่าง ๆ มากมาย บางครั้งได้กำหนดความดัง-เบา (Dynamic) ของเสียงในเชิงสัญลักษณ์ เช่น f หรือเครื่องหมายต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นสิ่งต่าง ขึ้นอยู่กับตัวตนและรสนิยมที่แตกต่างกันออกไปของผู้ประพันธ์ ทุกสิ่งเน้นความเป็น “ความรู้สึกเฉพาะตน” ดังนั้นผู้ประพันธ์หรือผู้ศึกษาดนตรีจำเป็นต้องต้องเข้าใจ และกำหนดรสนิยมในการถ่ายทอดความรู้สึกของเสียงผ่านออกมาในเชิงสัญลักษณ์ในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการผสมผสานต้นทุนทางความคิดอื่น ๆ ที่หลากหลาย เป็นต้น

การขับร้องก็เช่นกัน นับเป็นปรัชญาการสร้างสรรคดนตรีที่มีความหลากหลายแนวทางหนึ่ง ซึ่งการขับร้อง นักร้องจำเป็นต้องเน้นการบูรณาการทั้งศาสตร์และศิลป์เข้าด้วยกัน ไม่ใช่เพียงแค่ใช้วิธีเปล่งเสียงเพื่อทำให้เกิดเป็นเสียงดนตรีเท่านั้น ในเชิงรากฐานความคิดที่หลากหลายของบทประพันธ์ที่ถูกสร้างมาจากผู้ประพันธ์ (Composer) จึงเป็นแนวคิดสำคัญที่นำไปสู่การสร้างความเข้าใจของนักร้องที่จะถูกตีความออกมาให้เข้าถึงอารมณ์และความรู้สึกของบทเพลง นับว่าสิ่งนี้ถือเป็นสิ่งสำคัญ

บทประพันธ์เพลงหนึ่งบทที่ได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมา นับมีปัจจัยเบื้องหลังของการเกิดขึ้นเสมอ ซึ่งบทประพันธ์มักจะประกอบไปด้วยปรัชญาความคิดเชื่อของผู้ประพันธ์ที่อยากอธิบายสิ่งที่ตนเองคิดเชื่อผ่านดนตรีของตนเองที่มีลักษณะบุคลิกเฉพาะ (Identity) ตามแต่ประสบการณ์ดนตรีของตนเอง บทประพันธ์มักถูกสื่อสารถ่ายทอดจากปรากฏการณ์ชีวิต ปรากฏการณ์สังคม รวมถึงปรากฏการณ์ของ

ผู้คนที่ในอดีตและปัจจุบันเสมอ ๆ ซึ่งดนตรีเปรียบเสมือนภาพบันทึกประวัติศาสตร์ชนิดหนึ่งที่ไม่ใช่เพียงแค่ประวัติศาสตร์ที่อยู่แค่ตัวหนังสือ

บทประพันธ์ที่ถูกสะท้อนออกมาภายใต้อัตลักษณ์ทางดนตรีของผู้ประพันธ์มักมีทฤษฎีแนวคิดทางดนตรีที่ผู้ประพันธ์มีประสบการณ์นำมาอธิบายแนวคิดเสมอ ๆ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจเรียกว่าอัตลักษณ์ทางดนตรี (Music Identity) ก็ได้

บทประพันธ์ที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ทางดนตรี มักถูกสะท้อนและนำไปสู่การตีความเชิงเทคนิคในการถ่ายทอดบทประพันธ์เชิงดนตรีเสมอ ๆ ทั้งนี้หมายถึงบทประพันธ์ที่ถูกสร้างขึ้นจะประกอบด้วยองค์ประกอบของการประพันธ์ โดยเฉพาะ ทฤษฎีการประพันธ์ ที่จะมีแนวคิดทางทฤษฎีทางดนตรีหลากหลายมากมายที่ถูกนำมาประพันธ์ เพื่อทำให้เกิดเสียงของดนตรีที่ใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางความคิดของผู้ประพันธ์ ดังนั้นเทคนิควิธีการสร้างเสียงคุณภาพเพื่อให้เกิดการถ่ายทอดของนักดนตรีนักร้องต่อบทประพันธ์จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการถ่ายทอดบทเพลงเชิงเทคนิค

แม้ว่าบทประพันธ์ที่เกิดขึ้นมาจะประกอบด้วยรากฐานความคิดเชื่อ ปรัชญาความคิด แนวคิดทางการประพันธ์ดนตรีที่ถูกสะท้อนออกมาจากผู้ประพันธ์ รวมถึงภาพบริบททางสังคมในหลากหลายมิติก็ตาม การสร้างคุณภาพทางอารมณ์และความรู้สึกที่ทำให้ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจต่อการเล่นดนตรีหรือขับร้องเพลงร่วมกับเทคนิคทางดนตรีนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญ เชื่อว่าองค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการฝึกซ้อมและพัฒนาตนเองในทางดนตรีได้อย่างมีคุณภาพ

แอรอน คอปแลนด์ (Aaron Copland) เป็นผู้ประพันธ์เพลงคนสำคัญของอเมริกาและของโลก ดนตรีคลาสสิกในศตวรรษที่ 19 แอรอน คอปแลนด์ ได้ประพันธ์บทเพลงประเภทเพลงร้องศิลป์ (Arts songs) ซึ่งมีจุดเด่นที่คำร้อง ซึ่งมีทั้งประพันธ์ขึ้นใหม่หรือนำมาจากบทกวีที่มีชื่อเสียง รวมถึงเป็นบุคคลสำคัญที่ได้นำเพลงพื้นบ้านของอเมริกันนำมาทำแบบร่วมยุคสมัยได้อย่างน่าสนใจ แอรอน คอปแลนด์ ได้สร้างสรรค์บทประพันธ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน เป็นนักประพันธ์เพลงที่เป็นนักเปียโนในการสร้างสรรค์เพลงร้องศิลป์จำนวนมากที่ผสมผสานระหว่างความไพเราะของแนวทำนอง และเสียงประสานที่แปลกใหม่ซึ่งเกิดจากการใช้คอร์ดที่เป็นเอกลักษณ์และสำเนียงแบบพื้นบ้านอเมริกัน

แอรอน คอปแลนด์ ยังได้รับการยกย่องว่าเป็นนักประพันธ์เพลงที่ยกระดับเพลงพื้นบ้านอเมริกันให้มีความเป็นสากล จากผลงานของแอรอน คอปแลนด์ ผู้เขียนได้คัดเลือกบทเพลงในหนังสือ โอลด์ อเมริกันซองส์ ชุดที่ 1 (Old American Songs, First Set) โอลด์ อเมริกันซองส์ ชุดที่ 2 (Old American Songs, Second Set) และอัลบั้มเพลงการขับร้องชั้นสูงและเปียโน (Song Album High Voice and Piano) ประกอบด้วยบทเพลงร้องจำนวน 10 บท ซึ่งบทเพลงทั้งหมดประพันธ์ดนตรีโดยแอรอน คอปแลนด์ (Aaron Copland, ค.ศ.1900-1990) บทเพลงชุดนี้จึงเป็นบทเพลงที่มีความน่าสนใจและมีความสำคัญมากในฐานะตัวแทนวรรณกรรมเพลงของโลกดนตรีคลาสสิก รวมถึงการมีเทคนิคการประพันธ์ และเทคนิคการขับร้องที่หลากหลายน่าสนใจ

จากความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย ผู้วิจัยสนใจศึกษาผลงานของแอรอน คอปแลนด์ ทั้งนี้เพื่อรวบรวม และรังสรรค์บทเพลงในรูปแบบของการตีความ วิเคราะห์บทประพันธ์ รวมถึงเทคนิควิธีการฝึกซ้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองเพื่อให้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนบทประพันธ์ของ แอรอน คอปแลนด์ต่อไป รวมถึงการศึกษาผลงานดังกล่าวได้มีการจัดให้มีการแสดงเดี่ยวต่อสาธารณะและนำไปเผยแพร่ในช่องทางต่าง ๆ แก่ผู้สนใจ

สุดท้ายเชื่อว่างานวิจัย การแสดงเดี่ยวขับร้องเดี่ยวโดย มัลลิกา ชมภู ที่นำบทประพันธ์ของ แอรอน คอปแลนด์ มาทำการศึกษาสามารถก่อให้เกิดประโยชน์กับวงวิชาการดนตรี ตลอดจนเป็นการสร้างรสนิยมการเรียนรู้ใหม่ ๆ ให้กับสังคมไทยเพื่อให้เกิดความเข้าใจวัฒนธรรมดนตรีในอีกซีกโลกหนึ่งด้วยเช่นกันทั้งนี้บทความฉบับนี้ได้นำเสนอตัวอย่างบทประพันธ์โซอนส์ วอลล์ (Zion's Walls) เพื่อนำเสนอรูปแบบการตีความ การวิเคราะห์ และแนวทางฝึกซ้อมของบทประพันธ์

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างสรรคงานด้านดนตรีรวมไปถึงการศึกษาและเผยแพร่ความเป็นมาของผู้ประพันธ์ แอรอน คอปแลนด์ ให้แก่ผู้ที่สนใจ
- 2.2 เพื่อเรียบเรียงวิธีการฝึกซ้อมได้อย่างเป็นขั้นตอนและมีประสิทธิภาพสูงสุด
- 2.3 เพื่อพัฒนาทักษะของนักร้องในด้านเทคนิคการขับร้องและการตีความบทเพลง เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในการขับร้องของนักร้อง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

- 3.1 คัดเลือกบทเพลงสำหรับใช้ในการแสดงแบบเฉพาะเจาะจงไปที่บทเพลงของ แอรอน คอปแลนด์ ซึ่งมีเอกลักษณ์และเทคนิคการขับร้องและการประพันธ์ที่มีชื่อเสียง
- 3.2 ปรีक्षाและวางแผนกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และแนวทางการค้นคว้าวิจัย ในรูปแบบของการฝึกซ้อมเทคนิควิธีการขับร้อง เทคนิคการตีความบทเพลง และเทคนิคการถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึก
- 3.3 ศึกษาและหาข้อมูลเกี่ยวกับบทเพลงที่จะนำมาใช้ในการแสดงเพื่อทำการวิเคราะห์ตีความ ตลอดจนการอธิบายเทคนิควิธีการฝึกซ้อมเพื่อนำไปสู่การเขียนวิทยานิพนธ์และการแสดงต่อสาธารณชน
- 3.4 วิเคราะห์บทเพลง โดยการตีความบทประพันธ์ วิเคราะห์หลักการประพันธ์ และการถ่ายทอดเทคนิคการฝึกซ้อม
- 3.5 ฝึกซ้อมขับร้องกับนักดนตรีผู้ร่วมแสดงพร้อมปรับปรุงแก้ไขการแสดง
- 3.6 แสดงผลงานต่อสาธารณชนโดยใช้ช่องทางการแสดงสดผ่านยูทูป
- 3.7 เขียนและจัดทำรูปเล่มวิทยานิพนธ์ และตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ

4. ขอบเขตงานวิจัย

การแสดงขับร้องเดี่ยวในครั้งนี้ ผู้แสดงได้เลือกนำบทเพลงของผู้ประพันธ์ แอรอน คอปแลนด์ จำนวน 10 บทเพลง ผ่านการศึกษาวิเคราะห์ และแนววิธีการซ้อมรวมทั้งเทคนิคต่าง ๆ พร้อมทบทวนอธิบายอารมณ์ของบทเพลง ผ่านบทความชิ้นนี้

5. ประโยชน์ที่ได้รับ

- 5.1 ได้ศึกษาข้อมูลบทประพันธ์สำหรับการแสดง และบทกวีที่นำมาใช้เป็นเนื้อร้อง
- 5.2 มีการบริหารจัดการเวลาทั้งในเรื่องของเวลาการแสดงและระยะเวลาในการฝึกซ้อมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

- 5.3 พัฒนาศักยภาพด้านการแสดงและเทคนิคการขับร้องที่แตกต่างกันในแต่ละบทเพลง
 5.4 ส่งเสริมเผยแพร่การขับร้องแบบชาวตะวันตกให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นในประเทศไทย

6. ประวัติผู้ประพันธ์เพลง แอรอน คอปแลนด์

ภาพที่ 1 แอรอน คอปแลนด์

ที่มา: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Aaron_Copland_in_1962.jpg

แอรอน คอปแลนด์ เป็นนักประพันธ์เพลงชาวอเมริกันที่มีผลงานจำนวนมากสำหรับวงออร์เคสตรา เปียโน และการขับร้อง บทเพลงของคอปแลนด์มีสำเนียงและเสียงประสานแบบอเมริกัน มีการใช้เสียงกระด้างอย่างอิสระ มีการใช้ทำนองและจังหวะพื้นบ้านอเมริกันหรือสำเนียงแจ๊สเข้าไปเสมอ ผลงานที่เป็นที่รู้จัก ได้แก่ แอปพาลาเชียสปริง สปริง (Appalachian Spring) บิลลี่เดอะคิต (Billy the Kid) แฟนแฟร์ ฟอร์ เดอะ คอมมอน แมน (Fanfare for the Common Man) ลินคอล์น พอร์ทเรต (Lincoln Portrait) และ โรดิโอ (Rodeo) ส่วนเพลงร้องที่สำคัญ ได้แก่ โฮโลอเมริกันซองส์ (Old American Songs) จำนวน 2 ชุด และ ทเวลฟ์โพเอ็ม ออฟ อิมิรี ดิกคินสัน (Twelve Poems of Emily Dickinson)

แอรอน คอปแลนด์ ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักประพันธ์เพลงที่ยกระดับเพลงพื้นบ้านอเมริกันให้มีความเป็นสากล เขาได้รับการขนานนามจากเพื่อนร่วมวงการว่าเป็นหัวหน้าคณะนักประพันธ์เพลงอเมริกัน เนื่องจากผลงานที่ประพันธ์ขึ้น โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 1930-40 เป็นช่วงเวลาที่คอปแลนด์ประพันธ์บทเพลงสำคัญที่มีสำเนียงอเมริกันออกมาเป็นจำนวนมาก อาทิ บิลลี่ เดอะ คิต (Billy the Kid) และ โรดิโอ (Rodeo) หลังจากนั้นเขาจึงได้ประพันธ์เพลงในลักษณะอื่น รวมทั้งเพลงประกอบภาพยนตร์ เพลงแชมเบอร์ และเพลงร้อง

เมื่อศึกษาเกี่ยวกับประวัติการเรียนดนตรีของ แอรอน คอปแลนด์ สามารถกล่าวได้ว่าครูที่มีอิทธิพลทางความคิดและปลูกฝังหลักการแต่งเพลงและรสนิยมทางดนตรีให้กับคอปแลนด์คือ นาเดีย บูลองเช (Nadia Boulanger, ค.ศ. 1887-1979) นักแต่งเพลงและครูสอนดนตรีชาวฝรั่งเศสที่คอปแลนด์เรียนด้วยเป็นเวลาถึง 3 ปี เมื่อคอปแลนด์กลับมาที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เขาได้ประกอบอาชีพนักประพันธ์เพลงอาชีพ บรรยายในสถาบันดนตรี และประพันธ์เพลงให้กับองค์กรและสถาบันต่าง ๆ นอกจาก

ประพันธ์เพลงที่มีสำเนียงอเมริกันแล้ว แอรอน คอปแลนด์ยังศึกษาเพลงสมัยนิยมและเพลงแจ๊สจาก ศิลปินร่วมสมัย และประพันธ์เพลงในลักษณะดังกล่าวออกมาเป็นจำนวนมาก

หลังจากช่วง ค.ศ. 1960 คอปแลนด์หันมาให้ความสนใจกับการอำนวยเพลงมากขึ้น รวมทั้งร่วม บันทึกลงเสียงการแสดงที่สำคัญไว้เป็นจำนวนมากกับบริษัทที่มีชื่อเสียง เช่น อาร์ซีเอ วิคเตอร์ (RCA Victor) และโคลัมเบีย เรคคอร์ดดิ้งส์ (Columbia recordings) ในช่วงสุดท้ายของชีวิต คอปแลนด์มีสุขภาพทรุดโทรม ลงและป่วยเป็นโรคอัลไซเมอร์จนกระทั่งเสียชีวิตในปี ค.ศ. 1990

7. บทประพันธ์ไซออนส์ วอลล์ (Zion's Walls)

7.1 การตีความบทประพันธ์

บทประพันธ์นี้เป็นเพลงเกี่ยวกับศาสนาคริสต์ โดยเนื้อเพลงได้กล่าวว่ มาเถิดพ่อแม่พี่น้อง มาร่วมกับพวกเราเพื่อร้องเพลงสดภาวนาแด่ไซออน โอ้ท่านพ่อ ท่านรู้ลึกถึงความตั้งมั่นเพื่อได้พบกับ กำแพงแห่งไซออนหรือไม่ พวกเราจงเปล่งเสียงอันดังและร้องรำให้กับกำแพงแห่งไซออน

ไซออนนั้นได้ถูกกล่าวถึงตั้งแต่ในคัมภีร์ฮีบรูเมื่อก่อนคริสตกาล ซึ่งหมายถึงดินแดนศักดิ์สิทธิ์ หรือเมืองเยรูซาเล็ม เมืองเยรูซาเล็มนั้นแต่โบราณตั้งอยู่ท่ามกลางหุบเขาไซออน หุบเขาไซออนจึงได้ชื่อว่า เป็นกำแพงเมือง แม้ว่าในเวลาต่อมาจะมีการสร้างกำแพงเมืองเพิ่มเติมจนกระทั่งเมืองเยรูซาเล็มนั้น ตั้งอยู่นอกหุบเขาไซออนก็ตาม

7.2 การวิเคราะห์บทประพันธ์

แอรอน คอปแลนด์ประพันธ์บทเพลงนี้โดยใช้วิธีการนำเอา **เคาเตอร์พอยต์ (Counterpoint)** เป็นเทคนิคหลักในตอนอินโทรดักชัน แอรอน คอปแลนด์ได้นำเสนอแนวทำนองสองแนวสอดประสานกัน ซึ่งแนวทำนองทั้งสองแนวนั้นจะกลายเป็นองค์ประกอบหลักที่แอรอน คอปแลนด์จะใช้ในการประพันธ์ ในบทเพลงตั้งแต่ต้นจนจบ

The image shows a musical score for the piece 'Zion's Walls' by Aaron Copland. It features two staves: a vocal line and a piano accompaniment. The tempo is marked 'With a moderate swing' with a metronome marking of quarter note = 80. The key signature has one flat (B-flat major or D minor). The piano part is marked with a forte dynamic (*f*) and includes the instruction '(clear sonority - r. and l. hand with equal intensity)'. A red box highlights the first few measures of the piano accompaniment, showing the counterpoint between the right and left hands.

ภาพที่ 2 การนำเสนอแนวทำนองหลักสองแนวสอดประสานกัน
ที่มา : Aaron Copland. Old American Songs (Second Set).
(London: Boosey & Hawker, 1949: 10)

หลังจากนั้นแนวทำนองร้องจะร้องแนวทำนองที่ได้มาจากแนวทำนองที่บรรเลงในแนวเบส ในท่อนอินโทรดักซัน ในขณะที่แนวเปียโนนั้นจะยังคงบรรเลงแนวทำนองหลักทั้งสองแนวอยู่เช่นเดิม และแอรอน คอปแลนด์ได้เพิ่มแนวเบสขึ้น โดยบรรเลงในลักษณะของเพดัลโทน (pedal tone)

4

Voice

Piano

7

Voice

Piano

fa-thers and mo-thers come, Sis-ters and bro-thers come, Join us in sing-ing the prai-ses of

Ped. * Ped. * Ped. * Ped. * Ped. *

ภาพที่ 3 ตัวอย่างแนวทำนองร้องและแนวเปียโน

ที่มา: Aaron Copland. Old American Songs (Second Set).

(London: Boosey & Hawker, 1949: 10)

ในท้องเพลงที่ 13 แอรอน คอปแลนด์ได้นำเสนอแนวทำนองใหม่ขึ้น พร้อมกับเพิ่มความซับซ้อนของลักษณะจังหวะด้วยการเปลี่ยนอัตราจังหวะระหว่าง 9/8 และ 6/8 สลับกัน การประพันธ์ลักษณะจังหวะเช่นนี้นอกจากจะทำให้ดนตรีมีความซับซ้อนมากขึ้นแล้ว ยังทำให้สามารถประพันธ์แนวทำนองให้เหมาะสมกับเนื้อร้องได้ง่ายขึ้นอีกด้วย

2

10
Voice
Zi-on, the prais-es of Zi-on. O fa - thers don't you

Pno.

14
Voice
feel de-ter-mined to meet with-in the walls of Zi-on, We'll

Pno.

17
Voice
shout and go round, We'll shout and go round, We'll shout and go round, We'll

Pno.

20
Voice
shout and go round the walls of Zi-on, the walls of Zi-on.

Pno.

ภาพที่ 4 การนำเสนอแนวทำนองใหม่ในท้องเพลงที่ 13
ที่มา: Aaron Copland. Old American Songs (Second Set).
(London: Boosey & Hawker, 1949: 11)

ในท้องเพลงที่ 23 แอรอน คอปแลนด์ได้เปลี่ยนบันไดเสียงของเพลงให้เข้าสู่บันไดเสียงเอฟแลตเมเจอร์ ซึ่งวิเคราะห์แล้วไม่มีความสัมพันธ์ใด ๆ กับบันไดเสียงดั้งเดิมของบทเพลง นั่นคือบันไดเสียงเอฟเมเจอร์ แต่เมื่อผู้วิจัยวิเคราะห์เพิ่มเติม พบว่าเอฟแลตเมเจอรื้นั้นสามารถวิเคราะห์ได้เป็นคอร์ดยืม (Borrowed Chord) โดยยืมจากบันไดเสียงเอฟไมเนอร์ซึ่งเป็นบันไดเสียงคู่ขนานกับบันไดเสียงเอฟเมเจอร์ ดังนั้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า แอรอน คอปแลนด์นั้นได้ใช้เทคนิคการเปลี่ยนกุญแจเสียงแบบคอร์ดร่วม (Common-chord Modulation) และกลับมาสู่บันไดเสียงเอฟเมเจอร์เช่นเดิมด้วยเทคนิคเดียวกันในท้องเพลงที่ 28 แอรอน คอปแลนด์ได้เปลี่ยนบันไดเสียงเข้าสู่เอฟแลตเมเจอร์อีกครั้งในท้องเพลงที่ 36-40 ด้วยวิธีเดียวกัน

The image shows a musical score for the piece 'Come Fathers and Mothers' by Aaron Copland. It consists of two systems of music. The first system, starting at measure 23, shows a voice line with a whole note and a piano accompaniment. The piano part has a dynamic marking of *f* and includes the instruction *senza Ped.*. The second system, starting at measure 27, shows the voice line with the lyrics 'Come fathers and mothers, Come sisters and' and a piano accompaniment. The piano part has a dynamic marking of *mf* and includes the instruction *upper voice legato*. The score is in 8/8 time and features a key signature of one flat (B-flat).

ภาพที่ 5 การย้ายกุญแจเสียงไปสู่บันไดเสียงเอฟแลตเมเจอร์
ที่มา: Aaron Copland. *Old American Songs (Second Set)*.
(London: Boosey & Hawker, 1949: 12)

ในท้องเพลงที่ 27 แอรอน คอปแลนด์ให้ประพันธ์ให้แนวทำนองร้องนั้นบรรเลงแนวทำนองแรกที่น่าเสนอในตอนอินโทรดักชันด้วยแนวเปียโนมือขวา ในขณะที่แนวเปียโนเล่นในลักษณะเดิม คือบรรเลงแนวทำนองทั้งสองแนวและเพิ่มแนวเบสในลักษณะเพดัลโทน นอกจากนี้ แอรอน คอปแลนด์ยังได้นำเสนอแนวทำนองใหม่ในท้องเพลงที่ 33 ในแนวเปียโนมือขวา โดย แอรอน คอปแลนด์จะใช้แนวทำนองใหม่นี้ในการพัฒนาแนวประสานต่อไป

27. *f*
Come fa - thers and mo - thers, Come sis - ters and
upper voice legato

Pno. *mf*

31.

ภาพที่ 6 ตัวอย่างแนวทำนองร้องในท้องเพลงที่ 27
ที่มา: Aaron Copland. Old American Songs (Second Set).
(London: Boosey & Hawker, 1949: 12)

แอรอน คอปแลนด์ได้พัฒนาทิศทางของดนตรีโดยใช้แนวทำนองเหล่านี้พร้อมกันในท่อนสุดท้าย ดังจะเห็นได้จากท้องเพลงที่ 41 ที่เกิดแนวทำนองหนึ่งในแนวร้อง แนวทำนองที่สองในแนวเปียโนมือขวา พร้อม ๆ กับแนวทำนองใหม่ที่เกิดขึ้นก่อนหน้า และที่มือซ้ายยังคงเกิดเพดัลโทน และหลังจากนั้นยังเกิดแนวทำนองที่เคยกเกิดขึ้นในท้องเพลงที่ 13 อีกครั้งในท้องเพลงที่ 46

36. *mf (softly)*
Come

41.
fa - thers and mo - thers come, sis - ters and bro - thers come,

43.
join us in sing - ing the prai - ses of Zi - on.

46.
fa - thers don't you feel de - ter - mined to meet with - in... the walls of Zi - on, We'll

ภาพที่ 7 การนำแนวทำนองทั้งหมดมาใช้ในท่อนสุดท้ายของบทเพลง
ที่มา: Aaron Copland. Old American Songs (Second Set).
(London: Boosey & Hawker, 1949),P.13

7.3 วิธีการฝึกซ้อม

บทเพลงนี้มีความยากในการขับร้องอยู่ในตอนที่เกิดการเปลี่ยนอัตราจังหวะระหว่าง 6/8 และ 9/8 โดยการเปลี่ยนอัตราจังหวะไปมาเช่นนี้จะทำให้สับสนในการนับจังหวะได้ วิธีการฝึกซ้อมจึงควรเขียนจังหวะตกให้ชัดเจนว่ามีจังหวะตกอยู่ตรงไหนบ้างเมื่อเทียบกับเนื้อร้อง จะทำให้สามารถจับจังหวะได้ง่ายขึ้น

2

10
Voice Zi-on, the prais-es of Zi-on. O fa - thers don't you
Pno. senza

14
Voice feel de - ter-mined to meet with-in the walls of Zi - on, We'll less sound
Pno. 7 7

17
Voice shout and go round, We'll shout and go round, We'll shout and go round, We'll gradually louder
Pno. less sound gradually louder

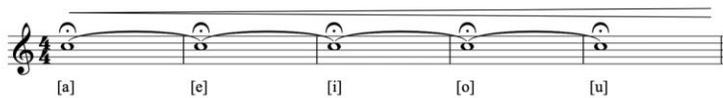
20
Voice shout and go round the walls of Zi - on, the walls of Zi - on.
Pno. f

ภาพที่ 8 ตัวอย่างการนับจังหวะตกเทียบกับเนื้อร้องเพื่อให้ง่ายต่อการนับ

ที่มา: Aaron Copland. Old American Songs (Second Set).

(London: Boosey & Hawker, 1949: 11)

อีกจุดหนึ่งที่ผู้ร้องจะต้องฝึกซ้อมให้ชำนาญคือท่อนจบของบทเพลง เนื่องจากบทเพลงนั้นจบด้วยโน้ตที่ไม่สูงแต่อย่างไร แต่แอร์อน คอปแลนด์นั้นได้เขียนกำกับไว้ให้ผู้ร้อง ร้องด้วยไดนามิกแบบฟอร์ทิสสิโม ซึ่งทำให้ทำได้ยาก โดยเฉพาะผู้วิจัยซึ่งเป็นนักร้องเสียงโซปราโน วิธีฝึกซ้อมของผู้วิจัยจึงใช้สระที่ต้องควบคุมด้วยการห่อริมฝีปากอย่างเสียงโอะและเสียงอู โดยทั้งสองเสียงนี้จะช่วยฝึกให้ผู้ร้องได้โพสที่ช่องเสียงภายใน รวมทั้งบังคับให้ต้องดึงกล่องเสียงลงมา พร้อมทั้งต้องใช้การควบคุมของลมมากขึ้น ส่งผลให้เสียงที่ร้องออกมานั้นมีน้ำหนักเสียงที่มากและก้องขึ้น ทำให้เสียงดังขึ้นได้เช่นกัน โดยแบบฝึกหัดที่ใช้เป็นแบบฝึกหัดอย่างง่าย เช่นฝึกด้วยโน้ตตัวเดียวและพยายามร้องเครสเซนโดขึ้น แต่ในขณะที่เครสเซนโดนั้นก็ควรปรับรูปปากให้ค่อนข้างไปทางเสียงโอะและเสียงอู โดยผู้ร้องสามารถฝึกซ้อมด้วยการเรียงสระพื้นฐาน เช่น อา เอ อี โอ อู

ภาพที่ 9 ตัวอย่างแบบฝึกหัดที่เหมาะสมต่อการฝึกซ้อม
ที่มา: ผู้วิจัย

8. บทสรุป

การวิจัยการแสดงขับร้องเดี่ยวโดย นางสาวมลลิกา ชมภู มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างสรรคงานด้านดนตรีรวมไปถึงการศึกษาและเผยแพร่ความเป็นมาของผู้ประพันธ์ แอร์อน คอปแลนด์ให้แก่ผู้ที่สนใจ เพื่อเรียบเรียงวิธีการฝึกซ้อมได้อย่างเป็นขั้นตอนและมีประสิทธิภาพสูงสุด และเพื่อพัฒนาทักษะของนักร้องในด้านเทคนิคการขับร้องและการตีความบทเพลง เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในการขับร้องของนักร้อง ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

8.1 วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างสรรคงานด้านดนตรีรวมไปถึงการศึกษาและเผยแพร่ความเป็นมาของ ผู้ประพันธ์ แอร์อน คอปแลนด์ให้แก่ผู้ที่สนใจ

ผลของการศึกษาจากงานวิจัยพบว่าถึงอัตชีวประวัติของผู้ประพันธ์ แอร์อน คอปแลนด์เป็นผู้ประพันธ์เพลงคนสำคัญของอเมริกา และของโลกดนตรีคลาสสิกในศตวรรษที่ 19 แอร์อน คอปแลนด์ได้ประพันธ์บทเพลงประเภทเพลงร้องศิลป์ (Arts songs) ซึ่งมีจุดเด่นที่คำร้อง ซึ่งมีทั้งประพันธ์ขึ้นใหม่หรือนำมาจากบทกวีที่มีชื่อเสียง รวมถึงเป็นบุคคลสำคัญที่ได้นำเพลงพื้นบ้านของอเมริกันมาทำแบบร่วมยุคสมัยได้อย่างน่าสนใจ แอร์อน คอปแลนด์ได้กำหนดให้เปียโนบรรเลงประกอบสิ่งนี้ถือว่ามีส่วนสำคัญและเป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจนของผู้ประพันธ์ เนื่องจากเปียโนสามารถนำเสนอเสียงประสานที่เหมาะสมกับเนื้อร้อง และทำให้เกิดจินตนาการเกี่ยวกับบรรยากาศของบทกวีและเพลงพื้นบ้านอเมริกันได้เป็นอย่างดี แอร์อน คอปแลนด์เป็นนักประพันธ์เพลงที่เป็นนักเปียโนด้วย จึงสามารถรังสรรค์เพลงร้องศิลป์จำนวนมากที่ผสมผสานระหว่างความไพเราะของแนวทำนอง และเสียงประสานที่แปลกใหม่ซึ่งเกิดจากการใช้คอร์ดที่เป็นเอกลักษณ์และสำเนียงแบบพื้นบ้านอเมริกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เพลงร้องศิลป์ของแอร์อน คอปแลนด์ ได้รับความนิยมนมาโดยตลอด

แอรอน คอปแลนด์ เป็นนักประพันธ์เพลงชาวอเมริกันที่มีผลงานจำนวนมาก รวมถึงงานประพันธ์สำหรับวงออร์เคสตรา เปียโน และการขับร้องด้วยเช่นกัน บทเพลงของ แอรอน คอปแลนด์ มีสำเนียงและเสียงประสานแบบอเมริกัน มีการใช้เสียงกระด้างอย่างอิสระ มีการใช้ทำนองและจังหวะพื้นบ้านอเมริกันหรือสำเนียงแจ๊สเข้าไปเสมอ ผลงานที่เป็นที่รู้จัก ได้แก่ แอปพาลาเชีย สปริง (Appalachian Spring) บิลลี เดอะ คิต (Billy the Kid) แฟนแฟร์ฟอร์ เดอะ คอมมอน แมน (Fanfare for the Common Man) ลินคอล์น พอร์เทรต (Lincoln Portrait) และ โรดีโอ (Rodeo) ส่วนเพลงร้องที่สำคัญ ได้แก่ โอลด์อเมริกันซองส์ (Old American Songs) จำนวน 2 ชุด และ ทเวลฟ์โพลีม ออฟ อิมิรี ดิกคินสัน (Twelve Poems of Emily Dickinson)

แอรอน คอปแลนด์ ยังได้รับการยกย่องว่าเป็นนักประพันธ์เพลงที่ยกระดับเพลงพื้นบ้านอเมริกันให้มีความเป็นสากล เนื่องจากผลงานที่ประพันธ์ขึ้น นอกจากผลงานอันโดดเด่นที่กล่าวมาแล้ว เขายังได้ประพันธ์เพลงในลักษณะอื่น รวมทั้งเพลงประกอบภาพยนตร์ เพลงเชมเบอร์ และเพลงร้อง

จากผลงานของผู้ประพันธ์ท่านนี้ ผู้วิจัยได้สรุปรวบรวมและรังสรรค์บทเพลงในการแสดงเดี่ยว เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะเพื่อสร้างรสนิยมการเรียนรู้ใหม่ ๆ ให้กับสังคมไทยเพื่อก่อเกิดความเข้าใจวัฒนธรรมดนตรีในอีกซีกโลกหนึ่ง

8.2 วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเรียบเรียงวิธีการฝึกซ้อมได้อย่างเป็นขั้นตอนและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ในการศึกษาได้คัดเลือกบทเพลง จำนวน 10 เพลง มาทำการวิเคราะห์ ตีความ เพื่อนำไปสู่การเข้าใจถึงแนวคิดของผู้ประพันธ์ รวมถึงเทคนิควิธีในการขับร้อง ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้พบว่า อัตลักษณ์ทางดนตรี (Musical Identity) ของ แอรอน คอปแลนด์มีความน่าสนใจ ซึ่งมีแนวคิดในการสร้างสรรค์งานที่มีความซับซ้อนในหลากหลายมิติทางความคิด ไม่ว่าจะเป็นการนำเอาบทกวีทั้งเก่าและบทกวีใหม่ รวมถึงการนำเอาเพลงพื้นบ้านอเมริกันมาแปลงโฉมใหม่ให้คนในยุคสมัยที่ยังมีชีวิตอยู่ได้รับรู้ถึงศิลปะอันทรงคุณค่าในอดีตได้อย่างลงตัว เราอาจเรียกนิยามงานของ แอรอน คอปแลนด์ว่าเป็นงานดนตรีร่วมสมัย (Aaron Copland Contemporary music) ก็ได้ เหตุผลที่อธิบายได้ชัดเจนอีกประเด็นก็คือ แอรอน คอปแลนด์ ได้นำเอาทำนองรวมถึงบทกวีมาเป็นแก่น (Root) มาสร้างความสำคัญให้สังคมโดยใช้ความสามารถของตนเองในทางดนตรี โดยเฉพาะการเป็นนักเปียโน โดยการประพันธ์ (Composition) ให้กับแนวทำนองหรือบทกวีได้อย่างซับซ้อนในเชิงทฤษฎีดนตรีและบางครั้งก็หลุดกรอบทฤษฎี รวมถึงการใช้เทคนิคการขับร้องแบบใหม่ ๆ เพื่ออธิบายเพลงพื้นบ้านหรือบทกวีต่าง ๆ ให้มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น

บทเพลงของ แอรอน คอปแลนด์ พบว่าผู้ขับร้องจำเป็นต้องมีความพร้อมในด้านทักษะต่าง ๆ ที่หลากหลายรวมถึงการตีความความหมายของบทประพันธ์ แล้วเริ่มเรียงเรียงการฝึกซ้อมอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการขับร้องโน้ตขึ้นคู่ผสม ซึ่งถือเป็นความท้าทายอย่างยิ่งสำหรับนักร้อง นอกจากนี้ นักร้องจะต้องมีความแม่นยำในด้านโสตทักษะแล้ว ผู้ร้องยังต้องมีความแม่นยำในการใช้ช่องเสียง และต้องควบคุมลมหายใจให้พอดี ในบทประพันธ์นั้นท้าทายให้ผู้ร้องสลับช่องเสียงระหว่างช่องเสียงจากทรวงอก (chest tone) และช่องเสียงจากศีรษะ (head tone) ผู้ร้องจึงควรทำแบบฝึกหัดขึ้นคู่ผสม โดยการค่อย ๆ ร้องอย่างช้า ๆ ทำความเข้าใจช่องเสียงและปริมาณลมที่ควบคุมของโน้ตทั้งสองโน้ต และ

ค่อย ๆ เพิ่มความเร็วให้เร็วขึ้น แต่อยู่ในระดับที่สามารถควบคุมได้ ทำแบบนี้เรื่อย ๆ จนกระทั่งอยู่ในความเร็วที่ใช้ในการขับร้องจริง จึงจะสามารถขับร้องได้อย่างชำนาญ

ในบางบทเพลงของ แอรอน คอปแลนด์ มีวิธีร้องที่แตกต่างจากการร้องอุปรากร ผู้ร้องนั้นจะต้องร้องระมัดระวังความดังของเสียงตนเองมากกว่าเพลงร้องจากอุปรากร (Opera) ดังนั้นการฝึกซ้อมจึงต้องสังเกตสัญลักษณ์ทางดนตรีของเปียโนมากขึ้นเป็นพิเศษ เพื่อให้น้ำหนักของเสียงร้องและเปียโนไปในทิศทางเดียวกัน ไม่หนักหรือเบาจนเกินไป

ในบางบทเพลงที่ไม่มีเทคนิคการร้องที่ซับซ้อนมาก ผู้ประพันธ์ใช้เทคนิคการเรียบเรียงแบบแจ๊ส (Jazz Harmony) อีกทั้งเนื้อเพลงในบางครั้งอาจไม่มีความซับซ้อนมากนัก มักเห็นได้ว่าในแนวเปียโนนั้นถูกประพันธ์ขึ้นมาไม่อิงกับจังหวะตกหรือจังหวะหนัก อาจสร้างความสับสนให้ผู้ร้องได้ ดังนั้นแนวทางการฝึกซ้อมคือ ผู้ร้องจำเป็นต้องฝึกซ้อมแนวท่อนองโดยร้องปากเปล่าจนเกิดความชำนาญเข้าใจสัดส่วนของดนตรีแจ๊ส

8.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อพัฒนาทักษะของนักร้องในด้านเทคนิคการขับร้องและการตีความบทเพลง เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในการขับร้องของนักร้อง

สืบเนื่องจากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้แสดงการขับร้องเดี่ยวได้ทำการศึกษาหาข้อมูล รายละเอียดของบทเพลงที่นำมาใช้ในการแสดงอย่างละเอียด ทั้งด้านชีวประวัติของผู้ประพันธ์ ชิวประวัติคีวีผู้เขียนคำร้อง รวมถึงการวิเคราะห์บทเพลงทั้งด้านเทคนิคในการขับร้องและอารมณ์ของบทเพลง โดยผ่านการเรียนรู้ การใช้ภาษาที่ถูกต้อง การฝึกเทคนิคอย่างละเอียด และได้รับการให้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งการวางแผนการฝึกซ้อมอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งการจัดสรรเวลาที่เหมาะสม และมีการฝึกซ้อมกับผู้เล่นเปียโนประกอบให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียว ได้มีการบันทึกจุดบกพร่องต่าง ๆ และนำมาแก้ไขทุก ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อการแสดงที่สมบูรณ์แบบ

ตลอดจนการให้ความสำคัญต่อการจัดการกับอารมณ์และความรู้สึกต่อการแสดง ฝึกฝนการสร้างสมาธิในสำหรับการแสดง โดยมุ่งมั่นแสดงออกถึงการขับร้องให้เข้าถึงแก่นแท้ในความหมายของบทเพลงของผู้ประพันธ์ให้มากที่สุด และสิ่งสำคัญอีกประการผู้ร้องต้องถ่ายทอดบทประพันธ์ให้เกิดความซาบซึ้งต่อผู้รับชมให้ได้มากที่สุดด้วยเช่นกัน

9. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

9.1 ควรนำเทคนิควิธี แนวคิดการขับร้องที่มีต่อการสร้างบทประพันธ์ของ แอรอน คอปแลนด์ จากงานวิจัยฉบับนี้ไปประยุกต์สร้างชุดการเรียนรู้การสอนการขับร้องในแบบฉบับของแอรอน คอปแลนด์ ในระดับความยากง่ายที่แตกต่างกันออกไป เพื่อสร้างพื้นฐานการขับร้องบทประพันธ์ของ แอรอน คอปแลนด์ ได้อย่างถูกต้องและสามารถสร้างแรงบันดาลใจต่อการเข้าถึงงานของศิลปินที่ได้รับการยอมรับของโลก

9.2 ควรนำเอาอัตลักษณ์ทางดนตรีของ แอรอน คอปแลนด์ ไปสร้างสรรค์งานดนตรีแบบใหม่ โดยอิสระตามความถนัดของผู้วิจัย ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดแนวความคิดสร้างสรรค์งานทางดนตรีอย่างไม่มีสิ้นสุด

เอกสารอ้างอิง

- ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2552). *พจนานุกรมศัพท์ดุริยางคศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: เกศกะรัต.
- ดวงใจ ทิวทอง. (2560). *อรรถาธิบายการขับร้อง กระบวนแบบและนวัตกรรมการขับร้อง*. กรุงเทพฯ: วิสคอมเซ็นเตอร์.
- Aaron Copland. (1949). *Twelve Poems of Emily Dickinson, score*. London: Boosey & Hawker.
- Aaron Copland. (1949). *Old American Songs (First Set)*. London: Boosey & Hawker.
- Aaron Copland. (1949). *Old American Songs (Second Set)*. London: Boosey & Hawker.
- Dorothy Baker. (2003). Aaron Copland's Twelve Poem of Emily Dickinson: A Reading of Dissonance and Harmony. *The Emily Dickinson Journal*, 12(1): 1-24.

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน
ของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Development of Local Curriculum on Bang Saphan Gold at Ban Pah Ron
of Bang Saphan Witthaya School in Prachuap Khiri Khan Province
Applying Participatory Action Research

นิภา เพชรสม¹

Nipa Petsom

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน และ 2) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน ของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กลุ่มเป้าหมายมี 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านความต้องการของชุมชน 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านองค์ความรู้ท้องถิ่น 3) กลุ่มทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น พื้นที่เป้าหมาย คือ บ้านป่าร้อน ตำบลร่อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ 2 ฉบับ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน พบว่า การขุดและร่อนทองบางสะพาน เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ปีพุทธศักราช 2290 (สมัยกรุงศรีอยุธยา) และมีต่อเนื่องมาถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ แหล่งแร่ทองคำบางสะพานที่พบอยู่ในเขตบ้านป่าร้อน ตำบลร่อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ บริเวณที่ขุดพบทองคำมาก ได้แก่ ริมคลองทอง ริมห้วยจ้งหัน มีสภาพทางธรณีวิทยาประกอบด้วย ดิน ททรายแป้ง ดินและกรวดทองบางสะพานเป็นแร่ทองคำเนื้อดีที่สุดในประเทศไทยหรือเรียกว่า “นพคุณเนื้อเก่า” มีลักษณะเป็นเม็ด เกร็ดหรือไร ชาวบ้านเรียกว่า ทองเม็ด เชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถป้องกันภัยอันตรายและภูตผีปีศาจได้ การขุดและการร่อนทองของชาวบ้านที่บ้านป่าร้อน มีลักษณะขุดหาแร่รายย่อยหรือการร่อนแร่ที่ไม่ใช่การทำเหมือง เครื่องมือขุดทองและร่อนทอง ได้แก่ จอบ ชะแลง ค้อนอีเตอร์ และเลื่อยไม้ 2) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน ของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่าองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้

¹ รองศาสตราจารย์ อาจารย์พิเศษ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
อีเมล nipa.petsom@gmail.com

Associate Professor, Special Instructor in Educational Administration Program, Faculty of Education,
Phetchaburi Rajabat University. E-mail: nipa.petsom@gmail.com

จำนวน 4 หน่วย และแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 8 แผน เวลาเรียน 20 ชั่วโมง 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนร้อยละ 17.03 ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นพบว่าทุกองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกัน และหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการจำเป็นของโรงเรียนและท้องถิ่น

คำสำคัญ: หลักสูตรท้องถิ่น ทองบางสะพานที่บ้านป่าร่อน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Abstract

The purposes of this research were to: 1) study the local knowledge on Bang Saphan gold at Ban Pah Ron, and 2) develop local curriculum on Bang Saphan gold at Ban Pah Ron of Bang Saphan Witthaya School, Prachuap Khiri Khan Province by applying participatory action research 3) study the results of experimental local curriculum on Bang Saphan gold at Ban Pah Ron of Bang Saphan Witthaya School, Prachuap Khiri Khan Province by applying participatory action research. There were 3 target groups as follows: 1) a group of community needs providers, 2) a group of local knowledge providers, 3) an experimental group for using the local curriculum. The target research area was Ban Pah Ron, Ron Thong Subdistrict, Bang Saphan District, Prachuap Khiri Khan Province. The research tools were 2 interview forms, an achievement test and a local curriculum evaluation form. The data were analyzed by using percentage, mean and standard deviation. The qualitative data were analyzed by using content analysis.

The research results were as follows: 1) The local knowledge on Bang Saphan gold at Ban Pah Ron was that Bang Saphan gold digging and sifting was first occurred during the reign of King Borommagote in 1647 in the Ayutthaya period and continued until the early Rattanakosin period. Bang Saphan gold ore was mostly found at the edges of Thong Canal and Huai Chang Han, important waterways at Ban Pah Ron, Ron Thong Subdistrict, Bang Saphan District, Prachuap Khiri Khan Province. Both waterways were geologically composed of soil, silty soil, clay and gravel. The outstanding characteristics of Bang Saphan gold at Ban Pah Ron were that it was the best gold ore in Thailand, 99% pure gold, known as "Noppakhun Neau Kao", and the gold was in the form of grain, flake, or powder. The villagers called it gold pellets and believed that it was sacred and could prevent disasters and evil spirits. The gold digging and panning of villagers in Ban Pah Ron was done by individual searcher. They did not mine it, but panned it. The gold digging and panning tools included hoes, crowbars, picks and wood saws. 2) The development of local curriculum on Bang Saphan gold at Ban Pah Ron of Bang Saphan Witthaya School, Prachuap Khiri Khan Province by

applying participatory action research revealed that the local curriculum components consisted of a vision, mission, goal, course description, 4 learning units, and 8 learning management plans in 20 hours. 3) The local curriculum experiment results were that the students' learning achievement after learning was 17.03% higher than that existing before learning. The evaluation of the local curriculum showed that every element of the curriculum was in accordance with each other and the local curriculum was in accordance with the context and needs of school and community.

Keywords: Local curriculum, Bang Saphan gold at Ban Pah Ron, Participatory action research

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาของมนุษย์ชาติ ทั้งการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม ทุกประเทศจึงต้องมีการศึกษาที่มีคุณภาพ เหมาะสมและ สอดคล้องกับสภาพการณ์โลกในแต่ละยุคสมัย ดังนั้นกระบวนการจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องได้รับการ พัฒนา (นลินี ทวีสิน, 2555) และเครื่องมือสำคัญในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย คือ หลักสูตร เพราะหลักสูตรเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกสาขาวิชา รวมทั้ง หลักสูตรเป็นตัวชี้้นำทางในการจัดการความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา ตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า หลักสูตรเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษา เป็นตัววัดเป้าหมาย ทางการศึกษา ตลอดทั้งคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา (บงกชพร กรุดนาค, 2555)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้ระบุ อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรในมาตรา 27 วรรคหนึ่ง ไว้ว่า “ให้คณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของ ชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ” มาตรา 27 วรรคสองกำหนดไว้ ว่า “ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่ เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิก ที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) จากข้อความดังกล่าว ข้างต้น จะเห็นว่าสถานศึกษาต้องมีบทบาทในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งต้องนำสาระการเรียนรู้ จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ส่วนหนึ่งมาบรรจุในหลักสูตร สถานศึกษา และนำสาระการเรียนรู้อีกส่วนหนึ่งคือส่วนที่สองจากสภาพปัญหาในชุมชน สังคมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบรรจุในหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งในส่วนที่สองนี้เรียกได้ว่าเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากรายละเอียดเนื้อหาสาระที่สถานศึกษาจัดทำขึ้นมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถแก้ปัญหาและนำประสบการณ์มาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพและสังคมให้ดียิ่งขึ้น ทั้งช่วย ให้มีความรักในท้องถิ่นของตน (กาญจนา บุญส่ง และนิภา เพชรสม, 2556)

บ้านป่าร้อน ตำบลร้อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ชื่อว่ามีแหล่งแร่ทองคำ ที่มีเนื้อดีที่สุดในประเทศไทย มีชื่อเสียงแต่ครั้งโบราณ แหล่งแร่ทองคำบางสะพานเป็นลานแร่ไหลเขา (eluvial) ชั้นบางปกคลุมชั้นหิน ชั้นลานแร่หนาประมาณ 1-5 เมตร ประกอบด้วย ดิน ทรายแป้ง ทราย และกรวด เมื่อมีการผุพัง แร่ทองคำจะถูกพัดพามาสะสมตัวอยู่บริเวณลานแร่ในที่ราบเชิงเขา ลักษณะพื้นที่ที่พบแร่ทองคำมักพบตามลำห้วยที่ไหลมาจากเทือกเขาดินและเขาปูน บริเวณที่ขุดพบแร่ทองคำ มาก ได้แก่ ริมคลองทอง ริมห้วยจ้งหัน ซึ่งเป็นทางน้ำสำคัญในพื้นที่บ้านป่าร้อน ทองบางสะพานมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ทองนพคุณเนื้อเก่า” ถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญที่โดดเด่นที่สุดประจำท้องถิ่น และปัจจุบันบ้านป่าร้อนยังคงมีชาวบ้านมาทำการขุดและร้อนทองโดยใช้แบบวิถีดั้งเดิม แต่น้อยกว่าในอดีต

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เป็นรูปแบบของการวิจัยที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับนักวิจัยทุกขั้นตอน ของการวิจัยอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนเพื่อกำหนดปัญหาวิจัย การเลือกประเด็นปัญหา การสร้างเครื่องมือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การเสนอสิ่งที่ค้นพบ การติดตามและประเมินผล ทุกขั้นตอนเน้นการปฏิบัติจริง เป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียน ได้ทำงานร่วมกับชุมชนและประชาชนชาวบ้านทุกขั้นตอนของการวิจัย สามารถนำข้อค้นพบไปสู่การปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในพื้นที่การวิจัยต่อไป (บุญนาค ติวกุล, 2553)

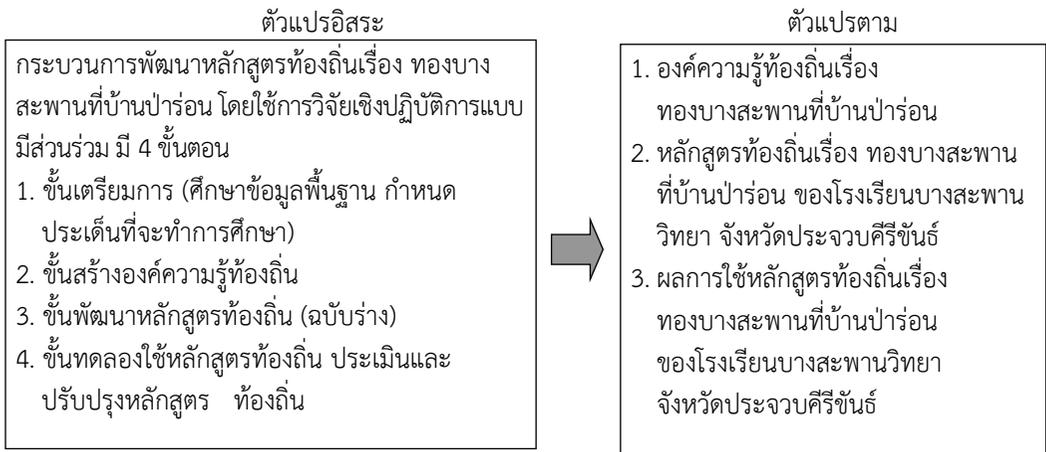
โรงเรียนบางสะพานวิทยา ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ถนนเพชรเกษม-ชายทะเล ตำบลกำเนิดนพคุณ อำเภอ บางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 10 อยู่ห่างจากบ้านป่าร้อน ประมาณ 10 กิโลเมตร จากลักษณะพิเศษของทองบางสะพานและสภาพทางธรณีวิทยาที่พบทองบางสะพานในท้องถิ่นบ้านป่าร้อน โรงเรียนบางสะพานวิทยาได้ตระหนักและเห็นความสำคัญที่เยาวชนในท้องถิ่นบางสะพานควรได้เรียนรู้เกี่ยวกับทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนและสภาพทางธรณีวิทยาของบ้านป่าร้อน เพื่ออนุรักษ์ไว้เป็นมรดกท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้ให้เยาวชนในท้องถิ่นได้นำมาใช้ประโยชน์ และโรงเรียนบางสะพานวิทยายังไม่มีองค์ความรู้และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนมาก่อน ตลอดทั้งทีมวิจัยซึ่งประกอบด้วยบุคลากรในโรงเรียนและบุคลากรในชุมชนเห็นความสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงได้ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คาดหวังว่าผลของการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้โรงเรียนบางสะพานวิทยาได้องค์ความรู้ท้องถิ่น และหลักสูตรท้องถิ่นที่สามารถบูรณาการทรัพยากรท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ตลอดทั้งผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวกับทรัพยากรด้านอื่นตามความต้องการจำเป็นของโรงเรียนและท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่นเรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนของโรงเรียนบางสะพานวิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน ของโรงเรียนบางสะพานวิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

3. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนของโรงเรียนบางสะพานวิทยา โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำแนกตามลักษณะการให้ข้อมูลมีจำนวน 3 กลุ่ม ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงทั้ง 3 กลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านความต้องการของชุมชน ประกอบด้วย ข้าราชการ 2 คน พ่อค้า 2 คน ผู้ปกครองนักเรียน 2 คน ศิษย์เก่า 2 คน ผู้นำชุมชน 2 คน ประชาชนชาวบ้าน 2 คน รวม 12 คน
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านองค์ความรู้ท้องถิ่น ประกอบด้วย ประชาชนชาวบ้าน 5 คน ผู้นำชุมชน 2 คน ผู้ปกครองนักเรียน 2 คน ศิษย์เก่า 2 คน รวม 11 คน
3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนบางสะพานวิทยา จำนวน 28 คน

พื้นที่เป้าหมาย คือ บ้านป่าร้อน ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลร่อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10

เนื้อหาที่นำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดำเนินการในลักษณะการบูรณาการเนื้อหาสาระกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ดังกล่าว นำเนื้อหาที่ได้

จากการวิเคราะห์มาผสมผสานกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน รายละเอียดกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สาระที่ 2: ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม มาตรฐาน ว 2.2 สาระที่ 3: สารและสมบัติของสาร มาตรฐาน ว 3.1 มาตรฐาน ว 3.2 สาระที่ 4: แรงแและการเคลื่อนที่ มาตรฐาน ว 4.2 สาระที่ 6: กระบวนการเปลี่ยนแปลงของโลก มาตรฐาน ว 6.1

2. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 2: หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มาตรฐาน ส 2.1 สาระที่ 3: เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส 3.1 สาระที่ 4: ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1 สาระที่ 5: ภูมิศาสตร์ มาตรฐาน ส 5.1 มาตรฐาน ส 5.2

3. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

ช่วงเวลาของการดำเนินการวิจัย ปีการศึกษา 2561 ใช้เวลาทั้ง 2 ภาคเรียน คือ ภาคเรียนที่ 1 (พฤษภาคม-กันยายน 2561) เป็นการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตั้งแต่ขั้นเตรียมการถึงขั้นทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น (ฉบับร่าง) ส่วนภาคเรียนที่ 2 (พฤศจิกายน 2561) เป็นการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นและปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

วิธีการวิจัย ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทีมวิจัยประกอบด้วย บุคลากรในโรงเรียน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครู 5 คน บุคลากรในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน 2 คน ปราชญ์ชาวบ้าน 2 คน และอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 1 คน รวม 11 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ มี 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 ใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของชุมชน ฉบับที่ 2 ใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ท้องถิ่น แบบสัมภาษณ์ทั้งสองฉบับมีลักษณะเป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์เป็นเพียงแนวทางในการสัมภาษณ์ มีวิธีการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบประเด็นคำถาม 2) สร้างประเด็นคำถาม มีลักษณะแบบปลายเปิด แต่ละฉบับมีจำนวน 10 ข้อ 3) นำแบบสัมภาษณ์ทั้งสองฉบับไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร 2 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ทั้งสองฉบับ 4) นำแบบสัมภาษณ์แต่ละฉบับไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้

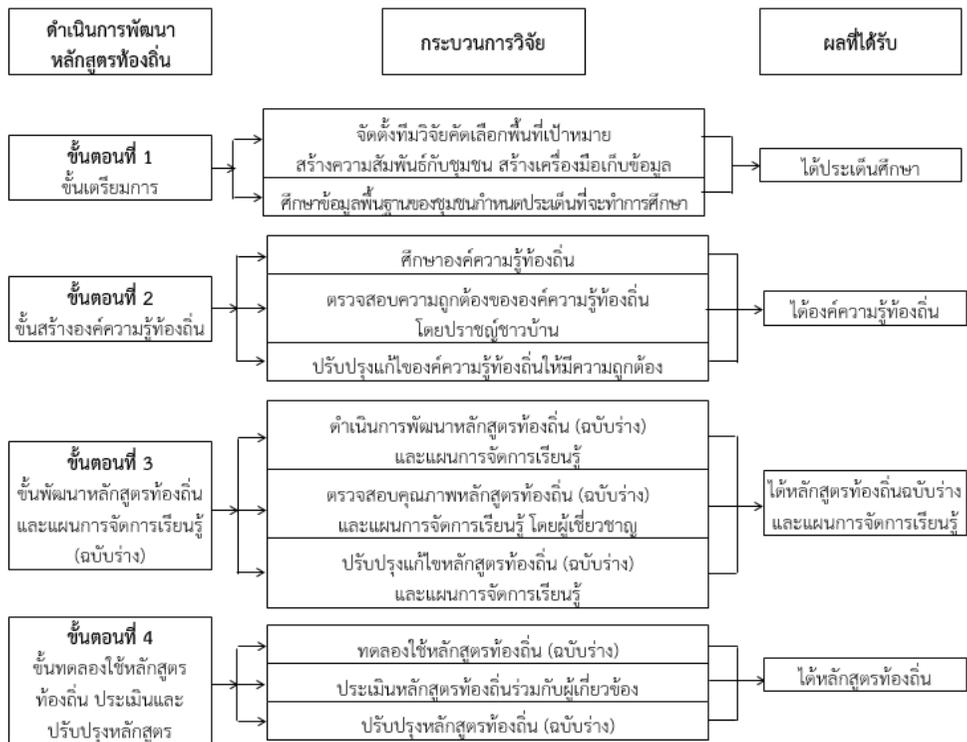
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 30 ข้อ ใช้ทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 โรงเรียนบางสะพานวิทยา มีวิธีการสร้างและตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระเกี่ยวกับทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน กำหนดสิ่งที่ต้องการวัด รูปแบบของข้อคำถามและจำนวนข้อ 3) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาสาระเกี่ยวกับทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน จำนวน 40 ข้อ ต้องการใช้จริง 30 ข้อ นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน (ชุดเดิม) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ปรากฏว่า ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดสอบนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนบางสะพานวิทยา ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 คน นำผลการทดสอบมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) พบว่า แบบทดสอบ

วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าระดับความยาก (p) ระหว่าง 0.54–0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าระหว่าง 0.42–0.90 ทีมวิจัยได้คัดเลือกแบบทดสอบไว้ 30 ข้อ ต่อจากนั้นได้นำแบบทดสอบไปทำการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ใช้สูตร KR–20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (วรรณิ์ แกมเกตุ, 2551) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88

3. แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของลิเคอร์ท แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ประเมิน ตอนที่ 2 เป็นการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ ใช้ประเมินหลักสูตรท้องถิ่นหลังการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาข้อบกพร่อง และนำข้อบกพร่องไปปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่นให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น มีวิธีการสร้างและการตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบประเด็นคำถาม 3) วิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ 3) สร้างประเด็นคำถามให้ครอบคลุมรายละเอียดขององค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นจำนวน 15 ข้อ และประเด็นรายละเอียดของแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 10 ข้อ นำแบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (ชุดเดิม) ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67 – 1.00

ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ทีมวิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กาญจนา บุญส่ง และ นิภา เพชรสม, 2556) และสังเคราะห์ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของ บงกชพร กรุดนาค (2555) ประสาท เนื่องเฉลิม (2556) และ ธีรวุฒิ เอกะกุล (2558) นำผลการศึกษาดังกล่าวมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาผสมผสานกับผลการสังเคราะห์ขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สรุปเป็นวิธีดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ 4 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นดำเนินการสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น 3) ขั้นดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ 4) ขั้นทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น ประเมินและปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น (แสดงไว้ในภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
ที่มา: ผู้นิพนธ์

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ

1. การจัดตั้งทีมวิจัย ประกอบด้วย 1) บุคลากรของโรงเรียนบางสะพานวิทยา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 1 คน ครู 5 คน 2) บุคลากรในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน 2 คน ปราชญ์ชาวบ้าน 2 คน อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี 1 คน รวม 11 คน

2. การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย จัดประชุมทีมวิจัยเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2561 เพื่อทำการพิจารณาคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยพิจารณาจากความต้องการจำเป็นของโรงเรียนและชุมชน ปรากฏว่าโรงเรียนและชุมชนต้องการให้เยาวชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้เรื่องทองบางสะพาน เพราะเป็นสัญลักษณ์สำคัญของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังนั้นจึงได้คัดเลือกพื้นที่บ้านป่าร้อน ตำบลร่อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่เป้าหมาย เพราะเป็นแหล่งที่พบแร่ทองคำมากที่สุด

3. การสร้างความสัมพันธ์กับบุคลากรในชุมชน ทีมวิจัยและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 คน ผู้ปกครองนักเรียน 2 คน ศิษย์เก่า 2 คน ได้ลงพื้นที่เป้าหมาย คือ บ้านป่าร้อน ระหว่างวันที่ 4-8 มิถุนายน 2561 เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และทีมวิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (มีรายละเอียดดังกล่าวข้างต้น)

4. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ที่มิวิจัยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างวันที่ 27–29 มิถุนายน 2561 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนบางสะพาน ได้แก่ 1) แนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น 2) ความต้องการของชุมชน 3) สิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา 4) ศักยภาพของโรงเรียน การศึกษาข้อมูลข้อ 1 ข้อ 3 และข้อ 4 ใช้วิธีศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่ได้จากศูนย์สารสนเทศของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสังคมและวัฒนธรรม และศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ.2553 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ส่วนการศึกษาศักยภาพของโรงเรียนได้ศึกษาความรู้ ความสามารถของบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและความสัมพันธ์กับชุมชน เมื่อได้ข้อมูลทั้ง 3 ด้านดังกล่าว จึงนำข้อมูลมาสรุปภาพแนวโน้มของการพัฒนาว่าจะไปในทิศทางใด ผลกระทบต่อการจัดการศึกษา มีเรื่องใดที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นมากที่สุดต่อการจัดการศึกษาที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการ และโรงเรียนมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด ส่วนการศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน (ข้อ 2) ที่มิวิจัยได้ลงพื้นที่ชุมชนระหว่างวันที่ 9–13 กรกฎาคม 2561 เพื่อทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พ่อค้า ข้าราชการ ผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่า ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน อย่างละ 2 คน รวมจำนวน 12 คน เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 1 นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ โดยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปข้อมูลความต้องการของชุมชน โดยจัดเรียงลำดับความสำคัญ นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนทั้ง 4 ด้าน มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยใช้เทคนิค SWOT เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งได้แก่เรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

5. กำหนดประเด็นที่จะทำการศึกษา โดยจัดการสนทนากลุ่ม (Focus group) เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2561 สรุปประเด็นที่จะทำการศึกษามี 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ประวัติความเป็นมาของทองบางสะพาน 2) แหล่งแร่ทองคำที่บ้านป่าร้อน 3) คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน 4) การขุดและร่อนทองของชาวบ้านที่บ้านป่าร้อน

ขั้นที่ 2 การสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น

ระหว่างวันที่ 6–10 สิงหาคม 2561 ที่มิวิจัยได้ออกเก็บข้อมูลในท้องถิ่นบ้านป่าร้อน โดยการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน 5 คน ผู้นำชุมชน 2 คน ผู้ปกครองนักเรียน 2 คน ศิษย์เก่า 2 คน รวม 11 คน ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของทองบางสะพาน แหล่งแร่ทองคำที่บ้านป่าร้อน คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน การขุดและร่อนทองของชาวบ้านที่บ้านป่าร้อน เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับที่ 2 เมื่อได้ข้อมูลครบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษาแล้ว ที่มิวิจัยได้ช่วยกันวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา นำมาเรียบเรียงเป็นเอกสารองค์ความรู้ท้องถิ่น เพื่อใช้ประกอบหลักสูตรท้องถิ่น เมื่อจัดทำองค์ความรู้ท้องถิ่นเสร็จได้นำไปให้ปราชญ์ชาวบ้านจำนวน 3 คน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและได้ปรับปรุงข้อบกพร่องให้มีความสมบูรณ์ถูกต้อง ผลการสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่นมี 4 บท ได้แก่ บทที่ 1 ประวัติความเป็นมาของทองบางสะพาน บทที่ 2 แหล่งแร่ทองคำที่บ้านป่าร้อน บทที่ 3 คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน และ บทที่ 4 การขุดและร่อนทองของชาวบ้านที่บ้านป่าร้อน

ขั้นที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ (ฉบับร่าง)

1. การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ระหว่างวันที่ 20–24 สิงหาคม 2561 ทีมวิจัยได้ทำการวิเคราะห์ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีความสอดคล้องกับองค์ความรู้ท้องถิ่น เพื่อนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาผสมผสานกับสาระท้องถิ่น จัดทำ เป็นคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ 4 หน่วย และแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 8 แผน หลังจากนั้น จึงจัดทำองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่น โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล

2. การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ (ฉบับร่าง) โดยนำไป ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและ ประเมินผล 1 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบตรวจสอบความเที่ยงตรง เชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.67–1.00

ขั้นที่ 4 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น (ฉบับร่าง) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

1. ทีมวิจัยได้นำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านปาร์อนของโรงเรียนบางสะพาน วิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (ฉบับร่าง) ที่ผ่านการ ตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงข้อบกพร่องแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6/2 โรงเรียนบางสะพานวิทยา ปีการศึกษา 2561 จำนวน 28 คน ระหว่างวันที่ 3–28 กันยายน 2561 มีการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน มีการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย และได้ให้นักเรียนไปศึกษา ที่สถานที่จริง คือ บ้านปาร์อน โดยมีปราชญ์ชาวบ้านเป็นวิทยากร เมื่อเสร็จการทดลองได้นำคะแนนก่อน เรียนและหลังเรียนมาคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองร้อยละ 17.03 และระหว่างการทดลองใช้หลักสูตร ท้องถิ่น ทีมวิจัยได้บันทึกติดตามผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น และร่วมกันวิเคราะห์หาข้อบกพร่อง เพื่อ นำมาปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2. การประเมินหลักสูตรท้องถิ่นและการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น หลังการนำหลักสูตร ท้องถิ่นไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/2 โรงเรียนบางสะพานวิทยา จำนวน 28 คนเสร็จ เรียบร้อยแล้ว ทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนทั้งบุคลากรในโรงเรียนและในชุมชน ซึ่งส่วนหนึ่งได้เป็น ทีมวิจัยและอีกส่วนหนึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 6 คน ศิษย์เก่า จำนวน 6 คน รวมจำนวน 12 คน ได้จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2561 เพื่อประเมินหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านปาร์อน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วม ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำและการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น มาทำ การประเมินโดยใช้แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น ผู้ประเมินนอกจากผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น ยังมี ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร 2 คน เป็นผู้ร่วมประเมิน หลักสูตรท้องถิ่นด้วย ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นพบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นมี ความสอดคล้องกันและหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการจำเป็นของ โรงเรียนและท้องถิ่น บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทุกประการ และได้ปรับปรุงข้อบกพร่องของ

หลักสูตรท้องถิ่นจนมีความเชื่อมั่นว่าหลักสูตรท้องถิ่นมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษาในสังคมส่วนรวมและสังคมท้องถิ่นบางสะพานได้มากที่สุด สถิติที่ใช้ คือ ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ประเมินหลักสูตรท้องถิ่น คำนวณหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ส่วนตอนที่ 2 ใช้คำนวณค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการสรุปประเด็นต่าง ๆ นำเสนอผลการศึกษาเป็นความเรียงแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน ใช้การคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่หนึ่ง เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ประเมินหลักสูตรท้องถิ่น คำนวณหาค่าความถี่และค่าร้อยละ ส่วนตอนที่สอง ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมิน ใช้การคำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ความรู้ท้องถิ่น เรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน สรุปได้ดังนี้

1.1 ประวัติความเป็นมาของทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน มีการขุดและร่อนทองในอำเภอบางสะพานครั้งแรกเกิดขึ้นสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ปีพุทธศักราช 2390 โดยปรากฏหลักฐานบันทึกไว้ในพระราช-พงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา การขุดทองที่บางสะพานมีต่อเนื่องมาถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

1.2 แหล่งแร่ทองคำบางสะพานที่พบอยู่ในเขตบ้านป่าร้อน ตำบลร่อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นแหล่งแร่ทองคำแบบปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยแหล่งแร่ทองคำแบบปฐมภูมิเกิดจากสายแร่ควอตซ์อุณหภูมิต่ำ ส่วนแบบทุติยภูมิเกิดจากแร่ทองคำถูกพัดพามาจากแหล่งแร่ปฐมภูมิ แล้วสะสมตัวตามไหล่เขา เขิงเขา ท้องน้ำ และลานแร่ บริเวณที่ขุดพบแร่ทองคำมาก ได้แก่ ริมคลองทอง ริมห้วยจันทน์ ซึ่งเป็นทางน้ำสำคัญที่บ้านป่าร้อน ปัจจุบันยังคงมีการขุดพบแร่ทองคำแต่ไม่มากเท่าในอดีต

1.3 คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน เป็นแร่ทองคำเนื้อดีที่สุดของประเทศไทย เป็นทองบริสุทธิ์ 99% หรือทองเนื้อเก้า เรียกว่า “นพคุณเนื้อเก้า” มีลักษณะเป็นเม็ด เกร็ดหรือไรชาวบ้านเรียกว่า ทองเม็ด เชื่อกันว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สามารถป้องกันภัยอันตรายและภูติผีปีศาจได้

1.4 การขุดทองและร่อนทองของชาวบ้านที่บ้านป่าร้อน เป็นลักษณะขุดหาแร่รายย่อยหรือการร่อนแร่ที่ไม่ใช่การทำเหมือง ในอดีตมีการขุดดินเพื่อนำไปเลี้ยงแร่หาทองคำในลำห้วย โดยขุดดินเป็นรู หลุม หรือปล่องลงไปจนถึงชั้นกระแสรู แล้วเอาดินที่มีแร่ปนอยู่ขึ้นมาล้าง ถ้าบ่อลึกลงจะมีการใช้เครื่องฟ่อนแรงที่เรียกว่าก่วาน ซึ่งวิธีดังกล่าวก็คือ การทำเหมืองปล่อง หรือเหมืองรูนั่นเอง ปัจจุบันวิธีการทำเหมืองได้วิวัฒนาการขึ้นมาก แต่ยังคงพบว่าชาวบ้านที่บ้านป่าร้อนยังคงใช้วิธีดั้งเดิมในการขุดหาแร่ทองคำแต่ลดน้อยลง ในปัจจุบันชาวบ้านได้ใช้รถตักดินขึ้นมาแทนการขุดบ่อ แล้วนำดินนั้น

ไปเลี้ยงแร่หาทองในลำห้วยแบบเดิม เครื่องมือขุดทองและร่อนทอง ได้แก่ จอบ ชะแลง ค้อนอีเตอร์ และ เลื่อยไม้

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านปาร์อน ของโรงเรียนบางสะพาน วิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า

2.1 องค์ประกอบหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ การวัดและ ประเมินผล

2.2 การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการ เรียนรู้ที่ 1 ประวัติความเป็นมาของทองบางสะพาน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 แหล่งแร่ทองคำที่บ้านปาร์อน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การขุดและร่อนทอง ของชาวบ้านที่บ้านปาร์อน

2.3 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ มีจำนวน 8 แผน ใช้เวลา 20 ชั่วโมง ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1-2 ประวัติความเป็นมาของทองบางสะพาน เป็นการใช่วิธีการทาง ประวัติศาสตร์สืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับทองบางสะพาน และวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยการเชื่อมโยง ข้อมูลจากวรรณคดีและวรรณกรรมไทย ใช้เวลา 4 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3-4 ภูมิศาสตร์แหล่ง แร่ทองบางสะพาน เป็นการสืบค้นข้อมูล สืบค้นและตรวจสอบในพื้นที่จริง อภิปรายสภาพทางภูมิศาสตร์ ที่เป็นลักษณะเฉพาะบริเวณแหล่งทองบ้านปาร์อน ใช้เวลา 6 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5-6 คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน เป็นการวางแผนและปฏิบัติการศึกษาภาคสนาม เพื่อศึกษา คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน ใช้เวลา 6 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7-8 การขุดหาแร่ ทองคำบางสะพาน เป็นการสำรวจตรวจสอบสถานที่จริงและอธิบายหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ชาวบ้าน ใช้ในการขุดทองและร่อนทอง ใช้เวลา 4 ชั่วโมง

2.4 ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านปาร์อนของโรงเรียน บางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่าทุกองค์ประกอบ ของหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกันและหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทุกประการ ทำให้มีความ เชื่อมั่นว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพ สามารถก่อประโยชน์แก่การศึกษาในสังคมส่วนรวม และสังคมท้องถิ่นบางสะพานได้มากที่สุด

2.5 จัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมเรื่องทองบางสะพานที่บ้านปาร์อนสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และจัดทำผลการเรียนรู้ต่อจากคำอธิบายรายวิชา 4 ข้อ คือ 1) ใช่วิธีทางประวัติศาสตร์ สืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับทองบางสะพาน โดยเชื่อมโยงข้อมูลจากวรรณคดีและวรรณกรรมไทย 2) สืบค้น ข้อมูล สืบค้น ตรวจสอบและอธิบายสภาพทางภูมิศาสตร์บริเวณแหล่งทองบ้านปาร์อน 3) วิเคราะห์ คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพานที่บ้านปาร์อน 4) อธิบายหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ชาวบ้านใช้ ในการขุดทองและร่อนทอง กำหนดเวลาเรียน 20 ชั่วโมง ส่วนรหัสวิชาจะพิจารณาต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน ของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน มีจำนวน 4 บท ได้แก่ บทที่ 1 ประวัติความเป็นมาของทองบางสะพาน บทที่ 2 แหล่งแร่ทองคำที่บ้านป่าร้อน บทที่ 3 คุณสมบัติและคุณค่าของทองบางสะพาน และ บทที่ 4 การขุดและร่อนทองของชาวบ้านที่บ้านป่าร้อน การที่ผลวิจัยปรากฏเช่นนี้ เพราะได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากบุคลากรทั้งในสถานศึกษาและในชุมชน ซึ่งได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียน และศิษย์เก่า เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2557) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้จะต้องเชื่อมโยงกันระหว่างบุคลากรในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ดังนั้นครอบครัว ผู้ปกครองนักเรียน ผู้นำชุมชน และประชาชนชาวบ้าน ถือเป็นแหล่งของความรู้ที่มีศักยภาพ เป็นแรงบันดาลใจ และเป็นต้นแบบที่ช่วยเสริมสร้างองค์ความรู้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจิตร ศรีสอาน (2555) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาของภาครัฐจะต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชนและการมีส่วนร่วมของประชาชน สังคม และทุกองค์กร เนื่องจากกระบวนการศึกษาเป็นกระบวนการต่อเนื่อง จึงต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ศุภลักษณ์ คำขยาย (2559) ที่ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องบัวที่บ้านคลองสิบสองของโรงเรียนวัดรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในชุมชน ประกอบด้วย ผู้รู้บริบทคลองสิบสอง ตำบลหลักหก ผู้รู้การประกอบอาหารจากบัว ผู้รู้การปลูกบัว จากผู้เฒ่าผู้แก่ที่บ้านคลองสิบสอง รวบรวมข้อมูลจัดทำเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่น ได้ 5 บท คือ บทที่ 1 บริบทบ้านคลองสิบสอง ตำบลหลักหก บทที่ 2 ประวัติบัว บทที่ 3 บัวที่พบที่บ้านคลองสิบสอง บทที่ 4 การแปรรูปอาหารที่บ้านคลองสิบสอง บทที่ 5 สารอาหารและประโยชน์จากการแปรรูปบัว

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนของโรงเรียนบางสะพานวิทยา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่าองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ 8 แผน (เวลา 20 ชั่วโมง) ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกัน และหลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทุกประการ ทั้งนี้เพราะได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้การผสมผสานกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน เริ่มตั้งแต่การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศของชุมชน ทั้งแนวโน้มของการพัฒนา ความต้องการของท้องถิ่น สิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาและศักยภาพของสถานศึกษา และได้ถอดองค์ความรู้ท้องถิ่นจากประชาชนชาวบ้าน ทำการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ผสมผสานกับสาระท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพาน จัดทำเป็นคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ มีการทดลองใช้

หลักสูตรท้องถิ่น (ฉบับร่าง) กับกลุ่มเป้าหมาย หลังจากนั้นมีการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น อาจกล่าวได้ว่าทุกขั้นตอนของการดำเนินงานมีการตรวจสอบความถูกต้องโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน และผู้มีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ตลอดทั้งได้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรท้องถิ่นให้มีคุณภาพและสมบูรณ์ที่สุด สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ฌภัทร ศิลปคร (2553) ที่ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องสัตว์ที่อาศัยในระบบนิเวศป่าชายเลน ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย โครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตรท้องถิ่น สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและปัญหาของท้องถิ่น นักเรียนสนใจที่เรียนรู้และภูมิใจ และเห็นคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่น และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชูชัย มีนุช (2555) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นท้องถิ่นเรื่อง ตาลโตนดที่บ้านไร่ไร่ ตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นได้พัฒนาโดยการสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของท้องถิ่น วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง จัดทำองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 27.50 ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีคุณภาพเป็นไปตามหลักการและจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า บ้านป่าร้อนเป็นแหล่งชุดและร้อนทองแบบดั้งเดิมและทองที่พบเรียกว่า “ทองนพคุณเนื้อเก่า” มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นสมบัติของแผ่นดิน ดังนั้นโรงเรียนบางสะพานวิทยา ควรจัดทำโครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยฝึกนักเรียนให้เป็นมัคคุเทศก์ นำผู้สนใจไปศึกษาวีถีชีวิตการร้อนทองแบบดั้งเดิมที่บ้านป่าร้อน

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนเป็นการวิจัยที่มีความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายสถานศึกษาและชุมชน ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีคุณภาพ ดังนั้นโรงเรียนบางสะพานวิทยาจึงควรจัดการเรียนรู้โดยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มจัดทำโครงการเกี่ยวกับองค์ความรู้ท้องถิ่นเรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อน โดยพัฒนาขึ้นในรูปแบบของ Social media เป็นการประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรในท้องถิ่นและผู้สนใจได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของทองบางสะพาน เพื่ออนุรักษ์เป็นมรดกของท้องถิ่นและของชาติต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องทองบางสะพานที่บ้านป่าร้อนสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาหรือระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2.2 ควรทำการวิจัยเรื่องวัฒนธรรมและวีถีชีวิตนั้กชุดทองบ้านป่าร้อน ตำบลร้อนทอง อำเภอบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กาญจนา บุญส่ง และ นิภา เพชรสม. (2556). *ชุดฝึกอบรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษาที่เน้นอาเซียน*. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ชูชัย มีนุช. (2555). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ตาลุดโตนดที่บ้านไร่กว้าง ตำบลไร่สะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)*. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ณภัทร ศิลปคร. (2553). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง สัตว์ที่อาศัยในระบบนิเวศน้ำชายเลน ตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)*. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ธีรภูมิ เอกะกุล. (2558). *การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research)*. อุบลราชธานี: บริษัทยงสวัสดิ์อินเตอร์ กรุ๊ป จำกัด.
- นลินี ทวีสิน. (2555). *การประชุมวิชาการระดับชาติ พ.ศ.2555*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- บงกชพร กรุดนาค. (2555). *การวิจัยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง สารสกัดสมุนไพรและปุ๋ยหมักธรรมชาติจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลกลัดหลวง อำเภอยาย่าง จังหวัดเพชรบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)*. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- บุญนาค ดิวกุล. (2553). *ชนบทไทย: การพัฒนาสู่ประชา-สังคม*. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประสาธน์ เนื่องเฉลิม. (2556). *วิจัยการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: บริษัทวี.พี.พี. (1991) จำกัด.
- วรรณิ์ แกมเกตุ. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2555). *การประชุมวิชาการระดับชาติ พ.ศ.2555*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- ศุภลักษณ์ คำขยาย. (2559). *การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง บัวที่บ้านคลองลือคอกของโรงเรียนวัดรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)*. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). *รายงานการวิจัยแนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

นโยบายของรัฐในการควบคุมอาคาร: มุมมองด้านกฎหมาย¹

Government Policy on Building Control: legal Aspect

พิมุข สุศีลสัมพันธ์² และฟ้าใส สามารถ³
Pimuk Suseensumpun and Phasai Samart

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบายของรัฐในการควบคุมอาคารตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และวิเคราะห์กฎหมายดังกล่าวเพื่อหาข้อเสนอแนะในการพัฒนากฎหมายให้มีความเหมาะสม โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัยจากหนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าพนักงานท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่าประเทศไทยมีนโยบายในการควบคุมอาคารผ่านพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมเกี่ยวกับความมั่นคงแข็งแรงของอาคาร ความปลอดภัยของผู้ใช้อาคาร การป้องกันอัคคีภัยภายในอาคาร การจัดการด้านสาธารณสุข และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมืองและการสถาปัตยกรรม แต่มาตรการในการควบคุมอาคารตามกฎหมายนั้นยังคงมีปัญหาเกี่ยวกับการเข้าถึงข้อมูล หลักเกณฑ์การรื้อถอนอาคาร ความไม่สอดคล้องของกฎหมายในกรณีของการเคลื่อนย้ายอาคาร การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานท้องถิ่น และกลไกการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมาย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยพบว่าควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 เกี่ยวกับการรื้อถอนอาคาร การเคลื่อนย้ายอาคาร การใช้อำนาจของเจ้าพนักงานท้องถิ่นให้มีความชัดเจนและเหมาะสมแก่การนำไปบังคับใช้ และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรมีมาตรการในการสร้างความรับรู้หรือความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายควบคุมอาคารที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายแก่ประชาชน รวมทั้งสร้างกลไกและทำงานเชิงรุกเพื่อตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมาย

คำสำคัญ: นโยบาย การควบคุมอาคาร กฎหมาย

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “นโยบายของรัฐในการควบคุมอาคารของประเทศไทย” สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
อีเมล pimuk.sus@rmutr.ac.th

Assistant Professor Dr. at General Education Program, Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Rattanakosin. Email: pimuk.sus@rmutr.ac.th

³ อาจารย์ ดร. สาขาวิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
อีเมล phasai.s@rmutr.ac.th

Lecturer at General Education Program, Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Rattanakosin. Email: phasai.s@rmutr.ac.th

Abstract

This research aims to study the government policy on building control in accordance with the Building Control Act, B.E.2522 and amended. Then analyze the said laws to find the appropriate suggestions for legal development. Research methodology used for this research was qualitative research by studying from books, articles, thesis, research reports and related electronic media including in-depth interviews with the local authority.

It was found that Thailand has the policies to control buildings through the Building Control Act, B.E.2522 and amended which has the objective to control about the stability of the building, safety of building users, indoor fire protection, public health management and environmental quality preservation, town planning and architecture. But there are some problems with such legal provisions that is the access to information, building demolition condition, legal inconsistencies in case of building moving, the power of the local authority and the mechanism for monitoring the compliance with the law.

It was recommended that the Building Control Act, B.E. 2522 should be amended on building demolition, building moving and the power of the local authority to be clear and suitable for enforcement. In addition, the relevant government agencies should have measures to raise awareness and understanding about building control laws that are clear and easy to understand to the public as well as establish mechanisms and proactively working to inspect legal compliance.

Keywords: Policy, Building control, Law

บทนำ

มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้โดยอาศัยปัจจัยสี่เป็นพื้นฐานสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งที่อยู่อาศัยถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่เสริมสร้างความอบอุ่น ความมั่นคง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ครอบครัว ดังนั้นประชาชนจึงต้องการมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ประกอบกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ส่งผลให้ประชาชนมีความต้องการมีที่อยู่อาศัย รวมทั้งก่อสร้างอาคารต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบธุรกิจมากขึ้นเป็นลำดับ ในขณะที่พื้นที่ใช้สอยโดยเฉพาะใจกลางเมืองอันเป็นย่านธุรกิจ การค้ำนี้มีอยู่อย่างจำกัด ผู้ประกอบการจึงต้องพัฒนารูปแบบของที่อยู่อาศัยและอาคารในลักษณะต่าง ๆ เช่น ทาวน์เฮ้าส์ บ้านแฝด บ้านเดี่ยว คอนโดมิเนียม อาคารสูง อาคารขนาดใหญ่ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างและอาคารในลักษณะต่าง ๆ มีองค์ประกอบหลายอย่างที่ต้องพิจารณา โดยเฉพาะการปฏิบัติให้ถูกต้องตามนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนโยบายเหล่านี้จะถูกกำหนด

ผ่านกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้าง เพื่อควบคุมความมั่นคงแข็งแรง ความปลอดภัย เหมาะสมแก่การใช้สอยและไม่กระทบสิทธิของประชาชน ตลอดจนสังคมโดยรวม

ในอดีต ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเข้ามาควบคุมการก่อสร้างอาคาร ประชาชนจึงมีอิสระในการก่อสร้างอาคารอย่างไรก็ได้ตามความต้องการของตน ซึ่งวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างสมัยก่อนส่วนใหญ่จะเป็นไม้ ไม้ไผ่ ใบบัว ทำให้อาคารขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ขาดความสวยงาม และสามารถก่อสร้างอาคารโดยมีขนาดความสูงเท่าไรก็ได้ ทำให้ในอดีตอาคารที่มีความสูงมาก ๆ จะไม่มีความมั่นคงแข็งแรง และอาจไม่มีความปลอดภัย เพราะไม่มีกฎหมายควบคุม จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2522 ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าและขยายตัวมากขึ้น เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์การก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ในขณะนั้น และเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมเกี่ยวกับความมั่นคงแข็งแรง ความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัย การสาธารณสุข การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง การสถาปัตยกรรม และการอำนวยความสะดวกแก่การจราจร จึงมีการตรากฎหมายสำหรับควบคุมอาคารขึ้นมา เรียกว่า พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมอาคารโดยทั่วไป คือ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งมีการแก้ไขจำนวน 4 ครั้ง คือ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2558 เพื่อควบคุมและตรวจสอบการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย การใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคารที่อยู่ในเขตพื้นที่ควบคุมอาคาร เขตผังเมืองรวม หรือเป็นประเภทอาคารที่ถูกควบคุมตามกฎหมาย แต่ปรากฏว่า เหตุการณ์ความเสียหายที่เกิดจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมอาคารก็ยังคงเกิดขึ้นอยู่เป็นระยะ ดังที่พบเห็นจากสื่อหรือข่าวต่าง ๆ ว่ามีอาคารหรือพื้นที่อาคารที่กำลังก่อสร้างถล่ม ซึ่งเกิดจากการก่อสร้างที่ไม่ได้มาตรฐาน ไม่ได้ขออนุญาต หรือไม่ได้รับอนุญาตให้ก่อสร้าง แต่มีการฝ่าฝืนสร้างจนเกิดการถล่มขึ้นมา ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน สภาพแวดล้อม และสังคมโดยรอบเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ บทบัญญัติของกฎหมายควบคุมอาคารยังมีความไม่เหมาะสมและชัดเจนต่อการนำมาใช้บังคับ เช่น ในมาตรา 22 ซึ่งกล่าวถึงการรื้อถอนอาคารที่ต้องขออนุญาตหรือแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นก่อนในกรณีที่มีความสูงและระยะห่างจากอาคารอื่นตามที่กำหนดไว้ซึ่งไม่ได้ครอบคลุมการรื้อถอนอาคารทุกกรณีที่อาจมีผลกระทบเสียหายต่อผู้อื่น หรือกรณีการเคลื่อนย้ายอาคารตามมาตรา 21 ที่กำหนดให้แจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา 39 ทวิได้ แต่พบว่ามาตรา 39 ทวิ ไม่ได้กล่าวถึงการเคลื่อนย้ายอาคารแต่อย่างใด

ด้วยเหตุที่การควบคุมอาคารเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างมาก แต่ปัจจุบันยังคงมีปัญหาทั้งในแง่ของบทบัญญัติแห่งกฎหมายและการปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งรัฐได้กำหนดนโยบายในการควบคุมอาคารเพื่อให้เกิดความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยแก่ประชาชนและสังคมผ่านมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยมีเจ้าพนักงานท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการบังคับการตามกฎหมายให้มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและสนใจที่จะศึกษาทบทวนนโยบายของรัฐในการควบคุมอาคารของประเทศไทยตามกฎหมายควบคุมอาคาร เพื่อวิเคราะห์และหาข้อเสนอแนะในการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การควบคุมอาคารในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายของรัฐในการควบคุมอาคารตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
2. เพื่อวิเคราะห์นโยบายของรัฐในการควบคุมอาคารตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
3. เพื่อหาแนวทางหรือข้อเสนอแนะในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเกี่ยวกับการควบคุมอาคาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการวิจัยเอกสาร ซึ่งศึกษาจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ ทัวบทกฎหมาย รวมถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวกับการควบคุมอาคารในประเทศไทย รวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าพนักงานท้องถิ่นซึ่งเป็นบุคลากรหลักในการบังคับการตามกฎหมายควบคุมอาคารในเขตพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครและนครปฐม จำนวน 3 ท่าน และนำข้อมูลที่ได้รับทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาคารของประเทศไทย

แนวคิดในการควบคุมอาคารเริ่มมีมาตั้งแต่อดีตโดยเริ่มจากการตั้งเมืองขึ้นมาใหม่และเมื่อมีประชากรมากขึ้นก็มีการขยายเมืองออกไป ซึ่งทำให้มีการจัดระเบียบการก่อสร้างที่อยู่อาศัยให้เป็นระบบระเบียบ เพื่อความสะดวกในการบริการจัดการด้านความปลอดภัยเพลิงไหม้ การผังเมืองและสุขอนามัย ซึ่งในอดีตประชาชนส่วนใหญ่ก่อสร้างที่อยู่อาศัยโดยไม่ได้คำนึงถึงความแข็งแรงมากนัก แต่เมื่อบ้านเมืองมีความเจริญมากขึ้นก็เริ่มมีการก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่และมีจำนวนหลายชั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความแข็งแรงของตัวอาคารที่ก่อสร้างขึ้นในเวลาต่อมา ซึ่งการควบคุมอาคาร หมายถึง กระบวนการในการออกกฎหมาย ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ ข้อกำหนด ระเบียบ ประกาศ มาตรฐาน หรือ คำสั่งเป็นเกณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ควบคุมการทำงานที่เกี่ยวข้องกับงานอาคารให้มีแนวทางปฏิบัติอย่างเดียวกัน อันจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความเป็นอยู่ที่ดี ความปลอดภัยต่อชีวิต ทรัพย์สินของสาธารณชน ตลอดจนควบคุมการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

ในอดีตการก่อสร้างอาคารเน้นเฉพาะเรื่องความสะดวกที่ต้องการดูแลเรื่องโรคภัยอันตรายของประชาชน ไม่ได้เน้นการควบคุมเรื่องความมั่นคงปลอดภัยของอาคาร และเมื่อบ้านเมืองเจริญก้าวหน้าขึ้น แนวความคิดในการควบคุมอาคารให้เหมาะกับยุคสมัยก็ยังไม่ปรากฏชัดเจน จนกระทั่งมีเหตุการณ์เพลิงไหม้ขึ้น รัฐบาลจึงมีแนวความคิดที่จะป้องกันอัคคีภัยและระงับอัคคีภัยที่เกิดจากอาคาร รวมทั้งต้องการให้อาคารที่สร้างขึ้นใหม่ในบริเวณที่เกิดเพลิงไหม้มีความมั่นคงแข็งแรง ปลอดภัย และถูกสุขอนามัย จึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างในเขตเพลิงไหม้ พ.ศ. 2476 ควบคุมเฉพาะบริเวณที่เกิดเพลิงไหม้เป็นราย ๆ ไป (ชุมพล นาวงษ์, 2559: 21) จึงยังไม่มีกฎหมายควบคุมอาคารทั่วราชอาณาจักร ในขณะที่บ้านเมืองก็เจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ มีการซ่อมแซมอาคารทั่วราชอาณาจักรอยู่เสมอ แต่ปรากฏว่ามีการก่อสร้างโดยไม่ได้คำนึงถึงความปลอดภัย อาคารไม่มีความมั่นคงแข็งแรง ไม่ถูกสุขลักษณะเกิดขึ้นมากมาย หรือผู้ออกแบบไม่มีความรู้ทางวิชาการ ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตและ

ทรัพย์สินของผู้อยู่อาศัยและบุคคลทั่วไป จนในที่สุดกระทรวงมหาดไทยได้เสนอร่างพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. 2478 ต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งจะใช้ควบคุมอาคารในท้องที่ใดให้ประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกา ส่วนข้อบังคับและรายละเอียดในหลักการต่าง ๆ จะออกเป็นกฎกระทรวงหรือเทศบัญญัติให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่นและความเจริญของวิชาการตามกาลสมัย เพื่อให้การก่อสร้าง ดัดแปลงหรือแก้ไขอาคารนั้นมีความมั่นคงแข็งแรงและปลอดภัยกับผู้อยู่อาศัยบริเวณใกล้เคียง ซึ่งกฎหมายนี้มีแนวคิดที่จะกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นกำหนดรายละเอียดในหลักการต่าง ๆ ในการควบคุมการก่อสร้างอาคารให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น และปรับเปลี่ยนไปตามความเจริญของวิชาการ (หลักการประกอบร่างพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พุทธศักราช 2478 และ สุรีย์ สิงห์ทอง, 2556: 12-14)

สำหรับแนวคิดการควบคุมอาคารในปัจจุบันเกิดจากความต้องการที่จะปรับปรุงกฎเกณฑ์ตามกฎหมายควบคุมการก่อสร้างในเขตเพลิงไหม้ พ.ศ. 2476 และพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. 2479 ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าและการขยายตัวของบ้านเมือง และเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมเกี่ยวกับความมั่นคงแข็งแรง ความปลอดภัยการป้องกันอัคคีภัย การสาธารณสุข การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง การสถาปัตยกรรม และการอำนวยความสะดวกแก่การจราจร จึงมีการรวมพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับเข้าด้วยกันและตราพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ขึ้น (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 96 ตอนที่ 80: 43) ซึ่งยังคงยึดหลักการกระจายอำนาจในการควบคุมอาคารให้แก่ราชการส่วนท้องถิ่นเพื่อกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง แต่ข้อบัญญัติท้องถิ่นจะขัดหรือแย้งกับกฎกระทรวงไม่ได้ ยกเว้นกรณีมีความจำเป็นหรือเหตุผลพิเศษเฉพาะท้องถิ่น แต่ข้อบัญญัติท้องถิ่นนั้นจะมีผลบังคับได้เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการควบคุมอาคารและได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรี นอกจากนี้พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ยังมีวัตถุประสงค์เพิ่มขึ้นจากเดิมคือเพื่อประโยชน์ในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง และการอำนวยความสะดวกแก่การจราจร ตลอดจนการอื่นที่จำเป็น

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษานโยบายของรัฐในการควบคุมอาคารของประเทศไทยผ่านมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้วพบว่า ประเทศไทยตราพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุมอาคารในปัจจุบัน ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมจำนวน 4 ครั้ง ได้แก่ พ.ศ. 2525 พ.ศ. 2543 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2558 โดยการควบคุมอาคารตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมเกี่ยวกับความมั่นคงแข็งแรงของอาคาร ความปลอดภัยของผู้ใช้อาคาร การป้องกันอัคคีภัยภายในอาคาร การจัดการด้านสาธารณสุขและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมืองและการสถาปัตยกรรมให้มีความสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้งการอำนวยความสะดวกแก่การจราจร ซึ่งกฎหมายนี้ใช้บังคับในท้องที่และบริเวณที่มีการตราพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บังคับ¹ หรือเป็นเขตท้องที่ที่ได้มีการประกาศให้ใช้บังคับผังเมืองรวมตามกฎหมายว่าด้วยการผังเมืองหรือเขตท้องที่ที่ได้เคยมีการประกาศ

¹ มาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ซึ่งจังหวัดที่มีพระราชกฤษฎีกาให้ใช้พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 เพิ่มพื้นที่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นนทบุรี นครปฐม สมุทรสาคร สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี เชียงใหม่ ขอนแก่น นครราชสีมา ภูเก็ต สงขลา (สำนักควบคุมและตรวจสอบอาคาร, 2560).

ดังกล่าวหรือเป็นอาคารสูง อาคารขนาดใหญ่พิเศษ อาคารชุมนุมคน และโรงมหรสพ รวมทั้งบริเวณที่เป็นเขตเพลิงไหม้ตามพระราชบัญญัติ² โดยรัฐมีนโยบายในการควบคุมอาคารเกี่ยวกับการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้ายอาคาร การใช้ และเปลี่ยนการใช้อาคาร ซึ่งบุคคลใดจะก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน³ หรือเคลื่อนย้ายอาคาร สามารถดำเนินการได้ 2 วิธี⁴ ได้แก่

1. การขอรับใบอนุญาต ผู้ขออนุญาตจะต้องยื่นคำขอรับใบอนุญาต พร้อมเอกสารประกอบการพิจารณา เพื่อให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นตรวจพิจารณาและออกใบอนุญาต หรือมีหนังสือแจ้งคำสั่งไม่อนุญาตพร้อมด้วยเหตุผล ให้ผู้ขอรับใบอนุญาตทราบภายใน 45 วันนับแต่วันที่รับคำขอ โดยเจ้าพนักงานท้องถิ่นต้องแจ้งการออกใบอนุญาตหรือมีคำสั่งไม่อนุญาต ให้ผู้ขอรับใบอนุญาตทราบโดยไม่ชักช้า เมื่อผู้ขออนุญาตได้รับใบอนุญาตแล้ว ต้องแจ้งชื่อผู้ควบคุมงานกับวันเริ่มต้นและวันสิ้นสุดการดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาตให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นทราบเป็นหนังสือ พร้อมทั้งแนบหนังสือแสดงความยินยอมของผู้ควบคุมงานด้วย

2. การแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามแบบที่คณะกรรมการควบคุมอาคารกำหนดพร้อมด้วยเอกสารและหลักฐานตามที่ระบุไว้ในแบบ (กรณีก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคาร) ตัวอย่างข้อมูลที่ต้องแจ้งและเอกสารหลักฐานที่ต้องยื่น เช่น ชื่อของผู้รับผิดชอบงานออกแบบอาคาร ชื่อผู้รับผิดชอบงานออกแบบและคำนวณอาคาร และชื่อผู้ควบคุมงาน ซึ่งต้องเป็นสถาปนิกและวิศวกรที่ได้รับอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ สำเนาใบอนุญาตและหนังสือรับรองรายการคำนวณที่สถาปนิกและวิศวกรผู้ออกแบบลงนามรับรอง เป็นต้น เมื่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นได้รับข้อมูล และเอกสารและหลักฐานจากผู้แจ้ง และผู้แจ้งได้ชำระค่าธรรมเนียมการตรวจแบบแปลนการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารครบถ้วนแล้ว ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นออกใบรับแจ้งภายใน 3 วันทำการนับแต่วันที่ได้รับชำระค่าธรรมเนียมและให้ผู้แจ้งก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารตามที่ได้แจ้งไว้ตั้งแต่วันที่ผู้แจ้งได้รับใบรับแจ้ง

สำหรับการใช้และเปลี่ยนการใช้อาคาร กรณีที่ทำการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้ายอาคารเรียบร้อยแล้ว แต่อาคารนั้นเป็นอาคารประเภทควบคุมการใช้ กล่าวคือ เป็นอาคารสำหรับใช้เป็นคลังสินค้า โรงแรม อาคารชุด สถานพยาบาล หรือเป็นอาคารสำหรับใช้เพื่อกิจการพาณิชยกรรม อุตสาหกรรม การศึกษา การสาธารณสุข หรือกิจการอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง จะต้องแจ้งให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นทราบก่อนที่จะเปิดใช้อาคาร เพื่อให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นตรวจสอบว่าอาคารนั้นได้ทำการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้ายถูกต้องตามที่ได้รับอนุญาตหรือที่แจ้งไว้ เมื่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นตรวจสอบแล้วเห็นว่าถูกต้องจะออกใบรับรองให้เพื่อเข้าใช้อาคารได้ ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร

² มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า “เขตเพลิงไหม้ หมายความว่า บริเวณที่เกิดเพลิงไหม้อาคารตั้งแต่สามสิบหลังคาเรือนขึ้นไปหรือมีเนื้อที่ตั้งแต่หนึ่งไร่ขึ้นไป รวมทั้งบริเวณที่อยู่ติดต่อกายในระยะสามสิบเมตรโดยรอบบริเวณที่เกิดเพลิงไหม้ด้วย”

³ มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 หมายถึง การรื้อถอนอาคารที่มีลักษณะดังนี้

(1) อาคารที่มีส่วนสูงเกิน 15 เมตรซึ่งอยู่ห่างจากอาคารอื่นหรือที่สาธารณะน้อยกว่าความสูงของอาคาร

(2) อาคารที่อยู่ห่างจากอาคารอื่นหรือที่สาธารณะน้อยกว่า 2 เมตร

⁴ มาตรา 21 และมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522.

จะใช้หรือยินยอมให้บุคคลใดใช้อาคารนั้นเพื่อกิจการอื่นนอกจากที่ระบุไว้ในใบอนุญาตหรือที่ได้แจ้งไว้ไม่ได้⁵

จะเห็นได้ว่าการควบคุมอาคารตามกฎหมายนี้มีเจ้าพนักงานท้องถิ่น⁶ เป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญในการควบคุม กำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย ได้แก่ เป็นผู้พิจารณาอนุญาตให้ก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย รับรองการใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร รับรองการตรวจสอบอาคาร ตลอดจนเป็นผู้ดูแลให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคารปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด หากมีการฝ่าฝืน เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจสั่งให้ระงับการกระทำที่ฝ่าฝืน สั่งห้ามมิให้ใช้หรือเข้าไปในอาคารที่มีการฝ่าฝืน สั่งให้แก้ไขสิ่งที่ดำเนินการไม่ถูกต้องหรือถ้าแก้ไขไม่ได้ก็สั่งให้รื้อถอนอาคารนั้นได้⁷ ทั้งนี้ จะมีนายช่างและนายตรวจเป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานท้องถิ่นในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น นายช่างและนายตรวจมีอำนาจเข้าไปในบริเวณที่มีการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคาร เพื่อตรวจสอบว่าได้มีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่ หรือเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าอาคารที่ได้ก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายเสร็จแล้วได้กระทำขึ้นโดยฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย นายช่างมีอำนาจเข้าไปตรวจอาคารและบริเวณที่ตั้งอาคารนั้นได้⁸

สรุปและอภิปรายผล

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาบทบัญญัติของพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าพนักงานท้องถิ่น ทำให้เห็นว่ารัฐกำหนดนโยบายในการควบคุมอาคารตามกฎหมายขึ้นมาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุม ความมั่นคงแข็งแรงของอาคาร ความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัย การสาธารณสุข การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง การสถาปัตยกรรม และการอำนวยความสะดวกแก่การจราจร แต่กฎหมายดังกล่าวยังมีประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการเข้าถึงหรือรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายควบคุมอาคารตามกฎหมาย

ตามมาตรา 13 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม บัญญัติไว้ว่า “เพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนซึ่งจะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

(1) ให้ส่วนราชการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่นแจ้งข้อห้าม ข้อจำกัด หรือข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคาร หรือการดำเนินการอย่างอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ให้ราชการส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องทราบเพื่อดำเนินการตาม (2)

⁵ มาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522.

⁶ ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 เจ้าพนักงานท้องถิ่น หมายถึง นายกเทศมนตรี สำหรับในเขตเทศบาล นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัด สำหรับในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกองค้การบริหารส่วนตำบล สำหรับในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สำหรับในเขตกรุงเทพมหานคร นายเมืองพัทยา สำหรับในเขตเมืองพัทยา ผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด สำหรับในเขตองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น.

⁷ โปรดดูหมวด 3 และหมวด 4 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522.

⁸ มาตรา 53 และมาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522.

(2) ให้ราชการส่วนท้องถิ่นจัดให้มีเอกสารเผยแพร่หลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการขออนุญาตและการอนุญาตดำเนินการต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัตินี้ตลอดจนข้อมูลที่ได้รับแจ้งตาม (1) ไว้จำหน่ายหรือให้แก่ประชาชนซึ่งจะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ....”

มาตรการควบคุมอาคารถูกกำหนดไว้ในกฎหมายหลากหลายฉบับ ได้แก่ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กฎกระทรวง และข้อบัญญัติท้องถิ่น ซึ่งมีกฎหมายหรือรายละเอียดที่ประชาชนจะต้องปฏิบัติเป็นจำนวนมาก แต่ในทางปฏิบัติพบว่ามาตรการควบคุมอาคารหรือข้อมูลเหล่านี้ไม่ได้จัดเก็บหรือเรียบเรียงไว้เป็นหมวดหมู่ให้เข้าใจง่ายหรือชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติหรือมีการจัดเก็บไว้แต่รายละเอียดไม่ครบถ้วน ตลอดจนแหล่งข้อมูลเพื่อให้ประชาชนเข้าไปศึกษาหาข้อมูลไม่กว้างขวางเพียงพอ หรือเข้าถึงได้ยาก ทั้งที่พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 13 ทวิ (2) ได้กำหนดให้ราชการส่วนท้องถิ่นจัดให้มีเอกสารเผยแพร่หลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการขออนุญาตและการอนุญาตดำเนินการต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัตินี้ ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับข้อห้าม ข้อจำกัด หรือข้อมูลอื่นที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคาร ไว้จำหน่ายหรือให้แก่ประชาชนเพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ทำให้ประชาชนที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมอาคารหรือประชาชนทั่วไปไม่สามารถรับรู้หรือเข้าถึงรายละเอียดข้อมูลได้อย่างสะดวก เช่น ข้อมูลที่ลงในเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกระจุกกระจายไม่เป็นหมวดหมู่ ลิงก์ข้อมูลไม่สามารถเปิดอ่านรายละเอียดได้จริง มีเพียงแต่หัวข้อเท่านั้น เป็นต้น ส่งผลให้การปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมอาคารเป็นไปอย่างไม่ชัดเจน ถูกต้องหรือมีความล่าช้าในการดำเนินการ อีกทั้งประชาชนไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าว อันเห็นได้จากการให้ข้อมูลของเจ้าพนักงานท้องถิ่นว่ามีประชาชนเป็นจำนวนมากที่ยังไม่ทราบว่าต้องมีการขออนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอนหรือเคลื่อนย้ายอาคาร ซึ่งทำให้การปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมอาคารเป็นไปอย่างไม่ประสิทธิภาพ เกิดความล่าช้า และความมุ่งหมายในการควบคุมอาคารให้เป็นระบบระเบียบตามกฎหมายนั้นเกิดขึ้นได้ยาก

2. ปัญหาเกี่ยวกับการขออนุญาตหรือแจ้งรื้อถอนอาคารต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น

ตามมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม บัญญัติว่า “ผู้ใดจะรื้อถอนอาคารดังต่อไปนี้ ต้องได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นและดำเนินการตามมาตรา 39 ทวิ

(1) อาคารที่มีส่วนสูงเกินสิบห้าเมตรซึ่งอยู่ห่างจากอาคารอื่นหรือที่สาธารณะน้อยกว่าความสูงของอาคาร

(2) อาคารที่อยู่ห่างจากอาคารอื่นหรือที่สาธารณะน้อยกว่าสองเมตร”

จากบทบัญญัติดังกล่าว ผู้ใดจะรื้อถอนอาคารที่มีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 22 จะต้องทำการขออนุญาตหรือแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นก่อนทำการรื้อถอน ได้แก่ อาคารที่มีส่วนสูงเกิน 15 เมตรและอยู่ห่างจากอาคารอื่นหรือที่สาธารณะน้อยกว่าความสูงของอาคาร และอาคารที่อยู่ห่างจากอาคารอื่นหรือที่สาธารณะน้อยกว่า 2 เมตร โดยไม่พิจารณาว่าตัวอาคารสูงเท่าใด เมื่อพิจารณาบทบัญญัตินี้แล้วเห็นได้ว่า หากอาคารมีส่วนสูงไม่เกิน 15 เมตรและอยู่ห่างจากอาคารอื่นหรือที่สาธารณะมากกว่า 2 เมตร หรือเป็นอาคารสูงเกิน 15 เมตรและอยู่ห่างจากอาคารอื่นหรือที่สาธารณะมากกว่าความสูงของอาคาร เช่น อาคารสูง 20 เมตรและอยู่ห่างจากอาคารอื่นหรือที่สาธารณะมากกว่า 20 เมตร อาคารเหล่านี้ก็ไม่อยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 22 ที่ต้องขออนุญาตหรือแจ้งต่อเจ้าพนักงาน

ท้องถิ่นก่อนดำเนินการรื้อถอน ซึ่งตามกฎหมายการรื้อถอนอาคารเป็นการรื้อส่วนอันเป็นโครงสร้างของอาคารออกไป เช่น เสา คาน ตง หรือส่วนอื่นของโครงสร้างตามที่กำหนดในกฎกระทรวง จึงมีโอกาสที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายแก่ประชาชน ทรัพย์สิน สิ่งแวดล้อม หรือสังคมโดยรอบได้แม้ว่าอาคารนั้นจะตั้งอยู่ห่างจากอาคารอื่นหรือที่สาธารณะมากกว่าที่กฎหมายกำหนดก็ตาม ซึ่งการที่กฎหมายมีช่องว่างของประเภทอาคารที่อาจไม่ต้องขออนุญาตหรือแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นก่อนทำการรื้อถอนย่อมทำให้วัตถุประสงค์หรือนโยบายในการควบคุมอาคารเกี่ยวกับความปลอดภัยไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร

3. ปัญหาความไม่สอดคล้องของกฎหมายกรณีการเคลื่อนย้ายอาคาร

ตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 21 บัญญัติว่า “ผู้ใดจะก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้ายอาคารต้องได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น และดำเนินการตามมาตรา 39 ทวิ” มาตรา 32 วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อผู้ได้รับใบอนุญาตให้ก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้ายอาคารประเภทควบคุมการใช้ หรือผู้แจ้งตามมาตรา 39 ทวิ ได้กระทำการดังกล่าวเสร็จแล้ว ให้แจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นทราบตามแบบที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นกำหนด เพื่อทำการตรวจสอบการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้ายอาคารนั้นให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง” และมาตรา 32 วรรคสี่ ได้บัญญัติว่า “ถ้าเจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ทำการตรวจสอบแล้วเห็นว่า การก่อสร้าง ดัดแปลง หรือเคลื่อนย้ายอาคารนั้นเป็นไปโดยถูกต้องตามที่ได้รับใบอนุญาตหรือที่ได้แจ้งไว้ตามมาตรา 39 ทวิ แล้ว ก็ให้ออกใบรับรองให้แก่ผู้ได้รับใบอนุญาตหรือผู้แจ้งตามมาตรา 39 ทวิ เพื่อให้มีการใช้อาคารนั้นตามที่ได้รับใบอนุญาตหรือที่ได้แจ้งไว้ตามมาตรา 39 ทวิ ได้”

เห็นได้ว่ามาตรา 21 กำหนดให้บุคคลใดที่ประสงค์จะเคลื่อนย้ายอาคารสามารถดำเนินการได้ 2 กรณี คือ การขออนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือการแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามแบบที่คณะกรรมการควบคุมอาคารกำหนดพร้อมด้วยเอกสารหลักฐานตามที่ระบุไว้ในแบบตามมาตรา 39 ทวิ และมาตรา 32 วรรคสองและวรรคสี่ ได้กำหนดให้ผู้แจ้งเคลื่อนย้ายอาคารตามมาตรา 39 ทวิ ซึ่งเป็นอาคารประเภทควบคุมการใช้แจ้งเจ้าพนักงานท้องถิ่นภายหลังจากที่เคลื่อนย้ายอาคารเรียบร้อยแล้ว เพื่อให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นทำการตรวจสอบการเคลื่อนย้ายอาคารนั้นว่าถูกต้องตามที่ได้แจ้งไว้ตามมาตรา 39 ทวิ หรือไม่ หากเห็นว่าถูกต้องก็ให้ออกใบรับรองให้แก่ผู้แจ้งตามมาตรา 39 ทวิ เพื่อจะได้ใช้อาคารนั้นตามที่ได้แจ้งไว้ แต่เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 39 ทวิแล้ว ปรากฏว่า มาตรา 39 ทวิ กำหนดว่า “ผู้ใดจะก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคาร โดยไม่ยื่นคำขอรับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นก็ได้ โดยการแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามแบบที่คณะกรรมการควบคุมอาคารกำหนดพร้อมด้วยเอกสารและหลักฐานตามที่ระบุไว้ในแบบดังกล่าว โดยอย่างน้อยต้องแจ้งข้อมูลและยื่นเอกสารและหลักฐาน ดังต่อไปนี้ .... ” บทบัญญัติมาตรา 39 ทวิ กำหนดหลักเกณฑ์ในการแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น เฉพาะกรณีการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารเท่านั้น โดยไม่ปรากฏกรณีของการเคลื่อนย้ายอาคาร รวมถึงบทบัญญัติในมาตรา 39 ทรี ซึ่งวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับขั้นตอนการดำเนินการภายหลังจากที่มีการแจ้งตามมาตรา 39 ทวิแล้ว ก็บัญญัติว่า “เมื่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นได้รับข้อมูล และเอกสารและหลักฐานจากผู้แจ้งตามมาตรา 39 ทวิ และผู้แจ้งได้ชำระค่าธรรมเนียมการตรวจแบบแปลนการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารครบถ้วนแล้ว ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นออกใบรับแจ้งภายในสามวันทำการ

นับแต่วันที่ได้รับชำระค่าธรรมเนียมและให้ผู้แจ้งก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารตามที่ได้แจ้งไว้ได้ตั้งแต่วันที่ผู้แจ้งได้รับใบรับแจ้ง” บทบัญญัตินี้ก็กล่าวถึงกรณีของการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารเท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดถึงกรณีการเคลื่อนย้ายอาคารเช่นกัน

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติทั้งสี่มาตราที่กล่าวมาข้างต้นแล้วเห็นว่า มีความไม่สอดคล้องกันในกรณีของการเคลื่อนย้ายอาคาร กล่าวคือ มาตรา 21 กำหนดให้การเคลื่อนย้ายอาคารสามารถทำได้โดยการแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา 39 ทวิ และมาตรา 32 วรรคสองและวรรคสี่ กำหนดให้ผู้แจ้งสามารถใช้อาคารประเภทควบคุมการใช้ได้ ถ้าเจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ทำการตรวจสอบแล้วเห็นว่าการเคลื่อนย้ายอาคารนั้นเป็นไปโดยถูกต้องตามที่ได้แจ้งไว้ตามมาตรา 39 ทวิ แล้ว แต่ปรากฏว่ามาตรา 39 ทวิ และมาตรา 39 ตรี ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นและการดำเนินการภายหลังจากที่ได้รับใบแจ้งแล้วไม่ได้บัญญัติถึงการเคลื่อนย้ายอาคารแต่อย่างใด ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนและสอดคล้องกันของบทบัญญัติของกฎหมายและอาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติว่า กรณีที่บุคคลใดต้องการเคลื่อนย้ายอาคารโดยไม่ขออนุญาตต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น แต่ใช้วิธีการแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา 39 ทวิ จะสามารถทำได้หรือไม่ ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาในการปรับใช้บทบัญญัติดังกล่าวแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นและประชาชนที่เกี่ยวข้องได้

4. ปัญหาความเหมาะสมในกรณีที่ดำเนินการด้วยการแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น

กรณีที่บุคคลใดประสงค์จะก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารสามารถดำเนินการได้โดยการขออนุญาตต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น หรือทำการแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามแบบที่คณะกรรมการควบคุมอาคารกำหนดพร้อมเอกสารหลักฐานแล้วดำเนินการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอนไปก่อนได้ตามมาตรา 39 ทวิ ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดจะก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคาร โดยไม่ยื่นคำขอรับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นก็ได้ โดยการแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามแบบที่คณะกรรมการควบคุมอาคารกำหนดพร้อมด้วยเอกสารและหลักฐานตามที่ระบุไว้ในแบบดังกล่าว โดยอย่างน้อยต้องแจ้งข้อมูลและยื่นเอกสารและหลักฐาน ดังต่อไปนี้

(1) ชื่อของผู้รับผิดชอบงานออกแบบอาคาร ซึ่งเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยสถาปนิก และต้องไม่เป็นผู้ได้รับการแจ้งชื่อตามมาตรา 49 ทวิ

(2) ชื่อของผู้รับผิดชอบงานออกแบบและคำนวณอาคาร ซึ่งเป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยวิศวกร และต้องไม่เป็นผู้ได้รับการแจ้งชื่อตามมาตรา 49 ทวิ

(3) ชื่อของผู้ควบคุมงาน ซึ่งต้องประกอบด้วยผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยสถาปนิก และผู้ได้รับใบอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยวิศวกร และต้องไม่เป็นผู้ได้รับการแจ้งชื่อตามมาตรา 49 ทวิ

(4) สำเนาใบอนุญาตของบุคคลตาม (1) (2) และ (3) พร้อมรับรองสำเนาถูกต้อง และหนังสือรับรองการได้รับอนุญาตให้เป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมหรือผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมควบคุมที่ออกโดยสภาสถาปนิกหรือสภาวิศวกร แล้วแต่กรณี

(5) แผนผังบริเวณ แบบแปลน รายการประกอบแบบแปลน และรายการคำนวณของอาคารที่จะก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอน ซึ่งลงลายมือชื่อพร้อมทั้งระบุชื่อของบุคคลตาม (1) และ (3) ให้ชัดเจนว่าตนเป็นผู้รับผิดชอบงานออกแบบอาคารและเป็นผู้รับผิดชอบงานออกแบบและคำนวณอาคารนั้น

(6) หนังสือรับรองของบุคคลตาม (1) และ (2) ซึ่งรับรองว่าตนเป็นผู้รับผิดชอบงานออกแบบอาคารหรือเป็นผู้รับผิดชอบงานออกแบบและคำนวณอาคาร แล้วแต่กรณี พร้อมทั้งรับรองว่าการออกแบบอาคารและการออกแบบและคำนวณอาคารดังกล่าว ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวงและข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ สำหรับอาคารที่ต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ คนชรา หรือผู้สูงอายุ ตามที่กฎหมายกำหนดให้รับรองการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้จากอาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นด้วย

(7) หนังสือรับรองของผู้ควบคุมงานตาม (3) ซึ่งรับรองว่าจะควบคุมการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารนั้น ให้ถูกต้องตามแบบแปลน รายการประกอบแบบแปลน และรายการคำนวณตามที่ได้แจ้งไว้และที่ได้มีการแก้ไขตามข้อทักท้วง หรือดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวงและข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

(8) หนังสือรับรองการตรวจสอบงานออกแบบและคำนวณส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้างอาคาร ในกรณีอาคารที่จะก่อสร้างหรือดัดแปลงนั้น เป็นอาคารชนิดหรือประเภทที่กำหนดให้ต้องมีการตรวจสอบงานออกแบบและคำนวณส่วนต่าง ๆ ของโครงสร้างอาคารตามมาตรา 21 ทวิ

(9) หนังสือแสดงการให้ความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น ในกรณีที่เป็นอาคารในโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ แล้วแต่กรณี

(10) หนังสือรับรองจากผู้แจ้ง พร้อมเอกสารและหลักฐานแสดงการให้ข้อมูลและการแจ้งสิทธิในการแสดงความคิดเห็นต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นแก่บุคคลที่อยู่บริเวณข้างเคียง เกี่ยวกับการก่อสร้าง ดัดแปลงหรือการดำเนินโครงการหรือกิจการ ในกรณีที่อาคารที่จะก่อสร้าง ดัดแปลง หรือดำเนินโครงการหรือกิจการเป็นอาคารที่ไม่ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นตาม (9) แต่อาคารดังกล่าวเป็นอาคารประเภทควบคุมการใช้ตามมาตรา 32 ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการควบคุมอาคารกำหนด ....”

การที่กฎหมายควบคุมอาคารบัญญัติช่องทางให้ประชาชนสามารถทำการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอนได้ด้วย การแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นโดยไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา 39 ทวิ นี้ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนที่ต้องการใช้ประโยชน์จากการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอนอาคารไปก่อนเมื่อได้รับใบแจ้งจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น โดยไม่ต้องรอรยะเวลาการอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น ซึ่งเป็นการส่งเสริมในเชิงเศรษฐกิจในการได้ใช้ประโยชน์จากอาคารนั้นโดยไม่ต้องเวลาจากการพิจารณาอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น ด้วยการให้ยื่นแบบและเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ตามที่กำหนด ซึ่งเป็นการคัดกรองหรือรับรองการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารในระดับหนึ่งจากผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เช่น วิศวกร สถาปนิก หรือกรณีโครงการหรือกิจการที่ต้องมีการจัดทำรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมก็ต้องยื่นหนังสือแสดงการให้ความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นมาด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ประชาชนจะสามารถก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารได้ภายหลังจากที่ได้รับใบแจ้งจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น แต่ถ้าเจ้าพนักงานท้องถิ่นตรวจพบเหตุไม่ถูกต้อง ภายใน 120 วัน

นับแต่วันที่ได้ออกใบรับแจ้ง หรือนับแต่วันที่เริ่มการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคาร แล้วแต่กรณี ได้แก่ ผู้แจ้งได้แจ้งข้อมูลหรือยื่นเอกสารและหลักฐานตามมาตรา 39 ทวิ ไว้ไม่ถูกต้อง แผนผังบริเวณ แบบแปลน รายการประกอบแบบแปลน หรือรายการคำนวณของอาคารที่ผู้แจ้งได้ยื่นไว้ตามมาตรา 39 ทวิ ไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร กฎกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง และการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารที่ได้แจ้งไว้ไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร กฎกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจสั่งให้ดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องได้ ตามมาตรา 39 ตรี ซึ่งกรณีที่แผนผังบริเวณ แบบแปลน รายการประกอบแบบแปลน หรือรายการคำนวณของอาคารที่ผู้แจ้งได้ยื่นไว้ตามมาตรา 39 ทวิ ไม่ถูกต้อง หรือผู้แจ้งได้ก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารที่ได้แจ้งไว้ไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร กฎกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง และเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีคำสั่งให้แก้ไขแล้วแต่ไม่ดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนด เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจที่จะสั่งระงับมิให้มีการดำเนินการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคาร และมีคำสั่งห้ามมิให้บุคคลใดใช้หรือเข้าไปใน ส่วนใด ๆ ของอาคาร ตลอดจนสามารถสั่งให้รื้อถอนอาคารที่ได้ก่อสร้าง หรือดัดแปลงไปแล้วได้หากเป็น กรณีที่ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้

เห็นได้ว่า บทบัญญัติมาตรา 39 ทวิ ใช้บังคับได้กับอาคารทุกขนาด ไม่ว่าจะเป็นอาคารขนาดเล็กหรือใหญ่ก็สามารถก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนได้โดยการแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น ซึ่งในกรณีที่ เจ้าพนักงานท้องถิ่นใช้อำนาจตามมาตรา 39 ตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่อาคารได้ถูกก่อสร้างหรือ ดัดแปลงไปแล้ว และใช้ดุลยพินิจพิจารณาว่าการก่อสร้างหรือดัดแปลงนั้นไม่ถูกต้องตามกฎหมายควบคุม อาคารและไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ เจ้าพนักงานท้องถิ่นสามารถสั่งให้รื้อถอนอาคารได้ ซึ่งจะ ทำให้อาคารที่ถูกสร้างมาต้องถูกรื้อถอนทั้งหมดหรือบางส่วน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนผู้แจ้ง ที่อาจจะต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการที่ผ่านมา ซึ่งหากอาคารที่ก่อสร้างหรือดัดแปลงนั้น เป็นอาคารที่มีขนาดใหญ่หรือมีจำนวนพื้นที่มาก ย่อมจะก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ ดังนั้นการใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงานท้องถิ่นในกรณีดังกล่าวจึงต้องเป็นไปอย่างระมัดระวัง รอบคอบโดยพิจารณาปรับใช้บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างถูกต้อง รวมทั้งชี้แจงนำหน้กระหว่าง ประโยชน์มหาชนที่จะได้รับกับประโยชน์เอกชนที่ต้องเสียไป เพราะหากเจ้าพนักงานท้องถิ่นใช้ดุลยพินิจ ไม่ถูกต้องหรือใช้อำนาจตามอำเภอใจย่อมจะส่งผลเสียหายเป็นอย่างมากต่อประชาชน

5. ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจของเจ้าพนักงานท้องถิ่นในการขอศาลออกหมายเพื่อจับกุมและ กักขัง

ตามกฎหมายควบคุมอาคารเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจดำเนินการต่าง ๆ ในกรณีที่มีการฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น การสั่งให้ระงับการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคาร (มาตรา 40 (1)) การมีคำสั่งห้ามมิให้บุคคลใดใช้หรือเข้าไปในส่วนใด ๆ ของอาคารหรือบริเวณที่มีการกระทำ ที่ฝ่าฝืนกฎหมาย (มาตรา 40 (2)) การสั่งให้ดำเนินการขออนุญาตหรือดำเนินการแจ้งหรือดำเนินการ แก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องภายในเวลาที่กำหนด (มาตรา 41) การสั่งให้รื้อถอนอาคารทั้งหมดหรือ บางส่วนในกรณีที่ไม่สามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้องได้ภายในเวลาที่กำหนด (มาตรา 42) ซึ่งกรณีนี้ เจ้าพนักงานท้องถิ่นใช้อำนาจออกคำสั่งให้ประชาชนรื้อถอนอาคารแต่ไม่มีการรื้อถอนตามคำสั่งของ เจ้าพนักงานท้องถิ่น เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะมีอำนาจอยู่ประการหนึ่งตามมาตรา 43 (1) คือ ยื่นคำขอ

ฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล นับแต่ระยะเวลาที่กำหนดไว้ให้ดำเนินการรื้อถอนได้ล่วงพ้นไป เพื่อให้ศาลมีคำสั่งจับกุมและกักขังบุคคลซึ่งมิได้ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่น ที่สั่งให้รื้อถอนอาคารได้ ซึ่งอำนาจดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจเป็นการทั่วไปแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นในการพิจารณาหรือใช้ดุลยพินิจว่าจะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งจับกุมและกักขังบุคคลใดก็ตามที่ฝ่าฝืนคำสั่ง โดยไม่มีการกำหนดเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์เพื่อวางแนวทางในการใช้อำนาจดังกล่าวว่าให้ใช้ได้ในการกรณีใดบ้าง ซึ่งการกักขังและจับกุมบุคคลใดเป็นมาตรการทางกฎหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นการข่มขู่ให้บุคคลใดเกิดความเกรงกลัวที่จะไม่ฝ่าฝืนหรือปฏิบัติตามคำสั่ง อันเป็นมาตรการที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การใช้อำนาจนี้จึงควรเป็นไปอย่างจำกัด หากเจ้าพนักงานท้องถิ่นใช้ดุลยพินิจในการขอให้ศาลสั่งจับกุมและกักขังบุคคลในกรณีที่ไม่มีความสมควรที่อาจจะส่งผลเสียหายต่อบุคคลนั้นได้อีกทั้งวัตถุประสงค์ของการสั่งให้รื้อถอนอาคารเนื่องจากมีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อมิให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายแก่ชีวิต ทรัพย์สินหรือสังคม หากบุคคลที่ฝ่าฝืนไม่รื้อถอนตามคำสั่งภายในเวลาที่กำหนด เจ้าพนักงานท้องถิ่นก็มีอำนาจตามมาตรา 43 (2) ในการดำเนินการหรือจัดให้มีการรื้อถอนอาคารนั้นได้เองโดยเจ้าของหรือผู้ครอบครองอาคาร ผู้รับผิดชอบงานออกแบบอาคาร ผู้รับผิดชอบงานออกแบบและคำนวณอาคาร ผู้ควบคุมงาน และผู้ดำเนินการต้องร่วมกันเสียค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนอาคารนั้น ก็ทำให้อาคารที่ก่อสร้างหรือตัดแปลงไม่ถูกต้องตามกฎหมายนั้นสิ้นสภาพลงไปได้โดยไม่ต้องมีการจับกุมและกักขังบุคคลใด และแม้มีการจับกุมและกักขังบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอาคารนั้นแล้วก็ไม่ได้เป็นการรับประกันว่าจะมีการรื้อถอนอาคารที่ฝ่าฝืนนั้นแต่อย่างใด

6. ปัญหาเกี่ยวกับกลไกในการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมาย

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม เป็นบทบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์ในการควบคุมการก่อสร้าง ตัดแปลง รื้อถอน เคลื่อนย้าย ใช้หรือเปลี่ยนการใช้อาคาร เพื่อควบคุมเกี่ยวกับความมั่นคงแข็งแรง ความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัย การสาธารณสุข การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง การสถาปัตยกรรม และการอำนวยความสะดวกแก่การจราจร หากผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้เจ้าพนักงานท้องถิ่นจะมีอำนาจสั่งให้ดำเนินการบางอย่างเพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เช่น สั่งแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้อง สั่งให้ระงับการดำเนินการก่อสร้างไว้ก่อน เป็นต้น หรืออาจจะได้รับโทษทางอาญาตามที่กฎหมายกำหนด แต่ปัญหาที่พบในทางปฏิบัติจากการสอบถามเจ้าพนักงานท้องถิ่นคือ กลไกในการตรวจสอบว่ามีบุคคลใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมอาคารนั้นทำได้อย่างไรบ้างและไม่สามารถทำงานเชิงรุกโดยการออกไปสำรวจตรวจสอบในพื้นที่ต่าง ๆ ได้ เนื่องจากขาดแคลนบุคลากรหรือมีบุคลากรไม่เพียงพอ ได้แก่ นายช่างหรือนายตรวจ ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจตามกฎหมายในการเข้าไปในบริเวณที่มีการก่อสร้าง ตัดแปลง รื้อถอน หรือเคลื่อนย้ายอาคาร เพื่อตรวจสอบว่าได้มีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคารหรือไม่ และมีอำนาจสอบถามข้อเท็จจริง หรือสั่งให้แสดงเอกสารหรือหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องจากบุคคลที่อยู่หรือทำงานในสถานที่นั้น (มาตรา 53) ทำให้ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ นายช่างหรือนายตรวจจะใช้อำนาจตามมาตรา 53 ในการเข้าตรวจสอบอาคารต่าง ๆ ก็ต่อเมื่อมีประชาชนหรือบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อนหรือถูกกระทบสิทธิจากการก่อสร้าง ตัดแปลง รื้อถอน หรือใช้อาคารจากบุคคลอื่นมาร้องเรียนกับราชการส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ จึงจะมีการลงพื้นที่ไปตรวจสอบเท่านั้น ทั้งนี้ในความเป็นจริงการฝ่าฝืนกฎหมายควบคุมอาคารอาจจะเกิดขึ้นในหลายพื้นที่แต่เมื่อไม่มีผู้ใดร้องเรียนหรือถูกกระทบสิทธิโดยตรง

เจ้าพนักงานท้องถิ่นก็อาจจะไม่ทราบถึงการกระทำที่ฝ่าฝืนนั้น ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตทรัพย์สิน สังคม หรือสิ่งแวดล้อมโดยรอบได้โดยไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างทันที่

ข้อเสนอแนะ

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนและวิเคราะห์นโยบายของรัฐในการควบคุมอาคารตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติมแล้วพบว่า มีประเด็นปัญหาบางประการที่อาจทำให้นโยบายของรัฐในการควบคุมอาคารไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีข้อเสนอแนะด้านนโยบายและด้านกฎหมาย ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

1.1 เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนซึ่งจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมอาคาร ราชการส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งควรจัดให้มีแหล่งให้ความรู้หรือข้อมูลแก่ประชาชนที่ถูกต้องและครบถ้วนเกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่บัญญัติในพระราชบัญญัติกฎกระทรวง หรือข้อบัญญัติท้องถิ่น รวมทั้งกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยมีการจัดเก็บหรือรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ เข้าถึงและทำความเข้าใจได้ง่าย ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือ ป็อกเก็ตบุ๊ก โปสเตอร์ แผ่นพับ สื่อสังคมออนไลน์ หรือบนเว็บไซต์ของหน่วยงาน รวมถึงอาจจัดทำระบบการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ตลอดจนมีการจัดทำโครงการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ของแต่ละราชการส่วนท้องถิ่นเป็นระยะ ๆ ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานเชิงรุกที่จะช่วยส่งเสริมให้ความรู้ รวมทั้งได้รับทราบประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ได้อย่างใกล้ชิด ซึ่งเมื่อมีการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนอย่างถูกต้องในรูปแบบต่าง ๆ แล้ว ย่อมทำให้การปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมอาคารเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 เพื่อให้มีกลไกในการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมอาคารอย่างมีประสิทธิภาพ ราชการส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งควรมีการกำหนดแผนที่ชัดเจนในการตรวจสอบหรือการลงพื้นที่ที่ต้นตอแล้วรับผิดชอบเพื่อตรวจสอบการก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอนหรือเคลื่อนย้ายอาคารอยู่เป็นระยะ ๆ โดยอาจประสานความร่วมมือกับประชาชนหรือผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้ช่วยกันสอดส่องดูแลความเรียบร้อยในพื้นที่ของตน และควรพิจารณาขอจัดสรรอัตรากำลังให้เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่นายช่างหรือนายตรวจหากเห็นว่ามีความจำเป็นหรือบุคลากรขาดแคลน

2. ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย

เห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ในประเด็นต่อไปนี้

2.1 บทบัญญัติในมาตรา 22 ที่กำหนดหลักเกณฑ์การขออนุญาตหรือการแจ้งรื้อถอนอาคารไว้สำหรับกรณีที่อาคารมีส่วนสูงเกิน 15 เมตรและอยู่ห่างจากอาคารอื่นหรือที่สาธารณะน้อยกว่าความสูงของอาคาร และอาคารที่อยู่ห่างจากอาคารอื่นหรือที่สาธารณะน้อยกว่า 2 เมตรเท่านั้น ซึ่งไม่ครอบคลุมถึงการรื้อถอนอาคารทุกกรณีทั้งที่การรื้อถอนอาคารไม่ว่าจะเป็นอาคารเล็กหรืออาคารใหญ่หรืออยู่ห่างไกลจากอาคารหรือที่สาธารณะอื่นเพียงใดก็มีโอกาสที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายแก่ประชาชน ทรัพย์สิน สิ่งแวดล้อม หรือสังคมโดยรอบได้จึงควรแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 22 ให้การรื้อถอนอาคารต้องขออนุญาตหรือแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นทุกกรณี

2.2 เนื่องจากมาตรา 21 กำหนดให้บุคคลใดที่จะเคลื่อนย้ายอาคารสามารถแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามแบบที่คณะกรรมการควบคุมอาคารกำหนดพร้อมด้วยเอกสารหลักฐานตามที่ระบุไว้ในแบบตามมาตรา 39 ทวิ และมาตรา 32 วรรคสองและวรรคสี่ ได้กำหนดให้ผู้แจ้งเคลื่อนย้ายอาคารตามมาตรา 39 ทวิ ที่เป็นอาคารประเภทควบคุมการใช้แจ้งเจ้าพนักงานท้องถิ่นเมื่อเคลื่อนย้ายอาคารแล้ว เพื่อให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นตรวจสอบความถูกต้องของการเคลื่อนย้ายอาคารตามที่ได้แจ้งไว้ก่อนการใช้อาคาร แต่ปรากฏว่า มาตรา 39 ทวิ กำหนดหลักเกณฑ์ในการแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นเฉพาะกรณีการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารเท่านั้น รวมทั้งมาตรา 39 ตรี ซึ่งกำหนดขั้นตอนการดำเนินการภายหลังจากที่มีการแจ้งตามมาตรา 39 ทวิ แล้ว ก็กล่าวถึงกรณีของการก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนอาคารเท่านั้น จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 39 ทวิ และมาตรา 39 ตรีให้ครอบคลุมถึงการเคลื่อนย้ายอาคารด้วย เพื่อให้มีความสอดคล้องกับบทบัญญัติในมาตรา 21 และมาตรา 32 และทำให้เกิดความชัดเจนแก่ผู้เกี่ยวข้องในการปฏิบัติตามกฎหมายควบคุมอาคารต่อไป

2.3 เนื่องจากมาตรา 39 ทวิ ใช้ได้กับอาคารทุกขนาด ไม่ว่าจะเป็นอาคารขนาดเล็กหรือใหญ่ก็สามารถก่อสร้าง ดัดแปลง หรือรื้อถอนได้โดยการแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามมาตรา 39 ทวิ โดยเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจใช้ดุลยพินิจในการออกคำสั่งให้รื้อถอนอาคารได้ตามมาตรา 39 ตรี หากเห็นว่า การก่อสร้างหรือดัดแปลงนั้นไม่ถูกต้องตามกฎหมายควบคุมอาคาร ซึ่งการใช้ดุลยพินิจดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อประชาชนที่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายและหากอาคารที่ก่อสร้างหรือดัดแปลงนั้นเป็นอาคารที่มีขนาดใหญ่หรือมีจำนวนพื้นที่มาก ย่อมจะก่อให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมาก ดังนั้น บทบัญญัติมาตรา 39 ทวิ ควรแก้ไขเพิ่มเติมให้ใช้ได้เฉพาะกรณีอาคารขนาดเล็กหรือจำนวนเนื้อที่ไม่มาก ซึ่งหากเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีดุลยพินิจออกคำสั่งให้รื้อถอนแล้วจะไม่ส่งผลกระทบต่อเจ้าของอาคารมากจนเกินไป ส่วนอาคารขนาดใหญ่ควรให้ทำการขอใบอนุญาตก่อนการก่อสร้างหรือดัดแปลงในทุกกรณี เพื่อให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นได้พิจารณาอย่างรอบคอบว่าควรอนุญาตให้ทำการก่อสร้างหรือดัดแปลงหรือไม่ก่อนเริ่มดำเนินการ

2.4 กรณีที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่นในการใช้ดุลยพินิจว่าจะยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งจับกุมและกักขังบุคคลใดที่ฝ่าฝืนคำสั่งไม่รื้อถอนอาคารตามมาตรา 43 (1) ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวให้ใช้ได้เฉพาะกรณีที่เห็นว่าการไม่รื้อถอนอาคารนั้นจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ทรัพย์สิน หรือสังคมอย่างชัดเจน หรืออาจพิจารณายกเลิกบทบัญญัติมาตรา 43 (1) เนื่องจากกรณีที่ไม่วางอาคารภายในเวลาที่กำหนด เจ้าพนักงานท้องถิ่นก็มีอำนาจในการจัดการรื้อถอนอาคารนั้นได้เองอยู่แล้ว อีกทั้งการฝ่าฝืนไม่รื้อถอนอาคารตามคำสั่งเจ้าพนักงานท้องถิ่นก็มีบทลงโทษทางอาญาตามมาตรา 66 ทวิ ซึ่งมีระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และต้องระวางโทษปรับอีกวันละไม่เกินสามหมื่นบาทจนกว่าจะได้ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานท้องถิ่น จึงเป็นบทบัญญัติที่อาจจะช่วยยับยั้งหรือทำให้เกิดความยำเกรงต่อการฝ่าฝืนคำสั่งอยู่แล้ว

เอกสารอ้างอิง

- ชุมพล นางวงษ์. (2559). *ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522* (รายงานการศึกษาอิสระมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สนิท สนั่นศิลป์. (2558). *พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุตรไพศาล.
- สินีทธิ์ บุญสิทธิ์. (2550). *กฎหมายควบคุมอาคาร*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.
- สุรีย์ สิงห์ทอง. (2556). *ปัญหากฎหมายควบคุมอาคารที่ส่งผลกระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วีรพล ปานะบุตร. (2553). *กฎหมายควบคุมอาคาร : อดีต ปัจจุบัน และอนาคต*. *วารสารอัยการ*. 23 (254): 18-43.

กฎหมาย

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

การพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์เพื่อเสริมทักษะเรื่องฟอนซอปั่นฝ้าย
โดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์

Development of a Thai Dance Learning Management Model to Enhance
the Skills of Fon Sor Pan Fai by Harrow's Teaching Skill Practice

ณัฐพัชร์ มหายศนันท์¹ และปรุพพ์จักร อัครารัตน์สกุล²

Nuttapat Mahayosanan and Paroonjuk Akkararatsakul

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบ เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ก่อนและหลังเรียน เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟอนซอปั่นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนลับแลศรีพิทยาคม จำนวน 20 คน ใช้เทคนิคเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทักษะทางด้านนาฏศิลป์ แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบ ที

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทักษะทางด้านนาฏศิลป์โดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ มีขั้นตอนทั้งสิ้นจำนวน 5 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 ขั้นการเลียนแบบ ขั้นที่ 2 ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่ง ขั้นที่ 3 ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ ขั้นที่ 4 ขั้นการแสดงออก และขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ และจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ 3 หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ 1 ประวัติการแสดงฟอนซอปั่นฝ้าย ใช้เวลาเรียน 2 ชั่วโมง หน่วยที่ 2 เรื่องนาฏยศัพท์ ภาษานาฏศิลป์ ราตีบท เบื้องต้น ใช้เวลาเรียน 4 ชั่วโมง หน่วยที่ 3 เรื่องท่ารำ การแสดงชุดฟอนซอปั่นฝ้าย ใช้เวลาเรียน 8 ชั่วโมง รวมเวลาใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 14 ชั่วโมงมีประสิทธิภาพระหว่างเรียน/หลังเรียนเท่ากับ 83.16/83.00 ซึ่งสูงกว่าร้อยละ 80/80 และมีผลการเรียนก่อนและหลังได้เรียนรู้รูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่อง ฟอนซอปั่นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 โดยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์อยู่ในระดับพึงพอใจมาก

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ วิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์

¹ อาจารย์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์ อีเมล nuttapat.mah@live.ur.ac.th

Lecturer, The Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University. Email: nuttapat.mah@live.ur.ac.th

² อาจารย์, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์ อีเมล Bird.paroon@gmail.com

Lecturer, The Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University. Email: Bird.paroon@gmail.com

Abstract

The purpose of this research were to develop the model and compare the learning achievement before and after learning. to measure the students' satisfaction with the form of learning management in the Thai dance arts "Fon sor pan fai" through the method of teaching skills in the practice of Harrow, the sample consisted of 20 junior high school students from Lablae Sri Pittaya by using specific selection techniques. The research method were achievement test, satisfaction questionnaire and analysis of data. The statistics used is percentage, average, standard deviation, and test.

The result of the research shows that the learning management model and the test of achievement in the performing arts by Harrow's teaching methods with 5 steps, including first of all Imitation, second Implementation of the instruction, next practice correctly complete, then expression and finally act naturally. and organized into 3 units of study, which are: Chapter 1 performing history, takes 2 hours to study, Chapter 2 drama, takes 4 hours to study, Chapter 3 practice with music, takes 8 hours to learn. total time was about 14 hours. the efficiency during study / after study was 83.16 /83.00, which was higher than 80/80 percent and there was a learning result before and after learning styles " Fon sor pan fai" dance activities to enhance the dancing skills by using the Harrow method was significantly different at the 0.05 level. after learning, it was higher than before and students' satisfaction with the dance management learning style was at a high level.

Keywords: Thai Dance Learning Management, Harrow's Teaching Skill Practice

ความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นพลเมืองดีของชาติการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพเพื่อการศึกษาต่อในขณะเดียวกันยังเปิดโอกาสให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งเป็นหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัจจุบันของชุมชนและสังคมทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพจริงของแต่ละสถานศึกษา (หทัยทิพย์ สมทอง, 2557: 2) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 บัญญัติว่า “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยรู้จักรักษามรดกประเพณีส่วนร่วมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จัก

ทั้งตนเองมีความริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง” (พรชชาติริ บุญคุ้ม, 2558: 1) ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นี้จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษา ได้นำไปใช้ในกรอบทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็ก และเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557: 5) และสถานศึกษาทุกแห่งทั่วประเทศต้องนำมาเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของตนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบนาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ใช้ศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยคุณค่านาฏศิลป์ถ่ายทอดความรู้สึกความคิดอย่างอิสระ สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ ประยุกต์ใช้นาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของนาฏศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552: 1) มาตรฐานสาระนาฏศิลป์เน้นให้ผู้เรียนเข้าใจและแสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิจัยคุณค่าทางนาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล (ฉวีวรรณ ตาลสุก, 2556: 3) กล่าวได้ว่า ประเภทของศิลปะ กลุ่มงานศิลปะการแสดง (Performance Arts) นาฏศิลป์เป็นผลงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตอบสนองในสิ่งที่เห็นว่าดีงามมีความสุข มีความบันเทิง คุณค่าของนาฏศิลป์สามารถนำไปสู่ความรู้สึกนึกคิด จิตใจ ส่งผลให้เกิดพลังในการดำเนินชีวิต การแสดงนาฏศิลป์จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อนำคุณค่าทางสุนทรียศิลป์มาปรุงแต่งชีวิตให้สมบูรณ์ขึ้น มีการศึกษาประวัติความเป็นมา พัฒนาการ เนื้อหาสาระของนาฏศิลป์ เรียนรู้นาฏศิลป์ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของมนุษยชาติเพื่อปลูกฝังและส่งเสริมนิสัยทางศิลปะ ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่สืบไป อีกทั้งเป็นการฝึกการทำงานร่วมกับคนอื่น กล้าแสดงออก สามารถนำความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพ หรือเพื่อศึกษาต่อตามความถนัดของแต่ละบุคคล

จากการลงพื้นที่สำรวจความต้องการของสถานศึกษาในเขตอำเภอลับแลด้านการแสดงพื้นบ้านเพื่อสืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ผลการสำรวจพบว่ามีความต้องการด้านการแสดงที่มาจากวิถีความเป็นอยู่ของชาวอำเภอลับแล ผู้วิจัยจึงได้นำชุดการแสดง ฟ้อนซอปั้นฝ้ายที่สะท้อนความเป็นกระบวนการทอผ้าในวิถีความเป็นอยู่ของคนในอำเภอลับแลที่ไม่ได้รับความนิยมและกำลังจะหายไปจากชุมชน ผู้วิจัยจึงได้จัดทำการแสดงพื้นบ้านชุดฟ้อนซอปั้นฝ้ายในรูปแบบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งจะสามารถนำไปถ่ายทอดเพื่อการสืบสานให้เยาวชนในอำเภอลับแลได้รับรู้รับทราบเกิดความเข้าใจซาบซึ้งในบ้านเกิดของตนเองรวมทั้งเป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมให้คงอยู่คู่กับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อออกแบบและพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะเพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟอนซอปันฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ทักษะทางด้านนาฏศิลป์ก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะเพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟอนซอปันฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์
3. เพื่อวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ทางศิลปะเพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟอนซอปันฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ศศิมินตรา บุญรักษา (2557: 48) ได้ให้ความหมายว่ารูปแบบหมายถึงกรอบแนวคิดทางด้านหลักการวิธีการหลักเกณฑ์ต่างๆของระบบ ที่สามารถยึดเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามที่กำหนดไว้ การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าประกอบด้วยอะไรจำนวนเท่าใด มีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆที่กำลังศึกษาซึ่งจะออกแบบตามแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบนั้นนั้นเป็นหลักฐานประกอบการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ

รัตนะ บัวสน (2552: 124) ได้กล่าวเอาไว้ว่ารูปแบบสามารถจำแนกได้ออกเป็น 3 ความหมาย ดังนี้

1. แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริงมักจะเรียกในภาษาไทยว่าโมเดล ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อผ้า เป็นต้น
2. แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร
3. แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง บางที่เรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการบริหาร รูปแบบการสอน เป็นต้น

รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ (Harrow) หมายถึง ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนของชุดกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่อง ฟอนซอปันฝ้าย โดยนำทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ (Harrow) มาประยุกต์ใช้ในการจัดการรูปแบบการเรียนการสอนเนื่องจากทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ เน้นการพัฒนาทักษะพิสัยประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

- ขั้นที่ 1 ขั้นการเลียนแบบ
- ขั้นที่ 2 ขั้นการลงมือการกระทำตามคำสั่ง
- ขั้นที่ 3 ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์
- ขั้นที่ 4 ขั้นการแสดงออก
- ขั้นที่ 5 ขั้นกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ

สรุปได้ว่า รูปแบบหมายถึง แบบแผนในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีระบบ ระเบียบหรือกระบวนการที่นำไปเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สู่จุดมุ่งหวังได้

การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ทิตนา แชมมณี (2545: 48) ได้ใช้แนวคิดของการจัดเป็นระบบซึ่งในการเสนอรูปแบบการสอน พอสรุปได้เป็นขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนา รูปแบบการสอนให้ชัดเจน
2. ศึกษาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดองค์ประกอบและเห็นแนวทางในการ จัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบการสอน
3. ศึกษาเอกสารการณและเหตุการณ์ ที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยในการค้นหาคำประกอบที่สำคัญ ที่จะช่วยให้รูปแบบมีประสิทธิภาพ เมื่อนำไปใช้จริง ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ต้องนำมา พิจารณาในการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ และจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งหลาย การนำข้อมูลจาก ความจริงมาใช้ในการสร้างรูปแบบจะช่วยขัดหรือป้องกันปัญหาซึ่งจะทำให้รูปแบบนั้นขาด ประสิทธิภาพ
4. กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่การพิจารณาว่ามีอะไรบ้างที่จะช่วยให้เป้าหมาย ที่มุ่งหมายที่ตั้งไว้บรรลุผลสำเร็จ
5. นำองค์ประกอบต่างๆมาจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการคิดและดำเนินการ ในขั้นต่อไป
6. จัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยพิจารณาว่าองค์ประกอบใดเป็นเหตุและเป็นผล ขึ้นต่อกันในลักษณะใด สิ่งใดควรมาก่อนและหลัง
7. สร้างความสำคัญขององค์ประกอบต่างโดยแสดงให้เห็นถึงทั้งจำลองขององค์ประกอบ
8. ทดลองใช้รูปแบบเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้น
9. ประเมินผลโดยศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองใช้รูปแบบว่าผลที่เกิดขึ้นใกล้เคียงกับ เป้าหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด
10. ปรับปรุงรูปแบบโดยนำผลที่ได้จากการทดลองมาปรับปรุงรูปแบบให้ดีขึ้นจะเห็นได้ว่า การพัฒนา รูปแบบโดยใช้แนวคิดของการจัดระบบนี้เป็นแนวคิดที่ชัดเจนเข้าใจง่ายทำให้สะดวกต่อการที่ จะนำไปสู่การปฏิบัติจริง

ศศิมินตรา บุญรักษา (2557: 51-52) ได้กล่าวไว้ว่าจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็น รูปแบบสมมุติฐาน โดยการศึกษาค้นคว้าทฤษฎีแนวคิดรูปแบบ และผลการศึกษาหรือวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้เราสามารถกำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้งลักษณะ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ หรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละองค์ประกอบ ในรูปแบบของการพัฒนารูปแบบนั้นจะต้องใช้หลักของเหตุผลเป็นรากฐานสำคัญ และการศึกษาค้นคว้า มากจะเป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนา รูปแบบอย่างยิ่ง ผู้วิจัยอาจคิดโครงสร้างของรูปแบบขึ้นมาก่อนและ ปรับปรุงโดยอาศัยข้อสังเกตจากการศึกษาค้นคว้าทฤษฎี แนวความคิด รูปแบบหรือผลการทดลอง ที่เกี่ยวข้อง หรือทำการศึกษาค้นคว้าองค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรแต่ละตัวแล้วคัดเลือกองค์ประกอบย่อยหรือ ตัวแปรที่สำคัญ ประกอบกันขึ้นเป็นโครงสร้างของรูปแบบก็ได้

อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนารูปแบบนั้นมีความสำคัญและสามารถทำได้หลากหลายวิธีตาม แนวคิดทฤษฎีที่สอดคล้องกับวิธีการซึ่งจะสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรม เพื่อเสริมสร้าง ทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอปี่นฝ่ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของשרีร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟอนซอป่นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ในครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยรูปแบบการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว (One group post test design) ทดสอบระหว่างและหลังการทดลองผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาค้นคว้าโดยเสนอตามลำดับดังนี้

ขอบเขตการวิจัย

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

นักเรียนโรงเรียนลับแลพิทยาคมระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 120 คน

กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบชุดกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟอนซอป่นฝ้าย ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงด้วยความสมัครใจจากจำนวน 120 คน รับจำนวน 20 คน

เครื่องมือการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยได้ดำเนินไปอย่างมีคุณภาพสมบูรณ์จึงได้ออกแบบสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัยประกอบด้วยดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟอนซอป่นฝ้าย โดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ Harrow มืองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ คู่มือครูและเนื้อหาของชุดกิจกรรม
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทักษะนาฏศิลป์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟอนซอป่นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ก่อนเรียนและหลังเรียน
3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟอนซอป่นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยต่อทำรำจากปราษฎ์ชาวบ้านในการแสดงชุดฟอนซอป่นฝ้าย เพื่อเรียนรู้ทำรำพื้นบ้าน

ขั้นตอนที่ 2 เนื่องจากทำรำเป็นทำรำพื้นบ้าน จึงทำให้การถ่ายถอดทำรำเป็นเรื่องยาก เพราะกลุ่มเป้าหมายยังไม่มีความรู้ด้านการเลียนแบบและทักษะทางด้านนาฏศิลป์ที่มากพอ ผู้วิจัยจึงนำทำรำมาปรับให้เกิดความสมบูรณ์และถูกต้องตามหลักนาฏศิลป์ เพื่อให้ถ่ายกับถ่ายถอดทำรำให้กับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยจัดทำชุดกิจกรรมในรูปแบบ DVD และเอกสารประกอบแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบคุณภาพ เพื่อใช้เป็นสื่อการสอนให้กับกลุ่มเป้าหมาย และใช้ในการทบทวนหลังจากการอบรมเสร็จสิ้นรวมทั้งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์

เรื่องฟ้อนซอป่นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ เพื่อมอบให้กับโรงเรียนเครือข่ายในเขตอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ขั้นตอนที่ 4 จัดอบรมโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอป่นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ในรูปแบบ DVD และเอกสารประกอบการอบรม หลังเสร็จสิ้นทำการประเมินทักษะทางด้านนาฏศิลป์จากแบบประเมิน

ขั้นตอนที่ 5 จัดแสดงผลสัมฤทธิ์ การฟ้อนซอป่นฝ้ายเต็มรูปแบบ (แต่งตัว แต่งหน้า ทำผม) เพื่อประเมินผลการเรียนรู้เต็มรูปแบบจากการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอป่นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอป่นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนลับแลศรีพิทยาคมจำนวน 20 คน ดังนี้

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
2. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากค่าคะแนนก่อนและหลังเรียน

T-Tast

3. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้

สรุปผลการวิจัย

นวัตกรรมสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ คือ รูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอป่นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์

1. ผลการพัฒนาารูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอป่นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ขั้นที่ 1 ขั้นการเลียนแบบ ขั้นที่ 2 ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่ง ขั้นที่ 3 ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ ขั้นที่ 4 ขั้นการแสดงออก และขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ และจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ 3 หน่วย ได้แก่ หน่วยที่ 1 ประวัติการแสดงฟ้อนซอป่นฝ้าย ใช้เวลาเรียน 2 ชั่วโมง หน่วยที่ 2 เรื่องนาฏยศัพท์ ภาษานาฏศิลป์ รำศัพท์ เบื้องต้น ใช้เวลาเรียน 4 ชั่วโมง หน่วยที่ 3 เรื่องท่ารำการแสดงชุดฟ้อนซอป่นฝ้ายใช้เวลาเรียน 8 ชั่วโมง รวมเวลาใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 14 ชั่วโมง เป็นชุดกิจกรรมที่มีคุณภาพโดยมีค่าเท่ากับ 4.8

2. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพรูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอป่นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ พบว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพระหว่างเรียน/หลังเรียนเท่ากับ 83.16/83.00 ซึ่งสูงกว่าร้อยละ 80/80 และมีผลการเรียนก่อนและหลังได้เรียนรู้รูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอป่นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้รูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอป่นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($r = 3.89$, $SD = 0.81$) เมื่อพิจารณา

เป็นรายชื่อ พบว่าข้อที่นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุดเรียงตามระดับความพึงพอใจโดยข้อที่ได้คะแนนระดับความพึงพอใจสูงสุดคือคะแนน 4 ได้แก่ ข้อที่ 1 2 6 7 11 13 14 17 18 ระดับความพึงพอใจคะแนน 3.95 ได้แก่ ข้อที่ 8 12 ระดับความพึงพอใจที่คะแนน 3.85 ได้แก่ ข้อที่ 10 16 20 ระดับความพึงพอใจคะแนน 3.7 ได้แก่ ข้อที่ 3 ระดับความพึงพอใจที่คะแนน 3.66 ได้แก่ข้อที่ 9 และระดับความพึงพอใจที่ 3.65 ได้แก่ข้อที่ 15 19 ความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอป่นฝ่ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอป่นฝ่ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับพึงพอใจมากคะแนนซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการออกแบบและสร้างรูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอป่นฝ่ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ได้กำหนดไว้สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. รูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอป่นฝ่ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ขึ้นมีจำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ หน่วยที่ 1 ประวัติการแสดงฟ้อนซอป่นฝ่าย ใช้เวลาเรียน 2 ชั่วโมง หน่วยที่ 2 เรื่องนาฏยศัพท์ ภาษานาฏศิลป์ ราตีบท เบื้องต้น ใช้เวลาเรียน 4 ชั่วโมง หน่วยที่ 3 เรื่องท่ารำการแสดงชุดฟ้อนซอป่นฝ่ายใช้เวลาเรียน 8 ชั่วโมง รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีขั้นตอนโดยให้นักเรียนเรียนรู้ภาพรวมแล้วจึงศึกษารายละเอียดปลีกย่อยและเรียงลำดับจากเรื่องที่ง่ายไปหายากการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยครูอธิบายและยกตัวอย่างประกอบให้นักเรียนทำกิจกรรมเป็นรายบุคคลเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถฝึกปฏิบัติจริง

ดังนั้น เห็นได้ว่ารูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนซอป่นฝ่ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย หลักการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบนี้ จะช่วยพัฒนาทักษะปฏิบัติ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจจนนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทศนา ขัมมณี (2555: 37-38) ที่กล่าวถึงรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ไว้ว่า การพัฒนาทักษะปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนที่ซับซ้อนน้อยไปสู่ซับซ้อนมาก 5 ขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นการเลียนแบบ ผู้เรียนสังเกตการกระทำที่ต้องการให้ทำได้ รับรู้สังเกตเห็นว่าขั้นตอนอะไรบ้างแม้จะไม่ละเอียดครบถ้วน 2) ขั้นการลงมือทำตามสิ่งที่สั่ง ทำตามโดยไม่มีแบบให้เห็น ทำให้ได้ประสบการณ์ในการลงมือทำ อาจค้นพบปัญหาต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการกระทำให้ถูกต้องขึ้น 3) ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนจนทำได้ถูกต้องสมบูรณ์ โดยไม่จำเป็นต้องมีต้นแบบหรือคำสั่ง ทำได้อย่างถูกต้องแม่นยำตรงพอดีสมบูรณ์แบบ 4) ขั้นการแสดงออกผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกฝนมากขึ้นจนกระทั่งสามารถทำสิ่งนั้นได้ถูกต้องสมบูรณ์แบบอย่างคล่องแคล่วรวดเร็ว ราบรื่น และความมั่นใจ 5) ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติทำอย่างสบาย ๆ อัตโนมัตินี้ ไม่ต้องใช้ความพยายามเป็นพิเศษ จึงต้องอาศัยการปฏิบัติบ่อย ๆ

ในสถานการณ์ที่หลากหลายจนข้านายและให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านทักษะการปฏิบัติอย่างถูกต้อง สมบูรณ์แสดงออกและกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ่อนซอบ้นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ พบว่านักเรียนทำแบบทดสอบด้วยรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ก่อนเรียน/หลังเรียนเท่ากับ 83.16/83.00 ซึ่งมีคะแนนสูงกว่าสมมติฐานการวิจัยในข้อ 1 ที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ระหว่างเรียนและหลังเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 แสดงว่ารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนสอดคล้องกับการศึกษาของปีทมา จารรัตน์ วิบูลย์ (2552: 73) ซึ่งได้พัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ ช่วยสอนกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการเลี้ยงสัตว์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนาคประสิทธิ์ จังหวัดนครปฐม สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้ ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการเลี้ยงสัตว์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนาคประสิทธิ์ จังหวัดนครปฐม เท่ากับ 82.56/84.73 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ และสอดคล้องกับการศึกษาของ ประพิศ ทรงวิชา (2553: 104-105) ซึ่งได้พัฒนาชุดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและสรุปผลการวิจัยประสิทธิภาพของชุดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 87.42/86.91 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัทวรรณ เกิดสมนึก (2554: 172) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย แบบ PSQ4R สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.61/81.80 ทั้งนี้เนื้อหา มาจากรูปแบบการสอนตามรูปแบบ PSQ4R ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าและลงมือปฏิบัติ ด้วยตนเองมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันหาข้อสรุปที่สมเหตุสมผลจากประเด็นปัญหาและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเสริมแรงจูงใจจากการชมเชยผู้เรียน กล่าวแสดงออกกล้าแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่นในตนเองฝึกทักษะการคิด ครูเสริมเติมเต็มในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้นำเครื่องมือในการทำวิจัยเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ความสอดคล้องของรูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ่อนซอบ้นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์มีคุณภาพและ ประสิทธิภาพเหมาะสม

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อรูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ่อนซอบ้นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ พบว่าโดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมาก ($r = 3.89$, $SD = 0.81$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุดเรียงตามระดับความพึงพอใจโดยข้อที่ได้คะแนนระดับความพึงพอใจสูงสุดคือคะแนน 4 ได้แก่ ข้อที่ 1 2 6 7 11 13 14 17 18 ระดับความพึงพอใจคะแนน 3.95 ได้แก่ ข้อที่ 8 12 ระดับความพึงพอใจที่คะแนน 3.85 ได้แก่ ข้อที่ 10 16 20 ระดับความพึงพอใจคะแนน 3.7 ได้แก่ ข้อที่ 3 ระดับความพึงพอใจที่คะแนน 3.66 ได้แก่ ข้อที่ 9 และระดับความพึงพอใจที่ 3.65 ได้แก่ ข้อที่ 15 19 ความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบกิจกรรมพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ่อนซอบ้นฝ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับพึงพอใจมาก ซึ่งสอดคล้องกับ

การศึกษาของสหัส พรหมเกษ (2547: 83-84) ที่ได้พัฒนาสื่อวีดิทัศน์วิชาการปลูกพืชเรื่องการปลูกสับปะรดโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภายหลังจากทดลองพบข้อสรุปที่เป็นไปตามสมมติฐาน คือ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์วิชาการปลูกพืชเรื่องการปลูกสับปะรดโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับการศึกษาของเยาวพร สระทองแจ็ด (2550: 60) ซึ่งได้พัฒนาสื่อวีดิทัศน์เรื่องการควบคุมกำจัดศัตรูพืชโดยชีววิธีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหัวทำนบ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษสุพรรณบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อสื่อวีดิทัศน์เรื่องการควบคุมกำจัดศัตรูพืชโดยชีววิธี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 4.42 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การสอนโดยใช้รูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนชอปปันผ้าย โดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ครูผู้สอนควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนจะได้เรียนรู้ได้ตามความถนัดและศักยภาพ

2. การใช้รูปแบบกิจกรรมนาฏศิลป์เพื่อเสริมสร้างทักษะนาฏศิลป์เรื่องฟ้อนชอปปันผ้ายโดยวิธีการสอนแบบทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ครูผู้สอนควรศึกษาขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมให้เข้าใจ มีการวางแผนกำหนดกิจกรรมการฝึกไว้ให้ชัดเจนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจัดทำรูปแบบกิจกรรมสำหรับการเรียนการสอนนาฏศิลป์ในการแสดงชุดอื่น ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีความง่ายมากขึ้นรวมทั้งเป็นระบบมากขึ้น

2. ควรจัดอบรมการใช้ชุดกิจกรรมหรือกิจกรรมอื่น ๆ ทางด้านนาฏศิลป์ให้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2521. ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง. การศึกษามหาบัณฑิต(หลักสูตรและการสอน). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.*
- ฉวีวรรณ ตาลสุก. (2556). *การพัฒนาหลักสูตรนาฏศิลป์สร้างสรรค์ตามแนวทางการจัดการศึกษาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- ทิตนา แชมมณี. (2545). *รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.*
- ทิตนา แชมมณี. (2555). *ศาสตร์การสอน:องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ประพิศ ทรวงวิชา. (2553). *การพัฒนาชุดการเรียนการสอนโดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี หน่วยการเรียนรู้ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.*

- ปัทมา จารุรัตน์วิบูลย์. (2552). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้เทคโนโลยี เรื่องการเลี้ยงสัตว์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนาครประสิทธิ์ จังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรรษาศิริ บุญคุ้ม. (2558). การพัฒนาหลักสูตรรายวิชานาฏศิลป์ร่วมสมัย : ลีลา นาฏยนาฏ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). อุดรดิตต์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์.
- พัทธวรรณ เกิดสมนึก. (2554). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยแบบ PSQ4R สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เยาวพร สระทองแจ้ง. (2550). การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์เรื่องการควบคุมกำจัดศัตรูพืชโดยชีววิธีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหัวทำนบ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัตนะ บัวสนธิ์. (2552). การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพฯ: คำสมัย.
- ศศิมินตรา บุญรักษา. (2557). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ เรื่องสัตว์เลี้ยงแสนรู้ (The Wonderful Pets) โดยวิธีการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองน้ำรด (พหุมาประชาสงเคราะห์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแพร่ เขต 1 (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). อุดรดิตต์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์.
- สหัส พรหมเกษ. (2547). การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ วิชาการปลูกพืชสมุนไพร เรื่องการปลูกสับปะรดโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- หทัยทิพย์ สมทอง. (2557). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง การขยายพันธุ์พืชแบบไม่อาศัยเพศ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). อุดรดิตต์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์.

“ลำผีฟ้า” โลกทัศน์ความเชื่อด้านการรักษาสุขภาพของชาวอีสาน
“Lum Phi Fa” Worldviews of belief in the health care of Isan

เบญจภักค์ เจริญมหาวิทยาลัย¹
Benjapak Charoenmahavit

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาความเชื่อในพิธีกรรมลำผีฟ้าของชาวอีสานว่ามีพื้นฐานความเชื่ออย่างไร จึงทำให้มีการนำพิธีกรรมลำผีฟ้ามาใช้รักษาทางด้านสุขภาพ การศึกษานี้เป็นการศึกษาจากเอกสาร (documentary research) ผลการศึกษาพบว่าพื้นฐานความเชื่อนี้มาจากการเคารพในธรรมชาติ การนับถือผี อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อในพระพุทธศาสนา จึงทำให้ความเชื่อเหล่านี้มีผลทางด้านจิตใจ และส่งผลทำให้เกิดสุขภาพจิตที่ดี มีกำลังใจที่ดีในการดำรงชีวิตต่อไปได้อย่างมั่นคง และปลอดภัย

คำสำคัญ: ลำผีฟ้า ความเชื่อ การรักษาสุขภาพ

Abstract

This article focuses on beliefs in Lam Pha Fah of the Isan people, based on their beliefs, therefore the Lam Pha Fah is used to maintain health. This study is a documentary research. The study found that The basis of this belief comes from respect for nature, spiritism, power, sacred things and belief in Buddhism. These beliefs have psychological effects. Resulting in good mental health and good encouragement to continue living.

Keywords: Lum Phi Fa, belief, health care

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อีเมล Benjapak99@gmail.com
Assistant Professor Dr. Folklore of Humanities, Ramkhamhaeng University
Email: Benjapak99@gmail.com

บทนำ

มนุษย์กับความเชื่อในเรื่องพลังอำนาจเหนือธรรมชาติดูเหมือนว่าจะไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทั้ง ๆ ที่โลกมนุษย์ในปัจจุบันมีความเจริญก้าวหน้าด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์ ด้านคมนาคมที่มีการติดต่อสื่อสารเชื่อมโยงถึงกันทั่วโลกด้วยพลังของโลกาภิวัตน์ และด้านสาธารณสุข ฯลฯ แต่ถึงแม้ว่าโลกจะพัฒนาก้าวหน้าไกลเพียงใดแต่ก็ยังมีสิ่งหนึ่งที่ติดตรึงอยู่กับมนุษย์จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้นั้นคือความเชื่อในเรื่องพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คติความเชื่อและการนับถือผี โดยความเชื่อเหล่านี้มนุษย์ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์หรือด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม เพราะความเชื่อนี้เป็นความเชื่อที่หยั่งรากลึกลงไปจิตใจ และเมื่อความเชื่อนี้ได้ผสมผสานเข้ากับความเชื่อในการนับถือพุทธศาสนา ยิ่งทำให้ความเชื่อในเรื่องพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และผีได้ถูกโอบล้อมด้วยพลังศรัทธาของมนุษย์อย่างไม่วันจะเสื่อมคลาย โดยความเชื่อทั้งหลายเหล่านี้มนุษย์ได้นำมาตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการดำเนินชีวิตให้มีความมั่นคงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านความสงบสุขในสังคม ด้านการทำมาหากินและการประกอบอาชีพ และด้านสุขภาพการสาธารณสุขเจ็บไข้ได้ป่วย

อนึ่งความเชื่อในเรื่องพลังอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และผี ที่สามารถทำให้มนุษย์หายจากอาการเจ็บป่วยนั้นมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เพราะมนุษย์เชื่อว่าการเจ็บป่วยบางอย่างเกิดจากการกระทำของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติไม่ว่าจะเป็น เทพเจ้า วิญญาณบรรพบุรุษ ผี หรือปีศาจ ดังนั้นการที่จะทำให้อะไรเหล่านี้หายไปและทำให้สุขภาพดีขึ้นจะต้องได้รับการรักษาโดยการสวดมนต์ อ้อนวอนขออภัย แลกเปลี่ยน หรือการบวงสรวงต่ออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อขอให้สิ่งชั่วร้ายนั้นออกไปจากร่างกาย และเมื่อระบบความเชื่อมาผนวกผสมผสานเข้ากับพุทธศาสนา ประจวบเหมาะกับความเชื่อของผู้คนภายในท้องถิ่นส่งผลทำให้เกิดความหลากหลายในการรักษาสุขภาพของผู้คนในแต่ละพื้นที่ แต่ละวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (ภาคภูมิ แสงนกกุล, 2019) จนทำให้เกิดประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ประกอบสร้างขึ้นมาเพื่อฟื้นฟู ส่งเสริม รักษาให้สุขภาพแข็งแรงหายจากอาการเจ็บไข้ได้ป่วย คติความเชื่อในเรื่องอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อเรื่องผีจึงผูกพันและเชื่อมโยงกับวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์มาโดยตลอด ดังเช่นในพื้นที่ภาคอีสานของไทยจะมีพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่ชาวชุมชนในภาคอีสานนำมาใช้ในการรักษาสุขภาพ โดยพิธีกรรมนี้เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ป่วยเพื่อที่ผู้ป่วยจะได้มีกำลังใจที่ดีซึ่งเป็นการเติมพลังใจให้ผู้ป่วยสามารถที่จะดำเนินชีวิตต่อไปได้อีก พิธีกรรมที่มานี้เรียกว่า พิธีกรรมล่ำผีฟ้า ซึ่งพิธีกรรมล่ำผีฟ้านี้มีพื้นฐานมาจากความเชื่อด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผี และพลังอำนาจจากสิ่งเหนือธรรมชาติของชาวอีสาน และความเชื่อนี้ถือเป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลรักษาสุขภาพโดยที่การแพทย์แผนปัจจุบันยังไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ความเชื่อในการรักษาสุขภาพทางเลือกแบบนี้ ซึ่งเป็นความเชื่อของชาวอีสานที่ปฏิบัติสืบทอดกันมานับตั้งแต่สมัยโบราณตราบนานนับถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ดีในชุมชนท้องถิ่นชาวอีสานความเชื่อในเรื่องพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ อำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องวิญญาณหรือผี รวมทั้งไสยศาสตร์เวทมนต์คาถา เป็นความเชื่อที่ยึดโยงกับวิถีปฏิบัติ การดำรงชีวิตของชาวอีสานมาตั้งแต่ครั้งโบราณ โดยความเชื่อทั้งหลายเหล่านี้เป็นความเชื่อที่อยู่ภายใต้โลกทัศน์ของการเคารพในธรรมชาติ มองธรรมชาติในฐานะของผู้มีอำนาจที่สามารถดลบันดาลทั้งคุณประโยชน์และโทษให้กับมนุษย์ ซึ่งแตกต่างจากการมองแบบวิทยาศาสตร์ที่มอง

ธรรมชาติในฐานะของการเป็นวัตถุที่มนุษย์สามารถเข้าไปบริหารจัดการและควบคุมได้ (นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ, 2560: 175) ซึ่งการมองธรรมชาติในลักษณะนี้เป็นการมองในแบบของการแยกมนุษย์ออกจากธรรมชาติ หากแต่ในชุมชนชาวอีสานนั้นกลับมองโลกทัศน์ของวิญญาณ อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ร่วมกัน พึ่งพาอาศัย เกื้อกูลกันโดยใช้ความเชื่อถือ ความศรัทธา เวทมนต์คาถาผสมผสานความเชื่อทางพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการประพฤติ ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ของสังคม (Stein and Stein, 2005: 21) ดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมต่าง ๆ รวมทั้งประเพณี อีตลีสองของชาวอีสาน ซึ่งประเพณี พิธีกรรมเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวอีสานแทบทั้งสิ้น ซึ่งพิธีกรรมของชาวอีสานจะมีพื้นฐานมาจากการเคารพนับถือพลังอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความเชื่อในการนับถือผีอันแสดงถึงการเคารพบูชา ศรัทธา นับถือสิ่งเหล่านี้ชาวอีสานจะแสดงออกโดยผ่านทาง พิธีกรรม โดยบทบาทของพิธีกรรมคือการสนองตอบต่อความต้องการทางด้านต่าง ๆ ของสมาชิกภายใน สังคม ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการประกอบอาชีพ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ตายหรือบรรพบุรุษ ความปลอดภัยในการดำรงชีวิต การเจ็บไข้ได้ป่วย เช่นประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีบุญผะเหวด (พระเวส) พิธีกรรมไหว้ศาลปู่ตา การไหว้ผีตาแสด (ผีเรียกสวนไร่นา) และพิธีกรรมล่ำผีฟ้า เหล่านี้ เป็นต้น

พิธีกรรมล่ำผีฟ้าเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่ชุมชนชาวอีสานแสดงออกในด้านการรักษาสุขภาพ ทั้งทางร่างกายและทางด้านจิตใจ โดยประเพณีพิธีกรรมนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่อง วิญญาณและการนับถือผีของชาวอีสานซึ่งชาวอีสานเชื่อว่า “ผี” มีอำนาจและอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ที่สามารถดลบันดาลทุกสิ่งทุกอย่างให้เกิดขึ้นได้ รวมทั้งการมีความเชื่อว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดเภทภัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเจ็บไข้ได้ป่วย น้ำท่วม ฝนแล้ง นาล่ม หรือพืชพันธุ์ธัญญาหารเหี่ยวแห้งไม่อุดมสมบูรณ์ เกิดจากอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่นผีแถนหรือเทวดาแทบทั้งสิ้น ดังนั้นชาวอีสานจึงต้องมีการจัดประเพณี พิธีกรรมเช่นไหว้ดวงสวรรค์ และเทวดาเพื่อที่จะได้ช่วยปกป้องรักษาพืชพันธุ์ธัญญาหาร ข้าวกล้าในนาให้ มีความอุดมสมบูรณ์ และแม้กระทั่งความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงการมีสุขภาพร่างกาย ที่แข็งแรงปราศจากโรคร้ายแรงต่าง ๆ ซึ่งการมีคติความเชื่อดังกล่าวนี้จึงก่อให้เกิดประเพณีพิธีกรรม ที่เกี่ยวกับผี และพิธีกรรมล่ำผีฟ้าก็เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งที่ชาวอีสานมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผี อำนาจ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และได้นำความเชื่อเรื่องนี้มาใช้ในการรักษาอาการเจ็บไข้ได้ป่วยทางด้านการรักษาสุขภาพ โดยชาวอีสานเชื่อกันผีฟ้าเป็นผีชั้นสูงเป็นผีเทพ เทวดา สามารถที่จะดลบันดาล ปัดเป่า วิญญาณ สิ่งชั่วร้ายที่ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยอย่างที่เป็นอยู่ให้หายออกจากร่างกายได้ รวมถึงการทำให้หาย ป่วยไข้กลับมาใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข ซึ่งอิทธิพลความเชื่อที่มีต่อพลังอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องผีฟ้า นี้ได้ยึดโยงวิถีการดำรงชีวิตของชาวอีสานและสืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจ จะศึกษาโลกทัศน์ความเชื่อด้านการรักษาสุขภาพของชาวอีสานว่ามีพื้นฐานคติความเชื่ออย่างไรจึงทำให้ มีการนำพิธีกรรมล่ำผีฟ้ามาใช้รักษาทางด้านสุขภาพทั้ง ๆ ที่การแพทย์แผนปัจจุบันได้เจริญรุดหน้า และ ก้าวไกลไปจากสมัยอดีตเป็นอย่างมาก และในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ นิยมมาอธิบายให้เห็นถึงระบบโครงสร้างทางสังคม คติความเชื่อของชาวอีสานในการนำพิธีกรรมล่ำผีฟ้า มาใช้ในการรักษาสุขภาพของชาวอีสาน

แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม

แนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมจะมองสังคมประกอบไปด้วยโครงสร้างหลายส่วนซึ่งแต่ละส่วนจะทำหน้าที่ประสานกันอย่างเป็นระบบเพื่อที่สังคมจะสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข และการที่สังคมจะมีคุณภาพได้นั้นเกิดจากการยึดเหนี่ยวทางสังคม (social solidarity) โดยการยึดถือค่านิยม จารีต ประเพณี ความคิด เจตคติ ความเชื่อในแบบเดียวกัน (Emile Durkheim, 1912) ซึ่งบทความนี้จะนำแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมมาอธิบายความเชื่อเรื่องผี อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเมื่อผนวกเข้ากับความเชื่อในทางพุทธศาสนาของคนในภาคอีสาน จึงนำไปสู่การเกิดประเพณี พิธีกรรมทางด้านความเชื่อที่ชาวอีสานยึดถือปฏิบัติติดต่อกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ นอกจากนี้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมยังได้อธิบายถึงความเชื่อทางด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่ามีหน้าที่ 2 ประการ คือ 1) สนองตอบต่อความต้องการของมนุษย์ 2) ควบคุมกฎระเบียบของสังคม พร้อมกันนี้ความเชื่อทางด้านศาสนาจะทำหน้าที่สอดคล้องกับความเชื่อด้านสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นั่นคือความเชื่อทางด้านศาสนามีหน้าที่ 2 อย่าง ดังนี้ (Radcliffe-Brown. A.R. 1939)

1. ด้านจิตใจ ความเชื่อทางศาสนาทำให้มนุษย์มีที่พึ่ง และความมั่นคงทางด้านจิตใจ ศาสนาสามารถช่วยจัดความทุกข์และความกังวล เตือนตรึงใจ และช่วยทำให้จิตใจสงบร่มเย็นได้
2. ด้านสังคม ความเชื่อทางศาสนาจะช่วยควบคุมระเบียบแบบแผนของสังคมโดยการควบคุมความประพฤติ พฤติกรรมของมนุษย์ให้เดินตามวิถีที่ถูกทำนองคลองธรรม ละอายต่อการทำชั่ว ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม มีจิตสำนึกต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข รวมทั้งปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม โดยที่ความเชื่อดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของเอมีลี เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim, 1912) ที่ได้อธิบายถึงความเชื่อทางศาสนาจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ และอำนาจที่มองไม่เห็นซึ่งมีหน้าที่จัดระเบียบทางสังคม

ความเชื่อเรื่อง ผี วิญญาณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติในสังคมไทย

ระบบความเชื่อในเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยมนุษย์ในสมัยโบราณมีความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติที่มนุษย์ไม่สามารถหาเหตุผลมาอธิบายได้ มนุษย์ในสมัยโบราณเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่เกิดขึ้นนั้นสาเหตุมาจากการดลบันดาลของเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือภูตผีปีศาจ เช่นปรากฏการณ์ ฟ้าผ่า ฟ้าร้อง ฝนตก แผ่นดินไหว และอื่น ๆ อีกมากมาย ล้วนเกิดจากอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในธรรมชาติทั้งสิ้น ดังนั้นมนุษย์จึงพยายามหาวิธีประนี-ประนอมกับอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข มนุษย์จึงมีการแสดงออกต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยการเคารพ กราบไหว้ ซึ่งการแสดงออกดังที่กล่าวมาจะสะท้อนผ่านทางประเพณีพิธีกรรม โดยสังคมไทยเชื่อว่าผีเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นสัญลักษณ์เชิงอำนาจรวมทั้งเป็นศูนย์รวมจิตใจ (บุญยงค์ เกศเทศ, 2557) พร้อมกันนี้ยังเชื่อว่าผีหรือวิญญาณที่ศักดิ์สิทธิ์ไม่ใช่เรื่องของความไร้เหตุผลแต่เป็นเรื่องของการแสวงหาความรู้เชิงสัมพัทธ์ (Relative Epistimology) โดยที่มนุษย์ในแต่ละวัฒนธรรมจะมีวิธีอธิบายความเป็นไปในโลกผ่านโลกทัศน์ของตนเอง สังคมที่มีความเชื่อว่าวิญญาณสิ่งอยู่ในธรรมชาติ สังคมนั้นจะมองธรรมชาติในฐานะ “บุคคล” เพื่อที่จะทำให้มนุษย์จัดระเบียบความสัมพันธ์กับธรรมชาติในฐานะเป็นสิ่งมีชีวิต ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติมีลักษณะต่างตอบแทน โดยสอนให้มนุษย์รู้จักเคารพธรรมชาติมากกว่าการมองธรรมชาติเป็นวัตถุซึ่งมนุษย์สามารถเข้าไปควบคุม

จัดการและนำมาใช้ประโยชน์ซึ่งเป็นวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ (Nurit Bird-David, 1999 อ้างถึงใน นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2560: 175) การมองธรรมชาติในฐานะบุคคลนั้นจะเป็นการมองธรรมชาติแบบองค์รวมที่ทุกสิ่งทุกอย่างมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันหมด ซึ่งแตกต่างจากการมองหรือการคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่มีลักษณะแยกส่วน โดยที่ในสังคมไทยนั้นกระบวนทัศน์ความเชื่อเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติมี 6 รูปแบบดังนี้ (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2560: 176-179)

1. หน้าที่นิยม (Functionalist Approach) โลกทัศน์ความเชื่อเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อำนาจเหนือธรรมชาติโดยเชื่อว่ามนุษย์ใช้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต โดยเชื่อว่าศาสนาจะทำหน้าที่จัดระเบียบสังคม โดยการหลอมรวมสังคมให้เป็นเอกภาพ ดังนั้นหน้าที่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงมี 2 ด้าน คือ 1) ด้านตอบสนองความต้องการของมนุษย์ 2) ด้านควบคุมกฎระเบียบของสังคม นั่นคือความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ทำให้มนุษย์รู้สึกเกรงกลัวต่ออำนาจเหนือธรรมชาติและไม่กล้าที่จะกระทำความผิด เพราะกลัวการถูกลงโทษจากอำนาจที่มองไม่เห็น ส่งผลให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกฎเกณฑ์ของสังคม

2. จิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Approach) มนุษย์เชื่อว่าการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะทำให้มนุษย์รู้สึกถึงความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้นมนุษย์จึงมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การบวงสรวงเซ่นไหว้เพื่อให้วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ปกป้องคุ้มครอง รวมทั้งขจัดและเอาชนะความกลัว ความกังวลที่ซ่อนอยู่ในจิตใจ (David Home, 1757)

3. โครงสร้างนิยม (Structuralist Approach) มนุษย์เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยสร้างกฎเกณฑ์และระเบียบทางสังคม นั่นคือการนำระบบความเชื่อทางศาสนาไปอธิบายอำนาจเหนือธรรมชาติและความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติและอำนาจเหนือธรรมชาตินั้น อธิบายการดำรงอยู่ของสังคมใน 3 ลักษณะคือ 1) ความคิด เป็นการสร้างความหมายให้กับการมีชีวิตอยู่บนโลก 2) การกระทำ เป็นการใช้ไสยศาสตร์ พิธีกรรม เพื่อตอบสนองการทำมาหากินและการประกอบอาชีพ 3) การแสดงออก เป็นการใช้ไสยศาสตร์พิธีกรรมเพื่อระบายความทุกข์ ความกลัว และความสับสนวุ่นวายในชีวิต ซึ่งจะเห็นได้ว่าไสยศาสตร์พิธีกรรมจะทำหน้าที่สร้างระเบียบกฎเกณฑ์ในสังคมและช่วยให้มนุษย์เกิดความมั่นใจในการดำเนินวิถีชีวิตของตนต่อไป

4. สัญลักษณ์นิยม (Symbolic Interpretive Approach) โดยความเชื่อในกระบวนทัศน์นี้จะถูกแสดงออกผ่านสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมและจับต้องได้นั้นคือวัตถุและการปฏิบัติทางศาสนา เป็นระบบสัญลักษณ์ที่มีความหมายแอบแฝงอยู่ ซึ่งสัญลักษณ์ความเชื่อนี้จะปรากฏอยู่ในวัตถุสิ่งของในพิธีกรรมทางศาสนา ตัวอย่างเช่นการบูชาพญานาคเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นสัญลักษณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์ สิ่งแวดล้อม พญาแถน การจุดบั้งไฟเป็นสัญลักษณ์ของการบูชาพญาแถนเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เหล่านี้เป็นต้น

5. นิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecology Approach) กระบวนทัศน์ของความเชื่อนี้เชื่อว่าสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมีผลต่อการสร้างความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และบริบทสังคมวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมเชิงศาสนา เพราะการแสดงออกทางความเชื่อทางศาสนาจะสอดคล้องกับบริบทสิ่งแวดล้อมและการดำรงวิถีชีวิต

6. อำนาจ ความรู้ (Power, Knowledge Approach) ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือความรู้ที่มนุษย์ใช้อธิบายชีวิตและสังคม ซึ่งเป็นโลกทัศน์ที่มนุษย์ใช้อธิบายการดำรงอยู่ของชีวิต และการอาศัยอยู่

บนโลกเป็นการสร้างความจริงที่แตกต่างกันของแต่ละวัฒนธรรม การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นโลกทัศน์ ความเชื่อที่มนุษย์มองสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติเป็น “บุคคล” ที่ให้ทั้งคุณและโทษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติ จึงเป็นภาพสะท้อนของความรู้ที่สอนให้มนุษย์รู้จักระบบศีลธรรมผ่านการเคารพบูชา ความเชื่อเกี่ยวกับ วิญญาณธรรมชาติจึงดำรงอยู่ในฐานะของความรู้ที่คำจูงการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นคือความเชื่อเรื่อง สิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นภายใต้บริบท สังคม วัฒนธรรม (Morris, 2006 อ้างใน นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2560: 7)

สรุปได้ว่า คติความเชื่อในเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์และพลังอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นมีมาตั้งแต่ สมัยโบราณโดยที่มนุษย์มีความเชื่อว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นสามารถคลับแคลทุกสิ่งทุกอย่าง ให้เกิดแก่นมนุษย์ได้ไม่ว่าจะในทางที่ดีและร้าย ดังนั้นวิธีการที่มนุษย์นำมาใช้เพื่อให้ตนเองสามารถอยู่ ร่วมกับอำนาจเหนือธรรมชาติได้อย่างปกติสุขคือการเคารพในธรรมชาติ การอยู่ร่วมกันด้วยความ ประณีประนอม และจากโลกทัศน์ความเชื่อดังกล่าวจึงเป็นผลทำให้มนุษย์ได้นำเอาอำนาจเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และผี มาเป็นเครื่องมือในการตอบสนองต่อความต้องการทางด้านต่าง ๆ และเป็นเครื่องมือ ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต โดยมนุษย์เชื่อว่าการเคารพ บูชา บวงสรวง ผี หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เหนือธรรมชาตินั้นจะนำมาซึ่งความเจริญงอกงามในชีวิต ความร่มเย็นเป็นสุขของสังคม อันเนื่องมาจาก สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือวิญญาณทั้งหลายเหล่านี้จะช่วยปกป้องคุ้มครอง และทำให้ประสบความสำเร็จใน การดำเนินชีวิต และการประกอบสัมมาอาชีพ และบางครั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาจจะบันดาลโชคลาภ ทรัพย์สิน เงินทองให้อีกด้วย

โลกทัศน์ระบบความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติกับการรักษาโรคของชาวอีสาน

โลกทัศน์ความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติของชาวอีสานถูกฝังแน่นและผูกพันแน่นแฟ้น มาตั้งแต่สมัยอดีตและความเชื่อนี้ก็ยังคงมีอิทธิพลมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยที่ความเชื่อเรื่องผี หรือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของชาวอีสานเข้ามาผูกพันเกี่ยวข้องกับสำคัญต่อการดำเนินชีวิตการแก้ปัญหาชีวิตในด้านต่าง ๆ การประกอบอาชีพของชาวอีสานซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมที่ต้องอาศัยสภาพ ของดินฟ้าอากาศเป็นปัจจัยในการสร้างผลผลิต โดยมีน้ำเป็นส่วนสำคัญในการประกอบอาชีพและการทำ มาหากินซึ่งในบางฤดูกาลเกิดฝนฟ้าแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ชาวอีสานจึงต้องทำพิธีบวงสรวง ขอน้ำจากผีแถนซึ่งเป็นผีเทวดาอยู่บนฟ้าให้ช่วยคลับแคลให้ฝนตกเพื่อที่จะได้มีน้ำไว้ใช้ในการดำรงชีวิต ใช้ในการทำการเกษตรกรรมทำไร่นาต่อไป โดยพิธีกรรมอ้อนวอนขอให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลนี้ ชาวอีสานจะแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องผีหรืออำนาจเหนือธรรมชาติผ่านประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งเป็น ประเพณีเป็นหนึ่งในประเพณีฮีตสิบสองของชาวอีสาน โดยประเพณีจะถูกจัดขึ้นในช่วงเดือนหก ก่อนฤดูกาลทำนาของชาวอีสาน และก่อนที่จะถึงฤดูกาลหว่านกล้าในนา ชาวอีสานจะมีพิธีเลี้ยงผีตาแฮก (ผีไร่ ผีนา) ที่ชาวอีสานเชื่อว่าเป็นผีที่อยู่ตามเรือกสวน ไร่ นา ซึ่งชาวอีสานเชื่อว่าผีตาแฮกเป็นผีที่คอย ดูแลข้าวกล้าในนาให้เจริญงอกงามโดยไม่ถูกรบกวนจากวัชพืชต่าง ๆ และชาวนาจะได้ข้าวเต็มเม็ด เต็มหน่วย เพื่อความอยู่รอดในการดำเนินชีวิต เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็มีพิธีสู่ขวัญลานนวดข้าว สู่ขวัญข้าว เพื่อเป็นสิริมงคลมีข้าวได้พอกินตลอดปีก่อนที่จะถึงฤดูกาลทำนาในปีต่อไป นอกจากนี้แล้วชาวอีสานจะมีความเชื่อในเรื่องผีปู่ตา โดยชาวอีสานเชื่อว่าผีปู่ตาเป็นวิญญาณของบรรพบุรุษที่คอยปกป้องคุ้มครอง ดูแลสมาชิกภายในหมู่บ้าน (บุญยงค์ เกศเทศ, 2540) รวมทั้งผีปู่ตาจะคอยช่วยคนดีที่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์

ของสังคมหรือฮีดคอง (จารีตประเพณี) และจะลงโทษผู้ละเมิดฮีดคอง (อภิศักดิ์ โสมอินทร์, 2534: 182) นอกจากนี้แล้วยังมีผีฟ้าที่ชาวอีสานเชื่อว่าสามารถปิดป่าปัญหาทางด้านสุขภาพการเจ็บไข้ได้ป่วยของชาวอีสานที่ชาวอีสานเชื่อว่าสาเหตุของการเจ็บไข้ได้ป่วยนั้นมาจากผีหรือสิ่งที่เหนือธรรมชาติ

ระบบความเชื่อของชาวอีสานที่เป็นสาเหตุของการเกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ นั้นมี 2 ลักษณะ ดังนี้ (อานันท์ กาญจนพันธ์ และฉลาดชาย รมิตานนท์, 2533)

1. การเจ็บป่วยที่เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ระบบความเชื่อที่เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาตินี้มี 3 ลักษณะคือ

1.1 ความเชื่อจากพระพุทธศาสนา โดยชาวอีสานเชื่อว่าสาเหตุของการเจ็บป่วยนั้นมาจากผลกรรมในอดีตชาติปางก่อน ซึ่งเป็นการเชื่อในเรื่องทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว

1.2 ความเชื่อจากศาสนาพราหมณ์ เป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์สาเหตุของการเกิดโรครมาจากอำนาจเหนือธรรมชาติหรือผี ดังนั้นจึงต้องมีการทำพิธีกรรมเพื่อสะเดาะเคราะห์ การเข้าทรง และการใช้เวทมนต์คาถาในการขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไปจากร่างกาย และทำพิธีเรียกขวัญให้เข้าร่างคนป่วยเพื่อให้หายจากอาการของโรค

1.3 ความเชื่อเรื่องผี คติความเชื่อเรื่องผีนี้ชาวอีสานเชื่อว่าผีมีทั้งผีดีและผีไม่ดี โดยผีดีได้แก่ ผีแถน (ผีฟ้า, เทวดา) ผีปู่ตา ผีตาแฮก ฯลฯ โดยผีเหล่านี้จะช่วยปกป้องรักษา ดูแลคุ้มครองสมาชิกในสังคมไม่ให้เดือดร้อน แต่เมื่อใดที่สมาชิกในสังคมมีการลบหลู่ ไม่เคารพ และทำให้ผีโกรธ ก็จะทำให้เกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย ส่วนผีชั่วร้ายได้แก่ ผีปอบ ผีพราย ผีไร่ญาติ ฯลฯ โดยผีเหล่านี้จะคอยทำร้ายสมาชิกภายในสังคมให้เกิดอาการเจ็บป่วย ซึ่งอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากการกระทำของผีเหล่านี้คือ ใช้เวทมนต์คาถาในการขับไล่ผี และทำพิธีกรรมเช่นไหว้เพื่อให้ผีหรือสิ่งชั่วร้ายออกจากร่างกายคนไข้ รวมทั้งทำให้คนไข้หายจากอาการเจ็บป่วย

2. การเจ็บป่วยที่เกิดจากธรรมชาติ คือการเจ็บป่วยทั่ว ๆ ไปได้แก่ การเจ็บป่วยอันเนื่องมาจากการได้รับเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย การเกิดอุบัติเหตุ การรับประทานอาหารหรือสิ่งของที่เป็นพิษต่อร่างกาย ฯลฯ

สรุปได้ว่าระบบความเชื่อของชาวอีสานในเรื่องการรักษาสุขภาพนั้นมีระบบความเชื่อที่ว่าสาเหตุของการเจ็บป่วยที่มาจากอำนาจเหนือธรรมชาติ และสิ่งที่เหนือธรรมชาติ โดยความเชื่อของการเกิดโรคร้ายไข้เจ็บที่มาจากอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นชาวอีสานจะต้องใช้เวทมนต์คาถาเพื่อทำการขับไล่สิ่งที่ไม่ดีออกจากร่างกายผู้เจ็บป่วย และทำพิธีบวงสรวงเช่นไหว้ ขอขมาต่ออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเหล่านั้นเพื่อให้ผู้ป่วยกลับมามีอาการเป็นปกติสุขเหมือนคนทั่วไป และหายจากอาการป่วยไข้ ตัวอย่างเช่นพิธีกรรมไล่ผีฟ้าที่ชาวอีสานได้นำมารักษาอาการของผู้ป่วยที่ชาวอีสานเชื่อว่าเกิดจากผีหรืออำนาจสิ่งเหนือธรรมชาติ

มโนทัศน์ความเชื่อเรื่องผี หรืออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติของชาวอีสานต่อพิธีกรรมไล่ผีฟ้า ในด้านการรักษาสุขภาพ

โลกทัศน์ความเชื่อของชาวอีสานที่มีเกี่ยวกับอาการเจ็บไข้ได้ป่วยนั้น ส่วนหนึ่งเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของอำนาจเหนือธรรมชาติหรือ ผี ดังนั้นตามความเชื่อของคนในภาคอีสานจึงมีพิธีกรรมเช่นไหว้ บวงสรวงผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรืออำนาจที่มองไม่เห็นเพื่อให้หายจากอาการเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่ง

พิธีกรรมดังกล่าวนี้เรียกว่า “ลำผีฟ้า” โดยพิธีกรรมลำผีฟ้านี้เป็นความเชื่ออีกทางเลือกหนึ่งในการรักษาสุขภาพของผู้คนในท้องถิ่นภาคอีสานที่มีมาตั้งแต่สมัยอดีตตราบนานกระทั่งถึงปัจจุบัน คนอีสานจะมีความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาก เพราะในทุก ๆ พื้นที่ของโลกทัศนคติความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นจะเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตรวมแม้กระทั่งการทำมาหากิน การประกอบอาชีพและความเป็นอยู่จะขึ้นอยู่กับผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์แทบทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้จากประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ที่ชาวอีสานยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษจะเกี่ยวข้องกับเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ความเชื่อเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงปรากฏอยู่ทุกพื้นที่ ทุกหนทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน เช่น ผีบ้าน ผีเรือน ในเรือกสวนไร่นาป่าเขามีสี่ตาแฮก (ผีที่ประจำอยู่ตามท้องไร่ท้องนาเพื่อปกป้องรักษาพืชสวนไร่มาให้เจริญงอกงาม) ผีป่า ผีฟ้า เหล่านี้เป็นต้น และสำหรับความเชื่อของชาวอีสานในเรื่องความเจ็บป่วยนั้นส่วนหนึ่งเชื่อว่าเกิดจากอำนาจของผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น อำนาจเหนือธรรมชาติ วิญญาณของบรรพบุรุษ หรือความเจ็บป่วยทางธรรมชาติคือความเจ็บป่วยทั่ว ๆ ไป และการเจ็บป่วยที่เกิดจากความไม่สมดุลของธาตุทั้ง 4 อัน ประกอบไปด้วย ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งถ้าธาตุใดธาตุหนึ่งมีมากหรือขาดไปจะทำให้เกิดการเสียสมดุลในร่างกายส่งผลให้เกิดการเจ็บป่วยได้ รวมทั้งความเจ็บป่วยที่เกิดมาจากโรคเคราะห์กรรม กรรมเก่าในอดีตชาติ กฎแห่งกรรม การทำดีทำชั่วซึ่งเป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนา (อานันท์ กาญจนพันธ์ และฉลาดชาย รมิตานนท์, 2533) ซึ่งทางออกในการรักษาอาการเจ็บป่วยด้านสุขภาพเหล่านี้ชาวอีสานจะรักษาโดยแพทย์แผนปัจจุบันและแพทย์ทางเลือกและพิธีกรรมลำผีฟ้าก็เป็นทางเลือกหนึ่งที่ชาวอีสานนำมารักษาอาการเจ็บป่วยด้านสุขภาพทางจิตใจ

พิธีกรรมลำผีฟ้ากับการรักษาสุขภาพทางด้านจิตใจของคนอีสาน

ผีฟ้า ผีแถน หรือผีพญาแถน เป็นผีระดับสูงกว่าผีธรรมดาทั่วไปที่ชาวอีสานเชื่อว่าเป็นเทวดาที่มีพลังอำนาจเหนือธรรมชาติสามารถช่วยขจัดเภทภัยหรืออุปสรรคทั้งหลายทั้งปวงได้ และชาวอีสานเชื่อว่าการที่มนุษย์เกิดเจ็บไข้ส่วนหนึ่งนั้นเกิดจากอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือผีฟ้าที่มนุษย์ไปละเมิดล่วงเกินจึงถูกทำโทษจากอำนาจที่มองไม่เห็นนั้น และการที่จะหายจากอาการเจ็บป่วยจึงต้องอัญเชิญผีฟ้ามาสถิตในร่างกายคนทรงที่เรียกว่า “ผีฟ้า นางเทียน” (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, 2560) หรือในบางพื้นที่จะเรียกว่า “ครูบา” แล้วทำพิธีบวงสรวงโดยการรำ ฟ้อนรำ เป่าแคนบวงสรวงเพื่อให้คนป่วยหายจากอาการของโรคที่เป็นอยู่

สำหรับพิธีกรรมลำผีฟ้า นั้นจะมีองค์ประกอบ 4 อย่างที่สำคัญคือ 1) หมอลำ คือร่างทรง หมอลำผีฟ้าที่ทำหน้าที่เป็นผู้สื่อสารต่อร่างกับผีฟ้า 2) หมอแคน คือผู้ที่ทำหน้าที่เป่าแคนเพื่อให้จังหวะในการประกอบพิธีลำผีฟ้า 3) ผู้ป่วย คือผู้ที่ต้องการรักษาอาการให้หายป่วย และ 4) เครื่องคาย หมายถึง เครื่องสักการบูชา ที่ใช้ในการทำพิธีลำผีฟ้าตนเอง ซึ่งแต่ละชุมชนก็มีองค์ประกอบรายละเอียดที่แตกต่างกันไปบ้างแล้วแต่วัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ แต่ส่วนมากแล้วจะประกอบไปด้วยขันหมากเบ็ง (บายศรีขนาดเล็ก) พร้อมฝ้ายผูกแขน ขันธ 5 (ดอกไม้ 5 คู่ เทียน 5 เล่ม) ผ้าชิ้น 1 ผืน ผ้าขาวม้า 1 ผืน เหล้า 1 ขวด ไช้ 2 ฟอง หรือบางคนใช้ใบเดียวก็ได้ หวี 1 ด้าม กระจก 1 บาน เงินหนึ่งสลึง ห่อนินมต์ เทียน 2 เล่ม ดอกไม้ 2 ดอก ต้องห่อด้วยใบตอง กรวยที่ทำจากใบตอง 5 อัน เทียน 1 คู่ ดอกจำปาลาว 1 คู่ มวลีดยดอกจำปาลาวหรือใช้ดอกมะละกอดันตัวผู้ (มารีโกะ กาโตะ, 2538: 133-145) และในบาง

พื้นที่เครื่องคายเป็นประกอบไปด้วยต้นหมากเบ็ง 3 ต้น (กรวยใบตองที่เสียบด้วยดอกจำปา) กรวยใบตอง ยอดแหลม 2 ต้น ชั้นธ 5 เหล้าขาวครึ่งขวด ไช้ไก่ต้ม 1 ฟอง ข้าวสาร 1 ถ้วย บุหรี่ 1 ของ ยามวน 4 คู่ หมากพลู 4 คำ แป้งหอมชนิดน้ำ 1 ขวด แป้งฝุ่นโรยตัว 1 กระป๋อง กระจกสองหน้า 1 ใบ หวี 1 อัน ค่าคาย (จำนวนเงินที่เรียกเก็บในพิธีกรรม) 29 บาท (พัฒนา กิตติอาษา, 2544: 32-33)

พิธีกรรมลำผีฟ้าโดยทั่วไปจะประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้ คือ ขั้นตอนแรก คือการเชิญผีฟ้า ลงมาเรียกว่า ลำเชิญ เมื่อผีฟ้ามาเข้าร่างทรงหมอลำแล้วจากนั้นก็จะเป็นการลำส่ง (การตรวจดูร่างกาย ผู้ป่วย) เพื่อเป็นการวินิจฉัยโรคว่าสาเหตุการเจ็บป่วยเกิดจากอะไร โดยผีฟ้าจะบอกว่าผู้ป่วยไปทำอะไร มา ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการทำผิดศีลคอง ทำให้ผีหรืออำนาจศักดิ์สิทธิ์มาลงโทษ ขั้นตอนที่สอง ลำปั่ว หรือลำรักษาเป็นขั้นตอนของการรักษา การลำรักษาเป็นการขอขมาอ่อนน้อมและต่อรองการเช่นสังเวท ต่าง ๆ เพื่อให้อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์พอใจ บางแห่งจะมีการลำเอ็นขวัญ (เรียกขวัญ) ก่อนการรักษา บางแห่ง การเรียกขวัญก็จะกระทำหลังเสร็จจากการรักษาแล้ว และอาจมีลำสั่งสอนต่อจากลำปั่ว (ลำรักษา) เพื่อ เป็นการสั่งสอนผู้ป่วยและญาติมิตร บางแห่งอาจจะมีพิธีตัดกรรม ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการลำส่งหรือ แต่งส่ง เพื่อส่งแถนหรือผีฟ้ากลับคืนฟ้า ซึ่งในพิธีกรรมลำผีฟ้านี้ผู้หญิงจะมีบทบาทสำคัญคือทำหน้าที่ เป็นคนทรง และนอกจากนี้สิ่งสำคัญในพิธีกรรมลำผีฟ้าที่ขาดไม่ได้คือ เสียงดนตรีจากแคน เพราะเชื่อว่า เสียงแคนจะส่งไปถึงผีฟ้าให้ลงมาประทับร่างทรงหมอลำผีฟ้าเพื่อทำการรักษาผู้ป่วย

อย่างไรก็ตามในงานวิจัยของ พัฒนา กิตติอาษา (2544:32-33) ยังได้กล่าวถึงขั้นตอนของพิธีกรรม ลำผีฟ้าเพื่อรักษาผู้ป่วยไว้ดังนี้

1. ลำขึ้นต้นหรือลำปะโหม เป็นการลำเพื่อตรวจดูอาการผู้ป่วย ถ้าผู้ป่วยมีอาการหนักและผีร้าย ที่มารังควานไม่ยอมรับข้อเสนอ หรือข้อต่อรองของหมอลำทรงและผู้ป่วยอาการไม่ดีขึ้น หมอลำทรงหรือ หมอลำผีฟ้าจะไม่รักษาผู้ป่วยต่อไป แต่ถ้าผีร้ายยินยอมรับข้อเสนอในการจัดพิธีเช่นไหว้รวมทั้งรับปากว่า จะทำให้ผู้ป่วยหายและอาการดีขึ้น หมอลำผีฟ้าจึงจะรักษาตามขั้นตอนต่อไป

2. ลำเข้าคายใหญ่ ขั้นตอนนี้เป็นการรักษาอาการป่วย สะเดาะเคราะห์ ไถ่ถอนร่างในพิธีกรรม ขอให้อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยรักษาอาการของผู้ป่วยให้กลับสู่สภาพปกติโดยเร็ว

3. ลำเข้าคายส่ง เป็นการรักษา เมื่อผู้ป่วยหายเป็นปกติแล้วก็จะทำพิธีเรียกขวัญกำลังใจให้ ผู้ป่วย จัดเครื่องเช่นไหว้ให้ผีร้ายตามสัญญา พร้อมทั้งทำพิธีส่งผีฟ้าให้กลับไปอยู่บนสวรรค์ตามเดิม

จากระบบความเชื่อเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และพลังอำนาจจากธรรมชาติดังที่ได้กล่าวมา จะเห็น ได้ว่ารากฐานความเชื่อนี้ เมื่อผสมผสานเข้ากับความเชื่อทางศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์ จะส่งผล ทำให้มีการสะท้อนความเชื่อเหล่านี้ผ่านประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของ ชาวอีสาน ไม่ว่าจะเป็นประเพณีฮีตสิบสองที่ชาวอีสานประพฤติปฏิบัติติดต่อกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ โดยชาวอีสานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้นำเอาความเชื่อเรื่องผีหรืออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาเป็นเครื่องมือ ในการควบคุมความประพฤติ และกฎระเบียบของสังคม เพื่อให้สังคมหลอมรวมเป็นเอกภาพ มีความรัก ความสามัคคีต่อกันอันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ คนในภาคอีสานได้เป็นอย่างดี เช่นประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวเนื่องกับเกษตรกรรม การจุด บั้งไฟขอฝนจากพญาแถนเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ประเพณีบุญผะเหวด (พระเวส) อันเป็นประเพณี หนึ่งที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมของคนภายในสังคมให้มีความรัก ความสามัคคี ความเสียสละ ละอายต่อ การทำชั่ว ให้ประพฤติปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม หรือแม้กระทั่งประเพณีสงกรานต์ ซึ่งเป็นประเพณี

ที่แสดงออกถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ การเคารพนบถนอบผู้สูงอายุ พิธีกรรมเลี้ยงผีตาแฮก ซึ่งถือเป็นพระภูมิเจ้าที่ประจำเรียกสวนไร่ นา รวมไปถึงพิธีกรรมลำผีฟ้าที่ชาวอีสานได้นำภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมในด้านความคิด ระบบความเชื่อเรื่องผีหรือพลังอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ป่วยเพื่อจะได้มีพลังในการจะต่อสู้กับโรคร้ายที่เป็นอยู่และสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างปกติสุข อย่างไรก็ตาม พิธีกรรมลำผีฟ้าถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่ชาวอีสานนำมาบำบัดรักษาอาการป่วยในขณะที่การแพทย์สมัยใหม่ไม่สามารถเยียวยารักษาผู้ป่วยได้ ซึ่งถือได้ว่าพิธีกรรมลำผีฟ้าของชาวอีสานเป็นการรักษา ฟันฟูสร้างขวัญกำลังใจของผู้ป่วยเพื่อให้สภาพจิตใจแข็งแรง ในขณะที่การแพทย์สมัยใหม่เป็นการรักษาแค่เพียงสภาพของร่างกายเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้สุขภาพโดยรวมมีภาวะปกติ แข็งแรงทั้งกายและใจ จึงต้องอาศัยการบูรณาการความสัมพันธ์ทั้งร่างกายและจิตใจเชื่อมประสานกัน โดยที่ชาวอีสานได้นำภูมิปัญญาของการรักษาสุขภาพร่างกายที่มีมาแต่ดั้งเดิมผนวกเข้ากับความเชื่อของพื้นถิ่นมาผสมผสานเพื่อให้สุขภาพทางจิตของผู้ป่วยดีขึ้น มีกำลังใจพร้อมที่จะสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้

บทสรุป

นับตั้งแต่อดีตตราบจนถึงปัจจุบันการสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในโลกทัศน์ความเชื่อเรื่องผีหรืออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังคงมีหลงเหลืออยู่ในทุกอณูของคนในภาคอีสาน อันเนื่องมาจากความเชื่อนี้ผูกพันอย่างแนบแน่นกับวิถีการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ ซึ่งชาวอีสานเชื่อว่าผีเป็นอำนาจเหนือธรรมชาติ อย่างหนึ่งที่คอยควบคุมความประพฤติ กฎระเบียบของสังคม เป็นอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นสิ่งยึดโยงจิตใจก่อให้เกิดความผูกพัน รักใคร่สมัคสมานสามัคคีภายในชุมชน ชาวอีสานใช้ผีและอำนาจศักดิ์สิทธิ์มายึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์หรืออุปสรรคที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ เพื่อให้มีพลังใจที่เข้มแข็ง มั่นคง ปลอดภัยพร้อมที่จะดำเนินชีวิตต่อไปในภายภาคหน้า และเมื่อความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติมาผนวกเข้ากับความเชื่อทางพุทธศาสนา ระบบความเชื่อนี้จึงสะท้อนผ่านประเพณีพิธีกรรมที่ชาวอีสานได้ยึดถือปฏิบัติติดต่อกันมานับหลายร้อยปีจึงทำให้พื้นที่การสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังคงอยู่กับชาวอีสานตลอดมา แม้ว่าบริบทของโลกปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปเช่นไร แต่ชาวอีสานยังยึดถือธรรมเนียมปฏิบัติต่อประเพณี พิธีกรรมอย่างไม่เสื่อมคลาย เช่นเดียวกับพิธีกรรมลำผีฟ้าที่ชาวอีสานนำมาใช้ในการรักษาสุขภาพทางด้านจิตใจเพื่อให้ผู้ป่วยมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไป โดยพิธีกรรมลำผีฟ้านี้อยู่บนพื้นฐานความเชื่อในเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การเคารพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามความเชื่อในพิธีกรรมลำผีฟ้าของชาวอีสานนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตการดำรงอยู่ของชุมชนชาวอีสาน การสืบทอดความรู้ทางภูมิปัญญาในการรักษาสุขภาพที่ได้รับการถ่ายทอดมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ รวมทั้งความคิดความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ ความเชื่อเรื่องวิญญาณ ผี จนทำให้เกิดประเพณี พิธีกรรมเกี่ยวกับผีหลากหลายลักษณะ พิธีกรรมลำผีฟ้าจึงเป็นความเชื่อของชุมชนอีสานที่เชื่อว่าผีฟ้าสามารถที่จะดับยุคเข็ญหรือทำลายล้างอุปสรรคทั้งปวง และสามารถที่จะช่วยเหลือคนที่เจ็บไข้ได้ป่วยให้หายจากโรคร้ายแรงต่าง ๆ ได้ และชาวอีสานเชื่อว่าการที่เกิดเจ็บไข้ได้ป่วยนั้นเนื่องจากไปละเมิดต่อผี การละเมิดต่อบรรพบุรุษ จึงทำให้เกิดอาการป่วยได้ ดังนั้นการที่จะหายป่วยจากอาการดังกล่าวจึงต้องทำพิธีบวงสรวง ขอขมาต่อวิญญาณที่ตนได้ไปละเมิดล่วงเกิน และถึงแม้ว่าปัจจุบันระบบการแพทย์แผนใหม่จะก้าวหน้าด้วยเทคโนโลยีทางการรักษาสุขภาพเพียงใดก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ความเชื่อด้านการรักษาสุขภาพทางด้านจิตใจของคนอีสาน แต่อย่างไรก็ตาม

ชาวอีสานก็ยอมรับระบบแพทย์แผนใหม่ที่วินิจฉัยโรคทางด้านร่างกาย แต่ถ้าเป็นการรักษาสุขภาพทางจิตใจแล้วคนอีสานก็ยังมีโลกทัศน์ในการเชื่อและนับถือผี อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น พิธีกรรมล่ำผีฟ้าซึ่งถือได้ว่าเป็นระบบการแพทย์พื้นบ้านอย่างหนึ่งในการรักษาสุขภาพของชาวอีสาน จึงมีอิทธิพลต่อระบบความเชื่อของชาวอีสานอยู่ไม่น้อย และชาวอีสานยังยึดถือเอาระบบการแพทย์พื้นบ้านภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นมาเป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพของตนเอง โดยการสร้างพื้นที่ต่อรองกับอำนาจของแพทย์แผนปัจจุบันที่ยังไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ความเชื่อและการนับถือผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของผู้คนในภาคอีสาน

ปัจจุบันถึงแม้ว่าวิทยาการทางด้านสาธารณสุขจะเจริญก้าวหน้าเพียงใดก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถตอบโจทย์การแก้ปัญหาทางด้านสุขภาพของคนอีสานได้ทั้งหมด หรืออาจจะเป็นเพราะว่าการแพทย์แผนปัจจุบันอาจไม่ใช่วิถีทางเดียวที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาเรื่องการเจ็บป่วยของผู้คนในชนบทท้องถิ่นที่ห่างไกลจากเมืองหลวง โดยในบางครั้งการรักษาสุขภาพของคนอีสานยังต้องพึ่งพาอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และพลังอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อช่วยให้หายจากการเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ว่าจะเป็นการพึ่งพาหมอพื้นบ้าน การทำไสยศาสตร์ การทำพิธีกรรมต่าง ๆ โดยที่การแพทย์แผนใหม่ และวิถีคิดตามแนววิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่โลกทัศน์ทางด้านความเชื่อที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ

ภาพที่ 1 พิธีกรรมล่ำผีฟ้า

ที่มา: https://www.m-culture.go.th/sisaket/ewt_news.php?nid=1002&filename=index

ภาพที่ 2 อุปกรณ์ (เครื่องคาย) ในการประกอบพิธีกรรมล่ำผีฟ้า
ที่มา: <https://puanboy1614gmailcom.wordpress.com/2016/05/11/>

เอกสารอ้างอิง

- นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ. (2560). แนวคิดมานุษยวิทยากับการศึกษาเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสังคมไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 25 (47). 173-197.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2540). *ผีปู้ตา ชีวิตไทยชุดบุชาพญาแสน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2557). *ผีวิถีสัน: ความเชื่อและการพึ่งพาระหว่างคนกับผี*. กรุงเทพฯ: กากะเยี่ย.
- พัฒนา กิติอาษา. (2544). *ทรงเจ้าเข้าผีวัฒนธรรมสุภาพไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การเอกชน).
- ภาคภูมิ แสงกนกกุล. (2019). *สุขภาพพราษฏร: สุขภาพกับความเชื่อ (1)*. สืบค้น 16 มิถุนายน 2563, จาก <https://voicetv.co.th/read/aHaFtnUJB>
- มารีโกะ กาโตะ, (2538). *การรักษาพยาบาลแบบพื้นบ้าน : กรณีศึกษาหมอผีบ้านหนองใหญ่ อำเภอบางบาล จังหวัดขอนแก่น (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต)*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. (2560). *ล่ำผีฟ้า*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/sisaket/ewt_news.php?nid=1002&filename=index
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (2534). *โลกทัศน์อีสาน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กทม: ประสานการพิมพ์
- อานันท์ กาญจนพันธ์และฉลาดชาย รมิตานนท์. (2533). พิธีกรรมและความเชื่อล้านนา: การผลิตใหม่ของอำนาจทางศีลธรรม. *สมุดสังคมศาสตร์*, 12(2), 123-126.
- Home, D. (1757). *Dialogues Concerning Natural History Religion and The Natural History Religion*. Oxford: Oxford University Press.
- Durkheim, E. (1912). *The Elementary from of the Religions Life*. Newyork: The Free Press
- Radcliffe-Brown. A.R. (1939). *Taboo*. Cambridge: Cambridge University.
- Stein, R.L. and Stein, P. L. (2005). *The Anthropology of Religion, Magic and Witchcraft*. Boston: Pearson.

มาตรการทางกฎหมายของการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิง
จากตู้จำหน่ายหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Legal Measures for Controlling Fuel Vending Machine Business
Operations in Local Government Organizations

กฤติญา สุขเพิ่ม¹ และจिरาพร บาร์ศรี²
Kritiya Sukperm and Jirapon Barisri

บทคัดย่อ

มาตรการทางกฎหมายของการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้จำหน่ายหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ศึกษามาตรการทางกฎหมายและปัญหาทางกฎหมายเพื่อเสนอแนะแนวทางมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้จำหน่ายหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการถ่ายโอนกิจกรรมกำกับดูแลการประกอบกิจการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิงตามพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542 ซึ่งได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมาจนปัจจุบันซึ่งแนวทางการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้จำหน่ายหยอดเหรียญยังไม่มี ความชัดเจนในประเด็นข้อกฎหมายที่กำหนดมาตรฐานความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งเกิดปัญหาและอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย โดยงานวิจัยดังกล่าวมีข้อเสนอแนะในประเด็นข้อกฎหมายต่อการยื่นหลักฐานเพื่อประกอบการรับแจ้งประกอบกิจการและการตรวจสอบสถานที่ประกอบการของพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น แผนที่สังเขปและแผนผังการจัดตั้งตู้จำหน่ายหยอดเหรียญ การตรวจสอบสถานที่ประกอบการ และการตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกฎหมายผังเมือง และในทางปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การกำหนดงบประมาณและแผนการดำเนินการตรวจสอบตราสถานที่ประกอบการ ควรมีบุคลากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางเทคนิคที่จะประเมินผลประกอบการ

คำสำคัญ: การควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิง ตู้จำหน่ายหยอดเหรียญ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
อีเมล rakray01@hotmail.com

Assistant Professor at Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University.
Email: rakray01@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
อีเมล pan-111555@hotmail.com

Assistant Professor at Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University.
Email: pan-111555@hotmail.com

Abstract

In this research of legal measures for controlling the operations of the fuel vending machine business in local government organizations, the researcher studied the existing legal measures and legal issues to suggest proper guidelines to regulate the operations of the fuel vending machine business in local government organizations.

The study found that the local government organizations have adopted the activities of supervision of fuel control businesses in accordance with the Fuel Control Act, B.E. 2542 (1999), which has been in operation since 2003. It was also found that the control of the operations of the fuel vending machine business has not yet been clear on the legal issues concerning safety standards for the life and property of the people in the area. This brought problems and obstacles to the performance of duties of law enforcement officers. For this reason, this research has legal recommendations for the submission of evidence to support the fuel vending machine business notification and for law enforcement officers' inspection of workplaces including a brief map and a plan for setting up fuel vending machines, business location inspection, land use according to the Town Planning Act. For legal recommendations for the performance of duties, law enforcement officers of local government organizations should set a budget and a plan to inspect vending machine business locations, and should be equipped with technical knowledge to evaluate the business performance.

Keywords: Control of the Operation of the Fuel Selling Business,
Fuel Vending Machines, Local Government Organizations

ความเป็นมาและความสำคัญปัญหา

ในปัจจุบันน้ำมันเชื้อเพลิงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับยานพาหนะที่นับวันจะเพิ่มขึ้นรวมถึงการเจริญเติบโตของสังคม ที่อยู่อาศัย ที่กระจายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งก่อให้เกิดความต้องการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงมากขึ้นกว่าในอดีต และยังคงมีแนวโน้มการเติบโตที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ จากสถิติกรมการขนส่งทางบกที่จดทะเบียนสะสมทั่วประเทศ ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562 มีจำนวนทั้งสิ้น 40,712,048 คัน โดยแบ่งเป็นรถที่อยู่ในส่วนกลาง จำนวน 10,686,442 คัน และอยู่ในส่วนภูมิภาค จำนวน 30,025,606 คัน โดยรถจักรยานยนต์มีจำนวนสูงสุด 21,222,053 คัน โดยรถอยู่ในส่วนกลางจำนวน 3,803,215 คัน และส่วนภูมิภาคจำนวน 17,418,838 คัน รองลงมาคือ รถยนต์นั่งส่วนบุคคลไม่เกิน 7 คน จำนวน 9,985,879 คัน รถยนต์บรรทุกส่วนบุคคล จำนวน 6,775,668 คัน รถยนต์นั่งส่วนบุคคลเกิน 7 คน จำนวน 421,575 คัน นอกจากนี้ จดทะเบียนรถใหม่ประจำปี 2562 มีจำนวนทั้งสิ้น 3,038,943 คัน โดยแบ่งเป็นรถที่อยู่ในส่วนกลาง จำนวน 975,204 คัน และอยู่ในส่วน

ภูมิภาค จำนวน 2,063,739 คัน โดยรถจักรยานยนต์มีจำนวนสูงสุด 1,876,710 คัน โดยรถอยู่ใน ส่วนกลางจำนวน 463,615 คัน และส่วนภูมิภาคจำนวน 1,413,095 คัน รองลงมาคือ รถยนต์นั่งส่วนบุคคลไม่เกิน 7 คน จำนวน 723,301 คัน รถยนต์บรรทุกส่วนบุคคล จำนวน 207,976 คัน รถยนต์นั่งส่วนบุคคลเกิน 7 คน จำนวน 15,912 คัน (กรมการขนส่งทางบก, 2562)

จากข้อมูลทางสถิติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในพื้นที่ชนบทที่อยู่ห่างไกลจากชุมชนมีการใช้รถจักรยานยนต์เป็นพาหนะแต่เนื่องจากจำนวนสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงไม่ได้มีการขยายครอบคลุมพื้นที่แหล่งชุมชนที่กำลังเติบโตตามยุคสมัย เนื่องจากการลงทุนที่สูงและมีข้อจำกัดทางกฎหมายเรื่องความปลอดภัยที่ส่งผลกระทบต่อแหล่งชุมชนหลายประการ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา จะเริ่มมีปั๊มหลอดแก้วมือหมุนให้บริการอยู่ในแหล่งชุมชนที่ไม่ได้อยู่ใกล้สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงหรือถนนสายหลัก และมีบริการมากขึ้นตามความเจริญของแหล่งชุมชน จนกระทั่งเมื่อประมาณ 6-7 ปีที่ผ่านมาได้มีเทคโนโลยีใหม่มาทดแทนปั๊มหลอดแก้วมือหมุน ซึ่งเรียกว่า “ตู้น้ำมันอัตโนมัติชนิดหยอดเหรียญ” โดยผู้ประกอบการเห็นว่าการขายน้ำมันจากตู้น้ำมันอัตโนมัติชนิดหยอดเหรียญสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ซื้อได้ง่าย เนื่องจากผู้ซื้อไม่ต้องเดินทางไปไกลไปถึงสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงในชุมชนโดยสถานีบริการน้ำมันมักจะกำหนดอัตราการเติมขั้นต่ำไว้ เช่น ต้องเติมน้ำมันอย่างน้อย 50 บาท และสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงที่มีอยู่ในท้องตลาดยังมีข้อจำกัดอยู่ ไม่ว่าจะเป็นในด้านที่ตั้งที่จะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานความปลอดภัยของสถานีบริการน้ำมัน ทำให้สถานีบริการน้ำมันบางแห่งไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อตามชนบทได้ ซึ่งผู้ประกอบการขายน้ำมันจึงใช้ตู้น้ำมันหยอดเหรียญเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถเข้าถึงผู้ซื้อได้อย่างทั่วถึง มีความยืดหยุ่นในอัตราค่าบริการตั้งแต่ 10 บาทขึ้นไป และผู้ประกอบการไม่ต้องจ้างพนักงาน จึงทำให้ธุรกิจตู้น้ำมันหยอดเหรียญเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อได้เป็นอย่างดี

ขณะเดียวกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการถ่ายโอนกิจกรรมกำกับดูแลการประกอบกิจการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิงตามพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542 ซึ่งได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในการกำกับดูแลภารกิจที่ได้รับถ่ายโอนภายใต้การประสานงานร่วมกันกับกรมธุรกิจพลังงาน ในการดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อประโยชน์ในการป้องกันหรือระงับเหตุเดือดร้อนรำคาญหรือความเสียหายหรืออันตรายที่จะมีผลกระทบต่อบุคคลหรือทรัพย์สินที่ต้องกำหนดแนวทางหรือลักษณะการดำเนินการต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อเป็นการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญ

แต่เนื่องจากกฎหมายที่ใช้บังคับเพื่อเป็นแนวทางการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญยังไม่มี ความชัดเจนว่าการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญเป็นประเภทของกิจการที่ควบคุมการมีน้ำมันเชื้อเพลิงไว้ในครอบครองในลักษณะใด ซึ่งจะมีผลต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากเป็นประเภทกิจการที่ต้องรับได้อนุญาตก่อนจึงจะประกอบกิจการได้ หรือประเภทกิจการที่เมื่อจะประกอบกิจการต้องแจ้งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทราบก่อน หรือกิจการที่สามารถประกอบกิจการได้ทันทีตามความประสงค์ของผู้ประกอบการ (มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542) เนื่องจากกฎหมายในระดับต่าง ๆ ถูกเป็นเครื่องมือที่ใช้ต่อการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิง ไม่ว่าจะกฎหมายที่ออกโดยฝ่าย

นิติบัญญัติ เช่น พระราชบัญญัติ และกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหาร เช่นกฎกระทรวง และกฎหมายที่ออกโดยท้องถิ่น เช่น ข้อบัญญัติท้องถิ่น ที่จะใช้ได้อย่างถูกต้องและเพื่อประโยชน์แห่งการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โดยจากรายงานข่าวพบว่าประชาชนหลายรายในหลายจังหวัดได้รับความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินเนื่องจากการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญ (คมชัดลึก, 2556)

นอกจากนี้ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับการแจ้ง การอนุญาต และอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556 สำหรับกิจการควบคุม น้ำมันเชื้อเพลิง ทุกประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มีหลักเกณฑ์และรายละเอียดความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัยของกิจการควบคุมสำหรับการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญอย่างเหมาะสมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะใช้ดำเนินงานเพื่อให้ผู้ประกอบการมีหน้าที่ดำเนินการให้มีลักษณะความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัยได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ประชาชนต่อไป ด้วยเหตุผลดังกล่าวที่ว่ามานี้ จึงต้องศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอันจะมีผลต่อควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายและปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

วิธีดำเนินการ

วิธีดำเนินการวิจัยในเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาหามาตรการทางกฎหมายต่อการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมข้อมูลทางด้านเอกสารต่าง ๆ ทั้งตัวบทกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบปฏิบัติและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นงานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความ ความเห็นของนักวิชาการ แล้วนำมาวิเคราะห์เรียบเรียงและอ้างอิงประกอบเนื้อหาจนได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะเพื่อค้นหามาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยแบ่งกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มประชากรดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 ระดับส่วนภูมิภาค ผู้ปฏิบัติงานที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายต่อการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันเชื้อเพลิงของสำนักงานพลังงานจังหวัด

กลุ่มที่ 2 ระดับส่วนท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายต่อการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กลุ่มที่ 3 ผู้ประกอบการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการศึกษาโดยการหาข้อเท็จจริงจากสถานการณ์ (Fact Research) โดยใช้เครื่องมือในการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เดี่ยวเชิงลึกที่มีลักษณะให้ผู้สัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และผู้ตอบเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่สามารถยืดหยุ่นและเปิดกว้าง ผู้สัมภาษณ์มีอิสระในการถามเพื่อให้ได้คำตอบตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเจ้าหน้าที่เพื่อให้ทราบแนวปฏิบัติตามกฎหมายและยืนยันปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินตามมาตรการทางกฎหมายในการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญ

การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยนี้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมาเรียบเรียงให้เป็นระบบ โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ซึ่งได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ที่จดบันทึกไว้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมในพื้นที่ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาจากข้อมูลซึ่งได้จากการศึกษาเอกสารตรวจสอบข้อมูลและผลการวิเคราะห์โดยคณะผู้วิจัย

ผลของการวิจัย

มาตรการทางกฎหมายต่อการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542 มาตรา 17 (ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542) กำหนดให้เพื่อให้การควบคุม การประกอบกิจการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อปกป้องประชาชนให้มีความปลอดภัย ให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดประเภทกิจการควบคุมของน้ำมันเชื้อเพลิงไว้ในครอบครอง สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง คลังน้ำมันเชื้อเพลิงและการขนส่งน้ำมันเชื้อเพลิง สำหรับน้ำมันเชื้อเพลิงชนิดใดชนิดหนึ่ง หรือทุกชนิดรวมกัน ให้สอดคล้องกับระดับอันตรายที่อาจเกิดขึ้น โดยแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) ประเภทที่ 1 ได้แก่กิจการที่สามารถประกอบการได้ทันทีตามความประสงค์ของผู้ประกอบการ

(2) ประเภทที่ 2 ได้แก่กิจการที่เมื่อจะประกอบการต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบก่อน

(3) ประเภทที่ 3 ได้แก่กิจการที่ต้องได้รับใบอนุญาตจากผู้อนุญาตก่อนจึงจะประกอบการได้

จากกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับแจ้งการอนุญาตและอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556 ออกตามพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ.2542 ใช้บังคับสำหรับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงโดยสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงแบ่งเป็น 6 ประเภท ดังนี้ (ราชกิจจานุเบกษา, กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับแจ้งการอนุญาตและอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556)

(1) สถานีบริการน้ำมันประเภท ก ได้แก่ สถานีบริการน้ำมันที่ให้บริการแก่ยานพาหนะทางบก ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ติดเขตทางหลวง ถนนสาธารณะ หรือถนนส่วนบุคคล ที่มีขนาดความกว้างตามที่

รัฐมนตรีประกาศกำหนด และเก็บน้ำมันไว้ในถังเก็บน้ำมันใต้พื้นดินตามข้อ 15 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับแจ้งการอนุญาตและอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556

(2) สถานีบริการน้ำมันประเภท ข ได้แก่ สถานีบริการน้ำมันที่ให้บริการแก่ยานพาหนะทางบก ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ติดเขตทางหลวง ถนนสาธารณะหรือถนนส่วนบุคคล ที่มีขนาดความกว้างตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด และเก็บน้ำมันไว้ในถังเก็บน้ำมันใต้พื้นดิน ตามข้อ 16 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับแจ้งการอนุญาตและอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556

(3) สถานีบริการน้ำมันประเภท ค มี 2 ลักษณะ ตามข้อ 16 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับแจ้งการอนุญาตและอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556 ดังต่อไปนี้

(3.1) ลักษณะที่หนึ่ง ได้แก่ สถานีบริการน้ำมันที่ให้บริการแก่ยานพาหนะทางบกที่เก็บน้ำมัน ที่มีปริมาณไม่เกิน 10,000 ลิตรไว้ในถังเก็บน้ำมันเหนือพื้นดิน และจะเก็บน้ำมันไว้ในถังน้ำมันรวมกัน ไม่เกิน 2 ถังอีกด้วยก็ได้

(3.2) ลักษณะที่สอง ได้แก่ สถานีบริการน้ำมันที่ให้บริการแก่ยานพาหนะทางบกที่เก็บน้ำมันที่มีปริมาณเกิน 10,000 ลิตรขึ้นไปไว้ในถังเก็บน้ำมันเหนือพื้นดินและจะเก็บน้ำมันที่มีปริมาณ ไม่เกิน 5,000 ลิตร ไว้ในถังเก็บน้ำมันใต้พื้นดินอีกด้วยก็ได้

(4) สถานีบริการน้ำมันประเภท ง ได้แก่ สถานีบริการน้ำมันที่เก็บน้ำมันชนิดไวไฟมาก ชนิดไวไฟปานกลางหรือชนิดไวไฟน้อยไว้ในถังน้ำมัน การเก็บน้ำมันไว้ในถังน้ำมันตามวรรคหนึ่ง ให้เก็บได้ไม่เกินชนิดละ 2 ถัง ตามข้อ 18 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับแจ้งการอนุญาตและอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556

(5) สถานีบริการน้ำมันประเภท จ มี 2 ลักษณะตามข้อ 19 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับแจ้งการอนุญาตและอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556 ดังต่อไปนี้

(5.1) ลักษณะที่หนึ่ง ได้แก่ สถานีบริการน้ำมันที่เก็บน้ำมันชนิดไวไฟปานกลางหรือชนิดไวไฟน้อยที่มีปริมาณไม่เกิน 10,000 ลิตรไว้ในถังเก็บน้ำมันเหนือพื้นดินหรือถังเก็บน้ำมันที่ติดตั้งภายในโปิะเหล็กเพื่อให้บริการแก่เรือ

(5.2) ลักษณะที่สอง ได้แก่ สถานีบริการน้ำมันที่เก็บน้ำมันที่มีปริมาณเกิน 10,000 ลิตรขึ้นไปไว้ในถังเก็บน้ำมันเหนือพื้นดิน ถังเก็บน้ำมันใต้พื้นดิน หรือถังเก็บน้ำมันที่ติดตั้งภายในโปิะเหล็กเพื่อให้บริการแก่เรือ การเก็บน้ำมันไว้ในถังเก็บน้ำมันเหนือพื้นดินหรือถังเก็บน้ำมันที่ติดตั้งภายในโปิะเหล็กตามวรรคหนึ่งให้เก็บได้เฉพาะน้ำมันชนิดไวไฟปานกลางหรือชนิดไวไฟน้อยเท่านั้น

(6) สถานีบริการน้ำมันประเภท ฉ ได้แก่ สถานีบริการน้ำมันที่ให้บริการแก่อากาศยาน ตามข้อ 20 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับแจ้งการอนุญาตและอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นกิจการควบคุมประเภทที่ 2 เป็นกิจการที่ต้องแจ้งให้

กรมธุรกิจพลังงานหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบในพื้นที่ที่สถานประกอบการนั้นตั้งอยู่ ทราก่อนการประกอบกิจการและหน่วยงานจะต้องออกใบรับแจ้งการประกอบกิจการควบคุมประเภทที่ 2 โดยสถานบริการน้ำมันประเภท ก เป็นสถานบริการน้ำมันที่ให้บริการเติมน้ำมันให้แกยานพาหนะทางบก โดยมีการจัดเก็บน้ำมันชนิดไวไฟมาก ชนิดไวไฟปานกลาง หรือชนิดไวไฟน้อย ที่ไม่ใช่ น้ำมันหล่อลื่นหรือน้ำมันก๊าด ไว้น้ำมันได้ชนิดละไม่เกิน 2 ถัง และสามารถจัดเก็บน้ำมันหล่อลื่นหรือน้ำมันก๊าด ไว้น้ำมัน ครอบง้ำมัน หรือถังน้ำมัน ได้ไม่เกิน 500 ลิตร

การดำเนินการแจ้งการประกอบกิจการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับแจ้งการอนุญาตและอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556 ดังนี้

(1) การยื่นเอกสารหลักฐานในการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญ โดยผู้ใดประสงค์จะประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงต้องแจ้งการประกอบกิจการต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามแบบ ธพ.ป.1 ท้ายกฎกระทรวง พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐานตามที่ระบุไว้ในแบบดังกล่าว และการประกอบกิจการเกินกว่าหนึ่งแห่งให้ผู้ประกอบกิจการแจ้งการประกอบกิจการทุกแห่ง ตามข้อ 45 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับแจ้งการอนุญาตและอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556

(2) การแจ้งการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญ กรณีประกอบกิจการในเขตกรุงเทพมหานครให้แจ้ง ณ กรมธุรกิจพลังงาน กระทรวงพลังงาน หากเป็นในเขตจังหวัดอื่นนอกเขตกรุงเทพมหานครให้แจ้ง ณ สำนักงานพลังงานภูมิภาคหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับแจ้งแล้วให้ออกใบรับแจ้งตามแบบ ธพ.ป.2 ท้ายกฎกระทรวง ให้แก่ผู้แจ้งในวันที่ได้รับแจ้งและให้พนักงานเจ้าหน้าที่รายงานให้อธิบดีทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ออกใบรับแจ้ง ในการนี้ให้ผู้แจ้งประกอบกิจการควบคุมประเภทที่ 2 ได้ตั้งแต่วันที่แจ้ง ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจพบในภายหลังว่าการแจ้งไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนและได้ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อผู้ประกอบกิจการแล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่รายงานให้อธิบดีทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ดำเนินการแล้วเสร็จตามข้อ 46 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับแจ้งการอนุญาตและอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556

การแก้ไขเปลี่ยนแปลงการประกอบกิจการควบคุมประเภทที่ 2 ให้ผู้ประกอบกิจการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบ ธพ.ป.1 ท้ายกฎกระทรวง พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐานตามที่ระบุไว้ในแบบดังกล่าวและให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการออกใบรับแจ้งตามแบบ แบบ ธพ.ป.2 แก่ผู้แจ้งในวันที่ได้รับแจ้งและให้พนักงานเจ้าหน้าที่รายงานให้อธิบดีทราบภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ออกใบรับแจ้งตามข้อ 47 แห่งกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขเกี่ยวกับแจ้งการอนุญาตและอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556

สรุปและอภิปรายผล

จากมาตรการทางกฎหมายต่อการควบคุมการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงจากตู้น้ำมันหยอดเหรียญในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบปัญหาจากแผนปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติ

กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดให้มีการถ่ายโอนกิจกรรมกำกับดูแลการประกอบกิจการควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิงให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขที่กรมธุรกิจพลังงานกำหนด ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในการกำกับดูแลภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนภายใต้การประสานงานร่วมกับกรมธุรกิจพลังงาน ดังนี้

(1) การตรวจตราการประกอบกิจการควบคุมประเภทที่ 1 เป็นกิจการที่สามารถจัดเก็บน้ำมันได้โดยไม่ต้องแจ้งหรือได้รับอนุญาต ได้แก่สถานที่เก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิงลักษณะที่ 1 ที่เป็นร้านจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงรายย่อยและเป็นสถานที่เก็บน้ำมันที่มีการเก็บน้ำมันชนิดไวไฟมากเกินไป 40 ลิตร ชนิดไวไฟปานกลางไม่เกิน 227 ลิตร ชนิดไวไฟน้อยไม่เกิน 454 ลิตร ไวไฟในบรรจุน้ำมันตามประเภทและคุณสมบัติของภาชนะบรรจุน้ำมันที่กำหนดและต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง สถานที่เก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2551 โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่เข้าไปในอาคารสถานที่ หรือยานพาหนะที่ดำเนินกิจการหรือมีเหตุสงสัยว่าจะมีการดำเนินกิจการควบคุมตามมาตรา 17 หรือคลังน้ำมันเชื้อเพลิงหรือเขตระบบการขนส่งน้ำมันเชื้อเพลิงทางท่อในเวลาระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกหรือในเวลาทำการของสถานที่นั้นเพื่อตรวจสอบสภาพอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือการกระทำใดที่อาจเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้หรือไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดในสัมปทานจากบทบัญญัติมาตรา 53 (1) แห่งพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542

จะเห็นได้ว่าให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปตรวจตราการประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อตรวจสอบสภาพของสถานที่เห็นว่าเป็นการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงที่เป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามกฎหมาย เช่น การตรวจตราสถานที่ประกอบการกิจการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงที่เห็นได้ว่าไม่มีความปลอดภัยเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคหรือประชาชนทั่วไป โดยยังคงขาดแผนการปฏิบัติการตรวจตราสถานที่ให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยไม่มีกำหนดปฏิทินกำหนดระยะเวลาของการตรวจตราสถานที่อย่างสม่ำเสมอเป็นระยะที่แน่นอนชัดเจนและสม่ำเสมออย่างต่อเนื่องของแผนปฏิบัติการของผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดังกล่าวทุกปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ อีกทั้งยังคงขาดงบประมาณต่อการดำเนินการตรวจตราสถานที่ประกอบการกิจการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงและไม่มีการกำหนดกรอบงบประมาณดังกล่าวเป็นการเฉพาะเพื่อใช้จ่ายแก่บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (นิตินิรปฏิบัติการ องค์การบริหารส่วนตำบลนางาม, 2563)

นอกจากนี้จากบทบัญญัติมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542 ได้กำหนดนิยามคำว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ หมายความว่า วิศวกรของกรมธุรกิจพลังงานหรือผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้อำนาจหน้าที่ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติ (ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542) จะเห็นได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญทางเทคนิคเป็นการเฉพาะแก่การตรวจตราที่จะสามารถกำกับดูแลสถานที่ประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิงให้เป็นไปตามกฎหมายและทำให้เกิดความชัดเจนต่อการบังคับใช้ตามบทบัญญัติดังกล่าว (นิตินิรปฏิบัติการ องค์การบริหารส่วนตำบลนางาม, 2563)

(2) การดำเนินการของผู้ประกอบกิจการจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงประเภทที่ 2 ที่ผู้ประกอบการจะต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบก่อนตามบทบัญญัติมาตรา 17 (2) แห่งพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542 และผู้ประกอบการจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่

กำหนดในกฎกระทรวง สถานที่เก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2551 ตามบทบัญญัติมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542 โดยตู้น้ำมันหยอดเหรียญเป็นกิจการควบคุมประเภทที่ 2 ที่ต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบก่อน โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการตามกฎหมายซึ่งจากปัญหาดังกล่าวพบว่า

(2.1) การยื่นเอกสารประกอบการแจ้งโดยผู้ประกอบการต้องมีเอกสารแสดงว่ามีสิทธิใช้ที่ดินหรือหนังสือยินยอมของเจ้าของที่ดินหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบที่ดินให้ใช้ที่ดินเป็นที่ตั้งสถานที่ประกอบกิจการควบคุมประเภทที่ 2 จะเห็นได้ว่าในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบางพื้นที่ที่ดินที่มีตู้น้ำมันหยอดเหรียญในบางพื้นที่เป็นที่รกร้างว่างเปล่าไม่มีเอกสารแสดงกรรมสิทธิ เช่น โฉนดที่ดิน หรือสิทธิครอบครอง เช่น หนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. 3, น.ส. 3ก, ส.ค. 1) หรือเอกสารแสดงสิทธิในที่ดินอื่นๆ โดยเป็นที่ดินที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของหมู่บ้านโดยการประกอบกิจการตู้น้ำมันหยอดเหรียญในบางพื้นที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการยกระดับศักยภาพหมู่บ้านเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางพระราชรัฐ ประจำปีงบประมาณ 2560 ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานราก เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนในระดับหมู่บ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันคิด ช่วยกันนำเสนอปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหา โดยคนในชุมชนได้ประสงค์ให้ตั้งตู้น้ำมันหยอดเหรียญในบริเวณดังกล่าว อันเนื่องจากเกรงว่าจะเกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินได้หากมีเหตุการณ์ระเบิดของตู้น้ำมันหยอดเหรียญดังกล่าว จะเห็นได้ว่าในการยื่นเอกสารหลักฐานดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคเนื่องจากไม่มีหลักฐานที่แสดงถึงการให้สิทธิในที่ดินหรือหนังสือยินยอมของเจ้าของที่ดินหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบที่ดินให้ใช้เป็นสถานที่ประกอบกิจการตู้น้ำมันหยอดเหรียญ เพราะเป็นการประกอบกิจการในนามของคณะบุคคลที่ไม่เป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย แต่เป็นการแสวงหากำไรอันเกิดจากการประกอบกิจการดังกล่าว และส่งผลต่อความรับผิดชอบตามกฎหมายหากผู้ยื่นแจ้งประกอบการกิจการไม่ได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ทางกฎหมายและเกิดปัญหาต่อการใช้ดุลพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่รับแจ้งการประกอบกิจการที่จะมีอำนาจไม่ยินยอมรับแจ้งการประกอบกิจการได้ (นิติกรปฏิบัติกรเทศบาลตำบลเมยวดี, 2561)

(2.2) แผนที่สังเขปแสดงสถานที่ประกอบกิจการพร้อมทั้งแสดงสิ่งปลูกสร้างที่อยู่ภายในรัศมี 50 เมตร และแผนผังบริเวณของสถานที่ประกอบกิจการ จะเห็นได้ว่าในบางพื้นที่มีการนำตู้น้ำมันหยอดเหรียญไปจัดตั้งบริเวณด้านหน้าบ้านเรือนในเขตชุมชนและใกล้ถนนเส้นทางหลักที่มีการสัญจรไปมา โดยในบางพื้นที่อาจมีความกว้างของถนนที่ต่ำกว่า 4 เมตร หรืออยู่ในระยะทางโค้งของถนนและทางแยก ทำให้ส่งผลต่อระบบความปลอดภัยต่อผู้สัญจรทางถนนและประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงกับตู้น้ำมันหยอดเหรียญ ซึ่งจากกฎกระทรวงสถานที่เก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2551 ไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดแผนผังและแผนที่ของการจัดวางตู้น้ำมันหยอดเหรียญที่กำหนดระยะห่างระหว่างถนนหลักหรือถนนรองของการสัญจรไปมา รวมทั้งความกว้างของถนนที่สามารถจัดตั้งตู้น้ำมันหยอดเหรียญในพื้นที่ชุมชน อีกทั้งการกำหนดระยะทางโค้งของถนนและทางแยกต่อการจัดตั้งตู้น้ำมันหยอดเหรียญ และระยะห่างจากเขตสถานศึกษา ศาสนสถาน สถานพยาบาล (นักวิชาการพลังงานจังหวัดขอนแก่น, 2561)

(2.3) การตรวจสอบเอกสารและการออกใบรับแจ้ง เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับแจ้งการประกอบกิจการจากผู้ประกอบการแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่จะดำเนินการตรวจสอบเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่กำหนดในกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการแจ้ง การอนุญาต และอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556 ข้อ 46 ที่ให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณาตรวจสอบเอกสาร และตรวจสอบการใช้ประโยชน์ของที่ดินเป็นที่ตั้งของสถานที่ประกอบกิจการตามกฎหมายว่าด้วยผังเมือง ซึ่งหากพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่าถูกต้องและครบถ้วนให้ออกใบรับแจ้งตามแบบที่กำหนดท้ายกฎกระทรวงให้แก่ผู้แจ้งในวันที่รับแจ้งเพื่อเป็นหลักฐานให้แก่ผู้แจ้ง กรณีหากว่าพนักงานเจ้าหน้าที่พิจารณาตรวจสอบเอกสารการแจ้งแล้ว เห็นว่าไม่ถูกต้องและครบถ้วนให้พนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งแก่ผู้แจ้งให้ทราบภายในวันที่ได้รับแจ้ง เพื่อนำไปแก้ไขให้ถูกต้องและครบถ้วนต่อไป เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ออกใบรับแจ้งแล้วให้รายงานแก่อธิบดีกรมธุรกิจพลังงานทราบภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้นำดำเนินการแล้วเสร็จ

จะเห็นได้ว่าการตรวจสอบการใช้ประโยชน์ของที่ดินซึ่งจะเป็นที่ตั้งของตุน้ำมันหอยอดเหรียญ โดยในบางพื้นที่ของจังหวัดอาจมีกฎหมายว่าด้วยการผังเมืองและกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร กำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงหรือเปลี่ยนแปลงการใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทในท้องที่ใดท้องที่หนึ่งตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 โดยจากปัญหาที่พบเห็นได้ว่าผู้แจ้งต้องขอตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองเพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบการพิจารณารับแจ้งของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีอำนาจในการพิจารณาการตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมือง โดยผู้แจ้งต้องยื่นตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองต่อสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัด เพื่อเป็นรับรองว่าการประกอบกิจการตุน้ำมันหอยอดเหรียญไม่ขัดต่อกฎหมายว่าด้วยการผังเมืองและกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารซึ่งจะนำไปเป็นหลักฐานประกอบการยื่นเอกสารการแจ้งการประกอบกิจการตุน้ำมันหอยอดเหรียญ กรณีจะเห็นได้ว่าการตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองประกอบการพิจารณาของพนักงานเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่หากดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยดำเนินการรับเอกสารและหลักฐานในแบบการยื่นขอแจ้งประกอบการจะส่งผลกระทบต่อความรวดเร็วและถูกต้องเหมาะสมเนื่องจากเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่อยู่ในพื้นที่ย่อมที่จะรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการโดยมีอำนาจพิจารณาความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูลที่ยื่นและลดขั้นตอนการดำเนินงานของผู้แจ้งได้ (นิตินกรปฏิบัติกร เทศบาลตำบลเมยวดี, 2561)

(3) การตรวจสอบสถานที่ประกอบกิจการตุน้ำมันหอยอดเหรียญของพนักงานเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีหากพนักงานเจ้าหน้าที่ออกไปตรวจสอบสถานที่ที่แจ้งไว้หากพบว่ามีกรประกอบกิจการไปก่อนที่จะแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือนหรือปรับไม่เกิน 50,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ตามบทบัญญัติมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542 อีกทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ออกไปตรวจสอบสถานที่ หากพบว่าการแจ้งของผู้ประกอบการไม่ถูกต้องครบถ้วนตามที่กำหนดในกฎกระทรวงต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 50,000 บาท และหากผู้ประกอบการไม่แจ้งการประกอบกิจการให้ถูกต้องครบถ้วนตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 100,000 บาท และให้ศาลสั่งเลิกการประกอบการตามบทบัญญัติมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542 จะเห็นได้ว่าการตรวจสอบสถานที่ประกอบ

กิจการตุน้ำมันหยอดเหรียญเป็นขั้นตอนการดำเนินงานหลังการรับแจ้งการประกอบกิจการตุน้ำมันหยอดเหรียญซึ่งจากระบบการควบคุมการประกอบกิจการของเอกชนได้ใช้แนวคิดทางกฎหมายปกครองโดยให้ผู้ประกอบการจะต้องแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบก่อนดำเนินการซึ่งถือเป็นการปรับใช้แนวคิดระบบจัดแจ้งโดยถือเป็นระบบการควบคุมการประกอบกิจการของเอกชนที่ผ่อนปรนที่สุดเพราะเพียงให้หน่วยงานรัฐทราบว่าผู้ประกอบกิจการที่โหนอย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมการประกอบกิจการนั้น และเพื่อให้หน่วยงานรัฐมีข้อมูลที่ได้นำไปใช้ในการตรวจสอบการประกอบกิจการเพื่อให้เป็นตามที่กฎหมายกำหนด จะพบปัญหาได้ว่าพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2546 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องไม่มีการบัญญัติถึงขั้นตอนวิธีดำเนินการควบคุมตรวจสอบประเมินผลการประกอบกิจการตุน้ำมันหยอดเหรียญที่คำนึงถึงความปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่และบุคคลทั่วไป โดยกำหนดช่วงเวลาของการประเมินผลต่อระบบความปลอดภัยแก่ประชาชนในพื้นที่และบุคคลทั่วไป เนื่องจากน้ำมันเชื้อเพลิงย่อมมีอันตรายโดยสภาพ หากผู้ประกอบการบกพร่องต่อหน้าที่การบำรุงรักษาและทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่โดยความเสียหายนี้ต้องรอให้เกิดผลขึ้นก่อนที่จะมีระบบการป้องกันความปลอดภัยอย่างดีที่สุดเพื่อยับยั้งอันตรายในอนาคต รวมถึงการกำกับดูแลผู้ประกอบกิจการที่ได้รับแจ้งให้ประกอบกิจการตุน้ำมันหยอดเหรียญเพราะจากบทบัญญัติดังกล่าวถือได้ว่าให้สิทธิประกอบกิจการก่อน แล้วหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการเข้าไปตรวจสอบสถานที่เป็นการปฏิบัติภายหลังยอมทำให้เกิดความล่าช้าหากเกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้

ข้อเสนอแนะ

1. จากแผนปฏิบัติการประจำปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ควรกำหนดแผนงานการตรวจตราสถานที่ประกอบกิจการขายน้ำมันจากตุน้ำมันเชื้อเพลิงที่กำหนดระยะเวลาที่แน่นอนชัดเจน เช่น ระยะเวลาตรวจตราสถานที่ทุก 3 เดือนต่อครั้ง เพื่อให้มีความต่อเนื่องสม่ำเสมอต่อไป
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดงบประมาณเพื่อใช้ต่อการตรวจตราสถานที่และประเมินผลการประกอบกิจการขายน้ำมันจากตุน้ำมันเชื้อเพลิงของผู้ประกอบการให้เป็นไปตามมาตรฐานความปลอดภัยต่อประชาชนต่อไปและผู้ใช้บริการ
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเพิ่มกรอบอัตรากำลังผู้มีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญทางเทคนิคเป็นการเฉพาะแก่การตรวจตราและกำกับดูแลสถานที่ประกอบกิจการขายน้ำมันเชื้อเพลิงให้เป็นไปตามการบังคับใช้กฎหมายต่อไปได้อย่างถูกต้องซึ่งผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีคุณสมบัติตามที่กำหนดในกฎกระทรวง กำหนดคุณสมบัติของผู้ทดสอบและตรวจสอบน้ำมัน และผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการทดสอบและตรวจสอบน้ำมัน และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการทดสอบและตรวจสอบน้ำมัน พ.ศ. 2556
4. จากกฎกระทรวง สถานที่เก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2551 ควรกำหนดเกี่ยวกับเอกสารประกอบการแจ้งของผู้ประกอบการต่อสิทธิใช้ที่ดินโดยต้องระบุให้ชัดเจนต่อเอกสารสิทธิทางกฎหมายโดยกำหนดเฉพาะที่ดินที่มีกรรมสิทธิ เช่น โฉนดที่ดิน หรือที่ดินที่มีสิทธิครอบครอง เช่น หนังสือรับการทำประโยชน์ (น.ส.3, น.ส.3, สค1) เพื่อให้เกิดความชัดเจนต่อการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวอีกทั้ง

ลดการใช้ดุลพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่ที่อาจจะตีความกฎหมายในลักษณะที่กว้างขวางและไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้

5. กฎกระทรวง สถานที่เก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2551 ควรกำหนดแผนผังบริเวณของสถานที่ประกอบกิจการเนื่องจากส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตชุมชนที่มีการสัญจรไปมาทั้งถนนหลักและถนนรอง ควรมีมาตรฐานที่กำหนดระยะห่างจากถนน ทางแยก หรือทางโค้ง รวมทั้งความกว้างของถนนที่ต่ำกว่า 4 เมตร เพราะกรณีหากมีอุบัติเหตุทางถนนดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อผู้น้ำมันหยอดเหรียญที่อยู่ในระยะให้เกิดระเบิดขึ้นโดยสร้างความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในพื้นที่ ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงได้

6. กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการแจ้ง การอนุญาตและอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556 ควรกำหนดการตรวจสอบการใช้ที่ดินซึ่งจะเป็นที่ตั้งของผู้น้ำมันหยอดเหรียญโดยควรให้พนักงานเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินตามพระราชบัญญัติผังเมืองเพื่อความสะดวกและรวดเร็วต่อการดำเนินงานเพราะพนักงานเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ดังกล่าวย่อมรู้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการและสามารถแจ้งให้ดำเนินการแก้ไขข้อมูลได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

7. ควรกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง และกฎกระทรวง สถานที่เก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2551 ดำเนินการ ตรวจสอบผู้น้ำมันหยอดเหรียญ โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ควรคำนึงถึงความปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่และบุคคลทั่วไป ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ต้องเข้าไปยังสถานที่ตั้งของผู้น้ำมันหยอดเหรียญเพื่อให้เห็นสภาพของการประกอบกิจการที่แท้จริงและเป็นข้อมูลเชิงลึกแก่พนักงานเจ้าหน้าที่สำหรับใช้ประกอบการตัดสินใจที่จะออกใบรับแจ้งการประกอบกิจการผู้น้ำมันหยอดเหรียญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมแก่เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเพลิง พ.ศ. 2542

เอกสารอ้างอิง

กรมการขนส่งทางบก.(2562). สถิติการขนส่งประจำ ปี 2562. สืบค้น 16 มิถุนายน 2563, จาก

file:///C:/Users/ASUS/Downloads/newcar19.pdf.

คมชัดลึก. (2556). ไฟไหม้ผู้น้ำมันหยอดเหรียญวอด. สืบค้น 16 มิถุนายน 2563, จาก

<https://www.komchadluek.net/news/crime/163782>.

ราชกิจจานุเบกษา. (2542). พระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542

ราชกิจจานุเบกษา. (2551). สถานที่เก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2551

ราชกิจจานุเบกษา. (2556). กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการแจ้งการอนุญาตและอัตราค่าธรรมเนียมเกี่ยวกับการประกอบกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2556

อัตลักษณ์เครื่องประดับกะลามะพร้าว
กลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวชุมชนหัวเขาตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์
The Identity of Coconut Shell Jewelry pertaining to the Group of
Coconut Shell Handicraft in the Community of Khao Takhli,
Takhli District, Nakhon Sawan Province.

ศมลพรรณ ภู่เล็ก¹
Samolpan Pulek

บทคัดย่อ

การวิจัยอัตลักษณ์เครื่องประดับกะลามะพร้าวประเภทต่างหู กลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวชุมชนหัวเขาตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์นี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าว กลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวชุมชนหัวเขาตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ 2) สร้างสรรค์พัฒนาเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าว เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพกลุ่มหัตถกรรมชุมชนหัวเขาตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับวิจัยเชิงปริมาณ โดยเลือกใช้วิธีแบบการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงถึงแนวคิดในการออกแบบ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมพัฒนาสร้างอาชีพให้กับชุมชน โดยใช้วัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาออกแบบให้เกิดรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับในยุคสมัยปัจจุบัน โดยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ประกอบการและผู้นำชุมชนและชาวบ้านในท้องถิ่น จำนวน 3 ท่าน แบบประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญกลุ่มนักออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้วิจัยใช้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้าน การออกแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 3 ท่าน และแบบสอบถามความพึงพอใจกลุ่มประชาชนและนักท่องเที่ยว จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลสำหรับการออกแบบ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้าน การออกแบบ และแบบสอบถามความพึงพอใจ การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องประดับจากกะลามะพร้าว

ผลการวิจัย รูปแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าวที่สื่อถึงอัตลักษณ์ นครสวรรค์ที่มีรูปแบบเฉพาะตัว ซึ่งพัฒนาจากหลักเกณฑ์ 3 หลักเกณฑ์ คือ หลักเกณฑ์ทางการ ออกแบบ หลักเกณฑ์ทางการผลิต หลักเกณฑ์ทางด้านความงาม และได้ผลงานสร้างสรรค์ รูปแบบเครื่องประดับที่สื่อถึงอัตลักษณ์นครสวรรค์ จำนวน 6 ชิ้น เป็นการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าสินค้า ให้กับชุมชน ให้เป็นที่ยอมรับและต้องการของตลาด เพื่อพัฒนาสู่การทำธุรกิจในอนาคต

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ ผลิตภัณฑ์ เครื่องประดับ กะลามะพร้าว ต่างหู

¹ อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
อีเมล samolpan.p@nsru.ac.th
Lecturer at Department of Fine and Applied Arts, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Nakhon Sawan Rajabhat University. Email: samolpan.p@nsru.ac.th

Abstract

The purpose of researching the identity of coconut shell earrings pertaining to the group of coconut shell handicraft of the community of Hua Khao Takhli, Takhli District, Nakhon Sawan Province is twofold: Firstly, to study and analyze the forms of coconut shell earrings of Hua Khao Takhli community, Takhli District, Nakhon Sawan Province. Secondly, to create and develop earrings made from coconut shells into products that promote and improve the livelihood of handicraft professional groups of the community of Hua Khao Takhli, Takhli District, Nakhon Sawan Province. This study is both a qualitative and quantitative research. The researcher utilized purposive sampling to obtain data which points to the concept behind the design of this product. This design resulted in improvement of way of life for handicraft artisans in the community as it aimed at using materials available within the community and shaping them into products that correspond to current fashion trends. Data collection was carried out via interviewing, surveying and answering questionnaires. Interviewees included three people who were an entrepreneur, a community leader, and a village resident respectively. A survey was given to three product design specialists regarding how well the coconut earrings were designed. Questionnaires that queried about satisfaction toward the design of earrings made from coconut shells were given out to 100 people consisting of sampling group and tourists.

The findings were obtained by considering three criteria: design, production, and beauty, in order to determine how well the coconut earring designs reflected the identity of Nakhon Sawan Province. It was found that six jewelry designs met these criteria. They increase value for community merchandise, are acknowledged and in demand by the market, as well as contribute to future business dealings.

Keywords: Identity, Products, Jewelry, Coconut Shells, Earrings

บทนำ

ในพื้นที่อำเภอตากาลีและชุมชนหัวเขาตากาลี อำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำไร่ ทำนา ทำสวนผลไม้ และปลูกพืชผักสวนครัว ทั้งนี้เพราะพื้นที่ในชุมชนหัวเขาตากาลี มีดินที่เหมาะสมแก่การปลูกพืชไร่และทำนา ประกอบกับพื้นที่บางส่วนชุมชนอยู่ในเขตชลประทาน พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวโพด ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง และการเลี้ยงสัตว์ มีทั้งเลี้ยงตามบ้านเรือน เช่น ไก่ เป็ด โค กระบือ สุกร แพะ ฯลฯ แต่เนื่องจากการมีอาชีพหลักเพียงอาชีพเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพและหาเลี้ยงครอบครัว ทางชุมชนหัวเขาตากาลี ต่อมา มีหน่วยงานพัฒนาชุมชนอำเภอตากาลี อุตสาหกรรมจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด ได้สนับสนุนและลงทะเบียน

เป็นสินค้า OTOP ของอำเภอตากาลี ได้ขึ้นบัญชีเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นตามโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” ของจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่มีความเข้มแข็งทางชุมชน

เดิมประชากรที่อาศัยอยู่บริเวณชุมชนหัวเขาในเขตเทศบาลเมืองตากาลีมีอาชีพรับจ้าง เป็นส่วนใหญ่และมีฐานะยากจน คิดประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้กันเองเพื่อใช้ในครัวเรือน เช่น กระจวยตักน้ำ ทัพพีตักข้าว หรือสิ่งอื่นๆ ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 นางรุ่งนภา แฉ่งกอง มีอาชีพรับจัดดอกไม้ตามงานต่าง ๆ จนมีความสนใจงานศิลปะและงานประดิษฐ์มาก รวมทั้งมองเห็นคุณค่าของประโยชน์จากกะลามะพร้าวที่เหลือจากการใช้ในครัวเรือนและทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ จึงเกิดแรงบันดาลใจคิดค้นดอกส่วสำหรับเจาะกะลาออกมาเป็นเม็ด ๆ เพื่อทำการร้อยเป็นสร้อย เริ่มจากการทำใช้เอง ต่อมาเมื่อมีคนมาขอไปใช้บ้างหลาย ๆ ครั้ง จึงเกิดความคิดที่จะผลิตเพื่อการจำหน่าย ดังนั้นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเกี่ยวกับกะลามะพร้าว จึงเป็นที่ต้องการและยอมรับของตลาดไทยและตลาดโลก จะเห็นได้จากการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้านจากกะลามะพร้าวกลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวชุมชนหัวเขาตากาลี อำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ ส่วนใหญ่เป็นการขายส่งถึงร้อยละ 80 และการขายปลีกร้อยละ 20 การขายส่งส่วนใหญ่ขายให้กับลูกค้าต่างจังหวัด เช่น อุทัยธานี ชัยนาท ฯลฯ ประมาณร้อยละ 70 อีกร้อยละ 10 ของการขายส่งจะขายส่งผ่านตัวแทน (Trade) จำหน่ายไปยังต่างประเทศ เช่น จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ออสเตรเลีย การขายปลีกร้อยละ 20 จะเป็นการขายปลีกในงานออกร้านแสดงร้านค้าหรือจำหน่ายสินค้าที่กลุ่มฯ

จากการศึกษาและวิจัยกลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวชุมชนหัวเขาตากาลี พบว่า ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมกะลามะพร้าว สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะกลุ่มใหญ่ ได้แก่ ชิ้นงานที่นำวัสดุดิบมาผลิตที่เป็นเครื่องประดับ ได้แก่ สร้อยคอพระ สร้อยคอแพชั่น สร้อยข้อมือ ต่างหู กระเป๋า เข็มขัด พวงกุญแจ ชิ้นงานที่นำวัสดุดิบมาผลิตเป็นของใช้ในอาคารบ้านเรือน ได้แก่ โคมไฟ เสื้อผ้า ปลอกหมอน กล่องใส่กระดาษทิชชู ซึ่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้รับการคัดเลือกให้เป็นผลิตภัณฑ์ระดับห้าดาว ผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มต้องการพัฒนาสู่สากล คือ เรื่องรูปแบบและลวดลายของเครื่องประดับ และจากการวิจัยเชิงสำรวจพบว่า ประเภทรูปแบบเครื่องประดับที่ต้องการมากที่สุด คือ เครื่องประดับประเภทต่างหูแพชั่นตามสมัยนิยม (รุ่งนภา แฉ่งกอง, 2563: สัมภาษณ์)

งานวิจัยนี้จะประโยชน์ต่อผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องประดับ และนักออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องประดับ และกลุ่ม OTOP เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลพื้นฐานในการนำไปเป็นแนวทางปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ให้มีความสวยงาม มีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์และแนวความคิดที่ชัดเจน มีความแตกต่าง และน่าสนใจสามารถระดับสินค้า OTOP สู่ระดับสากล ปรับโฉมรูปแบบสินค้าผลิตภัณฑ์เครื่องประดับจากกะลามะพร้าวให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพรูปแบบทันสมัย ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุด นอกจากนี้ยังมองไปไกลถึงอนาคต ซึ่งอาจสร้างแบรนด์ดีดีตลาดโลกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

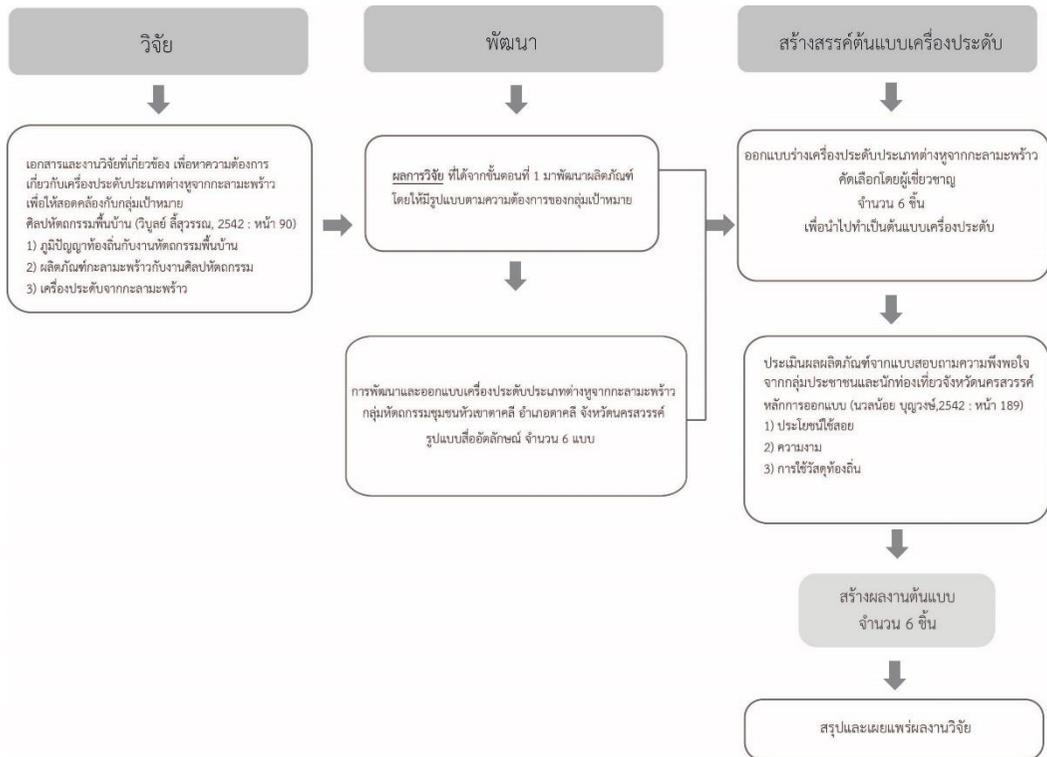
1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าว กลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวชุมชนหัวเขาตากาลี อำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์
2. สร้างสรรค์พัฒนาเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าว เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพกลุ่มหัตถกรรมชุมชนหัวเขาตากาลี อำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ผลการวิเคราะห์และข้อมูลองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อผู้ผลิตและผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์กลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวชุมชนหัวเขาตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์
2. ได้แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ต่างหูจากกะลามะพร้าว ที่มีรูปแบบเฉพาะตัวและทันสมัย แสดงอัตลักษณ์สื่อถึงจังหวัดนครสวรรค์ได้อย่างชัดเจน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed methods Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าว สร้างสรรค์พัฒนาเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าว ที่มีผลต่อการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพกลุ่มหัตถกรรมชุมชนหัวเขาตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อต่อยอดพัฒนาอาชีพให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเรียนรู้และสร้างรายได้ภายในชุมชน

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยออกเป็นขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย

กลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้านกลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวชุมชนหัวตาคลี ที่มีประสบการณ์ทางด้านการผลิต ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับจากกะลามะพร้าวไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน

1. ผู้ผลิตหัตถกรรมกะลามะพร้าว จำนวน 1 คน
2. ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน
3. ชาวบ้านที่ผลิตหัตถกรรมกะลามะพร้าว จำนวน 1 คน

กลุ่มนักออกแบบ คือ อาจารย์มหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีประสบการณ์ทางการออกแบบไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 3 คนดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านผลิตภัณฑ์ จำนวน 1 คน
2. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเครื่องประดับ จำนวน 1 คน
3. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านออกแบบ จำนวน 1 คน

กลุ่มประชาชนและนักท่องเที่ยว คือ ผู้ที่สนใจเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าว ประชาชนเพศชายและเพศหญิงทั่วไปที่อยู่ในท้องถิ่นและกลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นผู้ที่สนใจเครื่องประดับจากกะลามะพร้าว จำนวน 100 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ รูปแบบของเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าวที่แสดงถึงอัตลักษณ์นครสวรรค์ แนวความคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านและกรรมวิธีผลิต

ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณภาพเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าว ที่ได้จากการออกแบบจากการเลือกสรรวัสดุกะลามะพร้าว การแสดงถึงอัตลักษณ์ ด้านการสื่อสารความเป็นตัวตนของจังหวัดนครสวรรค์ รวมทั้งด้านการรับรู้ความงามด้านศิลปะ ได้แก่ ความสวยงาม และความพึงพอใจที่ได้จากแบบสอบถาม ได้แก่ รูปแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ฉบับที่ 1 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดสำหรับกลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้าน สร้างขึ้นจากการศึกษาผลิตภัณฑ์และเครื่องประดับจากกลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวชุมชนหัวตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อกำหนดเป็นกรอบ โครงสร้างของรูปแบบ และนำมากำหนดเป็นข้อคำถาม เพื่อสอบถามความเห็นโดยอิสระของผู้เชี่ยวชาญในลำดับต่อไป

ฉบับที่ 2 แบบประเมินการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางการออกแบบเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) มี 5 ระดับ และตรวจสอบแบบประเมินการออกแบบต้นแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าวจากแบบร่าง (Idea Sketch) เพื่อนำแนวความคิดของผู้เชี่ยวชาญไปพัฒนา

ฉบับที่ 3 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ที่สนใจเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าว ที่เกี่ยวกับความความสวยงามสื่อถึงอัตลักษณ์จังหวัดนครสวรรค์

ระเบียบวิธีวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัย

การออกแบบพัฒนาเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าว กลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวชุมชนหัวเขาตาคี กลุ่มร่มเกล้าหัตถกรรม โดยใช้พื้นที่อำเภอตาคี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นพื้นที่ดำเนินการวิจัย มุ่งเน้นในการออกแบบพัฒนาเครื่องประดับจากกะลามะพร้าวจากกลุ่มร่มเกล้าหัตถกรรมชุมชนหัวเขาตาคี ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัย ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (mixed method research) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative method) ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative method) และการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อให้งานออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคนในพื้นที่และนำไปสู่การทำตลาดในระดับประเทศและสากล โดยสามารถแบ่งเป็นขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ศึกษารวบรวมเนื้อหา

1.1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือ วิทยุ แนวคิด และการสำรวจเกี่ยวกับเครื่องประดับจากกะลามะพร้าว อำเภอตาคี จังหวัดนครสวรรค์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ

2.1 แบบสำรวจประเภทรูปแบบเครื่องประดับจากวัสดุกะลามะพร้าว

3. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้าน

3.2 แบบประเมินการออกแบบผลิตภัณฑ์สำหรับผู้เชี่ยวชาญทางด้านออกแบบ

เครื่องประดับ

3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ที่สนใจผลิตภัณฑ์ เครื่องประดับประเภท

ต่างหูจากกะลามะพร้าว

4. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

4.1 แบบสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและชาวบ้านกลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวชุมชนหัวเขาตาคี กลุ่มร่มเกล้าหัตถกรรม โดยใช้พื้นที่อำเภอตาคี จังหวัดนครสวรรค์

5. การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

5.1 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นทั้งหมดให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ มีจำนวน 3 ท่าน และนำความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดมาแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องเหมาะสม

6. การออกแบบร่างเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าว

6.1 กำหนดรูปแบบของเครื่องประดับ โดยกำหนดแนวความคิด การวิเคราะห์พัฒนา และรูปแบบร่าง

6.2 การออกแบบร่างและพัฒนาเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าวในชุมชน

6.3 นำผลงานที่ออกแบบให้ผู้เชี่ยวชาญให้ตรวจสอบและประเมินความเหมาะสม และนำคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดมาแก้ไขและปรับปรุงให้ถูกต้องเหมาะสม

7. การสร้างต้นแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าว

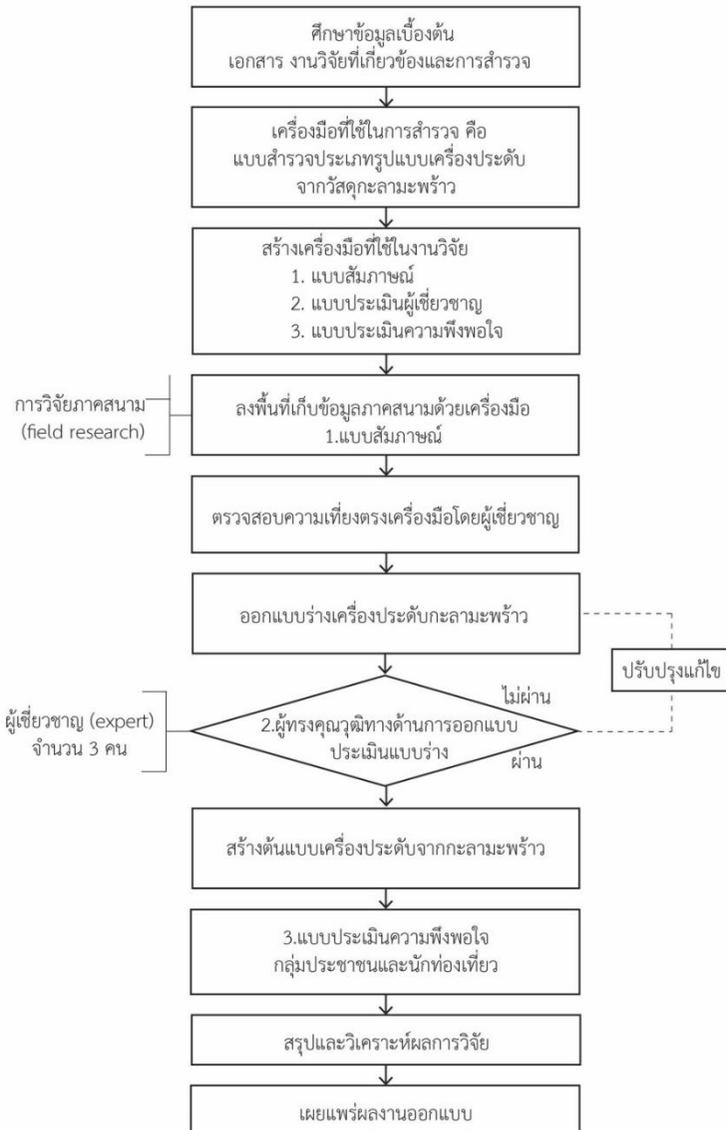
7.1 สร้างต้นแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากกะลามะพร้าวเพื่อนำไปประเมินความพึงพอใจ

8. ประเมินความพึงพอใจ

8.1 ประเมินความพึงพอใจผู้สนใจเครื่องประดับประเภทต่างหากจากกะลามะพร้าว

9. สรุปผลและเสนอแนะงานวิจัย

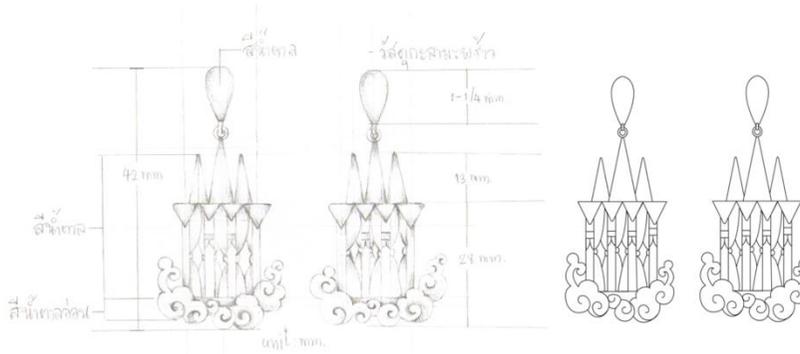
10. ตีพิมพ์และเผยแพร่ผลงานวิจัย

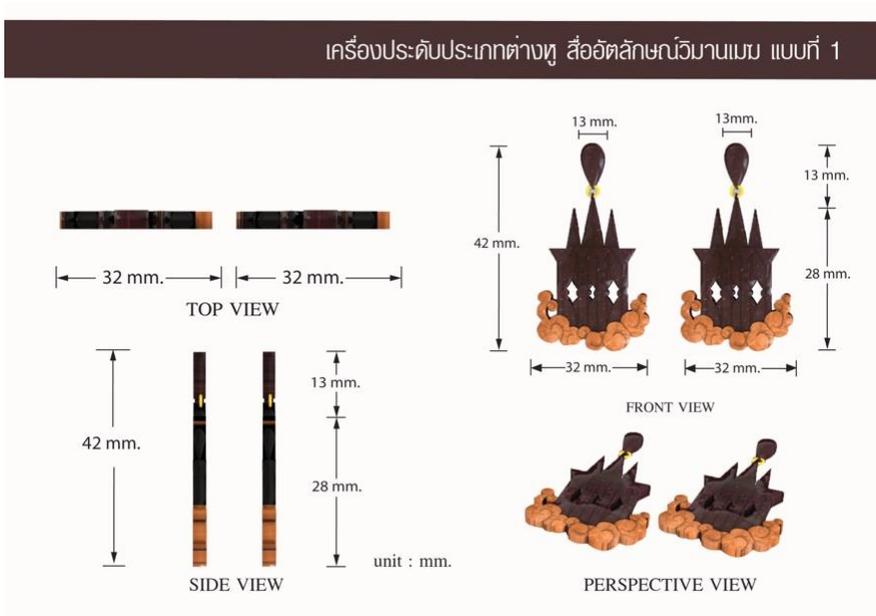
ภาพที่ 2 แผนผังแสดงกระบวนการวิจัย
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

แนวความคิดผลการวิเคราะห์และการออกแบบ สื่ออัตลักษณ์วิมานเมฆ แบบที่ 1

การออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากวัสดุอะคริลิกที่มีรูปแบบเฉพาะตัว มีรูปแบบแปลกใหม่ทันสมัยเพื่อสื่อถึงอัตลักษณ์วิมานเมฆของจังหวัดนครสวรรค์ ตามคติทางศาสนา วิมานเมฆเป็นที่อยู่ของเหล่าเทพมีวิมานเป็นที่สถิตอย่างสุขสบาย วิมานเมฆจึงเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยจึงนำรูปทรงวิมานเมฆนำมาสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับจากวัสดุอะคริลิกในท้องถิ่น เพื่อสื่อถึงสัญลักษณ์ของจังหวัดนครสวรรค์ ดังภาพที่ 4

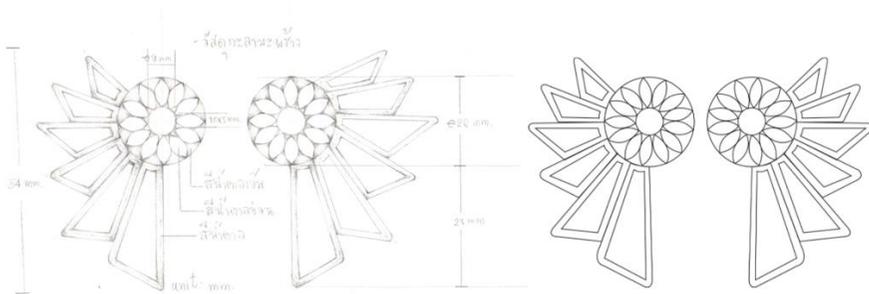
ภาพที่ 3 แบบร่างเครื่องประดับประเภทต่างหู สื่ออัตลักษณ์วิมานเมฆ แบบที่ 1
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

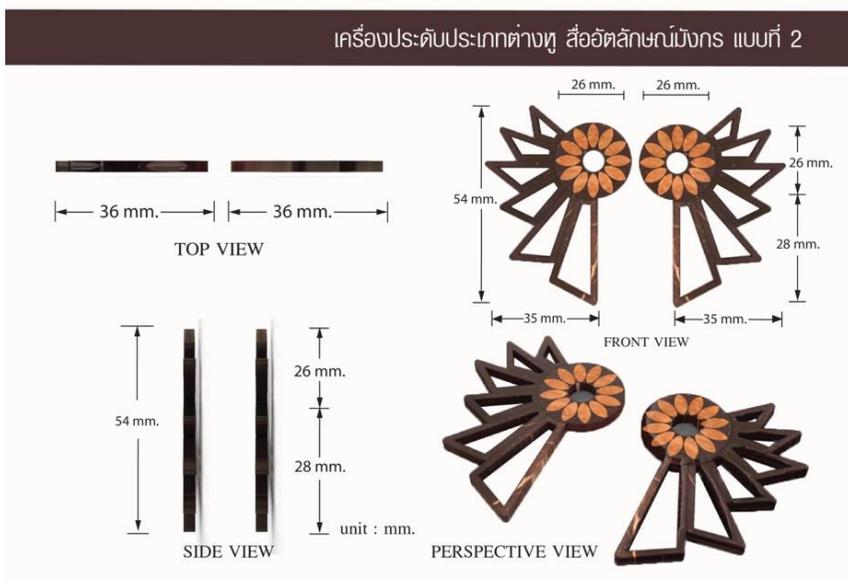
ภาพที่ 4 ผลงานออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหู สื่ออัตลักษณ์วิมานเมฆ แบบที่ 1
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

แนวความคิดผลการวิเคราะห์และการออกแบบ สื่ออัตลักษณ์มังกรอุทยานสวรรค์ แบบที่ 2

การออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากวัสดุอะครีลิก ที่มีรูปแบบเฉพาะตัว มีรูปแบบแปลกใหม่ทันสมัยเพื่อสื่อถึงอัตลักษณ์มังกรอุทยานสวรรค์ที่ตั้งตระหง่านอยู่ตรงกลางอุทยานสวรรค์รายล้อมด้วยมังกรขนาดเล็กจำนวนมากที่ตัวหันหน้าไปคนละทิศ ผู้วิจัยจึงนำรูปทรงมังกรอุทยานสวรรค์นำมาสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับจากวัสดุอะครีลิกในท้องถิ่น เพื่อสื่อถึงสัญลักษณ์ที่สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ ดังภาพที่ 6

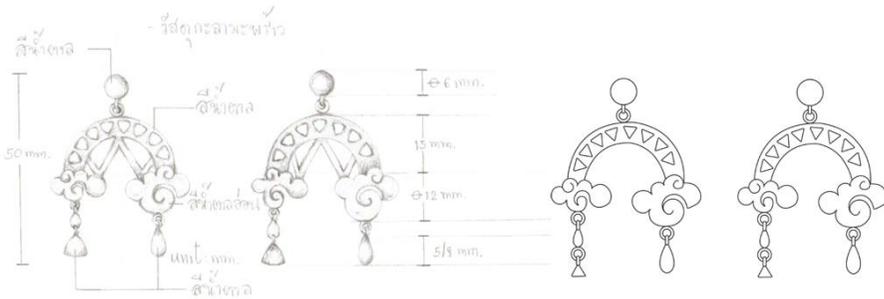
ภาพที่ 5 แบบร่างเครื่องประดับประเภทต่างหู สื่ออัตลักษณ์มังกร แบบที่ 2
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ภาพที่ 6 ผลงานออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหู สื่ออัตลักษณ์มังกร แบบที่ 2
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

แนวความคิดผลการวิเคราะห์และการออกแบบ สร้อยอัญมณีสะพานเดชาติวงศ์ แบบที่ 3

การออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากวัสดุอะครีลิกที่มีรูปแบบเฉพาะตัว มีรูปแบบแปลกใหม่ทันสมัยเพื่อสื่อถึงอัตลักษณ์สะพานเดชาติวงศ์ ตั้งอยู่บนถนนพหลโยธิน ก่อนเข้าสู่ใจกลางเมืองนครสวรรค์ เป็นสะพานเก่าแก่ที่สร้างข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา และเชื่อมระหว่างภาคกลางกับภาคเหนือ ผู้วิจัยจึงนำรูปทรงสะพานเดชาติวงศ์มาสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับจากวัสดุอะครีลิกในท้องถิ่น เพื่อสื่อถึงสัญลักษณ์ของจังหวัดนครสวรรค์ ดังภาพที่ 8

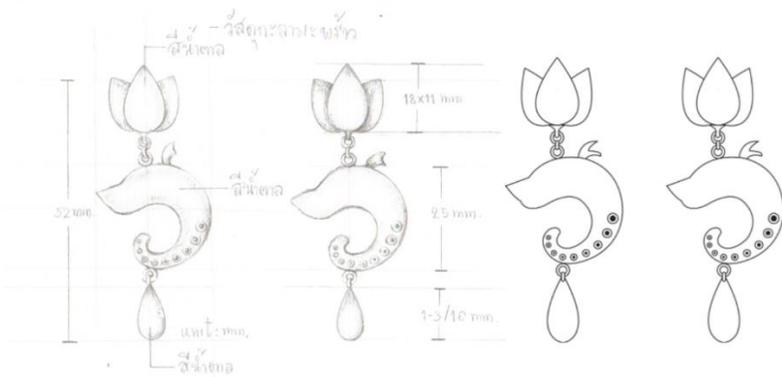
ภาพที่ 7 แบบร่างเครื่องประดับประเภทต่างหู สื่ออัตลักษณ์สะพานเดชาติวงศ์ แบบที่ 3
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

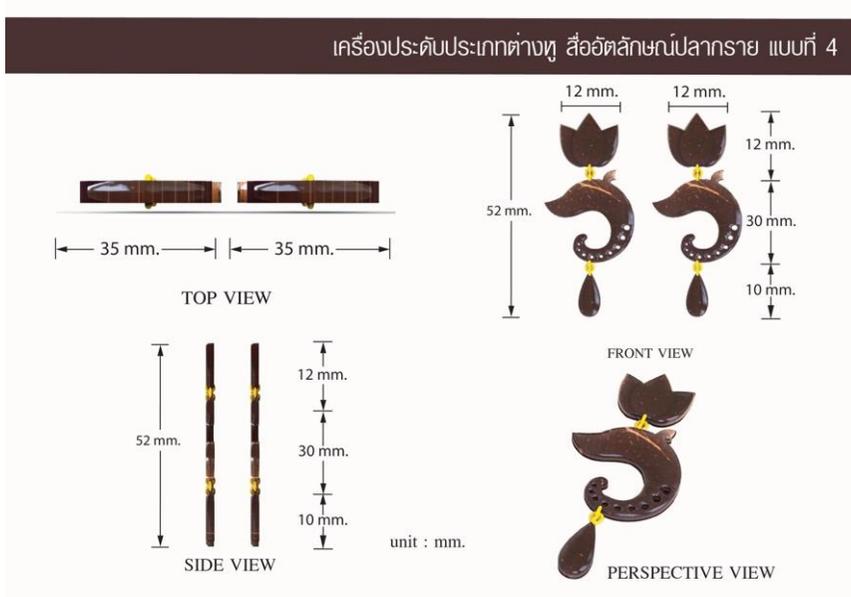
ภาพที่ 8 ผลงานออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหู สื่ออัตลักษณ์สะพานเดชาติวงศ์ แบบที่ 3
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

แนวความคิดผลการวิเคราะห์และการออกแบบ สื่ออัตลักษณ์ปลากราย แบบที่ 4

การออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากวัสดุกะลามะพร้าว ที่มีรูปแบบเฉพาะตัว มีรูปแบบแปลกใหม่ทันสมัยเพื่อสื่อถึงอัตลักษณ์ปลากราย ถือว่าเป็นปลาเศรษฐกิจจังหวัดนครสวรรค์ สามารถนำไปแปรรูปเป็นอาหาร ซึ่งปลาน้ำจืดที่มีรูปทรงที่สวยงามมีลักษณะเด่นชัดเจนมิจุดรูปดวงตาสีดำ ขอบวงขาวจำนวน 3-20 ดวงที่ตามลำตัว ผู้วิจัยเล็งเห็นรูปทรงของกรายที่มีลักษณะเด่นนำมาสร้างสรรค์ ผลงานเครื่องประดับจากวัสดุกะลามะพร้าวในท้องถิ่น เพื่อสื่อถึงสัญลักษณ์ของจังหวัดนครสวรรค์ ดังภาพที่ 10

ภาพที่ 9 แบบร่างเครื่องประดับประเภทต่างหู สื่ออัตลักษณ์ปลากราย
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

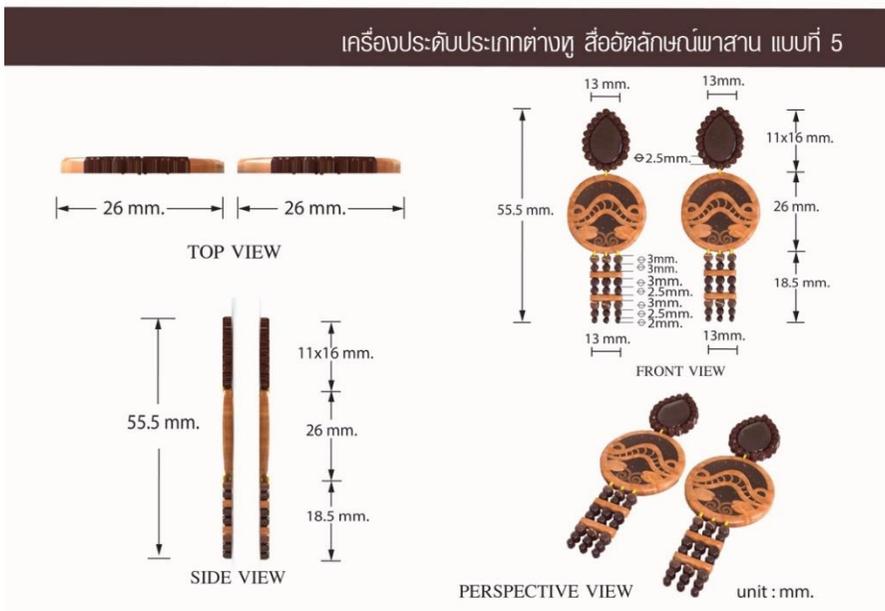
ภาพที่ 10 ผลงานออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหู สื่ออัตลักษณ์ปลากราย แบบที่ 4
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

แนวความคิดผลการวิเคราะห์และการออกแบบ สื่อดัดลักษณะพาสาน แบบที่ 5

การออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากวัสดุกะลามะพร้าว ที่มีรูปแบบเฉพาะตัวมีรูปแบบแปลกใหม่ทันสมัยเพื่อสื่อถึงอัตลักษณ์ชื่อ “พาสาน” มีที่มาจากคำว่า “ผสาน” คือการรวมกัน แต่ “พาสาน” คือ การพาคนเข้าไปสานให้เกิดการผสมผสานกันระหว่าง คน สถานที่ และสภาพแวดล้อม ผู้วิจัยจึงนำรูปทรงสาพานนำมาสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับจากวัสดุกะลามะพร้าวในท้องถิ่น เพื่อสื่ออัตลักษณ์พาสาน ดังภาพที่ 12

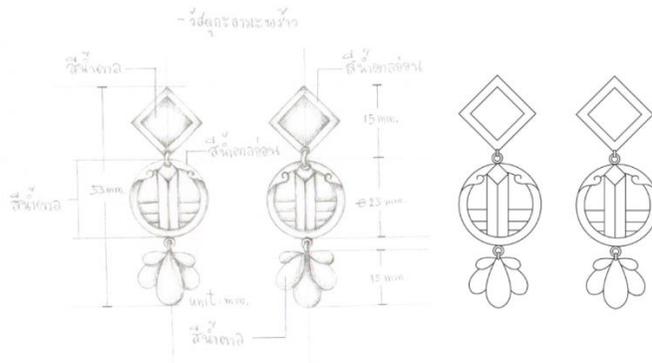
ภาพที่ 11 แบบร่างเครื่องประดับประเภทต่างหู สื่อดัดลักษณะพาสาน แบบที่ 5
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ภาพที่ 12 ผลงานออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหู สื่อดัดลักษณะพาสาน แบบที่ 5
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

**แนวความคิดผลการวิเคราะห์และการออกแบบ สื่ออัตลักษณ์อาคารแสดงพันธุ์สัตว์น้ำบึงพระเพ็ด
แบบที่ 6**

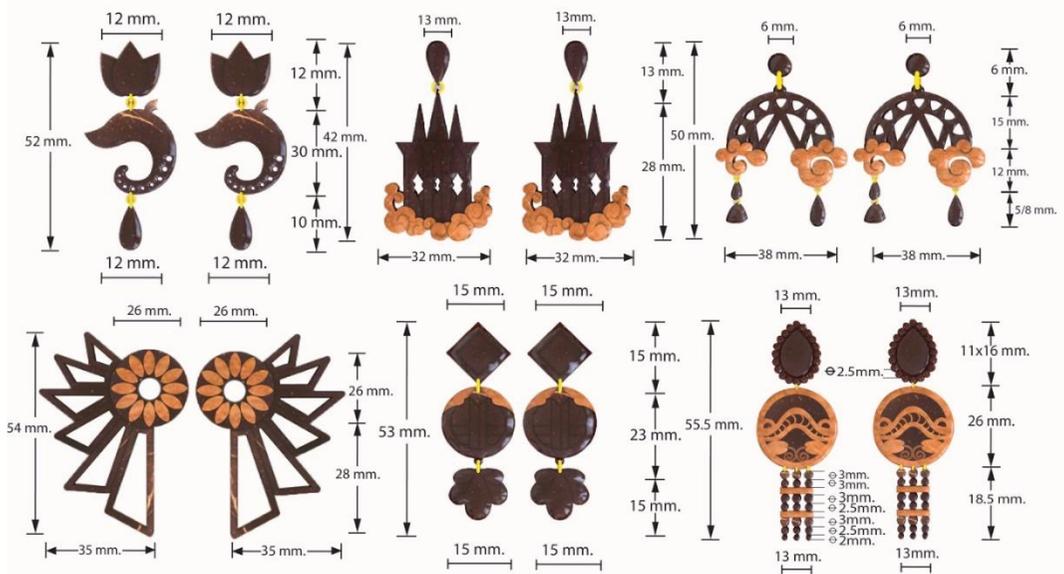
การออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากวัสดุอะครีลิกที่มีรูปแบบเฉพาะตัว มีรูปแบบแปลกใหม่ทันสมัยเพื่อสื่อถึงอัตลักษณ์อาคารแสดงพันธุ์สัตว์น้ำบึงพระเพ็ดเฉลิมพระเกียรติ อาคารมีลักษณะเป็นรูปเรือกระแซง หรือเรือเอี่ยมจุ่น ซึ่งเป็นเรือบรรทุกสินค้าในแม่น้ำเจ้าพระยาในอดีต ตัวเรือสี่เหลี่ยมกว้าง 35.5 เมตร ยาว 49 เมตร จัดแสดงพันธุ์ปลา กว่า 100 ชนิด แสดงปลาน้ำจืดหลากหลายพันธุ์ ผู้วิจัยจึงนำรูปทรงอาคารแสดงพันธุ์สัตว์น้ำบึงพระเพ็ด นำมาสร้างสรรค์ผลงานเครื่องประดับจากวัสดุอะครีลิกในท้องถิ่น ดังภาพที่ 14

ภาพที่ 13 แบบร่างเครื่องประดับประเภทต่างหู สื่ออัตลักษณ์อาคารแสดงพันธุ์สัตว์น้ำบึงพระเพ็ด แบบที่ 6
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ภาพที่ 14 ผลงานออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหู สื่ออัตลักษณ์อาคารแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ
บึงพระเพ็ด แบบที่ 6
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

ภาพที่ 15 ภาพรวมการออกแบบเครื่องประดับประเภทต่างหูจากวัสดุกะลามะพร้าวสื่ออัตลักษณ์นครสวรรค์
ที่มา : ผู้วิจัย (2563)

การสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาอัตลักษณ์เครื่องประดับกะลามะพร้าว กลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวชุมชนหัวเขา ตาคลีอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ การออกแบบสร้างสรรค์พัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างหูจากกะลามะพร้าว กลุ่มอาชีพกลุ่มหัตถกรรมชุมชนหัวเขาตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ สามารถช่วยส่งเสริมการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวให้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ใช้แนวความคิดการออกแบบเครื่องประดับจากกะลามะพร้าวประเภทต่างหู ทั้ง 6 ชิ้น ได้แก่ (1) สื่ออัตลักษณ์วิมานเมฆ (2) สื่ออัตลักษณ์มังกร (3) สื่ออัตลักษณ์สะพานเดชาติวงศ์ (4) สื่ออัตลักษณ์ปลาทราย (5) สื่ออัตลักษณ์พาสาน (6) สื่ออัตลักษณ์อาคารแสดงพันธุ์สัตว์น้ำบึงพระเพลิง จากการออกแบบเครื่องประดับจากกะลามะพร้าวประเภทต่างหู อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ มีสอดคล้องกับวิจัยจามาต ดอนอ่อนเบา (2554: 1) ได้ใช้แนวความคิดในการออกแบบเครื่องประดับจากกะลามะพร้าว ทั้ง 5 ชุด ดังต่อไปนี้ (1) ดอกลีลาวดี ได้แนวความคิดมาจากดอกลิ้นทม (2) ผีตาโชน ได้แนวความคิดจากความเชื่อในการนับถือผีฟ้าของคนในชุมชน (3) ข้าวต้มมัด ได้แนวคิดจากการร่วมแรงร่วมใจในการทำข้าวต้มมัดที่แสดงออกถึงความสามัคคี (4) แคน ได้แนวคิดมาจากเครื่องดนตรีประเภทเป่าของภาคอีสาน (5) ผ้าทอ ได้แนวความคิดมาจากลายผ้าทอแม่บทของพื้นถิ่น จังหวัดเลย

ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวความคิดในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ ต้องการประยุกต์รูปแบบเครื่องประดับที่มีอยู่แล้วในชุมชน มาประยุกต์เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ที่มีการใช้งานในแบบใหม่ และยังมีวิจัยที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกันผลงานวิจัยชูศักดิ์ จรูญสวัสดิ์ (2548: 2) ได้ทำการศึกษากระบวนการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว จำนวน 3 กลุ่มอาชีพ ในจังหวัด

พัสดุ พบว่าผลิตภัณฑ์มีตั้งแต่เครื่องประดับตกแต่งบ้าน เครื่องใช้ในครัว ส่วนใหญ่ประธานกลุ่มเป็นผู้ออกแบบงานจะถูกกระจายให้สมาชิกและจ่ายค่าแรงเป็นรายชิ้น และหักเงินจากการขายสินค้าเข้ากลุ่มในอัตราที่แตกต่างกันไป ด้วยเหตุผลที่ว่าการวิจัยองค์ความรู้การพัฒนาเครื่องประดับจากกะลามะพร้าว เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีอัตลักษณ์ร่วมสมัยของกลุ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากกะลามะพร้าว บ้านสวนห้อม อำเภอหนองหิน จังหวัดเลย มีจุดแข็งพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวและกระจายรายได้ให้กับชุมชน

และมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุนิชา มีศิริ (2549) ได้อธิบายว่า กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวในเขตเทศบาลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ การจัดทำหมาย แนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการผลิตภัณฑ์ของกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวในเขตเทศบาลเมืองตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ใช้กลยุทธ์ด้านการตลาดเรื่องรูปแบบการโฆษณาประชาสัมพันธ์และบริการที่หลากหลาย จัดหาวิทยากรมาให้ความรู้อบรม สัมมนา ศึกษาฐานและสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ และเป็นแนวทางเพื่อขยายตลาดและเพิ่มทางเลือกใหม่ของผู้บริโภค และยังสอดคล้องกับงานวิจัย ธาณินทร์ คูพลทรัพย์ (2555: 1) ได้อธิบายว่า แนวทางการเพิ่มผลิตภาพกลุ่มผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง การวิจัยเรื่องแนวทางในการเพิ่มผลิตภาพของกลุ่มผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับผลิตภาพการผลิต และศึกษาแนวทางในการเพิ่มผลิตภาพของกลุ่มผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว บ้านทุ่งบ่อแป้น โดยรวบรวมข้อมูล และสัมภาษณ์ผู้ประกอบการของทรายทองกะลามะพร้าว

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ควรจะมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นกลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวชุมชนหัวตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ภูมิปัญญาไทย เพื่อการออกแบบและสร้างสรรค์เครื่องประดับร่วมสมัยจากกะลามะพร้าว และพัฒนาภูมิปัญญาให้แก่ผู้ผลิตในท้องถิ่น ด้วยการนำเอาวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาศึกษาเพื่อหาคุณสมบัติเฉพาะที่จะสามารถนำมาแปรรูปเพื่อสร้างรูปแบบต่างหากจากกะลามะพร้าว และตลอดจนสร้างคุณค่าและส่งเสริมผลิตภณณ์ในท้องถิ่นอีกด้วยเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงาม ความแตกต่างและน่าสนใจ ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคได้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. พยายามหาองค์ประกอบรวมจากเครื่องประดับจังหวัดใกล้เคียงนครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท เพื่อต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม
2. แนวทางการใช้เครื่องประดับควรมีการศึกษาวัสดุอื่นทดแทนกะลามะพร้าว เพื่อตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายกลุ่มอื่นของจังหวัดนครสวรรค์
3. รูปแบบเครื่องประดับประเภทต่างหามีความชัดเจน ถ้ามีการต่อยอดเครื่องประดับจากต่างหุรูปแบบเครื่องประดับรูปแบบอื่น ควรมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น
4. การสนับสนุนให้กลุ่มชุมชนใช้สื่อใหม่ในการขยายตลาด เช่น สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- จุฑามาศ ดอนอ่อนเบา. (2548). การพัฒนารูปแบบเครื่องประดับของกลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวบ้านสวนห้อม อำเภอหนองหิน จังเลยเลย (รายงานการวิจัย). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชูศักดิ์ จรุงสุวดี. (2548). การผลิตและการตลาดผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว (รายงานการวิจัย). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธานินทร์ คูพูลทรัพย์. (2555). แนวทางการเพิ่มผลิตภาพกลุ่มผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง (รายงานการวิจัย). ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- นวนน้อย บุญวงษ์. (2542). หลักการออกแบบ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนิชา มีศิริ. (2549). กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวในเขตเทศบาลตาคี อำเภอตาคี จังหวัดนครสวรรค์ (รายงานการวิจัย). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบว่าด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด
จังหวัดนครสวรรค์¹

Local Regulation Model on The Management of Bueng Boraphet
Wet Land of Nakornsawan Province

ฐิตาภรณ์ น้อยนาลุ่ม² และสุนีย์ มัลลิกะมาลย์³
Thitaporn Noynalum and Sunee Mallikamarl

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการหาคำตอบการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแรมซาร์ โดยมีวิธีวิทยาการวิจัยเป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การมีส่วนร่วมออกแบบ, ร่วมออกแบบ และการรับฟังความคิดเห็น เพื่อนำคำตอบไปจัดทำเป็นกฎหมายท้องถิ่นต้นแบบ

ข้อค้นพบของการวิจัย คือ ฐานอำนาจตามกฎหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดมาจากกฎหมายว่าด้วยกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการจัดทำเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ให้อำนาจหน้าที่ในการดำเนินการและให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมด้วย โดยคำตอบที่ได้มานำไปสู่การจัดทำเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบที่กำหนดขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดและการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำตามอนุสัญญาแรมซาร์ ค.ศ. 1975

การวิจัยเสนอแนะให้มีการออกข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ว่าด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด ตามต้นแบบที่ได้มานั้น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีพื้นที่ปกครองอยู่บริเวณที่ตั้งบึงบอระเพ็ดได้มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดร่วมกับหน่วยงานรัฐและประชาชน

คำสำคัญ: ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบ การมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารจัดการ พื้นที่ชุ่มน้ำ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2563

² นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, อีเมล thita1923@hotmail.com Student in Doctor of Law program, Sripatum University, Email: thita1923@hotmail.com

³ ศาสตราจารย์ ดร., คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม อีเมล profsuneegmail.com Professor Dr., Faculty of Law, Sripatum University. Email: profsuneegmail.com

Abstract

The research objective is to find out the management of Bueng Boraphet wetland of Nakhon Sawan Province by the participation of local governments and local people in accordance with the management of Ramsar Wetlands. The research methodology adopted is a qualitative research consisting of the documentary research; in-depth interview; participatory design, co-design; and hearing. The research results led to formulate local regulation model.

The research results found out that the legal based for Local Administrative Organization to participate the management of Bueng Boraphet wetland are Determining Plan and Procedures in Decentralizations to the Local Administrative Organization B.E.2542 and laws on the Establishment of the Local Administrative Organization, in order to formulate the Local regulation which provide power and duty in management, and the people participation as well for wise use and sustainable development of wetland, in order to be accepted to be a Ramsar Wetlands as to Ramsar Convention on Wetlands, 1975.

The research suggested that the local regulation model on the management of Bueng Boraphet wetland of Nakhon Sawan Province be issued as to the Model Regulation in order for the Local Administrative Organizations in the area and the people to participate the management of Bueng Boraphet wetland.

Keywords: Local Regulations, Public Participation, Management, Wetland

บทนำ

ลักษณะทางกายภาพของบึงบอระเพ็ดมีลักษณะเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นที่อยู่ของนกน้ำ และอยู่ในระหว่างการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำตามอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำตามอนุสัญญาแรมซาร์ว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar Convention on Wetlands, 1975) การที่บึงบอระเพ็ดมีพื้นที่ที่เชื่อมโยงและติดต่อกัน 3 อำเภอ เช่น อำเภอเมือง อำเภอท่าตะโก อำเภอชุมแสง มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลทับกฤช องค์การบริหารส่วนตำบลเกรียงไกร องค์การบริหารส่วนตำบลแควใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลพระนอน องค์การบริหารส่วนตำบลพนมเศษ องค์การบริหารส่วนตำบลวังมหากร มีหน้าที่ในการดูแลพื้นที่ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปตามกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจการปกครอง อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกฎหมายให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลสิ่งแวดล้อม แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า การนำกฎหมายไปบังคับใช้จำเป็นต้องมีการกำหนดรายละเอียด ขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ และกระบวนการดำเนินการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องออก “ข้อบัญญัติท้องถิ่น” เพื่อเป็นฐานอำนาจในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมภายในเขตอำนาจของตน แต่อย่างไรก็ดี จากการศึกษาพบว่า ในปัจจุบันยังไม่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดดำเนินการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น

ที่กำหนดการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดที่จะดำเนินการร่วมกับองค์กรภาครัฐอื่น ดังนั้นการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้าไปร่วมดำเนินการบริหารจัดการกับภาครัฐอื่นก็น่าจะเป็นผลดีต่อการคุ้มครองบึงบอระเพ็ดเพื่อให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีคุณลักษณะสากลตามอนุสัญญาแรมซาร์ว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะพบปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อบึงบอระเพ็ดโดยตรงหลายปัญหาและแม้ว่าหน่วยงานของรัฐจะดำเนินการจัดการเพื่อการแก้ไข ป้องกันและฟื้นฟูตามขอบเขตแห่งอำนาจและหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่ก็ไม่สามารถเอาชนะกับปัญหาเหล่านั้นได้ซึ่งนับวันจะมีแต่เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดของหน่วยงานยังขาดความชัดเจนและต่อเนื่อง โดยองค์กรภาครัฐที่ทำหน้าที่จัดการไม่ว่าจะเป็นกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมประมง กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนจังหวัด ยังดำเนินการในลักษณะที่ต่างฝ่ายต่างทำ ขาดการประสานงานในเชิงบูรณาการการจัดการประสานงานที่ถูกต้อง บางครั้งก็ทับซ้อนกัน และที่สำคัญคือยังไม่ปรากฏชัดว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

ด้วยเหตุผลจากปัญหาที่กล่าวมานี้ สภาพของบึงบอระเพ็ดมีความสัมพันธ์กับชุมชนและท้องถิ่น พื้นที่การตั้งเขตบึงบอระเพ็ดเป็นพื้นที่ซึ่งอยู่คาบเกี่ยวในความดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ไม่มีกฎหมายรองรับอำนาจหน้าที่ในการเข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีแนวคิดว่าหากจะดำเนินการศึกษาและวิจัยเพื่อหารูปแบบการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การจัดการเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นรองรับตามหลักการกระจายอำนาจ ก็จะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้บึงบอระเพ็ดได้รับการคุ้มครองเพื่อให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีการจัดการตามกระบวนการวิธีกรที่มีแบบอย่างตามอนุสัญญาแรมซาร์ว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar Convention on Wetlands, 1975) โดยจะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ซึ่งจำเป็นต้องมีการศึกษาขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ กระบวนการบริหารจัดการแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและกฎหมายรองรับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์แห่งปัญหาและผลกระทบของบึงบอระเพ็ด
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำตามกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. เพื่อจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบว่าด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สมมติฐานของการศึกษา

การบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาตินั้นจำเป็นที่จะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยมีข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบรองรับเพื่อให้เป็นฐานอำนาจในการใช้อำนาจหน้าที่ในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการ ซึ่งข้อบัญญัติท้องถิ่นที่จะรองรับนั้นมีรูปแบบโครงสร้างการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึง

บอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ ควรประกอบด้วย หลักการและเหตุผล ขอบเขตแห่งอำนาจและหน้าที่ การบริหารจัดการ และมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การประสานการดำเนินการ การบริหารจากการบริหารจัดการระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาครัฐอื่น

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวិทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสารกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ รวมทั้งตำราทางวิชาการ หนังสือ รายงาน วิจัย บทความทางกฎหมาย ตั๋วบทกฎหมาย วิทยานิพนธ์ เว็บไซต์ต่าง ๆ ตลอดจนเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการวิเคราะห์ข้อบัญญัติต้นแบบเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้ศึกษาได้นำเครื่องมือของการวิจัยในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประชากรผู้มีส่วนได้เสียมาใช้ประกอบการวิจัยด้วย โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกประชากรผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ เจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง นายองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ นายองค์การบริหารส่วนตำบลที่ตั้งอยู่บริเวณรอบบึงบอระเพ็ด เป็นต้น นอกจากนี้วิจัยนี้ยังนำรูปแบบการร่วมออกแบบคำถามวิจัย (Co-design, Participation design) การรับฟังความคิดเห็น (Hearing) มาใช้ประกอบการจัดทำวิจัยด้วย เพื่อให้ผลการวิเคราะห์และยกร่างกฎหมายมีความน่าเชื่อถือเพิ่มมากขึ้น

ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ในการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้มีการศึกษาการวิจัยมีขอบเขตครอบคลุมถึงประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ ด้านหลักการ ทฤษฎี และแนวคิด และกฎหมายไทย กฎหมายที่ให้สิทธิแก่ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ มีดังต่อไปนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ การคุ้มครอง การส่งเสริม และการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ มีดังต่อไปนี้ พระราชบัญญัติประมง พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 พระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละฉบับมีบทบัญญัติที่ให้อำนาจหน้าที่แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีดังต่อไปนี้ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ดตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดเขตห้ามล่าสัตว์ป่าตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 กฎหมายระหว่างประเทศ อนุสัญญาแรมซาร์ ค.ศ. 1975

(Ramsar Convention on Wetlands ค.ศ. 1975) อนุสัญญาความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ. 1992 (Convention on Biological Diversity, 1992) อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเป็นแหล่งที่อยู่ของนกน้ำ ค.ศ. 1971 (Convention on Wetlands of International Importance as Waterfowl Habitat, 1971) กฎหมายต่างประเทศ ประเทศสหรัฐอเมริกา ภายใต้การบริหารจัดการของพระราชบัญญัติพื้นที่ชุ่มน้ำ The Freshwater Wetlands Act in 1975 ของรัฐนิวยอร์ก สาธารณรัฐเกาหลี The Wetlands Conservation Act ค.ศ. 1999 เป็นต้น

2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในการให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่รัฐประกอบไปด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ ประมงจังหวัด ผู้อำนวยการโครงการชลประทานจังหวัดนครสวรรค์ ผู้อำนวยการสำนักงานธนารักษ์จังหวัดนครสวรรค์ ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครสวรรค์ หัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ด หัวหน้าศูนย์วิจัยสัตว์น้ำจืดบึงบอระเพ็ด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพนมเศษ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลทับกฤช นายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระนอน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเกรียงไกร นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควายใหญ่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังมหากร และปลัดตำบลองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง ประชาชน ซึ่งประชากรผู้มีส่วนได้เสีย (Stake holders)ของการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-design) มีกลุ่มเฉพาะ 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) เจ้าหน้าที่รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2) นักวิชาการ (3) นักธุรกิจภาคเอกชน (4) ประชาชนและประชากรกลุ่มผสมซึ่งมาจากผู้แทนในแต่ละกลุ่มเฉพาะ 4 กลุ่ม ในส่วนของประชากรที่ร่วมประชุมสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็น (Hearing) ด้วยการวิพากษ์และแสดงความคิดเห็นต่อข้อบัญญัติต้นแบบ (Model Law) ในการยืนยันความครบถ้วนเหมาะสมของข้อบัญญัติต้นแบบจำนวน 50 คน ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา พื้นที่ศึกษา บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์

ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษานี้มุ่งเน้นถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดโดยมีการยกร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามารองรับขอบเขตอำนาจให้สามารถมีอำนาจร่วมจัดการบึงบอระเพ็ดร่วมกับราชการส่วนกลางที่มีอำนาจในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำตามขอบเขตอำนาจตามกฎหมาย การวิจัยได้ข้อค้นพบตามประเด็นที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์และการวิเคราะห์ข้อมูลจากวิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้ ทำให้ได้คำตอบที่สามารถสรุปเพื่อการอภิปรายผลของข้อค้นพบได้โครงสร้างของกฎหมาย ดังนี้

1. ปัญหาและผลกระทบจากการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด

การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดมีหลายหน่วยงานรับผิดชอบนั้น มีการแยกส่วนหน่วยงานที่รับผิดชอบในการใช้อำนาจหน้าที่ได้ตามที่กฎหมายที่กำหนดขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ไว้ โดยไม่สามารถที่จะล่วงล้ำเข้าไปในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานอื่นที่มีกฎหมายของหน่วยงานนั้นกำหนดไว้ แต่ละหน่วยงานทำงานเป็นเอกเทศภายใต้บทบาทอำนาจหน้าที่ที่มี เช่น กรมประมงมีอำนาจ

หน้าที่ในการดูแลแพะพันธุ์สัตว์น้ำและควบคุมการประมงตามพระราชบัญญัติประมง พ.ศ. 2490 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดประมง พ.ศ. 2558 ส่วนกรมเจ้าท่ามีอำนาจหน้าที่เฉพาะในการป้องกันการบุกรุกพื้นที่บึงบอระเพ็ดในเรื่องการสัญจรทางน้ำตามพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พุทธศักราช 2456 ส่วนกรมชลประทานตามพระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2458 โดยกรมชลประทานมีขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่คลองส่งน้ำในบึงบอระเพ็ดได้มีการผันน้ำจากบึงบอระเพ็ดไปใช้เพื่อทำระบบคลองชลประทาน คลองบึงบอระเพ็ด และคลองวังมหากกรเป็นคลองส่งน้ำ เพื่อให้ประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบบึงบอระเพ็ดใช้น้ำจากคลองชลประทานในการทำการเกษตร และใช้เพื่อการอุปโภค และกรมธนารักษ์ดูแลเรื่องที่ดินบึงบอระเพ็ดเป็นที่ราชพัสดุตามพระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2518 (เอกสารรายงานการประชุมของสำนักงานประมงจังหวัดนครสวรรค์, 2562) ส่งผลให้การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดมีหลายหน่วยงานทำงานแยกส่วนกันตามขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ส่งผลให้เกิดปัญหาและผลกระทบดังนี้

1. การบุกรุกบึงบอระเพ็ด เพื่อใช้เป็นที่ดินทำกิน เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ทำการเกษตร ปัญหาการบุกรุกที่ดินทำกิน เพื่อการทำการเกษตร และลักลอบสูบน้ำในบึงบอระเพ็ดเพื่อใช้ทำการเกษตร ปัญหาเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของบึงบอระเพ็ด ปัญหาการบุกรุกที่ดินนั้นกรมธนารักษ์เป็นผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหา และประชาชนที่ครอบครองพื้นที่หลังปี พ.ศ. 2554 จะไม่ได้รับสิทธิในการตรวจสอบสิทธิ เป็นการแก้ปัญหาการบุกรุกบึงบอระเพ็ด และทำให้ทราบจำนวนประชาชนที่ขอขึ้นทะเบียนเพื่อการควบคุมการใช้พื้นที่ (สำนักงานธนารักษ์ จังหวัดนครสวรรค์, 2563) ซึ่งปัจจุบันกรมธนารักษ์เร่งสร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชน เพื่อให้มายื่นเอกสารในการตรวจสอบสิทธิ ณ ขณะนี้แนวทางการแก้ไขอยู่ในขั้นตอนการดำเนินการยื่นเอกสารตรวจสอบสิทธิของประชาชนในการเข้ามาครอบครองการทำประโยชน์ในบริเวณพื้นที่บึงบอระเพ็ดเพื่อรอการดำเนินการขึ้นทะเบียนต่อไป สำนักงานธนารักษ์จังหวัดนครสวรรค์จึงกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินภายในบริเวณบึงบอระเพ็ด ไว้ 2 แนวทาง คือ

(1) ประชาชนที่จับจองเข้าทำประโยชน์ ก่อนปี พ.ศ. 2554 ให้มาขอขึ้นทะเบียนที่สำนักงานธนารักษ์ จังหวัดนครสวรรค์ พร้อมตรวจสอบสิทธิการเข้าครอบครองทำประโยชน์ เพื่อให้สำนักงานธนารักษ์ จังหวัดนครสวรรค์ อนุญาตให้ใช้ประโยชน์ โดยออกเอกสารให้เข้าพื้นที่ราชพัสดุบริเวณบึงบอระเพ็ดทำประโยชน์ได้

(2) ให้ประชาชนเช่าพื้นที่บึงบอระเพ็ดบริเวณสันดอนทำประโยชน์ จากสำนักงานธนารักษ์จังหวัดนครสวรรค์ เก็บค่าเช่าทำประโยชน์ไร่ละ 600 บาท ต่อปี 1 ครอบครัวยุให้เช่าพื้นที่บึงบอระเพ็ดได้ไม่เกิน 5 ไร่ ถึงแม้จะมีการดำเนินการจัดการแต่ปัญหาการบุกรุกก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทั้งหมด

2. การใช้ประโยชน์ทรัพยากรบึงบอระเพ็ด ทำการประมงจับสัตว์น้ำ การผันน้ำจากบึงบอระเพ็ดไปใช้เพื่อการเกษตร การอุปโภค บริโภค การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศทางธรรมชาติ ซึ่งเห็นได้จากความเสื่อมโทรมของน้ำที่เกิดขึ้นจากประชาชนที่ใช้ประโยชน์ และสัตว์น้ำบางพันธุ์ถึงขั้นใกล้สูญพันธุ์หรือสูญพันธุ์ไปแล้ว ซึ่งจากสภาพการณ์ของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติของบึงบอระเพ็ดในปัจจุบันนั้นเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในบึงบอระเพ็ดโดยที่มุ่งที่จะใช้ประโยชน์อย่างเดียว แทนที่มุ่งคุ้มครองส่งเสริมให้ประชาชนใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดและ

รู้จักใช้อย่างยั่งยืน เช่น การบุกรุกพื้นที่บึงบอระเพ็ดในการทำการเกษตร และการลักลอบการสูบน้ำในบึงบอระเพ็ดไปใช้ประโยชน์ในการทำการเกษตร ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศภายในบึงบอระเพ็ด ซึ่งเป็นห่วงโซ่อาหารระหว่างมนุษย์ สัตว์น้ำ พืชน้ำ พันธุ์สัตว์น้ำบางชนิดนั้นสูญหาย โกล้สูญพันธุ์และมีจำนวนสัตว์น้ำลดลง พืชน้ำลดลง และจำนวนนกอพยพย้ายถิ่นที่อพยพลดน้อยลง (รายงานสรุปสถิติของศูนย์วิจัยสัตว์น้ำบึงบอระเพ็ด, 2562: 10)

3. การใช้ประโยชน์ที่ไม่ถูกต้อง บึงบอระเพ็ดเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำของกรมประมง อนุญาตให้ประชาชนจับสัตว์น้ำในพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์ให้จับสัตว์น้ำได้ แต่พบว่ามีกรลักลอบจับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือที่ไม่ถูกต้องจับสัตว์น้ำ โดยใช้กระแสไฟฟ้า ใช้อุปกรณ์และเครื่องมือจับสัตว์น้ำโดยไม่ถูกต้อง และลักลอบจับสัตว์น้ำในเขตอนุรักษ์ ตามพระราชบัญญัติประมง พ.ศ. 2490 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดประมง พ.ศ. 2558 เป็นการใช้อย่างไม่ชาญฉลาด มีการปรามปรามจากหน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืดบึงบอระเพ็ดนครสวรรค์จับกุมผู้กระทำความผิดดำเนินคดีตามกฎหมาย

4. การทำกิจกรรมนันทนาการ การท่องเที่ยว ที่เป็นการรบกวนการอยู่อาศัยของนกน้ำ ในฤดูวางไข่ของนกน้ำ นกอพยพย้ายถิ่น มีการปราบผู้กระทำความผิดเขตพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ดเป็นผู้ดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิด ดำเนินคดีตามกฎหมาย

ดังนั้นจากปัญหาทั้ง 4 ด้านนี้ ในปัจจุบันการจัดการเป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของหน่วยงานรัฐตามที่กฎหมายกำหนดไว้แต่ปัญหาของบึงบอระเพ็ดก็ไม่ได้ลดน้อยลงไป ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางธรรมชาติในวันระบบระบบนิเวศทางธรรมชาติยิ่งถูกทำลายลงไปเรื่อย ๆ นอกจากนี้โดยเหตุที่บึงบอระเพ็ดครอบคลุมพื้นที่ที่อยู่ในเขตอำนาจปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายองค์กร แต่ก็ไม่ปรากฏชัดเจนว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการอยู่ด้วย ซึ่งหากพิจารณาจากปัญหาการบูรณาการการบริหารจัดการร่วมกันของหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย พบว่ามีการจัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดนครสวรรค์โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นคณะกรรมการ แต่ไม่มีอำนาจตามกฎหมายให้จัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด เพียงแต่เป็นผู้รับรู้รับฟังเท่านั้น และประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ด้วย ทั้ง ๆ ที่ตั้งของบึงบอระเพ็ดก็อยู่ในพื้นที่ดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลทับกฤช องค์การบริหารส่วนตำบลแควใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลเกรียงไกร องค์การบริหารส่วนตำบลพนมเศษ องค์การบริหารส่วนตำบลพระนอน องค์การบริหารส่วนตำบลวังมหาก เป็นต้น และประชาชนในพื้นที่ปกครองก็เป็นผู้ใช้ประโยชน์ แต่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ด การจัดการบึงบอระเพ็ดจึงยังไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาได้และส่งผลกระทบต่อได้รับการพิจารณาการเป็นพื้นที่ Ramsar ได้ ดังนั้นการวิจัยนี้จึงมีแนวคิดว่าหากจะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนที่ใช้ประโยชน์ทรัพยากรบึงบอระเพ็ดได้มีส่วนร่วมจัดการบึงบอระเพ็ดด้วยก็น่าจะช่วยให้ปัญหาได้ มีกฎหมายเพื่อให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและให้สิทธิแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาของบึงบอระเพ็ด

บทสรุปและการอภิปรายผล

ข้อสรุปของผลการวิจัยนี้เมื่อนำไปสู่การพิสูจน์สมมติฐานการวิจัยที่การบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาตินั้นจำเป็นที่จะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยมีข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบรองรับเพื่อให้เป็นฐานอำนาจในการใช้อำนาจหน้าที่ในการมีส่วนร่วมบริหารจัดการ ซึ่งข้อบัญญัติท้องถิ่นที่จะรองรับนั้นมีรูปแบบโครงสร้างการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย หลักการและเหตุผล ขอบเขตแห่งอำนาจและหน้าที่การบริหารจัดการและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การประสานการดำเนินการ การบริหารจากการบริหารจัดการระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาครัฐอื่น

1. ขอบเขตอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ให้อำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะตามมาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตนเอง

(24) การจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(27) การดูแลรักษาที่สาธารณะ

จึงเห็นได้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่กระจายอำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบังคับใช้ ในการจัดทำบริการสาธารณะ

มาตรา 17 ภายใต้อำนาจมาตรา 16 ให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง

(5) การคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาป่าไม้ที่ดินทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(16) การสร้างและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำที่เชื่อมต่อระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น (ตามมาตรา 17)

พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 เป็นกฎหมายที่จัดตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ แต่มีความแตกต่างจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่นเนื่องจากไม่มีเขตการปกครองในทางพื้นที่เป็นของตนเอง ทั้งนี้ เพราะกฎหมายต้องการให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดดำเนินกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือหรือประสานงานกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตจังหวัด ซึ่งเป็นเรื่องที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินการได้เองโดยลำพัง สำหรับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 มาตรา 45 ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ คือ การคุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจุบันองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอใช้ประโยชน์พื้นที่บึงบอระเพ็ดบนพื้นที่ดิน จำนวน 175 ไร่ จากกรมประมงในการใช้พื้นที่ปลูกสร้างโรงแรม ห้องประชุม และสถานที่แสดงสัตว์น้ำจืดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ประชาชน

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เป็นกฎหมายที่จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย โดยองค์การบริหารส่วนตำบลที่จัดตั้งขึ้นนี้มีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะด้านต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 66 และมาตรา 68 โดยอำนาจหน้าที่ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลที่สามารถนำมาปรับใช้กับการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำได้แก่อำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
- (2) รักษาความสะอาดทางน้ำ ที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- (7) คัดกรอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (10) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม

เนื่องจากพื้นที่ตั้งเขตบึงบอระเพ็ดตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนตำบลทับกฤช องค์การบริหารส่วนตำบลแควใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลเกรียงไกร องค์การบริหารส่วนตำบลพนมเศษ องค์การบริหารส่วนตำบลพระนอน องค์การบริหารส่วนตำบลวังมหาร เป็นต้น ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าวนั้นตั้งอยู่โดยรอบบริเวณพื้นที่บึงบอระเพ็ดแต่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมตามหลักการกระจายอำนาจในการจัดการพื้นที่บึงบอระเพ็ดทั้ง ๆ ที่มีพื้นที่ปกครองรอบบริเวณบึงบอระเพ็ด

ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่กระจายอำนาจกฎหมายหลายฉบับแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบังคับใช้ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวนี้แม้จะได้มีการให้อำนาจและหน้าที่แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้วแต่ในการนำกฎหมายไปบังคับใช้จำเป็นต้องมีการกำหนดรายละเอียด ขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ และกระบวนการดำเนินการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบของข้อบัญญัติท้องถิ่น ซึ่งที่เป็นปัญหาคือในปัจจุบันยังไม่มียกข้อยกเว้นท้องถิ่นที่กำหนดการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดที่จะดำเนินการร่วมกับองค์กรภาครัฐอื่น ทั้ง ๆ ที่พื้นที่ตั้งของบึงบอระเพ็ดและประชาชนที่ใช้ประโยชน์ก็คือประชาชนในพื้นที่ปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้นการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้าไปร่วมดำเนินการบริหารจัดการกับภาครัฐอื่นจะส่งผลดีต่อการคุ้มครองบึงบอระเพ็ดเพื่อเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีคุณลักษณะสากลตามอนุสัญญาแรมซาร์ว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการ ดูแล รักษา พื้นที่ ทรัพยากรทางธรรมชาติ ที่อยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบ ภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตนเองตามกฎหมาย

ปัจจุบันกฎหมายที่ใช้ในการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดเป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐจากหน่วยงานราชการส่วนกลางตามขอบเขตแห่งอำนาจตามกฎหมาย ไม่พบว่ามียกข้อยกเว้นหรือพระราชบัญญัติฉบับใดให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่บึงบอระเพ็ด และการขาดการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดเนื่องจากพื้นที่บึงบอระเพ็ดตั้งอยู่ในเขตอำนาจปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งคาบเกี่ยวของพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหลายแห่ง ซึ่งหากให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการประสานประโยชน์กับองค์กรภาครัฐตามขอบเขตอำนาจตามกฎหมายเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาของบึงบอระเพ็ดที่มีอยู่ให้ลดน้อยลงไปได้ โดยอาศัยพระราชบัญญัติกำหนดแผนและ

ขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดก็จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะบัญญัติขอบเขตแห่งอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วม การประสานการดำเนินการ การบริหารจากการบริหารจัดการระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาครัฐอื่น จะทำให้การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดมีการจัดการที่ต้องตามอนุสัญญาแรมซาร์ ที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ ดังนั้นการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดจึงมีการจัดการตามเป้าหมายของพื้นที่ชุ่มน้ำแรมซาร์ (Ramsar) ดังนี้ 1) การคุ้มครองและการอนุรักษ์ 2) การใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด 3) การใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน 4) องค์การการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำด้วยวิธีการจัดการที่ถูกต้อง เพื่อแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ทั้ง 4 ด้านของบึงบอระเพ็ดให้ลดน้อยลง

2. รูปแบบของการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำตามกฎหมายระหว่างประเทศ

อนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention on Wetlands, 1975) หรืออนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ เป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาล ซึ่งกำหนดกรอบการทำงานสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อการอนุรักษ์แหล่งที่อยู่อาศัยที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำและยับยั้งการสูญหายของพื้นที่ชุ่มน้ำในโลกและสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอันเป็นการอนุรักษ์ถิ่นที่อยู่อาศัยของนกน้ำ โดยมีพันธกิจที่สำคัญในการดำเนินงานระดับชาติโดยความร่วมมือระดับนานาชาติเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกภูมิภาคของโลก (เอกสารเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำตามอนุสัญญาแรมซาร์ ของกระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม, 2552: 1) มีความจำเป็นและความสำคัญที่ทุกประเทศที่เป็นภาคีสหประชาชาติจะได้ร่วมมือการคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศภาคีสมาชิกที่ให้การยอมรับและรับรองกฎหมายฉบับนี้ได้ดำเนินการอนุรักษ์จัดการพื้นที่ชุ่มน้ำและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับอนุสัญญาฉบับนี้

ในการวิจัยนี้เห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญที่จะจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของอนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention on Wetlands, 1975) ด้วยการการสร้างรูปแบบและมาตรการการจัดการบึงบอระเพ็ด เพื่อมุ่งคุ้มครองพื้นที่บึงบอระเพ็ดให้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำมีการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดเป็นไปตามหลักเกณฑ์และกระบวนอนุสัญญาแรมซาร์ ตามกระบวนการและวิธีการจัดการ และเพื่อให้มีการคุ้มครองบึงบอระเพ็ดเพื่อใช้ในการเกษตร การประมง การท่องเที่ยว โดยดูกระบวนการจัดการตามกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งเป็นกระบวนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีวิธีการที่ถูกต้อง แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

1. การพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อให้บรรลุถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้อง พัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ด้วยกัน เพื่อให้การพัฒนาแต่ละด้านเป็นอย่างต่อเนื่องในระยะยาวและเกิดความสมดุลกัน เพื่อคนทั้งรุ่นปัจจุบันและอนาคต มีทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอเพียงที่จะต้องสนองต่อความต้องการต่าง ๆ ในการใช้ทรัพยากรคงอยู่หมุนเวียนต่อคนรุ่นหลัง

2. การอนุรักษ์ หมายถึง การคุ้มครองและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชน โดยมีการบริหารจัดการที่เหมาะสมเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาตินั้นคงมีอยู่ให้ได้ใช้ประโยชน์อย่างยาวนาน ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นต่อไปได้ มีหลักเกณฑ์ในการอนุรักษ์ดังต่อไปนี้

1) จะต้องร่วมมือในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำและสิ่งมีชีวิตในพื้นที่ที่ใช้ร่วมกัน โดยการจัดตั้งให้พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นพื้นที่สงวนทางธรรมชาติ การวางแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ การแบ่งเขตพื้นที่ชุ่มน้ำ การแบ่งเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำ โดยสามารถแบ่งเขตของพื้นที่ชุ่มน้ำออกได้เป็น 3 ประเภท

(1) พื้นที่สงวน หมายถึง พื้นที่ที่มีคุณค่าทางวิชาการมาก และมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือกระทบให้ถูกทำลายได้ง่าย ในบริเวณนี้เป็นพื้นที่หวงห้ามมิให้มีการกระทำใด ๆ ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมโดยเด็ดขาด

(2) พื้นที่อนุรักษ์หรือพื้นที่กั้นชน หมายถึง พื้นที่ที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นแถบกันระหว่างพื้นที่สงวนกับพื้นที่โดยรอบซึ่งมีข้อจำกัดการใช้ประโยชน์บางประการและไม่อนุญาตให้มีการตั้งชุมชนหรือดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่มีผลกระทบในเชิงลบต่อพื้นที่สงวน และ

(3) พื้นที่พัฒนา หมายถึง พื้นที่ข้างเคียงที่มีความเกี่ยวพันกับพื้นที่ธรรมชาติน้อยมาก ดังนั้นจึงเป็นพื้นที่ที่ยินยอมให้มีการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ได้ แต่ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของหน่วยงานที่รับผิดชอบว่ากิจกรรมในพื้นที่พัฒนานั้นจะไม่เป็นการทำลายคุณค่าของแหล่งธรรมชาติ (Ramsar Convention Secretariat, 2010: 44) และสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2016)

2) การอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำในการกำหนด แผนการใช้ที่ดินและแผนการจัดการระดับชาติ ซึ่งการดำเนินการตามแผนการจัดการระดับชาติ ซึ่งการดำเนินการตามแผนนี้ จะเป็นการส่งเสริมการใช้ประโยชน์อย่างฉลาดตลอดจนทำให้มีพื้นที่ชุ่มน้ำที่ต้องสงวนรักษาไว้ จะต้องมีการทำงานประสานกันระหว่างลำดับชั้น ในหน่วยงานเดียวกัน และระหว่างหน่วยงาน โดยมีกระบวนการที่ส่งเสริมให้แผนการจัดการ นโยบาย และภาระหน้าที่ของหน่วยงาน มีความสอดคล้องกัน รวมถึงจะต้องมีการสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจ กำลังคน เทคโนโลยีและงบประมาณเพียงพอที่จะทำหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพด้วยนอกจากนี้ ควรมีมาตรการทางกฎหมาย ผู้มีส่วนได้เสียเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายพื้นที่ชุ่มน้ำ และแผนการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด และมีการบูรณาการการจัดการระบบน้ำในแผ่นดิน

3) มีการป้องกันการเสื่อมเสียสภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยเฉพาะที่ขึ้นทะเบียนไว้โดยมีการ ติดตามตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ พันธกรณีในการเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาแรมซาร์

3. มาตรการการใช้ประโยชน์อย่างฉลาด หมายความว่า การดำรงลักษณะทางนิเวศวิทยาของพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งจะประสบความสำเร็จได้โดยการดำเนินการตามแนวสູຮະບັນນີເວສະຍາໄດ້บริบทของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Ramsar Convention Secretariat, 2010: 16) โดยหลักการนี้ถือว่าเป็นหัวใจของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำและทรัพยากรอย่างยั่งยืนเพื่อเป้าหมายคือประโยชน์ของมนุษยชาติ

4. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายความว่า การจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) หมายถึง ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐ ชุมชนท้องถิ่น ผู้ใช้ทรัพยากรและผู้มี

ส่วนได้เสียอื่น ๆ เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) แบ่งอำนาจและความรับผิดชอบในการบริหารจัดการพื้นที่หรือทรัพยากรธรรมชาติ (Meg Gawler, 1998: 2) โดยเมื่อพิจารณาหลักการนี้แล้วจะเห็นว่าประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่ายซึ่งต้องทำงานอย่างสัมพันธ์กัน ในการนี้หน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายและใช้อำนาจตามกฎหมายควรที่จะระบุงลงไปในนโยบายให้ชัดเจนว่ามีการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ ตลอดจนควรมีมาตรการสนับสนุนทางกฎหมายและทางการเงินที่เหมาะสมเพื่อจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการด้วย (Ramsar Convention Secretariat, 2010: 18) โดยคนท้องถิ่นและชนพื้นเมือง สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำได้ในหลายระดับได้แก่

(1) การระบุปัญหาในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐหรือผู้ประสานควรที่จะทำให้แน่ใจว่าผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มได้เข้าร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วม หลังจากนั้นจึงชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำที่ถูกต้องทันต่อสถานการณ์ และอธิบายเหตุผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เข้ามารับฟังปัญหา รวมถึงสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ โดยมีกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลแบบสองทางเพื่อสื่อสารระหว่างคนในท้องถิ่นและชนพื้นเมือง กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (Ramsar Convention Secretariat, 2010: 15)

(2) การตัดสินใจเพื่อแก้ปัญหา ผลลัพธ์ที่ได้จากการตัดสินใจโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจัดทำเป็นแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ และทำข้อตกลงในระหว่างผู้มีส่วนได้เสียเพื่อกำหนดขอบเขตการเป็นสมาชิก สิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และขอบเขตการใช้ทรัพยากรของพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยข้อตกลงนี้อาจสร้างขึ้นจากจารีตประเพณีในท้องถิ่นที่สอดคล้องกับหลักการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และเมื่อได้ข้อตกลงร่วมกันแล้วก็ควรนำข้อตกลงไปขออนุมัติจากผู้มีส่วนได้เสียที่ใช้ทรัพยากรในพื้นที่ และกลุ่มผู้มีอำนาจตัดสินใจที่สำคัญ นอกจากนี้ควรมีบทลงโทษใดๆ สำหรับผู้ที่ละเมิดข้อตกลง และควรมีช่องทางในการปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรโดยผู้ที่ได้รับผลกระทบอีกด้วย (Ramsar Convention Secretariat, 2010: 18-19)

(3) การดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามแผนการจัดการและข้อตกลงในระหว่างผู้มีส่วนได้เสียข้างต้น อาจมีการจัดตั้งคณะกรรมการพื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งประกอบด้วยตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงและมีความรับผิดชอบต่อพวกเขาเพื่อก่อให้เกิดความมั่นใจว่าจะมีการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นธรรมในระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย นอกจากนี้เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินงานจึงควรมีแหล่งเงินทุนระยะยาวสนับสนุน และมีการจัดสรรทรัพยากรทั้งเวลา แรงงาน มอบความรู้ และความเชี่ยวชาญแก่คนท้องถิ่นและชนพื้นเมือง (Ramsar Convention Secretariat, 2010: 18-21)

(4) การตรวจสอบและประเมินผล โดยประชาชนในท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังภัยคุกคามที่มีต่อพื้นที่ชุ่มน้ำ และติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามแผนการหรือข้อตกลงที่กำหนด และในกรณีที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นจากการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำก็ควรที่จะมีกลไกการจัดการความขัดแย้งและกระบวนการอุทธรณ์ผลการตัดสินใจที่เกิดขึ้นด้วย (Ramsar Convention Secretariat, 2010: 53)

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน คือการจัดการแบบมีส่วนร่วมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐ ชุมชนท้องถิ่น ผู้ใช้ทรัพยากรและผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ การมีส่วนร่วมของประชาชนตามกฎหมายาระหว่างประเทศนั้นเป็นมาตรการที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการบึงบอระเพ็ด

สรุปผลการวิจัย ปัญหาความเสื่อมโทรมของบึงบอระเพ็ดเกิดจากการบุกรุกพื้นที่บึงบอระเพ็ดและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรบึงบอระเพ็ด จากปัญหาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรส่งผลกระทบต่อบึงบอระเพ็ดทำให้พื้นที่บึงบอระเพ็ดลดน้อยลง เนื่องจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย และทำการเกษตร ทำการประมง ลักลอบสูบน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ของบึงบอระเพ็ดที่เคยมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ก็เสื่อมโทรมตามไปด้วย ระบบนิเวศทางธรรมชาติถูกทำลายลง ถ้าแก้ไขปัญหาที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจะต้องจัดการตามอนุสัญญาแรมซาร์ ซึ่งมีการจัดการแบบยั่งยืน การอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด ส่งผลให้การจัดการ เพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์นั้นโดยถูกต้อง

ข้อค้นพบจากการวิจัยสรุปได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการปัญหาเกิดขึ้นเพราะการบุกรุกการใช้ประโยชน์ทรัพยากรบึงบอระเพ็ด ที่สำคัญนั้นการจัดการไม่ได้มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมจัดการอยู่ด้วย ทั้ง ๆ ที่บึงบอระเพ็ดตั้งอยู่ในเขตปกครองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลพระนอน องค์การบริหารส่วนตำบลแควใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลเกรียงไกร องค์การบริหารส่วนตำบลพนมเศษ องค์การบริหารส่วนตำบลทับกฤช องค์การบริหารส่วนตำบลวังมหากร แต่ไม่พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 5 แห่งเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ จึงส่งผลให้การจัดการเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดไม่สามารถจะดำเนินการได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ข้อค้นพบที่สรุปได้ว่าความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นกับบึงบอระเพ็ดซึ่งเป็นสาระสำคัญทำให้สภาพของบึงบอระเพ็ดนั้นไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำตามหลักการของแรมซาร์นั้น เนื่องจากพื้นที่บึงบอระเพ็ดมีการบุกรุกจากประชาชน และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรส่งผลกระทบต่อบึงบอระเพ็ดเพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย ทำการเกษตร การใช้ประโยชน์ในลักษณะที่ส่งผลกระทบต่อบึงบอระเพ็ด มีการใช้ประโยชน์บึงบอระเพ็ดที่ไม่ถูกต้อง เช่น การลักลอบจับปลาในเขตอนุรักษ์ การจับสัตว์น้ำที่ใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ไม่ถูกต้อง การลักลอบสูบน้ำในบึงบอระเพ็ดเพื่อใช้ในการเกษตร การทำกิจกรรมนันทนาการที่ส่งเสียงรบกวนนกน้ำโดยเฉพาะในฤดูวางไข่ของนกน้ำที่อพยพย้ายถิ่นจากฤดูหนาวจากที่อื่น ๆ มาอาศัยในบึงบอระเพ็ดในฤดูหนาว ปัญหาของบึงบอระเพ็ดแบ่งออกเป็น 4 ด้านดังต่อไปนี้ 1) ปัญหาการบุกรุก 2) ปัญหาการใช้ประโยชน์ 3) ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ไม่ถูกต้อง 4) ปัญหาการนันทนาการ

การวิจัยได้ข้อสรุปได้ว่าการแก้ไขปัญหาคำเป็นที่จะต้องให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้าไปมีส่วนร่วมภายใต้ขอบเขตแห่งอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม หากจะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปจัดการ จำเป็นที่จะต้องมีการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น ว่าด้วยเรื่องข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบว่าด้วยเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยอาศัยฐานอำนาจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ได้จากการวิจัยนี้สรุปโครงสร้างของข้อบัญญัติท้องถิ่น

ข้อสรุปโครงสร้างกฎหมายที่จัดทำเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบมีโครงสร้างของกฎหมายที่สอดคล้องกับคำตอบที่ได้มา โดยโครงสร้างร่างออกข้อบัญญัติต้องการบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ว่าด้วย

การบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด พ.ศ. .... มีบทบัญญัติ 16 ข้อ ประกอบด้วยหมวด 1 บททั่วไป (ข้อ 1 – ข้อ 4) หมวด 2 คณะกรรมการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ด (ข้อ 5 – ข้อ 10) หมวด 3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ข้อ 11) หมวด 4 การจัดการ (ข้อ 12 – ข้อ 16)

ร่างข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ว่าด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด

พ.ศ. ....

โดยที่เป็นการสมควรกำหนดหลักเกณฑ์การบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์.....

อาศัยอำนาจแห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น .....โดยความเห็นชอบของสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น..... และผู้ว่าราชการจังหวัด .....จึงได้ตราข้อบัญญัติท้องถิ่นไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้อบัญญัตินี้เรียกว่า “ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ว่าด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด” พ.ศ. ....

ข้อ 2 ข้อบัญญัติท้องถิ่นนี้ให้ใช้บังคับในเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขอบเขตแห่งอำนาจปกครองพื้นที่เขตรอบบึงบอระเพ็ด เมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และประกาศโดยเปิดเผยที่สำนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในข้อบัญญัติท้องถิ่นนี้

ข้อ 3 ให้นายองค์การบริหารส่วนจังหวัด รักษาการตามข้อบัญญัติท้องถิ่นนี้ และให้มีอำนาจออกประกาศหรือคำสั่งเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติท้องถิ่นนี้

หมวด 1

ข้อ 4 ในข้อบัญญัติท้องถิ่นนี้

“พื้นที่ชุ่มน้ำ” หมายความว่า พื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด

“ทรัพยากรธรรมชาติ” หมายความว่า ระบบนิเวศวิทยาของบึงบอระเพ็ดมีความหลากหลายทางชีวภาพ มีพืชพันธุ์ไม้น้ำและสัตว์น้ำนานาชนิด บึงบัว นกน้ำหลากหลายสายพันธุ์ การอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรธรรมชาติ

“การบริหารจัดการ” หมายความว่า กระบวนการในการดำเนินการเพื่อการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมหรือประสานความร่วมมือในการจัดการองค์กรหรือหน่วยงานรัฐอื่น และให้ประชาชนในพื้นที่รอบบึงบอระเพ็ดที่ใช้ประโยชน์ทรัพยากรบึงบอระเพ็ดมีส่วนร่วมในการจัดการ

“มาตรฐาน” หมายความว่า สภาพบังคับที่นำมาใช้บังคับเพื่อการควบคุม ดูแลรักษา ตามข้อบัญญัติท้องถิ่นนี้

“ประชาชน” หมายความว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่โดยรอบบึงบอระเพ็ด

“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” หมายความว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครสวรรค์

“การใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด” หมายความว่า การนำทรัพยากรในบึงบอระเพ็ดไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนโดยคำนึงถึงการมีทรัพยากรให้ได้ใช้อย่างต่อเนื่องตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

“การพัฒนาอย่างยั่งยืน” หมายความว่า การใช้ประโยชน์ทรัพยากร การอนุรักษ์ การคุ้มครองเหมาะสมกับระบบนิเวศทางธรรมชาติในบึงบอระเพ็ด ใช้ประโยชน์ทรัพยากรให้คงมีอยู่ รุ่นสู่รุ่นต่อไป

“การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายความว่า การให้ประชาชนและภาคธุรกิจ มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

“ภาคเอกชน” หมายความว่า ภาคธุรกิจและร้านค้ารอบบึงบอระเพ็ด

“หลักเกณฑ์การบริหารจัดการตามอนุสัญญาแรมซาร์” หมายความว่า การบริหารจัดการการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด การพัฒนาอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนและท้องถิ่น

“การคุ้มครองบึงบอระเพ็ด” หมายความว่า การบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดให้มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรบึงบอระเพ็ดที่ไม่ก่อให้เกิดการทำลาย การสร้างผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ

“คณะกรรมการติดตาม” หมายความว่า คณะกรรมการระดับจังหวัด กำกับ ติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐอื่น ๆ ในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดตามขอบเขตอำนาจตามกฎหมาย

หมวด 2 คณะกรรมการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ด

ข้อ 5 ให้มีคณะกรรมการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดท้องถิ่น ปลัดจังหวัดมาจากการแต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด ประกอบด้วย

(1) ปลัดจังหวัด	ประธานกรรมการ
(2) นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัด	รองประธานกรรมการ
(3) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลทับกฤช	กรรมการ
(4) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลพระนอน	กรรมการ
(5) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลเกรียงไกร	กรรมการ
(6) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลพนมเศษ	กรรมการ
(7) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลวังมหากร	กรรมการ
(8) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแควใหญ่	กรรมการ
(9) ประชาญ์ชาวบ้านด้านทรัพยากรน้ำ	กรรมการ
(10) ผู้แทนกลุ่มอาชีพประมง	กรรมการ
(11) ผู้แทนภาคเอกชน	กรรมการ
(12) ผู้แทนกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยว	กรรมการ
(13) รองปลัดจังหวัด	กรรมการและเลขานุการ

ข้อ 6 การแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ประชาชนชาวบ้านด้านทรัพยากรน้ำ ผู้แทนกลุ่มอาชีพประมง ผู้แทนภาคเอกชน และผู้แทนกลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยว จำนวน 4 คน มาจากการแต่งตั้งของปลัดจังหวัด คัดเลือกมาจากผู้มีส่วนได้เสียกับบึงบอระเพ็ด

ข้อ 7 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดท้องถิ่น มีดังต่อไปนี้

(1) กำหนดนโยบายและแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดให้สอดคล้องกับคณะกรรมการระดับจังหวัด

(2) ประสานประโยชน์ ระหว่างหน่วยงานรัฐอื่น ๆ และประชาชน ในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด

(3) กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำโครงการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในการรักบึงบอระเพ็ดแก่ประชาชน

(4) แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด

(5) รับเรื่องราวร้องทุกข์จากผู้ใช้ประโยชน์และประชาชนในชุมชนรอบบึงบอระเพ็ดและมอบให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการแก้ไข

(6) โกล่เกลี่ย ประณอมข้อพิพาท และระงับข้อพิพาท

(7) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด

(8) รายงานการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 4 คน ประกอบด้วย

ข้อ 8 ให้มีที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดท้องถิ่น ประกอบด้วย

(1) ผู้ว่าราชการจังหวัดนครสวรรค์ ประธานที่ปรึกษา

(2) ธารักษ์พื้นที่นครสวรรค์ ที่ปรึกษา

(3) ผู้อำนวยการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดนครสวรรค์ ที่ปรึกษา

(4) ผู้อำนวยการโครงการชลประทานนครสวรรค์ ที่ปรึกษา

(5) ผู้อำนวยการสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครสวรรค์ ที่ปรึกษา

(6) เจ้าพนักงานที่จังหวัด ที่ปรึกษา

(7) หัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าบึงบอระเพ็ด ที่ปรึกษา

(8) นายอำเภอเมือง ที่ปรึกษา

(9) นายอำเภอชุมแสง ที่ปรึกษา

(10) นายอำเภอท่าตะโก ที่ปรึกษา

(11) ประมงจังหวัด ที่ปรึกษาและเลขานุการ

ข้อ 9 ที่ปรึกษาคณะกรรมการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) กำกับและติดตามการทำงานของคณะกรรมการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดท้องถิ่น

(2) ให้คำแนะนำในการกำหนดนโยบายแก่คณะกรรมการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดท้องถิ่น

(3) แต่งตั้งปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นประธานคณะกรรมการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดท้องถิ่น

ข้อ 10 คณะทำงานที่แต่งตั้ง ประกอบไปด้วย กำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน และประชาชน 4 คน ในแต่ละคณะทำงาน มีดังต่อไปนี้

- (1) คณะทำงานการเฝ้าระวังและดูแลรักษาความสะอาดรอบบริเวณและบึงบอระเพ็ด
  - (2) คณะทำงานดูแล คุ่มครองการใช้ประโยชน์ทรัพยากรบึงบอระเพ็ด
  - (3) คณะทำงานพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด
  - (4) คณะทำงานบริหารจัดการน้ำในบึงบอระเพ็ด
  - (5) คณะทำงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเบื้องต้น
  - (6) คณะทำงานอื่น ๆ
- คณะทำงานที่แต่งตั้งจะต้องมีประชาชนเป็นคณะทำงานอยู่ด้วย

หมวด 3

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อ 11 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ปกครองบึงบอระเพ็ดมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) ดำเนินการการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดในพื้นที่ปกครองให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดที่จัดทำโดยคณะกรรมการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดท้องถิ่น
- (2) จัดทำโครงการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ด เพื่อพัฒนาบึงบอระเพ็ดโดยการให้ประชาชนและภาคเอกชนมีส่วนร่วม ดำเนินการ
- (3) ประสานความร่วมมือในการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกัน
- (4) สร้างเครือข่ายภาคประชาชนและภาคเอกชนในการจัดการบึงบอระเพ็ด
- (5) จัดทำโครงการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในการรักบึงบอระเพ็ดแก่ประชาชน
- (6) ดำเนินการแก้ไขปัญหาตามที่คณะกรรมการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดท้องถิ่นมอบหมาย
- (7) ดำเนินการไกล่เกลี่ย ประณอมข้อพิพาท และระงับข้อพิพาทตามที่คณะกรรมการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดท้องถิ่นมอบหมาย
- (8) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด
- (9) จัดทำรายงานการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดเสนอคณะกรรมการบริหารจัดการบึงบอระเพ็ดท้องถิ่น

หมวด 4

การจัดการ

ข้อ 12 ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดตามหลักการบริหารจัดการโดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ตามที่อนุสัญญาแรมซาร์กำหนดและโดยการแนะนำของคณะกรรมการติดตามการดำเนินงานของบึงบอระเพ็ด

ข้อ 13 ในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดให้คำนึงถึง การคุ้มครองพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรบึงบอระเพ็ด ตามหลักเกณฑ์การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแรมซาร์ มีความยั่งยืนของความอุดมสมบูรณ์ที่คงมีอยู่ให้ได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ข้อ 14 ในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดต้องมีความยั่งยืน เพื่อคุ้มครองวิถีชีวิตของชุมชนรอบบึงบอระเพ็ด

ข้อ 15 ในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดให้ประชาชน และภาคเอกชนได้มีส่วนร่วมดำเนินการ

ข้อ 16 ภาคเอกชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดหาทุนค่าใช้จ่ายเสริมเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด

ประกาศ ณ วันที่ .. . พ.ศ. ....

นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ....

ข้อเสนอแนะของการศึกษาวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่นว่าด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด

2. ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย

เพื่อให้จัดทำร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบว่าด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. .... ที่ได้จัดทำขึ้นนี้มีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการ

3. ข้อเสนอแนะด้านการบริหารจัดการ

- 1) การบริหารจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากร
- 2) การสร้างจิตสำนึกรักบึงบอระเพ็ด
- 3) การจัดตั้งคณะทำงาน
- 4) การสร้างแรงจูงใจให้เกิดการใช้ประโยชน์ร่วมกันที่ถูกต้องและเหมาะสม
- 5) การอนุรักษ์
- 6) การคุ้มครอง
- 7) การใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2554). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐ รัฐธรรมนูญและกฎหมาย*.

พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

เกษม จันทร์แก้ว. (2558). *วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชนภัทร วินยวัฒน์. (2538). *คำอธิบายเบื้องต้นอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ.*

2535. กรุงเทพฯ: ส.ไพบูลย์การพิมพ์.

- ชิมบา ขาน และคณะ.(2548). *คู่มือการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. กรุงเทพฯ: กระทรวงสิ่งแวดล้อม ประเทศญี่ปุ่น.
- นันทพล กาญจนวัฒน์. (2555). *ข้อบัญญัติท้องถิ่นต้นแบบเพื่อการลดและขจัดมลพิษสิ่งแวดล้อม* (วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศศิณา ภารา. (2550). *ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพรส (1989).
- คันสนีย์ ชูแวว และคณะ. (2557). *การวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อการจัดการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำบึงบอระเพ็ดอย่างยั่งยืน* (รายงานการวิจัย). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). *อนุสัญญาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ: สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

กฎหมายไทย

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560
- พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457
- พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485
- พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2518
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535
- พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537
- พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542
- พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558

กฎหมายระหว่างประเทศ

- อนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention on Wetlands, 1975)
- อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ค.ศ. 1992

กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น¹

Model Law on Higher Education Management
of Local Administrative Organization

มโหสถ เกิดเดช² และสุนีย์ มัลลิกะมาลย์³

Mahosot Kerddet and Sunee Mallikamarl

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการหาคำตอบขอบเขตอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น การวิจัยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ และการรับฟังความคิดเห็น คำตอบที่ได้มานำไปสู่การจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบ

ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานอำนาจในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีโครงสร้างประกอบด้วย องค์กรกำกับดูแล รูปแบบการจัดการศึกษา หลักสูตรการศึกษา หลักเกณฑ์และวิธีการได้มาของผู้บริหาร บุคลากรสายวิชาการ นักศึกษาและค่าธรรมเนียมการศึกษา โดยมีกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีโครงสร้างกฎหมาย ประกอบด้วยบทบัญญัติ 65 มาตรา แบ่งเป็น 8 หมวด คือ บททั่วไป การจัดตั้งคณะกรรมการ การดำเนินงาน ตำแหน่งทางวิชาการ ปริญญาและวิทยฐานะ การกำกับดูแล และบทกำหนดโทษ

การวิจัยเสนอแนะให้มีการนำเอากฎหมายต้นแบบนี้ไปตราเป็นพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. .... เพื่อการใช้บังคับและออกหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อการบังคับใช้

คำสำคัญ: การอุดมศึกษา การพัฒนาท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายต้นแบบ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2563

² นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, อีเมล mahosot@tistr.or.th Student in Doctor of Law program, Sripatum University, Email: mahosot@tistr.or.th

³ ศาสตราจารย์ ดร., คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม อีเมล profsune@gmail.com Professor Dr., Faculty of Law, Sripatum University. Email: profsune@gmail.com

Abstract

The objective of the research aims to find the answer in the scope of powers and duties of the local administrative organization in the management of the higher education which is under the supervision of such local administrative organization for the local development base on the local wisdom. The research methodology is Qualitative Research comprising of the Documentary Research; In-depth Interview; Participatory Design, Co-Design; and Hearing. The research result will be brought to formulate the Model Law.

The research results were found that the base of local administrative organization power for the management of higher education are the National Education Act, B.E.2542 and the local administrative establishment laws. The structures of the higher education of the local administrative organization consisting of the Regulatory Organization; Model for the Education Management; Curriculums; Criteria of Acquisition of the Administration; Academic Personnel Recruitment; Students; and Tuition fees. The structure of Model Law on Higher Education Management of Local Administrative Organization consisting of 65 provisions divided into 8 Chapters; General Provisions; Establishment; Committees; Operation; Academic positions; Degree and Academic Standing; Supervision; and Penalty.

The research suggests to enact this Act for the implementation and issue byelaws on principles concerned for enforcement.

Keywords: Higher education, Local development, Local administrative organization, Model law

ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การศึกษาถือเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ รัฐจึงใช้กลไกการจัดทำบริการสาธารณะด้านการศึกษาเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ด้วยเหตุนี้รัฐจึงได้กำหนดให้กระบวนการจัดการศึกษาของชาติ มีความหลากหลายรูปแบบและหลายระดับ ทั้งนี้เพื่อให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม แต่เนื่องจากในอดีตประชากรที่จะเข้าสู่ระบบการศึกษายังมีไม่มาก รัฐจึงสามารถจัดการศึกษาเพื่อรองรับผู้เรียนได้อย่างทั่วถึง

ต่อมาเมื่อประเทศพัฒนาขึ้นและมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจไทยในช่วงรอยต่อของทศวรรษช่วงปี พ.ศ. 2520-2530 ทำให้ตลาดแรงงานของประเทศมีความต้องการว่าจ้างแรงงานเพิ่มสูงขึ้นโดยเฉพาะแรงงานภาคอุตสาหกรรม ประกอบกับแนวโน้มความต้องการแรงงานของประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปจากแรงงานที่ไม่มีฝีมือมาเป็นแรงงานที่มีฝีมือ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความต้องการของ

ผู้เรียนที่จะเข้าสู่ระบบการศึกษาในทุกระดับเพิ่มจำนวนขึ้นจากเดิมกว่า 2 เท่าตัว ส่งผลให้รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาเพื่อรองรับความต้องการของผู้เรียนที่เพิ่มขึ้นได้อย่างเพียงพอ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว รัฐจึงจำเป็นต้องใช้มาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาคู่ขนานไปกับรัฐในทุกระดับ ซึ่งหลายมาตรการสำคัญของรัฐที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาได้เป็นอย่างดี เช่น การให้เงินอุดหนุนผู้เรียนรายบุคคล การให้เงินอุดหนุนเงินเดือนครูเอกชน การจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์ครูใหญ่และครูโรงเรียนราษฎร์ และมาตรการช่วยเหลือทางภาษี เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดการศึกษาของรัฐมีความสมบูรณ์มากขึ้น

ถึงกระนั้นก็ตามแต่ก็ยังมีปัญหาการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ยังไม่เอื้อต่อการเข้าถึงของผู้ต้องการเข้าเรียนที่อยู่ในท้องถิ่น รวมถึงปัญหาการจัดการศึกษาของของสถาบันอุดมศึกษาที่ยังไม่ตอบสนองให้ผู้เรียนนำความรู้ไปพัฒนาท้องถิ่นได้ ทั้งนี้เพราะว่านโยบายอุดมศึกษาของประเทศไทยในอดีตมุ่งเน้นจัดการศึกษารองรับกำลังคนระดับสูงเพื่อเข้ารับราชการและเข้าสู่ภาคการผลิตสมัยใหม่ตามความต้องการของรัฐที่ใช้แบบอย่างการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคมเมือง เมื่อนำปัญหาดังกล่าวมาพิจารณากับหลักการกระจายอำนาจการปกครองแล้วพบว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 41 บัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาได้ในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น ซึ่งหมายความว่ามาตรา 41 เป็นบทขยายขอบเขตอำนาจหน้าที่ด้านการจัดการศึกษาของกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละฉบับที่บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ด้านการจัดการศึกษาไว้อย่างจำกัด

ผลจากการที่กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติบัญญัติขยายขอบเขตอำนาจหน้าที่ด้านการจัดการศึกษาดังกล่าว จึงทำให้ในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งดำเนินการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับต้น ระดับกลาง และการจัดการอาชีวศึกษาตามศักยภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ แต่สำหรับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษามีกรุงเทพมหานครเพียงแห่งเดียวที่สามารถจัดการศึกษาได้สำเร็จ โดยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยนวัตกรรมริราช ซึ่งเป็นเช่นนี้ก็เพราะว่ากรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงขนาดใหญ่และเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่เป็นศูนย์กลางของความเจริญและมีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ประกอบกับกรุงเทพมหานครมีลักษณะพิเศษ คือ มีสถานพยาบาลเป็นของตนเอง เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง เป็นมหานครที่มีความซับซ้อนด้านการจัดวางผังเมืองและการควบคุมอาคาร และเป็นเมืองที่มีประชากรหนาแน่นมากที่สุด

ด้วยปัจจัยดังกล่าว จึงทำให้กรุงเทพมหานครได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลให้สามารถจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา แต่สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ที่ตั้งกระจายอยู่ทั่วประเทศแม้ว่าจะมีศักยภาพที่จะจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาได้ แต่การดำเนินการก็ยังมีข้อติดขัดในปัญหาข้อกฎหมาย และปัญหาเชิงนโยบายเพราะว่าคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 9/2552 เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2552 โดยกำหนดเป็นหลักการไว้ว่าด้วยกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 41 และมาตรา 42 ประกอบมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ซึ่งบัญญัติให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาได้ในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น และให้กระทรวงศึกษาธิการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยจัดทำเป็นกฎกระทรวง แต่บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมีความ

มุ่งหมายที่จะใช้บังคับเฉพาะแต่กรณีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยไม่ได้มุ่งหมายที่จะนำมาใช้บังคับกับกรณีการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เนื่องจากการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาจะต้องตราเป็นพระราชบัญญัติเท่านั้น ในการนี้คณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงเห็นชอบให้จัดทำร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นกฎหมายกลางสำหรับรองรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสงค์จะจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา แต่จนถึงปัจจุบันกฎหมายกลางดังกล่าวก็ยังมีได้ดำเนินการให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ จึงยังไม่อาจดำเนินการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้

จากที่กล่าวมาหากพิจารณาถึงความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาประเทศเพื่อให้มีรากฐานที่มั่นคง ก็ต้องเริ่มจากการพัฒนาท้องถิ่นโดยการพัฒนาศักยภาพประชาชนในท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถ และสามารถนำองค์ความรู้ไปพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ก็จะทำให้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนและท้องถิ่น เช่น การว่างงาน ความยากจน การอพยพถิ่นฐานช่วงวัยทำงาน รวมถึงปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และปัญหาอื่น ๆ สามารถลดลงได้ สิ่งที่ตามมาก็คือการช่วยสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นด้วยคนในท้องถิ่นด้วยตนเอง จากประเด็นปัญหาจึงนำมาสู่การศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดโครงสร้างองค์กร และรูปแบบการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและวิจัย หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การจัดทำกฎหมายต้นแบบ (Model Law) ว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และรายงานผลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาในครั้งนี้ โดยนำผลการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ชี้ให้เห็นถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนและท้องถิ่น เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาความเหลื่อมล้ำ และปัญหาการย้ายถิ่น เป็นต้น ซึ่งสภาพปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากข้อจำกัดของโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐด้านการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประชาชนในชุมชนและท้องถิ่นทั้งสิ้น

ความยากจนมิได้หมายความว่าความจำกัดเฉพาะคนที่มีความขัดสนทางเศรษฐกิจ หรือรายได้ในการดำรงชีพเท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557: 1-1) แต่ยังหมายความรวมถึงความยากจนในเชิงโครงสร้างที่เกิดจากความขัดสนในปัจจุบันหลาย ๆ ด้านที่มีผลทำให้ขาดศักยภาพในการดำรงชีพ เช่น การขาดการศึกษาหรือได้รับการศึกษาน้อย การขาดทรัพยากรขาดที่ดินทำกินหรือที่ดินทำกินมีน้อย การขาดการรวมกลุ่มและการมีส่วนร่วมทางการเมือง การขาดข้อมูลข่าวสารความรู้ในการประกอบอาชีพ รวมถึงการมีภาวะพึ่งพิงสูง ตลอดจนการไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐและความช่วยเหลือต่าง ๆ จากรัฐ อันนำไปสู่ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้นความยากจนจึงครอบคลุมถึงความจนด้านรายได้ ความจนด้านโอกาส และความจนด้านสิทธิ ซึ่งความจนทั้ง 3 ลักษณะนี้มักจะเกิดขึ้นอย่างเชื่อมโยงกันและเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน

ความเหลื่อมล้ำ หมายถึง ความแตกต่าง ความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายทรัพยากรและฐานะความเป็นอยู่ของประชากรในประเทศ หรือสถานการณ์ที่บุคคลหนึ่งได้รับบางอย่างแต่คนอื่นไม่ได้รับ โดยไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะความแตกต่างด้านรายได้หรือความมั่งคั่งเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความไม่เท่าเทียมกันของโอกาส การเข้าถึงทรัพยากรและบริการทางสังคม ความแตกต่างของสถานภาพทางสังคม ความยุติธรรมและอำนาจทางการเมือง ซึ่งปัญหาความเหลื่อมล้ำมักจะเป็นผลมาจากความไม่เป็นธรรม ดังนั้นจึงทำให้ความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมมีความเกี่ยวเนื่องครอบคลุมทุกมิติของสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นการพิจารณาความเหลื่อมล้ำจากความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายความมั่งคั่ง รายได้และทรัพย์สิน ด้านสังคมมุ่งเน้นพิจารณาความเหลื่อมล้ำทางโอกาสการเข้าถึงบริการสาธารณะ การจัดสรรและกระจายทรัพยากรและบริการของภาครัฐ ด้านความยุติธรรมเป็นการพิจารณาความไม่เท่าเทียมกันทางสิทธิและโอกาสการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน และด้านการเมืองเป็นความเหลื่อมล้ำของอำนาจต่อรองทางการเมือง และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและกำหนดนโยบาย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2558: 2-1) และรวมถึงความเหลื่อมล้ำของโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาชั้นสูงระดับอุดมศึกษาด้วย

การย้ายถิ่นถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรในพื้นที่ต่าง ๆ อันส่งผลกระทบต่อความหนาแน่นของประชากร ซึ่งหากขาดการบริหารจัดการที่ดีและเหมาะสมกับจำนวนประชากรที่มีอยู่จริงในแต่ละพื้นที่ ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชากรทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ความแออัดของที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมและภาวะมลพิษ ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการให้บริการสาธารณสุขและการบริหารจัดการสาธารณสุขไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชากร เป็นต้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) ซึ่งหากชุมชนหรือท้องถิ่นใดมีประชากรช่วงวัยทำงานมีการอพยพย้ายถิ่นฐานเป็นจำนวนมากแล้ว ก็จะทำให้ชุมชนและท้องถิ่นนั้น ๆ ขาดการพัฒนาเพราะกลุ่มประชากรที่หลงเหลืออยู่มักจะเป็นกลุ่มที่มีภาวะพึ่งพิงสูง คือ เด็ก ผู้สูงอายุ และคนพิการ เป็นต้น

1. หลักการ ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

- (1) ปรัชญาและแนวคิดการศึกษา
- (2) หลักและพื้นฐานการอุดมศึกษา
- (3) แนวคิดและทฤษฎีการบริการสาธารณะ
- (4) หลักการกระจายอำนาจ
- (5) หลักการปกครองท้องถิ่น
- (6) องค์การมหาชนอิสระ
- (7) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- (8) ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน
- (9) ทฤษฎีการย้ายถิ่น

2. รายงานผลการสำรวจ

- (1) รายงานผลการสำรวจความยากจน

- (2) รายงานผลการสำรวจความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา
- (3) รายงานผลการสำรวจการย้ายถิ่น
- (4) รายงานสถิติสถาบันอุดมศึกษาของรัฐรายภาคและจังหวัด

3. กฎหมายไทย

- (1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- (2) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
- (3) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
- (4) พระราชบัญญัติระเบียบบริหารกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546
- (5) พระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562
- (6) พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2521
- (7) พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2541
- (8) พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547
- (9) พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช พ.ศ. 2553
- (10) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542
- (11) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537
- (12) พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496
- (13) พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540
- (14) พระราชบัญญัติเมืองพัทยา พ.ศ. 2542
- (15) พระราชบัญญัติกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528
- (16) ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2561
- (17) ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2554
- (18) ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2558

4. กฎหมายต่างประเทศ

- (1) กฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ประกอบด้วย กฎหมายว่าด้วยองค์การปกครองท้องถิ่น : Local Incorporated Administrative Agency Act 2003 กฎหมายว่าด้วยการศึกษาในระบบโรงเรียน : The School Education Act 1947 กฎหมายว่าด้วยการจัดองค์กรและหน้าที่ของการบริหารการศึกษาท้องถิ่น : The Concerning Organization and Functions of Local Educational Administration Act 1931 และกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานการจัดตั้งมหาวิทยาลัย : The University Standards (1956, Education ministry Ordinance No.28)
- (2) กฎหมายของสาธารณรัฐเกาหลี ประกอบด้วย กฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น : Local Autonomy Act of 2017 กฎหมายว่าด้วยการอุดมศึกษา : Higher Education Act of 2017 กฎหมายว่าด้วยการศึกษาท้องถิ่น : Local Education Autonomy Act of 2017 และกฎหมายว่าด้วยการพัฒนามหาวิทยาลัยและวิทยาลัยของท้องถิ่นและทรัพยากรมนุษย์ส่วนภูมิภาค :

The Development of Local Universities and Colleges and regional Human Resources Act 2014

(3) กฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประกอบด้วย ประมวลกฎหมายการศึกษา : Code l'éducation 1989 กฎหมายว่าด้วยการศึกษาระดับอุดมศึกษา (Savary) : Loi sur l'enseignement supérieur 1984 และกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์การมหาชนอิสระ : Loi portant règles de creation des categories d' établissement public 2013

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อมุ่งพิสูจน์ประเด็นตามกรอบแนวคิด และสมมุติฐานการวิจัย เพื่อตอบโจทย์วิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยกำหนดประเภทการวิจัย ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory design, Co-Design) และเมื่อได้คำตอบจากผลของการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วจะทำการรับฟังความคิดเห็นของประชากรที่เกี่ยวข้อง (Hearing) เพื่อรับฟังการวิพากษ์และข้อเสนอแนะที่จะนำไปสู่การจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกด้วยการสัมภาษณ์โดยตรงระหว่างผู้วิจัย กับประชากรสัมภาษณ์ ตามประเด็นสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า

ประชากรสัมภาษณ์ เป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษา รวมประชากรสัมภาษณ์เชิงลึก 12 คน ดังนี้

- 1) ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 คน
- 2) ผู้บริหารองค์กรด้านนโยบายการศึกษา จำนวน 3 คน
- 3) นักวิชาการด้านการอุดมศึกษา จำนวน 4 คน
- 4) ผู้นำชุมชน และองค์กรพัฒนาท้องถิ่น จำนวน 2 คน

2. การมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory design, Co-Design)

การมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory design, Co-Design) เป็นการวิจัยวิธีใหม่ ซึ่งมาจากแนวคิดว่าการวิจัยที่มุ่งถึงการออกแบบองค์กรเพื่อดำเนินการในเรื่องใดก็ตาม คำตอบที่จะได้มานั้นจำเป็นที่จะต้องให้ผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงในสถานะของการปฏิบัติตามคำตอบหรือเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการออกแบบองค์กรนั้นด้วย ทั้งนี้เพราะลำพังจากการวิจัยจะได้คำตอบที่นำมาจัดทำเป็นโครงสร้างองค์กรนั้นจะมาจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย ซึ่งอาจส่งผลทำให้ได้คำตอบที่ไม่ตอบสนองต่อความต้องการและความเป็นจริงของผู้มีส่วนได้เสีย ดังนั้นการใช้วิธีการให้ผู้มีส่วนได้เสียร่วมออกแบบคำตอบก็จะทำให้ได้งานวิจัยที่สามารถกำหนดโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทความเป็นจริงมากที่สุด

3. การจัดทำโครงสร้างองค์กรสถาบันอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การวิจัยได้กำหนดเป้าหมายไว้ คือ การกำหนดโครงสร้างองค์กรสถาบันอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยครอบคลุมในประเด็นตามหลักการอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น โดยการนำเอาผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ มาวิเคราะห์เป็นองค์รวมร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และข้อมูลจากการจัดทำกรมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory design, Co-Design) เพื่อกำหนดโครงสร้างองค์กรสถาบันอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่าข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมตามวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการมีส่วนร่วมออกแบบนั้น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการกำหนดโครงสร้างองค์กรสถาบันอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เหมาะสม

4. การรับฟังความคิดเห็น (Hearing)

เมื่อผู้วิจัยได้คำตอบโดยมีโครงสร้างองค์กรสถาบันอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นต้นแบบแล้ว เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าโครงสร้างองค์กรสถาบันอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นสามารถที่จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้จริงจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษาท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสัมมนารับฟังความคิดเห็น (Hearing) จากประชากรที่มีความเกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษาท้องถิ่น ประกอบด้วย บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับองค์กรและการปฏิบัติหน้าที่ด้านการศึกษาท้องถิ่น โดยผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการวิจัยเพื่อให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้วิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำไปใช้ในการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้โครงสร้างองค์กรสถาบันอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นกฎหมายกลางสำหรับรองรับการจัดตั้งสถาบัน อุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีศักยภาพและขีดความสามารถต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยพบว่า การด้อยพัฒนาของชุมชนและท้องถิ่นในประเทศไทยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอุดมศึกษามีเหตุปัจจัยดังนี้

1. การจัดการอุดมศึกษาที่ยังไม่สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่น

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมาแต่ดั้งเดิมด้วยเหตุนี้จึงทำให้วิถีชีวิตของคนไทยโดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนและท้องถิ่นมีความผูกพันกับอาชีพการเกษตรจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างยาวนาน แต่สำหรับนโยบายการพัฒนาประเทศนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 เป็นต้นมา กลับสวนทางกับวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของคนไทย กล่าวคือรัฐบาลมีความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของประเทศจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมหรือที่เรียกว่าประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (New Industrialized Countries : NIC) โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรม ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาในฐานะเป็นปัจจัยสำคัญของกิจกรรมทางเศรษฐกิจของรัฐจำเป็นต้องตอบสนองนโยบายของรัฐในการผลิตกำลังคนระดับสูงเพื่อรองรับภาคการผลิตสมัยใหม่ในด้านการพัฒนาตามแผนนโยบายของรัฐ เช่น สาขาอุตสาหกรรม สาขาวิศวกรรม สาขาอิเล็กทรอนิกส์ สาขาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่ง

ผลจากการพัฒนาระบบเศรษฐกิจในแนวทางดังกล่าวทำให้เกิดรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่รวมความเจริญ และการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมเข้าสู่ศูนย์กลาง คือ กรุงเทพมหานคร ปริมณฑล และหัวเมืองใหญ่ของ ภูมิภาคเป็นหลัก ส่วนชุมชนและท้องถิ่นซึ่งเป็นภาคการเกษตรกลับถูกละเลย แต่สำหรับคนในชุมชนและ ท้องถิ่นที่ครอบครัวพอจะมีฐานะถึงแม้ว่าจะสามารถส่งลูกหลานเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาได้ แต่เมื่อ ผู้เรียนเหล่านั้นสำเร็จการศึกษาแล้ว ส่วนใหญ่ก็จะไปทำงานทำในสถานประกอบการหรือโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเมือง โอกาสที่กลับไปยังภูมิลำเนาซึ่งเป็นถิ่นเกิดเพื่อสร้างงานสร้างอาชีพ จึงแทบเป็นไปไม่ได้ ทั้งนี้เพราะว่าหลักสูตรที่ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาไม่ได้เป็นหลักสูตรที่จะรองรับในการสร้าง งานสร้างอาชีพในชุมชนและท้องถิ่นแต่อย่างใด

2. ความยากจนของประชาชนในท้องถิ่น

ความยากจนนับว่าเป็นปัญหาที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนานและเป็นปัญหาสำคัญที่เป็น อุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ เมื่อพิจารณาลงลึกในรายพื้นระดับภูมิภาคและจังหวัดพบว่าคนจนมี การกระจุกตัวหนาแน่นอยู่ในเขตชนบทมากกว่าเขตเมือง ซึ่งปัจจัยที่ทำให้เกิดความยากจนในชนบท ส่วนหนึ่งเป็นไปตามโครงสร้างการกระจายตัวของประชากร โครงสร้างอาชีพและโครงสร้างรายได้ รวมถึงการถือครองสินทรัพย์ต่าง ๆ ณ เวลาเริ่มต้นที่อยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ การศึกษาของประชากรใน วัยแรงงานอยู่ในระดับต่ำ การขาดที่ดินทำกิน อัตราภาวะพึ่งพิงสูง เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้ ชุมชนและท้องถิ่นด้อยพัฒนา เพราะผลจากการที่ครอบครัวของคนในชุมชน และท้องถิ่นมีฐานะยากจน จึงเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ไม่สามารถส่งลูกหลานเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้ ทั้งนี้เพราะว่า การศึกษาระดับอุดมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาชั้นสูงมีค่าธรรมเนียมการศึกษาและค่าใช้จ่ายในการครองชีพ ระหว่างศึกษาที่ค่อนข้างสูง ประกอบกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเมืองของ บางจังหวัด ปริมณฑลหรือกรุงเทพมหานคร จึงทำให้เพิ่มข้อจำกัดของโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา ชั้นสูงระดับอุดมศึกษาของประชาชนในชุมชนและท้องถิ่นซึ่งส่วนใหญ่ครอบครัวมีฐานะยากจนอยู่แล้ว ซึ่งจากการสำรวจความยากจนของพื้นที่ระดับภูมิภาคในปี 2560 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: 4-6) พบว่ามีคนจนกระจุกตัวหนาแน่นอยู่ในพื้นที่ภาคใต้สัดส่วน ร้อยละ 11.84 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือสัดส่วนร้อยละ 11.42 และภาคเหนือสัดส่วนร้อยละ 9.82 โดยมีสัดส่วนของคนจนในเขตชนบทมากกว่าเขตเมือง เมื่อพิจารณาแยกพื้นที่เขตเมืองกับเขตชนบท พบว่าคนจนในเขตเมืองคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 6.05 และเขตชนบทสัดส่วนร้อยละ 9.82 ซึ่งปัญหา ความยากจนในภูมิภาคส่วนหนึ่งเป็นผลจากสภาพภูมิประเทศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่ก่อให้เกิดรายได้สูง จึงมีผลต่อการมีงานทำ การมีรายได้ และการยกระดับคุณภาพชีวิต รวมถึงปัญหา การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษาที่ส่งผลต่อความยากจนของคนในพื้นที่

3. ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาของประชาชนในท้องถิ่น

สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทยสะท้อนได้ทั้งมิติของรายได้ที่เป็นตัวเงินหรือความ เหลื่อมล้ำทางรายได้และมิติที่ไม่เป็นตัวเงินอันได้แก่โอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐ (การศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการสังคม ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ การคมนาคม) ทั้งตามสิทธิพื้นฐานและโอกาสที่เป็น ทางเลือก การเข้าถึงทรัพยากรที่เป็นปัจจัยหลักในการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ และการเข้าถึง กระบวนการยุติธรรมและสิทธิต่าง ๆ เป็นต้น และสำหรับประเทศไทยหากพิจารณาจากการรายงาน สถานการณ์ความมั่งคั่งทั่วโลก (Global Wealth Report) ปี 2018 พบว่ายังมีปัญหาความเหลื่อมล้ำ

ที่ค่อนข้างสูงโดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดินระหว่างประชากรที่มีร่ำรวยกับยากจน มีสัดส่วนการครอบครองที่ดินที่แตกต่างกันมาก แต่ในส่วนของความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาของประเทศไทย แม้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จะกำหนดค่านิยม การศึกษา หมายถึง “กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต” จากความสำคัญของการศึกษาดังกล่าวรัฐบาลจึงใช้การศึกษาเป็นกลจักรสำคัญในการพัฒนาประชากรของประเทศและได้กำหนดให้การศึกษาเป็นบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานของรัฐ โดยมีความคาดหวังว่าหากประชากรของประเทศได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมแล้วการพัฒนาประเทศในองค์รวมก็จะดำเนินการได้โดยง่าย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ว่า “การศึกษาสร้างคน คนสร้างชาติ”

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐบาลจะได้พยายามดำเนินการหลายช่องทางเพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษาในทุกระดับ แต่การเข้าถึงบริการด้านการศึกษาของประชาชนก็ยังมีความเหลื่อมล้ำอยู่มาก โดยเฉพาะการศึกษาชั้นสูงระดับปริญญาตรี ซึ่งจากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2560 พบว่าอัตราการเข้าเรียนช่วงการศึกษาภาคบังคับของแต่ละภูมิภาคจะไม่ค่อยแตกต่างกันมากนัก แต่จะเริ่มเห็นความแตกต่างช่วงมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีสัดส่วนการเข้าเรียนต่อของทุกภูมิภาคลดลง สำหรับการศึกษาระดับปริญญาตรีพบว่ากรุงเทพมหานครมีสัดส่วนของการเข้าศึกษาสูงกว่าภูมิภาคอื่น ๆ อยู่ที่ร้อยละ 43.8 ซึ่งเป็นไปตามการกระจุกตัวของสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนที่มีจำนวนรวมกันถึง 65 แห่ง ส่วนภาคใต้พบว่ามีอัตราการเข้าเรียนต่อระดับปริญญาตรีต่ำที่สุดอยู่ที่ร้อยละ 18.2 ซึ่งความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากการสำรวจพบว่าผู้เรียนที่ครอบครัวมีมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีกว่า จะมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาระดับปริญญาตรีในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กในครอบครัวที่มีมาตรฐานชีวิตความเป็นอยู่ที่ต่ำกว่า ส่วนความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาในระดับพื้นที่ระหว่างพื้นที่เขตเมืองกับเขตชนบท จากการสำรวจพบว่าผู้เรียนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีสัดส่วนการเข้าเรียนที่สูงกว่าผู้เรียนที่อยู่ในเขตชนบททุกระดับ กล่าวคือชั้นอนุบาลและประถมศึกษา มีสัดส่วนของผู้เข้าเรียนอยู่ที่ร้อยละ 88.3 เท่ากัน แต่สัดส่วนการเข้าเรียนของผู้เรียนที่อยู่ในเขตชนบทจะเริ่มลดลงในช่วงของมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยความเหลื่อมล้ำของผู้เรียนที่อยู่ในเขตชนบทจะเห็นความชัดเจนมากที่สุดในระดับการศึกษาชั้นสูงปริญญาตรี คือ ผู้เรียนในเขตเมืองมีสัดส่วนการเข้าเรียนร้อยละ 37 ส่วนผู้เรียนในเขตชนบทมีสัดส่วนการเข้าเรียนเพียงร้อยละ 18.9 ซึ่งมีสัดส่วนความเหลื่อมล้ำกันอยู่ประมาณ 1 เท่าตัว (ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net Enrolment rate) จำแนกเขตเมืองกับเขตชนบท ปี 2560

ระดับการศึกษา	เขตเมือง	เขตชนบท	รวม
อนุบาล	88.6	88	88.3
ประถมศึกษา	88.6	88	88.3
มัธยมต้น	69.3	67.2	68.2
มัธยมปลาย (รวม ปวช.)	61.1	54.9	57.8
ปริญญาตรี (รวม ปวส.)	37	18.9	29.1

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ดังนั้นจากสภาพการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาโดยเฉพาะการศึกษาชั้นสูงระดับอุดมศึกษาตามที่กล่าวมา จึงสะท้อนให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำของโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาระดับสูงเป็นผลมาจากปัจจัยสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของพ่อแม่หรือผู้ปกครองในการที่จะให้ลูกหลานเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

จากข้อค้นพบการวิจัยการวิจัยได้คำตอบเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น และตอบโจทย์การเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น จึงนำไปสู่การจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4. กฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นคำตอบที่ได้จากกระบวนการที่กำหนดไว้ 2 ส่วน คือ การกำหนดประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่จะนำไปสู่โครงสร้างของกฎหมายและกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบกฎหมาย และคำตอบที่ได้นำไปสู่คำตอบของการวิจัย คือ การจัดทำกฎหมายต้นแบบ (Model Law) เพื่อใช้เป็นกลไกการอุดมศึกษาพัฒนาท้องถิ่น โดยนำเอาข้อค้นพบของงานวิจัยตามวิธียุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดทำเป็นร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. .... และดำเนินการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็น (Hearing) จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำคำความเห็นและข้อสังเกตมาแก้ไขปรับปรุงให้ร่างกฎหมายมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นที่สามารถนำไปใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. .... ที่ได้จัดทำขึ้นมีโครงสร้างกฎหมายและรายละเอียดเฉพาะที่เป็นสาระสำคัญดังนี้

4.1 โครงสร้างกฎหมาย

ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. .... ประกอบด้วยบทบัญญัติและบทเฉพาะกาล ดังนี้

บทบัญญัติเฉพาะที่เป็นสาระสำคัญ

1) มหาวิทยาลัยมีสถานะเป็นนิติบุคคลและเป็นองค์การมหาชนรูปแบบสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ โดยอยู่ในกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งและไม่เป็นส่วนราชการ

ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พระราชบัญญัติระเบียบบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้ง และไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ ตามพระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณและกฎหมายอื่น ซึ่งผลดังกล่าวจึงทำให้มหาวิทยาลัยมีรูปแบบ เป็น “หน่วยงานของรัฐในกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ที่มีลักษณะเฉพาะเป็นมหาวิทยาลัย ในกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งขึ้น เพื่อจัดการศึกษาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีท้องถิ่น การใช้ประโยชน์หรือการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นที่สอดคล้อง กับแผนพัฒนาท้องถิ่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อผลิตและ พัฒนากำลังคนในท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถที่พึ่งพาตนเองได้และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนา ท้องถิ่นซึ่งเป็นฐานรากของประเทศให้มีความมั่นคง

3) วิธีการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยใช้วิธีจัดการศึกษาดังต่อไปนี้

(1) การศึกษาภาคทฤษฎี เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการศึกษา ในมหาวิทยาลัยเป็นหลัก โดยมีการกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักสูตร ระยะเวลา การวัดและการประเมินผล ที่เป็นเงื่อนไขของการสำเร็จศึกษากการศึกษาที่แน่นอน

(2) การศึกษาภาคปฏิบัติ เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นการศึกษา ที่แหล่งเรียนรู้วิถีท้องถิ่นที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการศึกษา ระยะเวลา การวัดและการประเมินผลที่เป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้อง สอดคล้องกับภารกิจของแหล่งเรียนรู้วิถีท้องถิ่นด้วย

เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างการใช้ชีวิตแบบวิถีท้องถิ่น การประกอบ อาชีพและการศึกษาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยจึงควรจัดการศึกษาภาคทฤษฎีในช่วงฤดูการศึกษาที่ผู้เรียน ว่างเว้นจากการประกอบอาชีพ

4) รัฐสนับสนุนค่าเล่าเรียนทั้งหมดสำหรับการศึกษาระดับปริญญาตรี การจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับ การศึกษาอย่างทั่วถึง และให้รัฐสนับสนุนค่าใช้จ่ายทั้งหมด แต่ไม่ตัดสิทธิมหาวิทยาลัยที่จะเรียกเก็บ ค่าธรรมเนียมการศึกษาแบบมีส่วนร่วมจ่ายจากผู้เรียนได้ในอัตราที่ไม่เกินกว่าที่คณะกรรมการ การอุดมศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

5) มหาวิทยาลัยมุ่งเน้นจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นหลัก แต่มหาวิทยาลัยอาจจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรีหรือ การศึกษาแบบสะสมหน่วยกิตด้วยก็ได้

6) ผู้มีสิทธิเข้าศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยต้องมีคุณสมบัติ ตามที่สภามหาวิทยาลัยกำหนด และต้องมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

(1) เป็นผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเทียบเท่าขึ้นไป

(2) เป็นผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หรือเทียบเท่าที่

กระทรวงศึกษาธิการรับรองและประกอบอาชีพมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีหลังจากจบมัธยมศึกษาตอนต้น หรือมีอายุไม่น้อยกว่า 25 ปีบริบูรณ์ในวันเปิดภาคการศึกษาที่สมัคร

(3) เป็นผู้มีความรู้คุณสมบัติอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการการอุดมศึกษา
กลางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

7) เพื่อให้การบริหารงานและการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยในกำกับ
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความเป็นเอกภาพและได้มาตรฐานเดียวกัน จึงกำหนดให้มี
คณะกรรมการการอุดมศึกษากลางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายและ
เกณฑ์มาตรฐานกลางต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ เพื่อให้มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งถือปฏิบัติ

8) เพื่อให้ตำแหน่งอธิการบดีซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดของมหาวิทยาลัยมีความ
ยึดโยงกับท้องถิ่นนั้น ๆ จึงกำหนดให้อธิการบดีต้องเป็นบุคคลในท้องถิ่นและมาจากการเลือกตั้ง
โดยต้องให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมตามสมควร

บทเฉพาะกาล

9) มาตรการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดให้การจัดตั้งมหาวิทยาลัยให้รัฐบาลส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้ง
มหาวิทยาลัยในพื้นที่ของจังหวัดที่ไม่มีมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นลำดับแรก และในวาระเริ่มแรกของ
การจัดตั้งมหาวิทยาลัยให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณในการจัดตั้งและการดำเนินการจัดการศึกษาเป็น
ระยะเวลาสิบปี หลังจากนั้นให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณตามสัดส่วนที่คณะกรรมการการอุดมศึกษา
กลางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) ให้ภาครัฐนำรูปแบบองค์กรใหม่ “มหาวิทยาลัยในกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” โดย
กำหนดเป็นนโยบายหลัก “มาตรการอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น” โดยใช้กลไกการอุดมศึกษาที่จัด
การศึกษาโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น
(Area-Based Educational Management)

(2) ให้ภาครัฐส่งเสริมให้เอกชนที่มีศักยภาพเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดตั้งมหาวิทยาลัย
ในกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดการศึกษาตามความสามารถ

(3) ให้ภาครัฐณรงค์ให้คนในชุมชนและท้องถิ่นตระหนักและเห็นความสำคัญของการศึกษาและ
มีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น

(4) ควรกำหนดเป็นนโยบายให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในกำกับขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นที่มีผลการเรียนดีได้รับสิทธิพิเศษในการบรรจุเข้ารับราชการหรือเข้าทำงานในองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นที่กำกับมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะด้านกฎหมาย

เพื่อให้ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. .... ที่ได้
จัดทำขึ้นนี้มีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม การวิจัยนี้จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

(1) ให้ภาครัฐเร่งการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นกฎหมายกลางสำหรับการรองรับการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อม และเพื่อรับรองสถานะนิติบุคคลของมหาวิทยาลัยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดตั้งขึ้น

(2) ให้คณะกรรมการการอุดมศึกษากลางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานในแต่ละด้านที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการอุดมศึกษากลางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้มหาวิทยาลัยในกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งถือปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

(3) ให้ภาครัฐเร่งการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการตราเป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ โดยให้พิจารณารองจัดตั้งมหาวิทยาลัยในพื้นที่จังหวัดที่ไม่มีมหาวิทยาลัยของรัฐตั้งอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดเป็นลำดับแรก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อเป็นการต่อยอดการจัดการศึกษาระดับขั้นพื้นฐานและการอาชีวศึกษาที่ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งดำเนินการไปบ้างแล้ว ดังนั้นในอนาคตหากจะให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมในทุกด้านทุกระดับที่สอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงควรให้มีการทำการวิจัยในเรื่อง “สถาบันอาชีวศึกษาในกำกับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” เพื่อต่อยอดการจัดการอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2549). *คู่มือความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2550). *โครงการวิจัยกฎหมายและการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2552). *รายงานผลการศึกษาความก้าวหน้าของการกระจายอำนาจในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2556). *หลักการพื้นฐานกฎหมายมหาชน*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ทองอินทร์ วงศ์โสธร. (2533). *โครงสร้างขององค์กรที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายของมหาวิทยาลัยรูปแบบของไทยและอเมริกัน*. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2542). *การปกครองท้องถิ่นฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2547). *กฎหมายปกครองเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ปฐม มณีโรจน์. (2532). *การศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2545). *หลักจัดการศึกษา*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2553). *พื้นฐานการศึกษา*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *การปฏิรูปอุดมศึกษาของประเทศไทยปี ๒๕๔๒*. กรุงเทพฯ: บริษัท ที.พี.พี. จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *รูปแบบและภารกิจอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *แนวทางการปฏิรูปอุดมศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี. ที. ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2549). *การกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศไทยปี ๒๕๔๙*. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2549) *การกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2549). *การกระจายอำนาจทางการศึกษาของประเทศไทย สาธารณรัฐเกาหลี*. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ปี 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2556). *การจัดองค์การความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2557). *สาระสังเขปประเด็นการปฏิรูปประเทศไทยด้านการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุรพล นิตติไกรพจน์. (2557). *กฎหมายหลักเกี่ยวกับอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันคลังสมอง.

การพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยค
โดยใช้สมองเป็นฐานของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Development of an ability to analyze complex sentences containing
noun clauses of students majoring in Thai Language Teaching,
Faculty of Education, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
using brain-based Learning

หนึ่งฤทัย ชวนะลิขิกร¹
Nuengruethai Chavanalikhikorn

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การวิเคราะห์ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคโดยใช้สมองเป็นฐาน และเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนเรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทยที่ได้รับการสอนโดยใช้สมองเป็นฐาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ที่เรียนวิชาภาษาไทย ในปีการศึกษา 2562 จำนวน 122 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาจำนวน 94 คน ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลากและกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณจากสูตรของทาร์เยยามานะ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1. แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง “ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคโดยใช้สมองเป็นฐาน” และ 2. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง “ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยค” วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบค่าที (t-test) ผลการศึกษาพบว่า 1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 80.25/82.00 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 แสดงว่า แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยค โดยใช้สมองเป็นฐานมีประสิทธิภาพที่ยอมรับได้ โดยอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ 2. นักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทยที่ได้เรียนเรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานมีความสามารถในการวิเคราะห์ประโยคก่อนและหลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษามีความสามารถในการวิเคราะห์ประโยคหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

คำสำคัญ: การพัฒนาความสามารถ ประโยคความซ้อน นามานุประโยค การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน นักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย

¹ อาจารย์ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อีเมล nueng_bonjour@hotmail.com

Lecturer, Thai Language Teaching Program, Faculty of Education, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. Email: nueng_bonjour@hotmail.com

Abstract

This research aims 1) to evaluate the effectiveness of the brain-based lesson plans for analyzing complex sentences containing noun clauses and 2) to compare students' achievement before and after the brain-based instruction. The research population was 122 students majoring in Thai Language Teaching, Faculty of Education, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. All of them enrolled in Thai Language course in the academic year of 2019. The subjects of this study were 94 students majoring in Thai Language Teaching, Faculty of Education, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. They were selected using random sampling method, and the sample size was calculated based on Taro Yamane's formula. The research instruments are 1) brain-based lesson plans on the topic of "complex sentences containing noun clauses" and 2) an achievement test on the topic of "complex sentences containing noun clauses." The data were analyzed using means, standard deviation, and t-test statistics. The results are as follows : 1. The effectiveness of the lesson plans was 80.25/82.00, which was higher than the established standard (80/80). This indicates that the effectiveness of the brain-based lesson plans on the topic of complex sentences containing noun clauses was in an acceptable level, higher than the standard. 2. There was a significantly statistical difference in the ability to analyze the sentences of the students majoring in Thai Language Teaching who studied complex sentences containing noun clauses using brain-based lessons before and after the instruction (T-test=0.05). This shows that the students had higher ability to analyze sentences after receiving the instruction.

Keywords: development of an ability, complex sentences, noun clauses, brain-based learning, students majoring in Thai Language Teaching

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า สถานศึกษาทุกระดับจะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิดและคิดเป็น (กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, 2542: 7) แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้ว สถาบันการศึกษาของไทยทุกระดับทั้งประถม มัธยม และอุดมศึกษา ยังไม่ได้ดำเนินการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์มากนัก ทั้ง ๆ ที่เป็นทิศทางของการปฏิรูปการศึกษาของไทยส่วนใหญ่ยังเน้นการจำเน้นกระบวนการบอกเล่าสาระให้แก่ผู้เรียนเสียมากกว่า ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถคิดวิเคราะห์ได้ (ไพฑูริย์สินลาร์ตัน, 2558: 296)

จากสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลักภาษาไทยของการวิจัยการศึกษากรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2537: 6) พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักภาษาไทย

โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ ปัญหาการเรียนการสอนหลักภาษาไทยมีสาเหตุมาจากหลายประการ ประการแรก คือ ปัจจัยที่เกิดจากครูที่ไม่รักและไม่มีความถนัดในการสอน ครูขาดกลวิธีในการสอนที่ทำให้การเรียนการสอนไม่สนุก ขาดความมั่นใจในการสอน จึงทำให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการสอน (ศศิธร รัชลักษณ์ณันท์, 2542: 73) ปัญหาด้านครูที่พบมากคือครูจะใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย โดยครูเป็นผู้มีบทบาทในการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่มุ่งให้นักเรียนเรียนรู้กฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้คะแนนมากกว่าจะช่วยให้รู้จักการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน นักเรียนจึงไม่ค่อยได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติมากนัก ดังนั้นนักเรียนจึงไม่เห็นประโยชน์ของการเรียนหลักภาษาไทย ประการที่สอง คือ ปัจจัยที่เกิดจากนักเรียนที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียนหลักภาษาไทย โดยคิดว่าเนื้อหาหลักภาษาไทยที่เรียนเป็นเนื้อหาที่ยากต้องใช้การท่องจำ เมื่อมีข้อบกพร่องครูก็จะตำหนิมากกว่าให้กำลังใจทำให้ไม่อยากเรียน และมักแสดงความเบื่อหน่ายและไม่สนใจวิชานี้ (สำราญ คำอ้าย, 2539: 3) ประการสุดท้าย คือ ปัจจัยที่เกิดจากเนื้อหาของหลักภาษาไทย กล่าวคือ เนื้อหาในหลักสูตรและหนังสือเรียนมีความซ้ำซ้อนกันในทุกระดับชั้นทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย รวมทั้งเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหนังสือเรียนหลักภาษาไทยไม่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน นอกจากนี้เนื้อหาในหนังสือก็ให้เพียงสังเขปเท่านั้น และการอธิบายก็ไม่ละเอียดพอที่จะทำให้นักเรียนเข้าใจได้ (สุจิต เพียรชอบและสายใจ อินทร์มพรรย์, 2538: 204)

ในส่วนของสถาบันครุศึกษาซึ่งเป็นแกนสำคัญของวิชาชีพก็ยังไม่ได้มีการตื่นตัวในเรื่องการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดที่มากพอ ทั้ง ๆ ที่ความจำเป็นในการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณนั้นมีมากกว่าสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เพราะนอกจากจะต้องผลิตบัณฑิตทั่วไปที่จะจบออกไปทำงานในสังคมที่ไม่ใช่ทำงานในวิชาชีพครูจะต้องมีความสามารถในการคิดแล้วยังมีภาระหน้าที่ที่จะต้องผลิตบัณฑิตครูเพื่อไปสอนนักเรียนให้มีทักษะกระบวนการคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติอีกด้วย ด้วยเหตุนี้วิชาชีพครูโดยเฉพาะสถาบันครุศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2558: 296) จากปัญหาดังกล่าวครูผู้สอนจึงควรปรับเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพียงฝ่ายเดียวมาเป็นเพียงผู้ที่ทำหน้าที่คอยชี้แนะหรือให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดด้วยตนเอง

การคิดเป็นทักษะที่สมองจัดกระทำกับข้อมูลโดยผ่านการไตร่ตรอง ใคร่ครวญและหาเหตุผล แล้วจึงถ่ายทอดมาสู่การปฏิบัติ การคิดสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ 1) ทักษะการคิดพื้นฐาน ประกอบด้วยทักษะการสื่อสาร เช่น ทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน ฯลฯ และทักษะที่เป็นแกนหรือทักษะขั้นพื้นฐานทั่วไป เช่น ทักษะการสังเกต การจำแนก การตีความ และการสรุปความ ฯลฯ 2) ทักษะการคิดขั้นสูง เช่น ทักษะการสังเคราะห์ การจัดโครงสร้าง การพิสูจน์ และการประยุกต์ ฯลฯ ทักษะการคิดขั้นสูงประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นพื้นฐานให้ทักษะการคิดระดับอื่น คือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ เพราะความสามารถในการคิดวิเคราะห์เป็นสมรรถภาพเบื้องต้นและเป็นความสามารถพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนเพื่อที่จะพัฒนาความสามารถในการคิดประเภทอื่น รวมทั้งความสามารถในการคิดไตร่ตรอง คิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดสร้างสรรค์ (จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช, 2544: 15)

ทักษะการคิดวิเคราะห์ คือ การคิดโดยใช้ปัญญาไตร่ตรองหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในเหตุการณ์หรือสถานการณ์นั้น เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริง การคิดวิเคราะห์จึงเป็นการคิดที่ช่วยให้คนตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล มีความเข้าใจและรู้กระจ่างในข้อมูลมากยิ่งขึ้น ช่วยให้มองเห็นสาเหตุของปัญหาและหาทางออกได้อย่างเหมาะสม การคิดวิเคราะห์เป็นการคิดที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้ดีในช่วงอายุประมาณ 11-15 ปี เพราะเป็นช่วงที่เด็กรู้จักคิดหาเหตุผลและเรียนรู้เกี่ยวกับนามธรรมได้ดีขึ้น สามารถตั้งสมมติฐานและแก้ปัญหาได้ (สุพล พยอมรัมย์, 2544: 33)

การพัฒนาความสามารถในการคิดของผู้เรียนเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ดังนั้นครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ เปรียบเทียบ พิจารณาความเหมือนและความแตกต่าง พิจารณาเหตุและผลที่เกิดขึ้น เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ในการรู้จักนำเหตุผลและประสบการณ์มาวิเคราะห์ กลับกรอง เชื่อมโยงข้อมูลความรู้ใหม่กับความรู้เดิมและสร้างความหมายข้อมูลความรู้ด้วยตนเอง เพราะการเรียนรู้ที่ได้ผ่านการคิดวิเคราะห์ก็กลับกรองจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและจดจำในสิ่งที่ตนเรียนรู้ได้ดีด้วยตนเอง (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์และคณะ, 2543: 10-34) นอกจากการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่ตนเรียนแล้วยังช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจทักษะการสื่อสารได้ดีขึ้น และสามารถเลือกใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสมจนกระทั่งนำไปสู่การหาเหตุผลและการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ในที่สุด (ปานชีวา นาคสิทธิ์, 2543: 3) อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนรู้เท่าทันการนำเสนอข่าวสารที่หลากหลายของสื่อมวลชนในปัจจุบันอีกด้วย

การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-Base Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับโครงสร้างและการทำงานของสมองในแต่ละช่วงวัย การใช้ความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของสมองในการออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ดังที่ เรเนต นัมเมลา เคน และจอฟฟรีย์ เคน (Renate Nummela Caine and Geoffrey Caine, 1990: 66-70) ได้เสนอหลักการในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สมองเป็นฐาน ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่ใช้ความรู้ด้านประสาทวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของสมองที่มีต่อการเรียนรู้มาใช้ในการออกแบบวิธีการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการทำงานของสมอง โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการทำงานของสมองด้านการจัดการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนา ด้านการวางแผนและจัดระบบความคิด การวิเคราะห์ การใช้เหตุผล การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และมีกระบวนการจำที่ได้จากการฝึกปฏิบัติผ่านประสบการณ์ตรง

จากการที่ผู้วิจัยได้สอนวิชาลักษณะภาษาไทยซึ่งเป็นรายวิชาบังคับในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาการสอนภาษาไทยก็พบว่า ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคเป็นประโยคที่ผู้เรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในการวิเคราะห์ประโยคหลักและประโยคย่อยมากที่สุด อย่างไรก็ตาม หากปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วนอาจส่งผลเสียต่อการศึกษาโดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ เพราะเนื้อหาดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยพุทธศักราช 2551 ที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาจะต้องเรียนและใช้สอบแข่งขันของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) หรือที่เรียกกันว่า สอบโอเน็ตในรายวิชาภาษาไทย ดังนั้นหากบัณฑิตวิชาชีพรูมืองค์ความรู้ในด้านหลัก

ภาษาไทยที่ไม่เพียงพออาจส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นพื้นฐานที่ไม่มีประสิทธิภาพได้ ในอนาคต การนำแนวคิดเรื่องการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่เป็นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนหลักภาษาไทยเรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยค จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ประโยคย่อยออกจากประโยคหลักได้ โดยการสอนเริ่มต้นจากการเชื่อมโยงความรู้เดิมให้เข้ากับความรู้ใหม่ก่อน นำไปสู่การเรียนรู้โครงสร้างของประโยคความซ้อน แบบนามานุประโยคในรูปแบบต่าง ๆ แล้วค่อยฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ผ่านการลงมือปฏิบัติเอง ทั้งเดี่ยวและกลุ่มในกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการการเรียนรู้ของสมองอย่างมีขั้นตอน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ในวิชาภาษาไทยโดยใช้สมองเป็นฐาน ส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยที่พัฒนาผู้เรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในระดับประถมศึกษาจะเป็นงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องการอ่านและการเขียนสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงวัยที่เริ่มมีการสอนอ่านและเขียนสะกดคำอย่างจริงจังในโรงเรียน เช่น กุสุมา คำผาง (2559) ธีรญาณี นาปองสี (2555) นิตยา เชื้อดวงผุย (2553) คำเพียร ชูเดช (2553) รังศิยา ทองงาม (2553) ส่วนในระดับมัธยมศึกษาจะเป็นงานวิจัยที่ศึกษาหลักภาษาไทยในระดับที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น สุดารัตน์ ยุระดา (2555) ศึกษาเรื่องคำที่มาจากภาษาต่างประเทศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 วิมล เหล่าเคน (2552) ศึกษาเรื่องการสร้างคำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ในวิชาภาษาไทยโดยใช้สมองเป็นฐานที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนใหญ่จะใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรง ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานเพื่อพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูนั้นยังมีไม่มากนัก แม้ว่าจะมีผู้สนใจศึกษาอยู่บ้าง เช่น สำราญ กำจัดภัยและประยูร บุญใช้ (2562) ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบรายวิชาการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับครูภาษาไทยตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานผสมผสานกลวิธีชินเนคติกส์ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย ดาวใจ ดวงมณี (2560) ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการสอนภาษาไทยโดยใช้การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานสำหรับนักศึกษาครูสาขาวิชาการประถมศึกษา แต่ยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้หลักภาษาไทยเรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคโดยใช้สมองเป็นฐานเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของ นักศึกษาวิชาชีพครู ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “การพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคโดยใช้สมองเป็นฐานของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา” นอกจากผลการวิจัยจะช่วยให้ นักศึกษาวิชาชีพครู เข้าใจโครงสร้างของประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคแล้วยังช่วยพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูให้มี ความรู้ความเข้าใจทักษะการสื่อสารได้ดีขึ้นและสามารถเลือกใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม จนกระทั่งนำไปสู่การหาเหตุผลและการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ในที่สุด อีกทั้งการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาวิชาชีพครูยังเป็นการผลิตบัณฑิตครูที่มี ศักยภาพเพื่อไปสอนนักเรียนให้คิดวิเคราะห์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 24 ได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การวิเคราะห์ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยค โดยใช้สมองเป็นฐาน
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนเรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยค ของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทยที่ได้รับการสอนโดยใช้สมองเป็นฐาน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทยชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาที่เรียนวิชาภาษาไทยในปีการศึกษา 2562 จำนวน 122 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จำนวน 94 คน ที่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณจากสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967 อ้างถึงใน อรุณี อ่อนสวัสดิ์, 2551: 75)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนเรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทยที่ได้รับการสอนโดยใช้สมองเป็นฐาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยจะประยุกต์ใช้แนวคิดในการสอนเรื่องประโยคซ้อนแบบนามานุประโยคของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2548) และจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนเรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคตามหลักการทำงานของสมอง 12 ประการของเรเนต นัมเมลา เคน และจอฟฟรี เคน (Renate Nummela Caine and Geoffrey Caine, 1990: 66-70) โดยเรียนรู้ผ่านขั้นตอนการจัดกิจกรรมการสอนตามแนวคิดของวิลเลียม สุนทรโรจน์ (2550: 66-67) ทั้ง 7 ชั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้หลักภาษาไทยเรื่อง ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยค โดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐาน จำนวน 7 แผน ใช้เวลาสอนแผนละ 4 ชั่วโมง มีการทดสอบก่อนเรียน 1 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง และทดสอบหลังเรียน 1 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 30 ชั่วโมง
2. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักภาษาไทยเรื่อง ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยค เป็นแบบอัตนัย แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประโยคหลักและประโยคย่อย และบอกหน้าที่ของประโยคย่อย มีจำนวน 40 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นแบบวัดความสามารถในการสร้างประโยคด้วยตนเอง มีจำนวน 10 ข้อ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้

1.1 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้หลักภาษาไทยเรื่อง ประโยคความซ้อนแบบนามานู ประโยคโดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐาน 7 ชั้น ตามแนวคิดของวิลมรต์น์ สุนทรโรจน์ (2550: 66-67) ซึ่งประกอบด้วย 1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน 2) ขั้นตกลงกระบวนการเรียนรู้ 3) ขั้นเสนอความรู้ใหม่ 4) ขั้นฝึกทักษะ 5) ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 6) ขั้นสรุปความรู้ 7) ขั้นกิจกรรมเกม จำนวน 7 แผน ใช้เวลาสอนแผนละ 4 ชั่วโมง

นำหลักการทำงานของสมอง 12 ประการมาจัดกิจกรรมการสอนในแผนการจัดการเรียนรู้หลักภาษาไทยเรื่อง ประโยคความซ้อนแบบนามานู ประโยคโดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐาน 7 ชั้น ตามแนวคิดของวิลมรต์น์ สุนทรโรจน์ (2550: 66-67)

1.2 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ความถูกต้องเหมาะสม ความครอบคลุมและให้คำแนะนำสิ่งที่ควรปรับแก้ให้ถูกต้อง โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหา IOC (Item-Objective Congruence) ตามวิธีการของโรวินลลีและแฮมเบิลตัน (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 70-72 อ้างอิงจาก Rovinelli and Hambleton, 1977) แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นต้องมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5-1.00 จึงจะถือว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความเที่ยงตรงหรือมีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาในแผนการจัดการเรียนรู้กับจุดประสงค์การเรียนรู้ มีเกณฑ์ดังนี้ ให้ +1 ถ้าแน่ใจว่าข้อสอบนั้นวัดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ระบุไว้จริง ให้ 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อสอบนั้นวัดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ระบุไว้ และให้ -1 ถ้าแน่ใจว่าข้อสอบนั้นไม่ได้วัดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ระบุไว้

1.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้มาปรับแก้แล้วนำไปใช้ในการทดลองใช้กับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศึกษาพิเศษและการสอนภาษาไทย คณะครุศาสตร์ จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยเพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 ตามแนวคิดของชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556: 5-20)

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานู ประโยคตามแนวคิดของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2548)

2.2 ศึกษาหลักการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานู ประโยคจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบอัตนัย แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 มีจำนวน 40 ข้อ ตอนที่ 2 มีจำนวน 10 ข้อ ให้ครอบคลุมเนื้อหา จุดประสงค์ และพฤติกรรมที่ต้องการวัด แล้วนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา

2.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานู ประโยคตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.5 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานู ประโยคไปทดลองใช้กับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศึกษาพิเศษและการสอนภาษาไทย คณะ

ครุศาสตร์ จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัย โดยข้อสอบตอนที่ 1 จะตรวจให้คะแนนตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน ส่วนข้อสอบตอนที่ 2 หากแต่งประโยคได้ถูกต้อง และวิเคราะห์ประโยคหลักและประโยคย่อยแบบนามานุกรประโยคได้อย่างถูกต้องทั้งหมดจะได้ 3 คะแนน หากแต่งประโยคได้ถูกต้องแต่วิเคราะห์ประโยคหลักและประโยคย่อยแบบนามานุกรประโยคได้ถูกต้องบางส่วนจะได้ 2 คะแนน และหากแต่งประโยคได้ถูกต้อง แต่วิเคราะห์ประโยคหลักและประโยคย่อยแบบนามานุกรประโยคผิดทั้งหมดจะได้ 1 คะแนน

2.6 นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา สาขาวิชาการศึกษาพิเศษและการสอนภาษาไทยมาวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) เป็นรายข้อ จากนั้นคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .20-.80 มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป

2.7 ได้ข้อสอบตอนที่ 1 ที่มีค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง .37-.77 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .27-.73 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2.8 นำข้อสอบตอนที่ 1 จำนวน 40 ข้อที่เป็นแบบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ประโยคหลักและประโยคย่อย และบอกหน้าที่ของประโยคย่อย มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร KR-20 ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (ล้วน สายยศ, 2543: 215) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเท่ากับ .98 ตอนที่ 2 จำนวน 10 ข้อที่เป็นแบบวัดความสามารถในการสร้างประโยคด้วยตนเอง มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2549: 248 อ้างอิงจาก Cronbach, Lee J. 1970) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเท่ากับ .85

2.9 จัดพิมพ์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีรูปแบบที่เหมาะสมก่อนที่จะนำไปทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานุกรประโยคของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2548) มาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ความเที่ยงตรงของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหา IOC (Item-Objective Congruence) โดยผู้เชี่ยวชาญทดสอบก่อนการทดลอง ดำเนินการทดลองตามแผนการจัดการเรียนรู้ และทดสอบหลังการทดลอง เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนหลักภาษาเรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานุกรประโยคของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทยที่สอนโดยใช้การวิเคราะห์โครงสร้างของนามานุกรประโยคด้วยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยวิธี t-test for dependent sample

สรุปผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) และค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) ของแผนการจัดการเรียนรู้การวิเคราะห์ประโยคความซ้อนแบบนามานุกรประโยคโดยใช้สมองเป็นฐานที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

รายการประเมิน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของ กระบวนการ (E ₁)	40	32.05	5.46	80.25
ประสิทธิภาพของ ผลลัพธ์ (E ₂)	30	24.60	4.05	82.00

ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ (E₁/E₂) เท่ากับ 80.25/82.00

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การวิเคราะห์
ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยค โดยใช้สมองเป็นฐานที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า
คะแนนระหว่างเรียนของนักศึกษาคะแนนเต็ม 40 คะแนน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 32.05 คิดเป็นร้อยละ
80.25 และคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนคะแนนเต็ม 30 คะแนน
มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.60 คิดเป็นร้อยละ 82.00 ดังนั้นประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้การ
วิเคราะห์ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคโดยใช้สมองเป็นฐานเท่ากับ 80.25/82.00 ซึ่งมี
ประสิทธิภาพที่สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้การวิเคราะห์ประโยค
ความซ้อนแบบนามานุประโยคโดยใช้สมองเป็นฐานมีประสิทธิภาพที่ยอมรับได้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนเรื่องประโยค
ความซ้อนแบบนามานุประโยคของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทยชั้นปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนโดยใช้
สมองเป็นฐาน

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม 30 คะแนน		t-test	df	Sig.
		$\bar{X}$	S.D.			
ก่อนเรียน	94	12.35	3.86	23.67	93	.000*
หลังเรียน	94	24.67	4.22			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบหลังเรียนเรื่องประโยคความซ้อน
แบบนามานุประโยคของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทยที่ได้รับการสอนโดยใช้สมองเป็นฐาน
เท่ากับ 24.67 ซึ่งสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนซึ่งมีค่าเท่ากับ 12.35 และมีค่าสถิติ t เท่ากับ 23.67 ดังนั้น
ความสามารถในการวิเคราะห์ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคของนักศึกษาหลังเรียนด้วย
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิดสมองเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนเรื่องประโยคความ
ซ้อนแบบนามานุประโยคของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทยที่ได้รับการสอนโดยใช้สมองเป็นฐาน
พบว่านักศึกษาสามารถวิเคราะห์ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคหลังการทดลองสูงกว่าก่อน
การทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า
การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Renate Nummela Caine and Geoffrey Caine, 1990: 66-

70) มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้ง่ายขึ้น โดยเรียนรู้ผ่านขั้นตอนการจัดกิจกรรมการสอนตามแนวคิดของวิลมัวร์ สุนทรโรจน์ (2550: 66-67) ทั้ง 7 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานประการที่ 1 สมองเป็นเครื่องประมวลผลที่ทำงานในเชิงคู่ขนาน และประการที่ 2 สมองจะมีการเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น กล่าวคือ การนำภาพหรือประโยคสั้น ๆ ง่าย ๆ มาให้ผู้เรียนได้คิดได้มีจินตนาการในการแต่งประโยคจากประโยคความเดียวพัฒนาจนกลายเป็นประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคจะช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เรียนได้ดีกว่าการใช้วิธีการสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว เพราะกิจกรรมดังกล่าวจะช่วยกระตุ้นให้สมองหลายส่วนทำงานร่วมกันทั้งการมองเห็น การคิด หูได้ยินเสียง ทำให้ช่วยรวมจุดสนใจของผู้เรียนได้ สอดคล้องกับคำกล่าวของพรพิไล เลิศวิชา (2555: 172) ที่ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นการทำงานของสมองหลายส่วนจะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการที่เรียนไม่ยากเกินไปหรือรู้สึกว่าการเข้าใจได้ง่าย ประกอบกับการที่ผู้วิจัยเลือกใช้ของปากกาไวต์บอร์ดที่แตกต่างกันเพื่อแยกให้เห็นความแตกต่างของคำกริยาและคำขยายก็อาจมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนที่มีปัญหาในการวิเคราะห์หน้าที่ของคำในประโยคสามารถเข้าใจที่มาของประโยคย่อยแบบนามานุประโยคได้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การช่วยกันคิดช่วยกันตอบยังช่วยสร้างความมีวินัยและการมีมารยาทในการฟัง รู้จักการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

ขั้นที่ 2 ขั้นตกลงกระบวนการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานประการที่ 3 การเรียนรู้ในสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง กล่าวคือ การเกริ่นนำด้วยการกล่าวถึงปัญหาในการวิเคราะห์ประโยคหลักและประโยคย่อยในประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคหลังจากนั้นผู้วิจัยก็ชี้แจงกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ ตามแนวคิดสมองเป็นฐานในภาพรวมจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้และความอยากค้นหาคำตอบในสิ่งที่จะเรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นเสนอความรู้ใหม่ เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานประการที่ 4 การค้นหาความหมายของมนุษย์เกิดขึ้นจากการเรียนรู้รูปแบบ กล่าวคือ ผู้เรียนจะสามารถวิเคราะห์ประโยคหลักและประโยคย่อยแบบนามานุประโยคได้จากการเรียนรู้โครงสร้างของประโยคในรูปแบบต่าง ๆ เรื่องเดช ปันเขื่อนขัตติย (2554: 22) ได้กล่าวถึงภาษาที่ใช้ในการสื่อสารของมนุษย์ไว้ว่า ภาษาทุกภาษาย่อมต้องมีระบบ ระบบกฎเกณฑ์ในภาษาประกอบด้วยระบบเสียงและระบบไวยากรณ์ระบบไวยากรณ์แบ่งออกได้เป็นระบบคำและระบบประโยค ดังนั้นหากผู้เรียนไม่เข้าใจระบบโครงสร้างการเรียงคำเข้าประโยคก็จะไม่สามารถวิเคราะห์ประโยคหลักและประโยคย่อยแบบนามานุประโยคในประโยคความซ้อนได้ นอกจากนี้การนำเทคนิคในการสังเกตประโยคย่อยต่าง ๆ มาแทรกในการสอนก็จะเป็นเครื่องมือช่วยจำในการเรียนรู้โครงสร้างของประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคได้ดี เช่น ประโยคย่อยส่วนใหญ่จะอยู่หลังคำเชื่อมคำว่า “ว่า” “ให้” และหากประโยคย่อยอยู่ต้นประโยคโดยที่ไม่ได้มีค่านามอยู่ข้างหน้าก็จะทำหน้าที่เป็นบทประธาน แต่บางครั้งการพิจารณาจากโครงสร้างก็อาจไม่สามารถวิเคราะห์หน้าที่ของประโยคย่อยได้อย่างถูกต้องแม่นยำนัก เพราะหากเป็นประโยคย่อยแบบนามานุประโยคที่อยู่ในประโยคกรรมแม้จะขึ้นต้นประโยคแต่ก็อาจทำหน้าที่เป็นกรรมของประโยค เช่น โจรปล้นร้านทองย่านเยาวราชถูกตำรวจจับ ดังนั้นนอกจากจะต้องวิเคราะห์ประโยคย่อยจากโครงสร้างแล้ว ยังต้องพิจารณาจากความหมายของประโยคด้วยสอดคล้องกับ

คำกล่าวของพรพิไล เลิศวิชา (2555: 175) ที่ว่า สมองต้องการเครื่องมือช่วยจำเพื่อให้สมองรู้สึกว่่าสิ่งที่ตัวเองเรียนอยู่ตัวเองเข้าใจ

ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกทักษะ เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ประการที่ 5 อารมณ์ความรู้สึกมีผลต่อการเรียนรู้ ประการที่ 6 สมองประมวลผลจากส่วนย่อยและส่วนรวมในเวลาเดียวกัน ประการที่ 7 การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับทั้งสิ่งที่มีง่่าความสนใจและการรับรู้จากสิ่งที่อยู่ภายนอก และประการที่ 8 การเรียนรู้เกิดขึ้นทั้งในภาวะที่รู้สำนึกและภาวะที่ไร้สำนึก กล่าวคือ การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเกมการแข่งขัน เช่น การแบ่งกลุ่มแข่งขันการวิเคราะห์ประโยคที่กำหนด การแบ่งกลุ่มช่วยกันสร้างประโยคและเรียงประโยคความซ้อนแบบนามานุกรมประโยคตามที่กลุ่มตนได้รับชุดประโยคมาจากกลุ่มอื่นที่มีรางวัลเข้ามาเป็นแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ช่วยสร้างบรรยากาศภายในห้องเรียนให้มี่สีสัน ส่งเสริมการเรียนรู้ และช่วยสร้างความสนุกสนานให้แก่ผู้เล่น สอดคล้องกับคำกล่าวของพรพิไล เลิศวิชา (2555: 175) ที่กล่าวไว้ว่า สมองยอมพอใจกับข้อมูลที่เคลื่อนไหวมากกว่าข้อมูลที่หยุดนิ่ง การเคลื่อนไหวข้อมูลที่ช้าชาก เช่น การสอนโดยการเขียนเนื้อหาบนกระดานจะทำให้ผู้เรียนไม่สนใจและเกิดความเบื่อหน่าย เพราะผู้เรียนเห็นมาตั้งแต่ปีแรกจนกระทั่งเรียนจบ กิจกรรมเกมและการให้รางวัลจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเอาชนะ ความรู้สึกอยากได้ชัยชนะนี้เองที่กระตุ้นให้สมองดึงเอาความจำในเทคนิคต่าง ๆ ของการวิเคราะห์ประโยคทั้งประโยคหลักและประโยคย่อยมาใช้ในการแข่งขัน หากกลุ่มใดตอบได้เร็วที่สุดแสดงว่า เข้าใจภาพรวมและส่วนย่อยของประโยคความซ้อนแบบนามานุกรมประโยค และเมื่อผู้เรียนได้เห็นโครงสร้างของประโยคย่อยบ่่อย ๆ ช้า ๆ หลาย ๆ ครั้ง ผู้เรียนก็ง่่าเกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนไปเองทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัวผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย

ขั้นที่ 5 ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ประการที่ 9 สมองมีวิธีการจำอย่างน้อย 2 วิธี คือ วิธีการจำที่เกิดจากประสบการณ์และวิธีการจำที่เกิดจากการท่องจำ และประการที่ 10 สมองเข้าใจและจดจำได้ดีเมื่อทักษะถูกฝังอยู่ในความจำจากประสบการณ์ตรง กล่าวคือ กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการส่งตัวแทนออกมานำเสนอแผนผังความคิดสรุปสิ่งที่เรียน ส่วนใหญ่ผู้เรียนสามารถสรุปโครงสร้างของประโยคความซ้อนแบบนามานุกรมประโยคในรูปแบบต่าง ๆ ได้ และสามารถยกตัวอย่างประโยคใหม่ ๆ เองได้ แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเข้าใจสิ่งที่เรียนทั้งจากวิธีการจำที่เกิดจากการท่องจำรูปแบบต่าง ๆ ก่อน และวิธีการจำที่เกิดจากการทำกิจกรรมที่หลากหลายทั้งการวิเคราะห์ประโยคตามที่กำหนดและการสร้างประโยคเองจากความเข้าใจในสิ่งที่เรียน

ขั้นที่ 6 ขั้นสรุปความรู้ เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ประการที่ 11 การเรียนรู้ที่ซับซ้อนจะเพิ่มขึ้นได้ด้วยความทำทหายและการลดความคึกคักลง กล่าวคือ การออกแบบใบงานควรเป็นใบงานที่ไม่ยากหรือไม่ง่ายจนเกินไป หากใบงานยากเกินไป ผู้เรียนอาจทำไม่ได้ส่งผลให้เกิดความเครียด สิ่งที่ตามมา คือ สมองไม่ต้องการเรียนรู้ และไม่พยายามทำอะไรอีกต่อไป นอกจากนี้ง่่าขณะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อภิปรายสรุปความรู้ร่วมกัน หากผู้เรียนบางคนยกตัวอย่างประโยคมืดหรืออธิบายมืด ผู้วิจัยจะไม่ตำหนิหรือพูดถ้อยคำว่่ากล่าวผู้เรียนในเชิงลบ แต่จะให้เขาอธิบายเพื่อน ๆ คนอื่นอธิบายหลาย ๆ คน แล้วค่อยกลับมาถามผู้เรียนคนเดิมใหม่เพื่อให้เขาสรุปความรู้ที่ได้จากการฟังคำอธิบายของเพื่อน ๆ

ขั้นที่ 7 ขั้นกิจกรรมเกม เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ประการที่ 12 สมองแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือ การตรวจสอบความรู้ของผู้เรียนโดยใช้ การทำข้อสอบในรูปแบบเกมการแข่งขัน เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกสนุก ไม่เครียด มีส่วนร่วมฝึก ทำให้เกิด การยอมรับในผลการประเมินและปรับปรุงแก้ไขด้วยตนเอง

อย่างไรก็ตาม นอกจากผลการวิจัยที่ได้จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยแล้ว ผู้วิจัยยังพบ ข้อสังเกตจากการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคของพระยาอุปกิต ศิลปสาร (2548) ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มักจะทำแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนได้ในข้อที่เป็นรูปแบบที่ 1 บทประธาน + บทกริยา + บทกรรม เป็นประโยคย่อย อาจเนื่องมาจากเป็นรูปแบบประโยคที่มีโครงสร้างไม่ซับซ้อน วิเคราะห์ประโยคหลัก และประโยคย่อยได้ง่าย เช่น ฉันทเห็นเด็กขโมยของ คำว่า “ฉันท” เป็นประธานของประโยคหลัก “เห็น” เป็นกริยากรรมของประโยคหลัก ส่วน “เด็กขโมยของ” เป็นประโยคย่อยที่ทำหน้าที่เป็นกรรมของ ประโยคหลัก เนื่องจากหลังคำว่า “เด็ก” มีคำกริยากรรมคำว่า “ขโมย” และมีคำนามที่ทำหน้าที่ เป็นกรรมคำว่า “ของ” มาต่อท้าย ดังนั้น “เด็กขโมยของ” จึงเป็นประโยคย่อยไม่ใช่คำหรือวลี เราสามารถนำคำนามคำเดียวมาแทนที่ประโยคย่อยนี้ได้ เช่น ฉันทเห็นเด็ก ส่วนรูปแบบที่นักศึกษามักจะ วิเคราะห์ผิด คือ รูปแบบที่ 7 บทประธาน + บทกริยา + บทกรรม + บทขยายกรรมเป็นประโยคย่อย อาจเนื่องมาจากเป็นรูปแบบประโยคที่มีโครงสร้างซับซ้อน หากผู้เรียนไม่สามารถวิเคราะห์การเรียงคำ เข้าประโยคที่ทำหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ ได้ก็จะไม่สามารถวิเคราะห์ประโยคย่อยในรูปแบบนี้ได้ เช่น ประโยคว่า เขาบอกข้าว่าเขามีแฟนแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบที่ 7 มีโครงสร้างประโยคคล้ายกับ รูปแบบที่ 1 บทประธาน + บทกริยา + บทกรรมเป็นประโยคย่อย เช่น เขาบอกว่าเขามีแฟนแล้ว และ รูปแบบที่ 2 บทประธาน + บทกริยา + บทกรรม + บทกรรมเป็นประโยคย่อย เช่น เขาบอกฉันทว่าเขา มีแฟนแล้ว จากตัวอย่างประโยคในรูปแบบที่ 1, 2 และ 7 จะเห็นว่า ทุกประโยคสื่อความหมายคล้าย ๆ กันต่างกันเพียงตำแหน่งของคำ หากเป็นรูปแบบที่ 1 หลังคำกริยา “บอก” จะไม่มีคำนามต่อท้าย รูปแบบที่ 2 หลังคำกริยา “บอก” จะมีคำสรรพนามหรือคำนามที่เป็นคน ทำหน้าที่เป็นกรรมรองมา ต่อท้าย ในที่นี้เป็นคำสรรพนามคำว่า “ฉันท” แต่หากเป็นรูปแบบที่ 7 หลังคำกริยา “บอก” จะเป็น คำนามที่ทำหน้าที่เป็นกรรมตรงเพียงตัวเดียวมาต่อท้าย ในที่นี้เป็นคำนาม คำว่า “ข้า” ดังนั้นประโยค ย่อยที่อยู่หลังคำเชื่อม “ว่า” จึงทำหน้าที่ขยายกรรมคำว่า “ข้า” ที่อยู่ข้างหน้าเพื่อบอกรายละเอียดว่า เป็นข้าเกี่ยวกับเรื่องใด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิบัติ คือ การใช้เครื่องมือช่วยจำซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการ เรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานด้วยการแยกสีที่แตกต่างกันของคำที่ทำหน้าที่ต่างกันประโยคช่วยให้ผู้สอน สามารถแก้ปัญหาการแยกประโยคหลักและประโยคย่อยของผู้เรียนได้ ส่วนข้อเสนอแนะสำหรับการทำ วิจัยครั้งต่อไป ควรมีการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการวิเคราะห์ประโยคความซ้อนทั้ง 3 ชนิด คือ ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยค ประโยคความซ้อนแบบวิเศษนามานุประโยค และ ประโยคความซ้อนแบบนามานุประโยคของผู้เรียน ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดโดยใช้

สมองเป็นฐานกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ และควรมีการศึกษาผลการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานกับการจัดการเรียนการสอนในเนื้อหาอื่น ๆ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2537). *คู่มือครูภาษาไทย หลักภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมสามัญศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กุสุมา คำผาง. (2559). *ผลของการจัดการเรียนการสอนเขียนสะกดคำภาษาไทยโดยใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อทักษะการเขียนสะกดคำของนักเรียนในระดับประถมศึกษา* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คำเพียร ชูเดช. (2553). *ผลการเรียนรู้ภาษาไทยเรื่องการอ่านและการเขียนคำที่มีตัวสะกดชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดโดยใช้สมองเป็นฐาน* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช. (2544). การส่งเสริมให้คนไทยคิด : จากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต. *แนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับครูมัธยมเพื่อการปฏิรูปการศึกษา*. หน้า 15-32. พิมพ์นธ์ เดชะคุปต์, สุวัฒนา อุทัยรัตน์ และกมลพร บัณฑิตยานนท์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดสอน. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 5 (1), 1-20.
- ดาวใจ ดวงมณี. (2560). การพัฒนาทักษะการสอนภาษาไทยโดยใช้การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานสำหรับนักศึกษาครูสาขาวิชาการประถมศึกษา. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 23 (45), 97-111.
- ธีรญาณี นาบองสี. (2555). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยการอ่านและการเขียนคำที่สะกดไม่ตรงตามมาตราชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐาน* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิตยา เชื้อดวงผุย. (2553). *ผลการใช้หนังสือส่งเสริมการอ่านประกอบการจัดกิจกรรมตามแนวคิดการใช้สมองเป็นฐานเรื่องการอ่านและเขียนคำที่ประสมด้วยสระประสม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย 1*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปานชีวา นาคสิทธิ์. (2543). *การศึกษาเปรียบเทียบระดับการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณในการรับสารผ่านทักษะการดูละครโทรทัศน์และการอ่านบทละครโทรทัศน์เรื่อง "สามก๊ก" ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยคริสเตียน จังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรพิไล เลิศวิชา. (2555). *Best practices : แผนการสอนภาษาไทยประถมศึกษาตอนต้น*. กรุงเทพฯ: ธารปัญญา.
- พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2549). *หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา*. กรุงเทพฯ: แฮัส ออฟ เคอร์มิสท์.

- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์และคณะ. (2543). *ประมวลบทความนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับครูยุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ สินลารัตน์. (2558). การพัฒนาแบบการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดวิจารณ์ญาณในวิชาชีพ
ครุศาสตร์: การทดลองในวิชาปฐมนิเทศการศึกษา. ใน ไพฑูริย์ สินลารัตน์ (บรรณาธิการ),
ศาสตร์การคิด. (หน้า 296). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- รังศิยา ทองงาม. (2553). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยตามแนวคิดสมองเป็นฐาน โดยใช้
แบบฝึกทักษะเรื่องการอ่านและการเขียนคำที่ประสมสระลดรูปและเปลี่ยนรูปชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 1* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เรืองเดช ปันเขื่อนขัตติย์. (2554). *ภาษาศาสตร์ภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ล้วน สายยศ. (2543). *เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- วิมล เหล่าเคน. (2552). *ผลการเรียนรู้ภาษาไทยเรื่องการสร้างคำตามหลักเกณฑ์ทางภาษา ด้วยการจัด
กิจกรรมตามแนวคิดโดยใช้สมองเป็นฐานชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต).
มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2550). *นวัตกรรมตามแนวคิดแบบ Backward Design*. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ศศิธร ธัญลักษณ์ณานันท์. (2542). *พฤติกรรมการสอนภาษาไทยในชั้นมัธยมศึกษา*. นครราชสีมา:
สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.
- สุจิต เพ็ชรชอบ และสายใจ อินทร์มพรรย์. (2538). *วิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดารัตน์ ยุธธา. (2555). *ผลการเรียนรู้ภาษาไทยเรื่องคำที่มาจากภาษาต่างประเทศชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
ด้วยการจัดกิจกรรมโดยใช้สมองเป็นฐาน* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาสารคาม:
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุรพล พยอมแย้ม. (2544). *จิตวิทยาพื้นฐานสำหรับการศึกษา*. นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำราญ กำจัดภัย และประยูร บุญใช้. การพัฒนารูปแบบรายวิชาการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับครู
ภาษาไทยตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานผสมผสานกลวิธีชินเนตติคส์สำหรับ
นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี*, 8 (1), 101-119.
- สำราญ คำอ้าย. (2539). *ผลการใช้ชุดการสอนหลักภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์สำหรับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรุณี อ่อนสวัสดิ์. (2551). *ระเบียบวิธีวิจัย*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อุกิตศิลปสาร, พระยา. (2548). *หลักภาษาไทย : อักษรวิธี วจวิภาค วากยสัมพันธ์ ฉันทลักษณ์*.
กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Caine R. and G. Caine. (1990). *Understanding a Brain-Based Approach to Learning and Teaching*.

กฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิคนพิการ

Model Law For The Protection Rights of The Disabled Persons

พรเทพ เตียเจรีวรรณ¹ และสุนีย์ มัลลิกะมาลย์²
Pornthep Tiacharoenwat and Sunee Mallikamarl

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำกฎหมายต้นแบบเพื่อคุ้มครองสิทธิคนพิการ 4 ด้าน คือ ด้านการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการตามกฎหมาย สิทธิการเลือกตั้ง สิทธิการศึกษา และสิทธิแรงงานของคนพิการ การวิจัยใช้วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การมีส่วนร่วมออกแบบ, ร่วมออกแบบ และการรับฟังความคิดเห็น คำตอบที่ได้มานำไปสู่การจัดทำกฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิคนพิการ

ผลการวิจัยพบว่าการคุ้มครองสิทธิคนพิการนั้นมีบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และกฎหมายอื่น แต่ก็ไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันกับคนไม่พิการตามสิทธิขั้นพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคตามหลักสิทธิมนุษยชน ซึ่งการมีกฎหมายต้นแบบเพื่อคุ้มครองสิทธิคนพิการใน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการตามกฎหมายของคนพิการ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งของคนพิการ ด้านการศึกษาของคนพิการ และด้านการคุ้มครองแรงงานคนพิการ จะทำให้คนพิการได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างเสมอภาคกับคนไม่พิการ

ข้อเสนอแนะของการวิจัย คือให้มีการจัดทำกฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิคนพิการใน 4 ด้าน โดยมีโครงสร้างของกฎหมายประกอบด้วย รูปแบบและวิธีการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการตามกฎหมาย รูปแบบและวิธีการคุ้มครองสิทธิการเลือกตั้ง รูปแบบและวิธีการคุ้มครองสิทธิด้านการศึกษา รูปแบบและวิธีการคุ้มครองสิทธิด้านแรงงาน และให้ออกกฎหมายลำดับรองเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การคุ้มครองสิทธิ คนพิการ ความเสมอภาค

Abstract

This research has objective to prepare a model law for the protection of the rights of disabled persons in four aspects; the Access to welfare rights under the law, Rights to election, Rights to Education, and Labor rights. The research methodologies is Qualitative research consisting of Documentary research In-depth Interviews Participatory design, Co-design; and Hearing. The result will be brought to prepare the Model Law for the Protection Rights of the Disabled Persons.

¹ นักศึกษาระดับปริญญาเอก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, อีเมล tutertuter@hotmail.com
Student in Doctor of Law program, Sripatum University, Email: tutertuter@hotmail.com

³ ศาสตราจารย์ ดร., คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม อีเมล profsunee@gmail.com
Professor Dr., Faculty of Law, Sripatum University. Email: profsunee@gmail.com

The research result has been found that the protection of rights of the disabled persons is prescribed in the Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560, The Promotion and Development of Quality of life of Persons with Disabilities Act, B.E. 2550, and other laws. But they are not equally protected against people with disabilities in accordance with their fundamental rights of human dignity and the equality of human rights. The Model Law for the Protection Rights of the Disabled Persons will be separated into four aspects; the Access to welfare rights under the law, Rights to election, Rights to Education, and Labor rights will be protected the rights of disabled person as equal as ordinary person.

The suggestions of this study are to prepare the Model Law for the Protection Rights of the Disabled Persons in four aspects; the structures of model law are comprised of the forms and methods to access the legal welfare rights, forms and methods of protecting the rights of election, forms and methods of education rights, and forms and methods of labor rights. And to legislate the byelaw for the law enforcement effectively.

Keywords: Protection of right, Disability person, Equity

บทนำ

คนพิการมีสถานะเป็นบุคคลเหมือนกับคนไม่พิการ เนื่องจากหลักสิทธิมนุษยชนไม่ได้มีการแบ่งแยกความเป็นมนุษย์หรือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเป็นมนุษย์ของคนไม่พิการหรือคนพิการจึงมีสถานะของความเป็นมนุษย์เหมือนกันตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้ให้การรับรองโดยในข้อ 1 ที่กำหนดไว้ว่า “ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกัน มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและมีความเสมอภาคในศักดิ์ศรีและสิทธิ” เพราะฉะนั้นการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ จึงต้องอยู่ภายใต้หลักความเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยไม่จำกัดว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนไม่พิการหรือคนพิการ ตามหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ค.ศ. 1948 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (ICESCR) ขององค์การสหประชาชาติ อย่างไรก็ตามเนื่องจากกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มีอยู่ยังไม่อาจประกันการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานและความเสมอภาคของคนพิการได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากสภาพข้อจำกัดทางกายภาพ เช่นเดียวกับสตรีและเด็กและยังพบว่ามีคนพิการจำนวนมากที่ยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ได้อย่างคนทั่วไปในสังคม คนพิการยังคงถูกเพิกเฉยต่อสิทธิที่จะพึงได้รับ ดังนั้นองค์การสหประชาชาติจึงได้จัดทำตราสารฉบับต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักประกัน เป็นพันธกรณีตามกฎหมายที่รัฐภาคีจะต้องส่งเสริมและปกป้องให้การคุ้มครองสิทธิของคนพิการในด้านต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์และเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป โดยองค์การสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของคนพิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้ในปี ค.ศ. 1971 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิคนพิการ ค.ศ.

1975 และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ(CRPD) ค.ศ. 2006 สำหรับการคุ้มครองด้านแรงงานของคนพิการ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ได้มีการประกาศอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ ค.ศ. 2006 ข้อแนะที่ 99 ว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพสำหรับคนพิการ ค.ศ. 1955 อนุสัญญาฉบับที่ 159 ว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพและการจ้างงานสำหรับคนพิการ ค.ศ. 1983 ข้อแนะที่ 168 ว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพและการจ้างงานสำหรับคนพิการ ค.ศ. 1983 แนวปฏิบัติต่อคนพิการในสถานที่ทำงาน ค.ศ. 2001 โดยตราสารเหล่านี้ เป็นกฎหมายมนุษยชนระหว่างประเทศที่ส่งเสริมพิทักษ์และรับรองให้คนพิการได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเสรีภาพขั้นพื้นฐานและมีความเสมอภาคอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิดของคนพิการ

โดยผลของกฎหมายระหว่างประเทศนี้เอง เนื่องจากประเทศไทยเป็นรัฐที่เป็นภาคีสมาชิกขององค์การสหประชาชาติและองค์การแรงงานระหว่างประเทศ จึงมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามโดยอนุวัติการกฎหมายภายในของตนให้เป็นไปตามหลักการและเจตนารมณ์ที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันไว้ ทำให้ประเทศไทยได้มีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิในเรื่องความเสมอภาค และสิทธิของคนพิการไว้ทั้งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยหลักการของการคุ้มครองความเสมอภาคของบุคคลนั้น รัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับได้บัญญัติไว้ในมาตรา 30 เช่นเดียวกันโดยบัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้” ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทั้งสองฉบับดังกล่าว มีเนื้อหาหลักการที่เหมือนกัน ซึ่งเป็นมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน และมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม สำหรับการคุ้มครองสิทธิของคนพิการนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อันเป็นกฎหมายแม่บทได้บัญญัติรับรองสิทธิของคนพิการไว้เป็นครั้งแรก โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 55 ซึ่งได้บัญญัติรับรองสิทธิของคนพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 54 บัญญัติสิทธิของคนพิการในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ

หลักการในเรื่องความเสมอภาคและการคุ้มครองสิทธิของคนพิการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทั้งสองฉบับได้ส่งต่อหลักการดังกล่าวมายังรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 โดยได้มีบทบัญญัติรับรองหลักการความเสมอภาคไว้ในมาตรา 27 ว่า “บุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือ

ความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้” และสำหรับการคุ้มครองสิทธิของคนพิการนั้น แม้รัฐธรรมนูญฉบับนี้จะมีได้มีบทบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของคนพิการโดยตรงเหมือนเช่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปีพุทธศักราช 2540 และพุทธศักราช 2550 ที่ผ่านมา แต่รัฐธรรมนูญก็ได้ให้การรับรองคุ้มครองสิทธิของคนพิการเป็นการทั่วไปไว้ตามบทบัญญัติของมาตรา 25 ที่บัญญัติว่า สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นนั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น โดยสิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

สำหรับกฎหมายเฉพาะในการคุ้มครองสิทธิของคนพิการนั้น ในปี พ.ศ. 2534 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 เพื่อช่วยในการฟื้นฟูสมรรถภาพและการฝึกอาชีพ รวมทั้งส่งเสริมอาชีพและจัดหางานให้แก่คนพิการซึ่งได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพแล้ว ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ซึ่งมีการแก้ไขปรับปรุง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 โดยสาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้เป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการ รวมทั้งการห้ามมิให้มีการละเมิดสิทธิคนพิการ ห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ส่งเสริมให้คนพิการมีสิทธิในด้านต่าง ๆ อันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานได้เสมือนคนปกติทั่วไป เช่น สิทธิในการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางแพทย์ สิทธิด้านการศึกษา สิทธิด้านแรงงาน สิทธิในการฟื้นฟูสมรรถภาพ และการฝึกอาชีพ สิทธิในการมีส่วนร่วมในทางการเมือง สิทธิในการรับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่างๆที่จำเป็นสำหรับคนพิการ สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการทุกประเภทตลอดจนบริการสื่อสารระยะจากหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ เป็นต้น ในขณะเดียวกัน ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ซึ่งมีการแก้ไขปรับปรุง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 โดยสาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้คือ การคุ้มครองสิทธิทางการศึกษาของคนพิการและส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

อย่างไรก็ตาม ในการคุ้มครองสิทธิของคนพิการ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายเฉพาะได้ให้การรับรองในเรื่องของสิทธิและความเสมอภาคไว้จำนวนหลายฉบับและหน่วยงานภาครัฐมีการจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงานและมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของคนพิการในแต่ละด้าน แต่ยังพบว่า การคุ้มครองสิทธิคนพิการไทยยังมีปัญหาอุปสรรค มีข้อจำกัดต่าง ๆ ที่ทำให้การคุ้มครองสิทธิของคนพิการไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะปัญหาอุปสรรคในด้านการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการตามกฎหมาย ปัญหาด้านการใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ปัญหาด้านสิทธิทางการศึกษา และปัญหาด้านสิทธิแรงงานของคนพิการ เกิดผลกระทบต่อนิติสิทธิของคนพิการ ทำให้คนพิการไม่สามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์

ต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด ขาดการมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกป้องสิทธิหรือผลประโยชน์ของคนพิการในระบบรัฐสภา ทำให้คนพิการขาดความรู้ ความสามารถทั้งในด้านการพัฒนาตนเอง และการนำวิชาความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปประกอบอาชีพ ทหารายได้ สร้างความมั่นคงให้แก่ตนเองและครอบครัว รวมทั้งการพัฒนาชุมชนและสังคม ทั้งที่โดยศักยภาพของคนพิการเหล่านี้ หากได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิในด้านต่าง ๆ อย่างทัดเทียมกับบุคคลทั่วไป คนพิการจะมีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาระบบเศรษฐกิจและความเจริญของประเทศโดยส่วนรวมเช่นเดียวกับคนปกติทั่วไป

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยจึงได้กำหนดเป้าหมายของการวิจัย คือ การทำการศึกษาและวิจัยเพื่อหาคำตอบที่จะได้รูปแบบของการคุ้มครองสิทธิคนพิการที่เหมาะสม เพื่อให้คนพิการได้รับการคุ้มครองสิทธิเฉกเช่นคนที่ไม่พิการที่พึงจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ในสถานะของความเป็นมนุษย์เหมือนกัน ที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ตามหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งคำตอบที่จะได้มานี้จะนำไปสู่การจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิคนพิการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาและวิจัย หลักการ แนวคิด และทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิคนพิการ
- 2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์แห่งปัญหาการคุ้มครองสิทธิคนพิการและผลกระทบ
- 3) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การคุ้มครองสิทธิคนพิการตามกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย
- 4) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์โครงสร้างกฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิคนพิการ
- 5) เพื่อจัดทำกฎหมายต้นแบบ (Model Law) เพื่อการคุ้มครองสิทธิคนพิการ

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การมีส่วนร่วมออกแบบหรือการออกแบบร่วม (Participatory Design, Co-Design) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิคนพิการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้แทนภาคเอกชน ภาคประชาสังคม นักวิชาการ และคนพิการ แล้วนำผลจากการศึกษาจัดทำเป็นโครงร่างรูปแบบการคุ้มครองสิทธิของคนพิการ ในด้านการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการตามกฎหมาย การใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการศึกษา และด้านแรงงาน เมื่อทำเป็นโครงร่างแล้ว ก็จะไปสู่วิธีวิทยาการวิจัยขั้นต่อไปคือ การมีส่วนร่วมออกแบบ, ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) จากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียโดยตรง ประกอบด้วยประชากรกลุ่มเฉพาะ 4 กลุ่ม คือเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้แทนภาคเอกชน นักวิชาการ ผู้แทนภาคประชาสังคม และคนพิการ กลุ่มประชากรผสม มี 4 กลุ่ม เป็นการแยกประชากรกลุ่มเฉพาะแต่ละกลุ่มมารวมกันเป็นกลุ่มผสม โดยมีหลักการและเหตุผลของการมีกลุ่มผสม คือ การให้ผู้มีส่วนได้เสียที่มีประสบการณ์แตกต่างกันมาร่วมอภิปรายตามความคิดเห็นของแต่ละฝ่ายซึ่งอาจสอดคล้องกันหรือแตกต่างกันก็ได้ โดยในแต่ละกลุ่มจะต้องมีข้อสรุปของ

กลุ่ม ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมตามวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพที่ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ ทั้งหมดผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการจัดทำกฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิคนพิการ โดยได้จัดทำกฎหมายต้นแบบจำนวน 7 ฉบับ โดยการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และเพื่อเป็นการยืนยันความครบถ้วนเหมาะสมของกฎหมายต้นแบบดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำคำตอบที่ได้จากการศึกษาวิจัยและกฎหมายต้นแบบจำนวน 7 ฉบับดังกล่าว ไปนำเสนอในที่ประชุมสัมมนา เพื่อรับฟังความคิดเห็น (Hearing) ด้วยการวิพากษ์และแสดงความคิดเห็นต่อกฎหมายต้นแบบดังกล่าว โดยมีผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิคนพิการ ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิคนพิการ โดยผู้วิจัยได้นำเอาข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้จากการประชุมสัมมนา ไปดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิคนพิการเพื่อให้ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

แม้ว่าประเทศไทยจะมีบทบัญญัติของกฎหมาย นโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงานและมาตรการในการคุ้มครองสิทธิของคนพิการในแต่ละด้าน แต่ยังคงพบว่าการคุ้มครองสิทธิคนพิการยังมีปัญหาอุปสรรค และมีข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการตามกฎหมาย การใช้สิทธิเลือกตั้งของคนพิการ สิทธิด้านการศึกษา และสิทธิด้านแรงงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การเข้าถึงสิทธิสวัสดิการตามกฎหมายของคนพิการ

การที่จะเข้าถึงสิทธิสวัสดิการตามกฎหมายของคนพิการได้นั้น พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มาตรา 19 ได้บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการได้รับสิทธิตามมาตรา 20 คนพิการอาจยื่นคำขอมีบัตรประจำตัวคนพิการต่อนายทะเบียนกลางหรือนายทะเบียนจังหวัด สำนักงานทะเบียนกลาง สำนักงานทะเบียนจังหวัด หรือสถานที่อื่นตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด”

ทั้งนี้ โดยบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ทำให้คนพิการที่ไม่มีการลงทะเบียนและทำบัตรประจำตัวคนพิการ ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ ตามมาตรา 20 ที่กำหนดไว้ดังนี้

- (1) สิทธิในการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์
- (2) สิทธิด้านการศึกษา
- (3) สิทธิด้านแรงงาน
- (4) สิทธิในด้านการเลือกตั้ง อันเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิในการยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองอย่างเต็มที่
- (5) สิทธิในการช่วยเหลือให้เข้าถึงนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมการพัฒนาและบริการอันเป็นสาธารณะและการช่วยเหลือทางกฎหมาย
- (6) สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร บริการโทรคมนาคม เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร และเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อสารสำหรับคนพิการทุกประเภท
- (7) สิทธิที่จะมีบริการล่าภาษามือ
- (8) สิทธิที่จะมีสัตว์นำทาง เครื่องมือหรืออุปกรณ์นำทาง หรือเครื่องช่วยความพิการ และการได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ

(9) สิทธิในการได้รับการจัดสวัสดิการเยียวยาความพิการ

(10) สิทธิในการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้แก่คนพิการ การมีผู้ช่วยคนพิการ การช่วยเหลือคนพิการที่ไม่มีผู้ดูแลคนพิการ และการจัดให้มีสวัสดิการอื่น ๆ

ในการจัดทำบัตรประจำตัวคนพิการนั้น คนพิการผู้มีสิทธิจะต้องยื่นคำขอลงทะเบียนทำบัตรประจำตัวคนพิการ ตามระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำขอมิบัตรประจำตัวคนพิการ และการออกบัตร การกำหนดสิทธิหรือการเปลี่ยนแปลงสิทธิ การขอสละสิทธิของคนพิการ และอายุบัตรประจำตัวคนพิการ พ.ศ. 2556 โดยคนพิการที่มีความพิการแบบเห็นประจักษ์ได้แก่ คนตาบอดไม่มีลูกตาทั้งสองข้าง คนหูหนวกไม่มีรูทั้งสองข้าง คนพิการทางร่างกายที่แขนขาตั้งแต่ข้อมือขึ้นไป หรือขาขาตั้งแต่ข้อเท้าขึ้นไป และคนพิการที่มีความพิการแบบไม่เห็นประจักษ์ โดยถ้าเป็นความพิการที่เห็นประจักษ์ไม่ต้องให้แพทย์รับรองความพิการ นายทะเบียนสามารถออกบัตรประจำตัวคนพิการได้เลย แต่ถ้าเป็นกรณีที่เป็นความพิการไม่เห็นประจักษ์ ต้องให้แพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมของสถานพยาบาลที่กฎหมายกำหนดเป็นผู้ออกเอกสารรับรองความพิการ ซึ่งในการออกเอกสารรับรองความพิการนั้นจะต้องมีกฎเกณฑ์ขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ซึ่งก่อความยุ่งยากในทางปฏิบัติแก่คนพิการ

อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายจะกำหนดให้คนพิการต้องมีการลงทะเบียนทำบัตรประจำตัวคนพิการ แต่ในทางปฏิบัติ มีคนพิการจำนวนมากที่ไม่มีบัตรประจำตัวคนพิการ โดยจากผลการสำรวจข้อมูลคนพิการของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2560 พบว่ามีประชากรพิการประมาณ 3.7 ล้านคน โดยมีคนพิการที่ไม่ได้มีการลงทะเบียนจัดทำบัตรประจำตัวคนพิการประมาณ 1.7 ล้านคน คนพิการเหล่านี้จึงไม่ได้รับสิทธิสวัสดิการตามที่กฎหมายกำหนดแต่อย่างใด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562)

การที่คนพิการไม่สามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เพราะเหตุจากการไม่มีบัตรประจำตัวคนพิการ อันเนื่องมาจากสภาพปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกระบวนการในการจัดทำบัตรประจำตัวคนพิการมีความยุ่งยากไม่สะดวก มีขั้นตอนค่อนข้างมาก ก่อให้เกิดภาระแก่คนพิการ และปัญหาการเดินทางไปให้แพทย์รับรองสถานะความพิการในกรณีของความพิการไม่ประจักษ์ ก่อนนำไปรับรองจากแพทย์ไปขอทำบัตรประจำตัวคนพิการต่อไป ทำให้คนพิการได้รับผลกระทบ ก็คือ หากคนพิการไม่มีบัตรประจำตัวคนพิการ คนพิการก็จะไม่สามารถเข้าถึงสิทธิสวัสดิการขั้นพื้นฐานที่บัญญัติไว้ในมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 รวมถึงไม่สามารถที่จะสมัครเข้าทำงานในส่วนราชการ หน่วยงานภาครัฐ หรือสถานประกอบการของเอกชนได้ เนื่องจากเงื่อนไขของส่วนราชการและหน่วยงานภาครัฐรวมทั้งสถานประกอบการของเอกชนในการรับสมัครบุคคลพิการเข้าเป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐนั้น เงื่อนไขที่สำคัญหรือคุณสมบัติที่จำเป็น คือ จะต้องมิบัตรประจำตัวคนพิการนั่นเอง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้โดยสรุปว่าการที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีบัตรประจำตัวคนพิการ จึงเป็นข้อจำกัดที่สำคัญในการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ ของคนพิการ

2) ปัญหาการคุ้มครองสิทธิในการเลือกตั้งของคนพิการ

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งได้ให้การรับรองถึงหลักศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์และหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพภายใต้หลักความเสมอภาค จึงได้มีการตรา

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 โดยมีการบัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้สามารถเข้าถึงสิทธิในการเลือกตั้งได้อย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไปได้มากขึ้น โดยมาตรา 92 บัญญัติว่า “เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่คนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุ ในการออกเสียงลงคะแนน ให้คณะกรรมการหรือผู้ซึ่งคณะกรรมการมอบหมายจัดให้มีการอำนวยความสะดวกสำหรับการออกเสียงลงคะแนนของบุคคลดังกล่าวไว้เป็นพิเศษ หรือจัดให้มีการช่วยเหลือในการออกเสียงลงคะแนนภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งในการให้ความช่วยเหลือดังกล่าว ต้องให้บุคคลนั้นได้ออกเสียงลงคะแนนด้วยตนเองตามเจตนาของบุคคลนั้น เว้นแต่ลักษณะทางกายภาพทำให้คนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุไม่สามารถทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งได้ ให้บุคคลอื่นหรือกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเป็นผู้กระทำการแทนโดยความยินยอมและเป็นไปตามเจตนาของคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุผู้นั้น ทั้งนี้ให้ถือเป็นการออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

ในกรณีคณะกรรมการเห็นสมควร อาจกำหนดให้มีการจัดที่เลือกตั้งสำหรับคนพิการหรือทุพพลภาพหรือผู้สูงอายุ เป็นกรณีพิเศษ โดยจัดให้บุคคลนั้น ได้ลงทะเบียนเพื่อขอใช้สิทธิเลือกตั้ง ณ สถานที่ดังกล่าว และเมื่อได้ลงทะเบียนแล้ว ให้หมดสิทธิเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน การอำนวยความสะดวกตามวรรคหนึ่ง การจัดที่เลือกตั้งและการลงทะเบียนเพื่อขอใช้สิทธิตามวรรคสองให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด การลงทะเบียนดังกล่าวให้เป็นไปตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด ซึ่งต้องคำนึงถึงความสะดวกของผู้ลงทะเบียนด้วย”

นอกจากนั้น ในระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2561 ข้อ 52 กำหนดให้การจัดวางคูหาออกเสียงลงคะแนนในที่เลือกตั้ง ให้คำนึงถึงการอำนวยความสะดวกให้กับคนพิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุด้วย

จากบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งของไทย ได้ให้ความสำคัญกับสิทธิขั้นพื้นฐานของคนพิการในการเข้าถึงกระบวนการเลือกตั้งมากขึ้น มีการอำนวยความสะดวกและให้การช่วยเหลือแก่คนพิการเพื่อให้คนพิการสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งเช่นเดียวกับคนทั่วไปได้ โดยมีองค์การที่ทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิคนพิการด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งคือ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.)

สภาวะการณ์ของปัญหาเกี่ยวกับสิทธิการเลือกตั้งของคนพิการก็คือ แม้ในปัจจุบันจะมีความพยายามจากภาครัฐในการออกกฎหมายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิทธิการเลือกตั้งที่ตนพึงจะได้รับจากรัฐเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังมีคนพิการเป็นจำนวนมากที่ยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการเลือกตั้งได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป จากข้อมูลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่าในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2562 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งครั้งแรกภายใต้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มีผู้พิการที่มีสิทธิเลือกตั้งในครั้งนั้นมีมากถึง 1,834,808 คน จากจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั่วประเทศทั้งหมดจำนวน 51,419,975 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 3.56 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมดของทั้งประเทศ แต่ปรากฏว่าจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เป็นคนพิการและมีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่ออกมาใช้สิทธิในการลงคะแนนเลือกตั้ง จำนวนเพียง 753 คน เท่านั้น (กสม.หารือหน่วยงานคุ้มครองสิทธิคนพิการด้านการศึกษา อาชีพ สิทธิเลือกตั้ง, 2562)

ในเรื่องนี้มีปัญหาอุปสรรคของคนพิการที่จะมาใช้สิทธิเลือกตั้ง ได้แก่ รูปแบบวิธีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งในปัจจุบันมีเพียงวิธีเดียวคือการลงคะแนนเสียง ณ คูหาเลือกตั้ง ซึ่งถือว่าขาดความหลากหลาย จึงไม่สอดคล้องกับประเภทและสภาพการณ์ของคนพิการแต่ละประเภท เช่น คนตาบอด คนมีปัญหาด้านการได้ยิน คนมีปัญหาด้านการสื่อสาร หรือไม่สามารถใช้มือเขียนหรือกาเครื่องหมายในบัตรลงคะแนนได้ เป็นต้น รวมทั้งปัญหาในการอำนวยความสะดวกและการให้ความช่วยเหลือในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพื่อให้คนพิการสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งของตนเองในหน่วยเลือกตั้งได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในเรื่องการเดินทางของคนพิการจากที่พักหรือบ้านที่อยู่อาศัยมายังสถานที่เลือกตั้งหรือศูนย์เลือกตั้งกลาง อันนับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งและมีผลต่อการออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งของคนพิการเป็นอย่างมาก ซึ่งข้อจำกัดและปัญหาอุปสรรคดังกล่าว ส่งผลกระทบจากการไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิด้านการเลือกตั้งดังกล่าว ทำให้คนพิการรู้สึกว่าการเลือกตั้งไม่มีความเสมอภาค ความเท่าเทียมกับบุคคลอื่น มีการเลือกปฏิบัติ ถูกละเลยและขาดการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ไม่มีผู้แทนที่คอยเป็นปากเสียง ปกป้องสิทธิหรือผลประโยชน์ของคนพิการในระบอบรัฐสภา ทั้งที่ประชากรคนพิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย และสามารถสร้างคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจและในทางการเมืองการปกครองเหมือนกับบุคคลที่ไม่พิการเช่นกัน

3) ปัญหาการคุ้มครองสิทธิของคนพิการด้านการศึกษา

สำหรับการคุ้มครองสิทธิด้านการศึกษาของคนพิการไทยนั้น นอกเหนือจากการได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ซึ่งบัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิด้านการศึกษาของบุคคลโดยทั่วไปแล้ว พระราชบัญญัติส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ได้กำหนดสิทธิทางการศึกษาของคนพิการตามมาตรา 20 (2) ให้คนพิการได้รับการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติหรือแผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสมในสถานศึกษาเฉพาะหรือในสถานศึกษาทั่วไปหรือการศึกษาทางเลือกหรือการศึกษานอกระบบ โดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบให้การสนับสนุนตามความเหมาะสม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดสิทธิให้คนพิการได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิตพร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา สิทธิเลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้นรวมทั้งได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการจัดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษา ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล โดยมีองค์กรที่คุ้มครองด้านการศึกษาของคนพิการ คือ สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

โดยระบบการศึกษาและหลักสูตรการจัดการศึกษาของคนพิการในปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการได้มีการจัดการศึกษาของคนพิการในรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย หน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทการศึกษารวมทั้งการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการทุกประเภท ซึ่งครอบคลุมการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม

(Early Intervention: EI) การเตรียมความพร้อมและประสานส่งต่อจนถึงวัยเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา รวมทั้งการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เช่น การจัดการเรียนร่วม หรือการเรียนรวม (Inclusive schools) ในโรงเรียนทั่วไป สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดการสถานศึกษาเฉพาะความพิการ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ การจัดการศึกษาโดยสถานพยาบาล การจัดการศึกษาโดยชุมชนและองค์กรเอกชน การจัดการศึกษาโดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นต้น โดยมีการศึกษาหลักอยู่ 2 ระดับ ได้แก่ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยระดับปฐมวัยหรือระดับอนุบาล 3 ปี ระดับประถมศึกษา 6 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี ทั้งในสายสามัญและสายอาชีวศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายคุ้มครองสิทธิของคนพิการในการศึกษาไว้หลายฉบับ โดยมีสาระคุ้มครองสิทธิของคนพิการในการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ถูกกีดกันออกจากระบบการศึกษาเพียงเพราะเหตุแห่งความพิการ โดยรัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมการศึกษาแก่คนพิการ มีการจัดทำนโยบายรัฐบาล การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ การจัดทำแผนการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ การให้คนพิการได้เข้าเรียนในสถานศึกษาทั่วไปพร้อมกับเด็กปกติ ที่เรียกว่า การเรียนรวมหรือการเรียนร่วมแล้ว ยังมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่าคนพิการจำนวนมากมีปัญหาในการเข้าถึงสิทธิทางการศึกษา ซึ่งปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญคือปัญหาการเข้าถึงสิทธิของคนพิการในด้านการศึกษา การได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ด้านอุปกรณ์ สื่อสารสนเทศ หรือเครื่องมือช่วยสำหรับคนพิการ เนื่องจากคนพิการมีหลายประเภทและมีข้อจำกัดในการสัมผัสหรือการสื่อสาร เช่น คนตาบอด พูดได้แต่ไม่สามารถมองเห็นและใช้ตัวอักษรได้เหมือนคนปกติ ต้องใช้การสัมผัสที่เรียกว่า อักษรเบรล หรือกรณีคนหูหนวก เป็นใบ้ มองเห็นได้แต่ไม่สามารถพูดได้ การสื่อสารต้องใช้ภาษามือ หรือกรณีคนพิการที่แขนขาขาด สามารถมองเห็นหรือพูดได้ แต่มีปัญหาด้านการเคลื่อนไหว ดังนั้นคนพิการจึงมีข้อจำกัดในการศึกษา เนื่องจากในกรณีที่กำหนดให้คนพิการเข้าเรียนร่วมหรือเรียนรวมกับคนปกติในโรงเรียนทั่วไป ในทุกโรงเรียนจะไม่มีส่วนที่กำหนดหรือจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์สำหรับคนพิการ ดังนั้น คนพิการจึงจำเป็นต้องเข้ารับการศึกษาในสถานศึกษาเฉพาะที่มีจำนวนจำกัด มีเฉพาะในเขตเมืองใหญ่หรือเขตกรุงเทพมหานคร คนพิการในต่างจังหวัดซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่จึงถูกจำกัดสิทธิในด้านการศึกษา ในขณะที่เดียวกันสถานศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพของคนพิการก็มีจำนวนไม่กี่แห่ง ดังนั้นจึงมีประชากรคนพิการที่เข้าถึงสิทธิด้านการศึกษาน้อยกว่าคนข้างน้อย ส่งผลกระทบทำให้คนพิการขาดความรู้ความสามารถทั้งในด้านการพัฒนาตนเอง และการนำวิชาความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปประกอบอาชีพ หารายได้ สร้างความมั่นคงให้แก่ตนเองและครอบครัว รวมทั้งการพัฒนาชุมชนและสังคม ทั้ง ๆ ที่โดยศักยภาพของคนพิการเหล่านี้ หากได้รับการศึกษาอย่างทัดเทียมกับบุคคลทั่วไป ก็สามารถที่จะเสริมสร้าง และพัฒนาระบบเศรษฐกิจและความเจริญของประเทศโดยส่วนรวมได้เช่นเดียวกันกับบุคคลที่ไม่พิการ

4) ปัญหาการคุ้มครองสิทธิคนพิการด้านแรงงาน

สำหรับสิทธิด้านแรงงานหรือการจ้างงานคนพิการนั้น โดยเหตุที่คนพิการมีข้อจำกัดในด้านสภาพของร่างกาย ทำให้ไม่สามารถทำงานบางอย่างได้เหมือนกับคนธรรมดา ดังนั้นกฎหมายจึงกำหนดสิทธิในการทำงานของคนพิการไว้ จำกัดเพียงเท่าที่คนพิการจะสามารถทำได้ เนื่องจากในการจ้างงานของนายจ้างโดยปกติ นั้น เมื่อต้องเลือกใช้แรงงานระหว่างคนพิการกับคนไม่พิการ นายจ้างจะเลือกจ้างแรงงานปกติก่อนแรงงานคนพิการ นี่จึงเป็นช่องว่าง เป็นข้อจำกัดและอุปสรรคในการได้งานทำของคนพิการ แม้ว่าจะมีกฎหมายกำหนดสิทธิด้านแรงงานคนพิการไว้ แต่ผลเกี่ยวเนื่องจากการจ้างแรงงานซึ่งอาจมีกระทบต่อกิจการหรือผลผลิตของนายจ้าง ดังนั้นนายจ้างจำเป็นต้องเลือกแรงงานคนปกติเป็นหลัก กฎหมายจึงเปิดช่องว่างเป็นทางออกให้นายจ้าง โดยกำหนดให้นายจ้างสามารถจ้างงานคนพิการได้ในจำนวนเท่าที่กฎหมายกำหนด โดยเปิดทางเลือกให้นายจ้าง หากไม่มีการจ้างงานคนพิการ ก็จะต้องจ่ายเงินชดเชยหรือส่งเงินเข้าสมทบกองทุนคนพิการ

แม้ว่าในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ประเทศไทยจะมีกฎหมายส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิในด้านแรงงานของคนพิการ โดยคนพิการมีสิทธิในการทำงานตามประเภทที่ความเหมาะสมต่อลักษณะสภาพร่างกายของคนพิการ แต่คนพิการก็ยังประสบกับสภาพปัญหาในด้านแรงงาน โดยผลจากการสำรวจข้อมูลด้านเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การมีส่วนร่วมออกแบบ และการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยผู้บริหาร ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของรัฐสังกัดกระทรวงแรงงาน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สมาคมหรือองค์กรคนพิการ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และแรงงานคนพิการ อาจสรุปประเด็นปัญหาด้านแรงงานของคนพิการได้ ดังนี้

1. ปัญหาในการกำหนดนิยามคำว่า “หน่วยงานของรัฐ” ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ไม่ครอบคลุมถึงหน่วยงานรัฐวิสาหกิจบางประเภทตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสรีที่ 184/2556 กรณีกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ขอหารือเรื่องการปฏิบัติตามกฎหมายจ้างงานคนพิการ กรณีบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ที่เป็น “หน่วยงานของรัฐ” ได้ส่งเงินเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ แทนการจ้างงานคนพิการซึ่งไม่สอดคล้องกับมาตรา 33 แห่ง พ.ร.บ.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาแล้วมีความเห็นว่า นิยามของ “หน่วยงานของรัฐ” ตามมาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ.ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มุ่งหมายให้หมายถึงส่วนราชการทั้งหมด สำหรับรัฐวิสาหกิจมุ่งหมายเฉพาะที่จัดตั้งโดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกาเท่านั้น มิได้มุ่งหมายให้หมายความรวมไปถึงรัฐวิสาหกิจที่จัดตั้งขึ้นด้วยการจดทะเบียนในรูปแบบบริษัท จำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด ผลจากคำวินิจฉัยดังกล่าวทำให้คนพิการขาดโอกาสในการเข้าทำงานในหน่วยงานดังกล่าว แม้ว่าจะมีสถานะเป็นรัฐวิสาหกิจที่มีการจัดทะเบียนจัดตั้งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ตาม

2. ปัญหาการกำหนดสัดส่วนการจ้างงานคนพิการ การที่กฎหมายได้กำหนดสัดส่วนการจ้างงานคนพิการว่า ให้นายจ้าง เจ้าของสถานประกอบการหรือหน่วยงานของรัฐซึ่งมีลูกจ้างหรือผู้ปฏิบัติงานตั้งแต่ 100 ขึ้นไป รับคนพิการที่สามารถทำงานได้ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใดในอัตราส่วนลูกจ้างที่มีใช้คนพิการทุก 100 คน ต่อคนพิการ 1 คน เศษของ 100 คน ถ้าเกิน 50 คน ต้องรับคนพิการเพิ่มอีก 1 คน สภาพปัญหาคือการกำหนดอัตราส่วนจำนวนดังกล่าวนั้นค่อนข้างต่ำและไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ของ

แรงงานคนพิการไทยในปัจจุบัน จึงทำให้คนพิการไม่ได้รับความเสมอภาคทางโอกาสในการได้รับการจ้างงานอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังมีปัญหาการการนับจำนวนคนพิการตามระบบสัดส่วน ซึ่งมีปัญหาในทางปฏิบัติทั้งของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนทำให้เกิดเป็นช่องว่างของกฎหมายทำให้หน่วยงานของรัฐจ้างแรงงานคนพิการน้อยกว่าที่ควรและเป็นสาเหตุทำให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการใช้เพื่อเลี่ยงการรับคนพิการเข้าทำงานได้

3. ปัญหามาตรการตามที่กฎหมายบัญญัติ ยังมีความลักลั่นและไม่สร้างแรงจูงใจต่อหน่วยงานเอกชนในการจ้างงานคนพิการเท่าที่ควร เช่น ในกรณีที่นายจ้างเลือกวิธีการจ้างงานคนพิการตามมาตรา 33 จะได้รับการยกเว้นภาษี 2 เท่า หรือเลือกวิธีการส่งเงินเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ ตามมาตรา 34 จะได้รับการยกเว้นภาษี 1 เท่า ในขณะที่หากนายจ้างเลือกวิธีการสร้างงานให้แก่คนพิการ ตามมาตรา 35 จะไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีแต่อย่างใด

4. ปัญหาการขาดสภาพบังคับของกฎหมาย โดยที่พระราชบัญญัติส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 มีปัญหาการขาดสภาพบังคับที่ใช้กับหน่วยงานของรัฐ ในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมาย โดยไม่มีสภาพบังคับในกรณีหน่วยงานของรัฐไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

5. ปัญหาการที่แรงงานคนพิการไม่ได้รับการคุ้มครองแรงงานเป็นการเฉพาะตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 เช่นเดียวกับแรงงานหญิงและแรงงานเด็ก แต่มีการนำบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานโดยทั่วไปมาบังคับเช่นเดียวกับแรงงาน ทำให้การคุ้มครองสิทธิด้านแรงงานของคนพิการซึ่งมีข้อจำกัดด้านสภาพร่างกายเช่นเดียวกับแรงงานหญิงและแรงงานเด็ก เป็นการคุ้มครองแรงงานที่ไม่สมบูรณ์และไม่สอดคล้องกับมาตรฐานแรงงานสากล

บทสรุป

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่าในปัจจุบันคนพิการของไทยยังไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิที่เหมาะสมเท่าที่ควร ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่าง ๆ ทั้งต่อตัวคนพิการ สังคม และประเทศชาติ โดยผลกระทบต่อตัวคนพิการและครอบครัว ทั้งในเรื่องของการได้รับความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับคนที่ไม่พิการ สิทธิในสวัสดิการตามกฎหมายซึ่งถือเป็นสิทธิพื้นฐาน สิทธิในการศึกษา การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตกับครอบครัว และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและทางการเมือง ซึ่งสิทธิเหล่านั้นจะทำให้คนพิการมีความภาคภูมิใจ เชื่อมมั่นในตนเอง มีรายได้พึ่งพาตนเองได้และช่วยเหลือเป็นกำลังหลักของครอบครัว ลดการพึ่งพิงภาครัฐและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากความช่วยเหลือทางสังคม และเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันเศรษฐกิจของประเทศให้มีความก้าวหน้า ดังนั้นการไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพอาจทำให้คนพิการต้องหมดความมั่นใจในศักดิ์ศรีของตนเอง พึ่งพาบุคคลอื่น กลายเป็นภาระของครอบครัว ของสังคม แต่หากภาครัฐได้ให้การคุ้มครองสิทธิด้านต่าง ๆ ของคนพิการอย่างถูกต้องเหมาะสม อรรถประโยชน์ที่คนพิการและครอบครัวคนพิการจะได้รับนั้น จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตามนโยบายของรัฐบาลนั้นจะอยู่ในระดับสูงเนื่องจากคนพิการได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางกายทางจิตใจ และทางปัญญารวมถึงครอบครัวคนพิการและสังคมได้รับข้อมูลเกี่ยวกับคนพิการและทัศนคติที่ดีที่ถูกต้องต่อคนพิการและการปฏิบัติต่อคนพิการ ทำให้คนพิการได้รับความมั่นใจในการใช้ชีวิตมีเกียรติและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีแรงบันดาลใจที่จะดำเนินชีวิตเพื่อสังคมต่อไป

ในด้านสังคม การที่รัฐให้การคุ้มครองสิทธิของคนพิการอย่างเคร่งครัดและเหมาะสม จะช่วยให้มุมมองต่อคนพิการของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่มองความพิการเป็นเรื่องส่วนตัว อยู่ที่เวรกรรมของแต่ละคน และจะอยู่ได้ด้วยความสามารถ ความเห็นใจเป็นสังคมเมตตาธรรม กลายเป็นสังคมฐานสิทธิ ที่ให้คนพิการได้รับประโยชน์ตามสิทธิ มีเสรีภาพในการเลือกกระทำการต่าง ๆ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ สังคมไทยจะเป็นสังคมที่มีสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ต่อคนพิการ เช่นเดียวกับอารยประเทศทั่วไป

ในด้านผลกระทบต่อความเชื่อถือความเชื่อมั่นของประเทศไทยในระดับนานาชาตินั้น การให้ความคุ้มครองสิทธิคนพิการอย่างสมบูรณ์ โดยการนำปฏิญญาอนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติ และองค์การแรงงานระหว่างประเทศไปถือปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม มีการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจนและมีผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจังมากขึ้น อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความร่วมมือทั้งในระดับชาติ อนุภูมิภาค ภูมิภาคและระหว่างประเทศ ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการแก้ไขปัญหาด้านสิทธิของคนพิการอย่างเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล มีการนำหลักการแห่งสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญมาสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น จะทำให้ประเทศไทยได้รับความเชื่อมั่นจากนานาชาติ ซึ่งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ อันเป็นแหล่งรายได้ทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย

ปัจจุบันแม้ว่าประเทศไทยจะได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิคนพิการ โดยการมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และกฎหมายอื่น ๆ และแม้จะมีกฎหมายส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิคนพิการแล้วก็ตาม แต่คนพิการก็ยังประสบกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาในด้านการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการตามกฎหมาย การใช้สิทธิเลือกตั้งของคนพิการ การศึกษาของคนพิการ และปัญหาด้านแรงงานของคนพิการ จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงมีความจำเป็นที่ผู้วิจัยจะต้องศึกษาเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาการคุ้มครองสิทธิคนพิการ

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีแนวคิดที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ควรได้รับการรับรอง ทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่มีการล่วงละเมิดได้ ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานในความเป็นมนุษย์ ซึ่งประกอบไปด้วยสิทธิตามธรรมชาติและสิทธิที่มีกฎหมายรับรองและคุ้มครอง สำหรับคนพิการมีสถานะเป็นบุคคลเหมือนกับบุคคลธรรมดาทั่วไป เนื่องจากหลักสิทธิมนุษยชนไม่ได้มีการแยกออกว่าความเป็นมนุษย์หรือศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ จะหมายความว่าเฉพาะบุคคลปกติธรรมดาหรือคนพิการ ซึ่งหลักสิทธิมนุษยชนมิได้มีการกำหนดเอาไว้ ในขณะที่ความเป็นมนุษย์ของคนปกติธรรมดาหรือคนพิการ ก็มีสถานะความเป็นมนุษย์เหมือนกัน เพียงแต่ว่าโดยลักษณะของความพิการ ทำให้กิจกรรมหรือการกระทำบางอย่างของคนพิการถูกจำกัดโดยสภาพของร่างกาย แต่ความเป็นมนุษย์ก็ยังคงมีเช่นเดียวกับคนธรรมดา เพราะฉะนั้นตามหลักสิทธิ

มนุษย์ชน จึงได้ให้ความคุ้มครองทั้งบุคคลที่เป็นคนปกติธรรมดา และบุคคลที่เป็นคนพิการในสถานะอย่างเดียวกัน

ในการคุ้มครองสิทธิคนพิการ แม้ว่าจะมีกฎหมายให้การรับรองคุ้มครองไว้ แต่ในความเป็นจริงยังพบว่าคนพิการยังประสบกับปัญหาการเข้าถึงสิทธิในหลายด้านด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านสวัสดิการตามกฎหมาย ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการศึกษา และด้านแรงงาน ซึ่งจากการศึกษาและวิเคราะห์พบว่าสิ่งที่เป็นปัญหาสำคัญในการคุ้มครองสิทธิคนพิการ ได้แก่ ขั้นตอนและวิธีการที่จะเข้าถึงสิทธิเพื่อที่คนพิการจะได้ใช้สิทธิตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ดังนั้นการวิจัยนี้จึงได้อาแนวความคิดนี้มาหาคำตอบที่จะนำไปสู่การจัดทำโครงสร้างกฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิคนพิการ โดยใช้วิธีวิทยาการวิจัยที่กำหนดไว้ เพื่อให้ได้คำตอบนำมาจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิของคนพิการ และคำตอบที่ได้มานั้นการวิจัยกำหนดให้มีผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ได้มีส่วนร่วมออกแบบประเด็นที่ควรมีอยู่ในกฎหมายต้นแบบ โดยจัดทำกรมีส่วนร่วมการออกแบบ, ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design: CD) และจัดรับฟังความคิดเห็น โดยให้ประชากรที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงกับในเรื่องการคุ้มครองสิทธิของคนพิการในแต่ละด้านได้ร่วมกันออกแบบและให้ความเห็นโครงสร้างกฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิคนพิการเพื่อนำไปวิเคราะห์และจัดทำเป็นกฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิคนพิการ เพื่อให้คนพิการได้รับการคุ้มครองสิทธิเช่นบุคคลที่ไม่พิการที่พึงจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ในสถานะของความ เป็นมนุษย์เหมือนกันที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ตามหลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เพื่อนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิของคนพิการให้ได้รับสิทธิเท่าเทียมกับบุคคลธรรมดา

กฎหมายต้นแบบเพื่อการคุ้มครองสิทธิคนพิการในงานวิจัย ซึ่งเป็นข้อค้นพบและคำตอบของงานวิจัยนี้คือ การปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการตามกฎหมาย การคุ้มครองสิทธิด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการศึกษา และด้านแรงงานของคนพิการ รวมทั้งหมด 7 ฉบับด้วยกัน โดยกำหนดมาตรการต่าง ๆ ให้มีความชัดเจน ครอบคลุม มีประสิทธิภาพและเป็นมาตรฐานสากล สอดคล้องกับหลักการของปฏิญญาและอนุสัญญาที่องค์การสหประชาชาติและองค์การระหว่างประเทศซึ่งประเทศไทยได้ให้สัตยาบันไว้และสอดคล้องกับแนวปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศ โดยเสนอแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 โดยทำการแก้ไขคำนิยามมาตรา 4 คำว่า “หน่วยงานของรัฐ” และเพิ่มคำนิยามคำว่า “ลักษณะของงาน” และเพิ่มมาตรการจูงใจในการสร้างงานตามมาตรา 35 และเพิ่มมาตรการบังคับทางกฎหมายในกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ส่วนในประเด็นเรื่องการเข้าถึงสิทธิสวัสดิการได้ทำการเพิ่มเป็น 19/1 เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดทำบัตรประจำตัวคนพิการ เพื่อให้คนพิการได้สิทธิสวัสดิการตามกฎหมายมาตรา 20

2. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 มาตรา 92 โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกด้านการเดินทางให้กับคนพิการเพื่อไปใช้สิทธิเลือกตั้งและกำหนดรูปแบบการเลือกตั้ง และวิธีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่เหมาะสมกับคนพิการ

3. พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 มาตรา 8 วรรคสอง และมาตรา 12(3) เพื่อให้คนพิการได้เข้าถึงสิทธิการศึกษาเพิ่มขึ้น

4. กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ. 2550 โดยทำการแก้ไขข้อ 12 กำหนดแนวทางการให้ยืมสิ่งอำนวยความสะดวกและสื่อทางการศึกษาให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

5. กฎกระทรวงกำหนดจำนวนคนพิการที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการและหน่วยงานของรัฐ จะต้องรับเข้าทำงานและจำนวนเงินที่นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการ จะต้องนำส่งเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2554 โดยแก้ไขค่านิยามคำว่า ผู้ปฏิบัติงาน ในข้อ 2

6. จัดทำร่างพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่...) พ.ศ. ขึ้นมาใหม่เพื่อให้มาตรการจูงใจทางภาษีให้ผู้ประกอบการในการปฏิบัติตามมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550

7. พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 โดยทำการเพิ่มเติมหมวด 4/1 การใช้แรงงานคนพิการ โดยกำหนดเป็นมาตรา ดังนี้ มาตรา 52/1 มาตรา 52/2 มาตรา 52/3 มาตรา 52/4 มาตรา 52/5 และมาตรา 52/6

ทั้งนี้ กฎหมายต้นแบบในการคุ้มครองสิทธิคนพิการ จำนวน 7 ฉบับ ดังกล่าวนี้ หากส่วนราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พรรคการเมืองหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เห็นถึงศักยภาพและความสำคัญของคนพิการและนำร่างกฎหมายต้นแบบดังกล่าวไปดำเนินการเพื่อตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับในส่วนที่เกี่ยวข้อง ก็จักเป็นประโยชน์ต่อการคุ้มครองสิทธิของคนพิการ เป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการให้ดีขึ้น สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของคนพิการ เพื่อสร้างความเสมอภาค เท่าเทียมกับบุคคลทั่วไปทั้งในด้านการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด การใช้สิทธิเลือกตั้ง การศึกษาและด้านแรงงาน

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2552). *คนพิการกับสิทธิตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ*.

กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ.

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2560). *แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ.

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2560). *รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทย ปี 2560*. สืบค้น 19 พฤศจิกายน 2563, จาก

<http://dep.go.th/Content/View/4199/1>

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2563). *ข้อมูลสถิติการจ้างงานคนพิการในสถานประกอบการ ประจำปี 2563*. สืบค้น 19 พฤศจิกายน 2563, จาก

<http://dep.go.th/Content/View/6400/1>

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2563). *มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2563.*

สืบค้น 19 พฤศจิกายน 2563, จาก

https://www.thansettakij.com/content/normal_news/452245

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2563). *อธิบดี พก. ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมหน่วยเลือกตั้งล่วงหน้าสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ.* สืบค้น 19 พฤศจิกายน 2563, จาก

<http://www.dep.go.th/Content/View/4175/1>

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2562). *รายชื่ออนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศที่ประเทศไทยให้สัตยาบันแล้ว.* สืบค้น 17 พฤษภาคม 2562, จาก

http://ils.labour.go.th/2018/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid=9

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2546). *สถานการณ์ปัญหาสิทธิผู้พิการในประเทศไทย.* สืบค้น 25 ธันวาคม 2562, จาก

<https://www.m-socschoolofchangemakers.com/knowledge/11348>

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2555). *ประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555.*

เจษฎา ทองขาว. (2562). *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งของคนพิการ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 (รายงานวิจัย).*

สนับสนุนงานวิจัยโดยมูลนิธิอินโฟเรล.

ชมบุญ แยมนาม. (2560). *การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนร่วมของผู้บริหารโรงเรียนจัดการเรียนร่วมระดับประถมศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต).* กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล.

ทวี เชื้อสุวรรณทวี และคณะ. (2558). *โอกาสในการทำงานที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ (รายงานวิจัย).*

กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อคนพิการ. (2552). *ระบบสนับสนุนการจ้างงานคนพิการในตลาดแรงงานเปิด*

(รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย. (2553). *โครงการศึกษาวิจัยเพื่อปรับปรุงพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์*

ด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริม

และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย. (2557). *การศึกษาวិเคราะห์เพื่อพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการมีงานทำของ*

คนพิการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมและ

พัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

- ลักนาวดี สายมิตร. (2553). *ปัญหาการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมในการจ้างงานคนพิการ* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). *สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ (ศึกษารูปแบบการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญให้ไว้ได้อย่างเหมาะสม)* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- วิชัย ศรีรัตน์. (2556). *การจัดทำตัวชี้วัดสิทธิมนุษยชนเบื้องต้นตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน* (รายงานวิจัย). นนทบุรี : ศูนย์กฎหมายสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์, มณฑิร บุญตัน และอัครพรณ ขวัญชื่น. (2546). *การแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม: ศึกษากรณีกฎหมายและกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
- วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคณะ. (2552). *สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของคนพิการทางการศึกษา*.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ. (ม.ป.ป.). *คำจำกัดความรัฐวิสาหกิจ*. สืบค้น 25 ธันวาคม 2019, จาก <http://www.sepo.go.th/content/12>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *รายงานการสำรวจข้อมูลคนพิการ 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

กฎหมายไทย

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561.
- ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ พ.ศ.2541
- ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 6 จ้างแรงงาน.
- แผนฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2540 -2544.
- แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 -2549.
- แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2550 – 2554.
- แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2555-2559.
- แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560-2564.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550
- พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ.2551
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542
- พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541.
- พระราชบัญญัติเงินทดแทน พ.ศ. 2537.
- พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533.

กฎหมายระหว่างประเทศ

กฎมาตรฐานว่าด้วยการสร้างความเสมอภาคทางโอกาสให้แก่คนพิการ ค.ศ. 1993 (The Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities 1993)

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights 1966)

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights 1966)

ทศวรรษคนพิการแห่งอาเซียน พ.ศ. 2554 - 2563 (ASEAN Decade of Persons with Disabilities 2011-2020).

ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการทางสติปัญญา ค.ศ. 1971 (Declaration on the Rights of Mentally Retarded Persons 1971)

ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ค.ศ. 1975 (Declaration on the Rights of Disabled Persons 1975)

การสร้างสรรคบทเพลงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
จากอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา¹
Creation of Songs to Promote Cultural Tourism
From The Identity of Folk Performances in The Songkhla Lake Basin

กรฤต นิลวานิช²
Korarit Nilvanich

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างสรรคบทเพลงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้างสำหรับบันทึกรายละเอียดทั่วไปของพื้นที่ 2) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของคนในท้องถิ่นต่อบทเพลงที่ได้สร้างสรรค 3) แบบประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ผลการวิจัยพบว่า บทเพลงที่ได้สร้างสรรคจำนวน 9 เพลง คือ บทเพลงของดีที่เมืองคอน Volume 1, 2, 3 บทเพลงศิลปะเมืองสงขลา เสน่ห์สงขลา วิถีสงขลา ศิลป์เมืองลุง โนราห์เมืองลุง และคนเมืองลุง โดยบทเพลงทั้งหมดมีเนื้อหาบรรยายเกี่ยวกับวิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร จำนวน 3 เพลง บรรยายเกี่ยวกับศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก จำนวน 3 เพลง และบรรยายเกี่ยวกับดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ จำนวน 3 เพลง ทั้งนี้ การสร้างสรรคเรียบเรียงดนตรี ผู้วิจัยได้นำอัตลักษณ์ทางดนตรีของการแสดงพื้นบ้าน หนึ่งตะลุง มโนราห์ และลิเกอูลู มาผสมผสานกับดนตรีสมัยใหม่ โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมนำเสนอแนวคิด การสร้างสรรคในมิติต่าง ๆ ผ่านการประเมินแก้ไขโดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ดำเนินการเผยแพร่ บทเพลงทางสื่อต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยววัฒนธรรม และนำไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างสรรคบทเพลง ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา อัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้าน

Abstract

The purpose of this research is to study the tourism promotion songs creation from local performing arts identities which appeared in the Songkhla Lake Basin area. This research conducted by qualitative research method. The research tools were 1) the unstructured observation for collecting the area general information 2) The local people interview about the opinions and suggestions for the creation songs 3) The evaluation form from the experts.

¹ งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

² คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา อีเมล korarit_gt@hotmail.com
Faculty of Fine Arts, Songkhla Rajabhat University. Email: korarit_gt@hotmail.com

The research found that there were 9 creation songs which were the best of Muang Korn Volume 1,2,3 Song art Songkhla town, Songkhla charming, Songkhla art way, Nora Uncle City And the people of Uncle City. Three of these songs described about way of life, costumes and food. Another three songs were about arts, craft works, sculptures, paintings and carve works. The last three songs expressed music, theatre and movies. The creation and arrangement of those songs inspired from the music identities of local performing arts which were shadow puppets (Nang Talung), Manora and Likay Hulu mixed up with contemporary music. Moreover, the songs were created from local people suggestions and evaluated by the music experts. Those songs were broadcasting on various medias to promote the cultural tourism and using in related activities in Songkhla Lake Basin area

Keywords: Cultural Tourism, The song creation, Songkhla Lake Basin, Identity of folk performances

บทนำ

ในสมัยกึ่งก่อนประวัติศาสตร์ ชุมชนในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้มีการพัฒนาจนเจริญรุ่งเรืองเป็นชุมชนเมืองโบราณบริเวณคาบสมุทรสทิงพระในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-18 มีหลักฐานการเป็นเมืองสำคัญ ทั้งคูน้ำ คันดิน และกำแพงเมืองโบราณ มีการติดต่อสัมพันธ์กับต่างชาติทั้งจีน อินเดีย และอาหรับ ชุมชนโบราณที่สำคัญ ได้แก่ ชุมชนโบราณปะโอ อำเภอสิงหนคร ชุมชนโบราณสทิงพระ บริเวณเขาควหา-เขาพะโคะ อำเภอสทิงพระ และชุมชนโบราณสีหยัง อำเภอรอนดง ทั้งหมดอยู่ในจังหวัดสงขลา การตั้งถิ่นฐานในยุคประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ดินแดนบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้พัฒนาจนเจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็วทั้งด้านฝั่งตะวันตก ซึ่งมีศูนย์กลางที่เมืองพัทลุง และฝั่งตะวันออกมีศูนย์กลางที่เมืองสงขลา เหตุการณ์ทางการเมืองในสมัยนั้นทำให้มีการโยกย้ายเมืองหลายครั้ง จนกระทั่งย้ายมาอยู่ตรงเมืองพัทลุงและสงขลาในปัจจุบัน ในปลายพุทธศตวรรษที่ 24 และต้นพุทธศตวรรษที่ 25 มีหลักฐานของความเจริญรุ่งเรืองในยุคนี้มากมายทั้งที่เป็นวัด (เช่น วัดเขียนบางแก้ว วัดจะทิ้งพระ เป็นต้น) ชากเมือง (เช่น โคกเมืองบางแก้ว กำแพงเมืองสงขลาที่เขาแดง กำแพงเมืองพัทลุง ที่เขาชัยบุรี เป็นต้น) พระพุทธรูป เนินดิน สระน้ำ ฯลฯ การตั้งถิ่นฐานของประชาชนในลุ่มน้ำในปัจจุบันกระจุกกระจายเป็นกลุ่มตามบริเวณพื้นที่ราบรอบ ๆ ทะเลสาบสงขลา ได้แก่ การตั้งถิ่นฐานเป็นเมืองหรือชุมชนใหญ่ โดยเฉพาะเทศบาลนครสงขลา นครหาดใหญ่ และเมืองพัทลุง ฯลฯ ชุมชนที่อยู่ชานเมืองใหญ่ ๆ ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ ๆ และการตั้งถิ่นฐานที่มีมาแต่เดิมซึ่งต้องพึ่งพิงทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรในลุ่มน้ำ เช่นกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนต่าง ๆ ริมชายฝั่งทะเลสาบสงขลา (ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา, 2562)

พื้นที่ในเขตทะเลสาบสงขลา เป็นเขตพื้นที่ทางภาคใต้ของประเทศไทย มีอาณาเขตครอบคลุมใน 20 อำเภอ 4 กิ่งอำเภอ ของ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ซึ่งมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจภาคใต้เป็นอย่างยิ่ง ที่สำคัญคือเป็นพื้นที่ซึ่งปรากฏภูมิศิลปะการแสดง

พื้นบ้านอันทรงคุณค่าต่าง ๆ มากมาย เช่น มโนราห์ เพลงบอก ลิเกป่า หนังตะลุง ร่องเง็ง ฯลฯ แต่เนื่องด้วยในปัจจุบันนี้พื้นที่ในเขตทะเลสาบสงขลา มีการขยายตัวของเศรษฐกิจ วิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อิทธิพลจากตะวันตกเข้ามาแทนที่ ส่งผลให้เยาวชนหันหลังให้กับอารยธรรมในอดีตและรากเหง้าแห่งประเพณีและวัฒนธรรม สื่อต่าง ๆ ประโคมแข่งขัน หยิบยกเอาวัฒนธรรมต่างบ้านต่างภาษามาอวดกัน ล่อตาล่อใจด้วยชื่อเสียงและเงินทอง เยาวชนกำลังกลายเป็นผู้เสพบริโภคนิยมแต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตทะเลสาบสงขลา ยังคงทำหน้าที่ในการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมอันงดงามและทรงคุณค่าเรื่อยมา โดยหลากหลายองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของศิลปะการแสดงพื้นบ้านทางภาคใต้ จึงได้พยายามส่งเสริมและอนุรักษ์การแสดงพื้นบ้านดังกล่าวด้วยวิธีการต่าง ๆ แต่ยังคงไม่พอเพียงและสอดคล้องกับกระแสค่านิยมทางด้านวัตถุ วัฒนธรรมต่างชาติ และเทคโนโลยีอันล้ำยุคในสังคมปัจจุบันและอนาคตได้ (กรฤต นิลวานิช, 2561: 683)

การสร้างสรรคบทเพลงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ผ่านแง่มุมและบริบทต่าง ๆ โดยการนำอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้าน เช่น หนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก ฯลฯ มาเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์บทเพลงผนวกกับแนวดนตรีสมัยใหม่หรือที่เรียกว่า ดนตรีร่วมสมัย (Contemporary music) ทั้งนี้ก็เพื่อกระตุ้นปลูกจิตสำนึกคนในท้องถิ่นให้เกิดแนวคิดในการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเผยแพร่ข้อมูลสู่กลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านทางบทเพลง ความสำคัญในการใช้บทเพลงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว สุขชาติ แสงทอง (2557: 52) ได้กล่าวไว้ว่าพลังอำนาจทางสังคมนั้นมีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางด้านดนตรี ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงแต่ที่จะควบคุมเฉพาะสภาวะสังคมแปลกแยก (Exotic societies) เท่านั้น แต่จะสามารถควบคุมไปทุกสภาวะของสังคม ทางมานุษยวิทยาหรือดนตรีวิทยาได้เล็งเห็นถึงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญพื้นฐานในการนำไปสู่การพัฒนามุมมองใหม่ในสังคมหนึ่ง ๆ โดยเป็นการเพิ่มค่าของความรู้สึกถึงความเป็นอยู่ของประชาชนว่าสะท้อนออกมาอย่างไร ของวิถีชีวิตต่าง ๆ ในสังคม ดังนั้นความสัมพันธ์ของดนตรีจะเป็นกระบวนการสำคัญ ที่นำไปสู่การค้นหาวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย ความเปลี่ยนแปลง และปัจจัยอื่น ๆ ที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใต้สังคมที่อาจเกิดจากการคิด การสร้างสรรค์ ของความต้องการในกลุ่มชน เพื่อจะพยายามแสดงให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของตน

เนื่องด้วยเหตุผลดังกล่าวในข้างต้นผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการการสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาในแง่มุมบริบทต่าง ๆ และทำการเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายผ่านทางชุมชน สื่อและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ก็เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2. สร้างสรรคบทเพลงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

3. เผยแพร่บทเพลงสู่กลุ่มเป้าหมาย และสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรคบทเพลงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยจะทำการค้นคว้าเก็บข้อมูลจากตำรา เอกสาร งานวิจัย โดยในส่วนของข้อมูลภาคสนามจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสำรวจความพึงพอใจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ โดยนำข้อมูลที่ได้นำมาศึกษาวิเคราะห์และดำเนินการตามจุดมุ่งหมายที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในเบื้องต้น ซึ่งจะมีขอบเขตในการวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในการสร้างสรรค์บทเพลงและอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในพื้นที่
2. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3 ประเภทดังนี้
  - การท่องเที่ยวเชิงศิลปะ ทัศนกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
  - การท่องเที่ยวเชิงดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์
  - การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร
3. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้ง 3 ประเภทในเขตพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตามรายละเอียดในหัวข้อ 1.2 รวมถึงอัตลักษณ์ทางดนตรีของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในพื้นที่
4. สร้างสรรคบทเพลงจำนวน 9 เพลง จากอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านและข้อมูลในบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
5. ดำเนินการสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่าง ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ
6. แก้ไขบทเพลงโดยอ้างอิงข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
7. ศึกษาวิเคราะห์หาแนวทางในการเผยแพร่บทเพลงสู่กลุ่มเป้าหมาย สื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

พื้นที่ที่ทำการศึกษา

พื้นที่ในการทำวิจัยในครั้งนี้ใช้พื้นที่ในเขตรอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยวิธีการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง ซึ่งมีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด คือ สงขลา นครศรีธรรมราช และพัทลุง

ขอบเขตเวลาในการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้กำหนดระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่ ธันวาคม 2561 - ธันวาคม 2562

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้สำหรับกรวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มประชากรแบบเจาะจง ซึ่งเป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
2. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย คือ

1) ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยกำหนดคุณสมบัติจบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า
 ดนตรี และมีตำแหน่งวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ สำหรับสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
 เกี่ยวกับบทเพลง จำนวน 1 คน

2) ผู้ทรงเชี่ยวชาญ โดยกำหนดคุณสมบัติจบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า
 มีประวัติกำลังทำงานหรือผ่านการทำงานกับบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการผลิตงานเพลง ไม่ต่ำกว่า 10 ปี
 สำหรับสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทเพลง จำนวน 1 คน

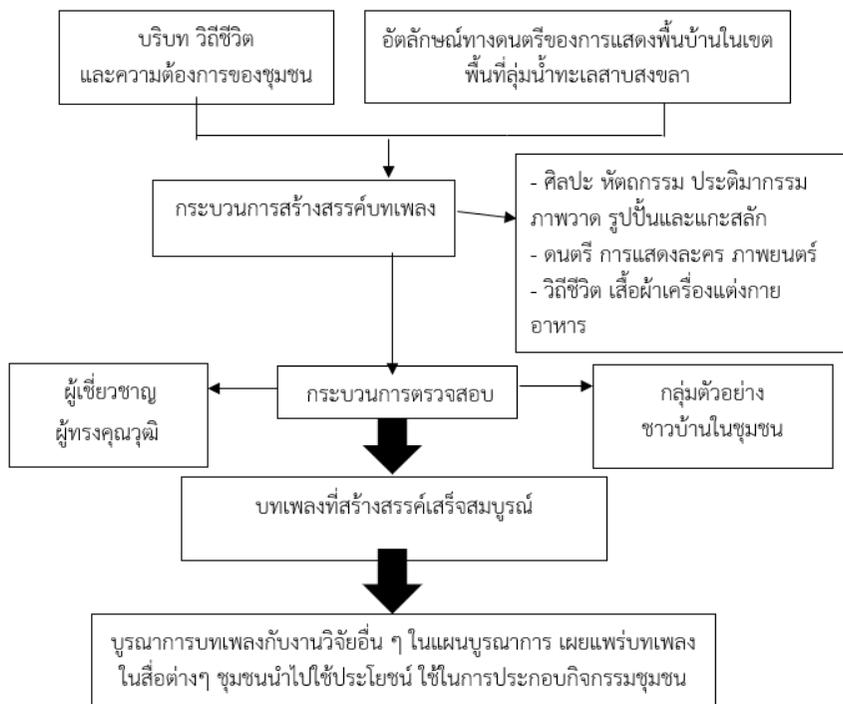
3) คนในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องสำหรับการทำแบบสำรวจความคิดเห็นและ
 ข้อเสนอแนะ จำนวน 120 คน ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยมีรายละเอียดในการจำแนก ดังต่อไปนี้

3.1 เจ้าหน้าที่ในองค์กรของรัฐบาลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจำแนก
 เป็นจังหวัดละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน

3.2 ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำแนกเป็น
 จังหวัดละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน

3.3 ชาวบ้านในชุมชน ในเขตลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จำแนกเป็นจังหวัดละ
 33 คน รวมทั้งสิ้น 99 คน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการพัฒนาเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย และดำเนินการส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิทยวัฒน์ พันธะศรีและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยวรุศ โกศล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้างและมีโครงสร้างสำหรับบันทึกสภาพทั่วไป ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่
2. เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มีรายละเอียดและส่วนประกอบของแบบสัมภาษณ์ 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 เป็นส่วนที่ใช้บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ เช่น วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์ ชื่อหมู่บ้าน ชื่อตำบล ชื่ออำเภอ และชื่อจังหวัด

ส่วนที่ 2 เป็นส่วนที่ใช้บันทึกรายละเอียดส่วนตัวของผู้ที่ให้การสัมภาษณ์ เช่น ชื่อ เพศ อายุ อาชีพ ศาสนา สถานภาพครอบครัว เป็นต้น

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นและแนวทางในการสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่รอบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ต่อบทเพลงที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาซึ่งมีเนื้อหา 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อชื่อบทเพลงและเนื้อหาของบทเพลง

ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการเรียบเรียงเสียงประสาน

ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับความคิดเห็นในการใช้อัตลักษณ์ทางดนตรีของการแสดงพื้นบ้าน มาใช้ในการเรียบบทเพลง

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะด้านการนำไปใช้/สื่อสามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวชุมชน/สื่อสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยด้วยตนเอง ในส่วนของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเอกสาร ตำราและงานวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าจากแหล่งข้อมูล เช่น ห้องสมุดของสถาบันต่าง ๆ และเว็บไซต์ของสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสำรวจความคิดเห็น ความพึงพอใจ และข้อเสนอแนะ โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้น มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การเก็บข้อมูลภาคสนามในส่วนของการสำรวจความพึงพอใจ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างในท้องถิ่น

1.1 ติดต่อนัดหมายกับกลุ่มตัวอย่างในท้องถิ่น

1.2 ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจความพึงพอใจ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ของกลุ่มตัวอย่างในท้องถิ่น

2. ติดต่อนัดหมายกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

ดำเนินการส่งตัวอย่างบทเพลงและแบบเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิต่อบทเพลงที่ได้สร้างสรรค์ เพื่อดำเนินการแก้ไขตาม

การจัดกระทำข้อมูล

1. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย มาทำการศึกษาพร้อมจัดระบบหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
2. นำข้อมูลจากภาคสนามที่เก็บรวบรวมได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสำรวจความพึงพอใจ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ซึ่งได้บันทึกไว้มาถอดความ แยกประเภท จัดหมวดหมู่และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย
3. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสำรวจความพึงพอใจ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาตรวจสอบ แก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์

การศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ดังต่อไปนี้
  - 1.1 ศึกษาวิเคราะห์ แนวคิด บทเพลง เนื้อหา ทำนอง สโลว์เพลง
  - 1.2 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทพื้นที่วิจัย อัตลักษณ์ทางดนตรีของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏและข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
  - 1.3 สังเคราะห์ข้อมูลและดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานเพลงในรูปแบบออดิโอไฟล์
  - 1.4 ศึกษาวิเคราะห์และแก้ไข โดยอ้างอิงข้อมูลจากการสำรวจความพึงพอใจ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ
  - 1.5 ศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการเผยแพร่ผลงานเพลงสู่กลุ่มเป้าหมาย
  - 1.6 รายงานผลการวิจัย อภิปรายผล ทำการปรับปรุงเพิ่มเติม จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์และเผยแพร่ผลงานในสื่อตามจุดประสงค์ที่วางไว้

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลบริบทต่างๆที่เกี่ยวข้อง และอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยนำมาเป็นข้อมูลในการสร้างสรรค์เนื้อหาของบทเพลง โดยการวิเคราะห์นำคำสำคัญที่เป็นบริบทเด่นชัดของแต่ละชุมชน ที่สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาร้อยเรียงด้วยภาษาพื้นบ้านที่สละสลวยสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังได้โดยง่าย ทั้ง 9 บทเพลง ดังต่อไปนี้

1.1 บริบทที่เกี่ยวข้องปรากฏเด่นชัดในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแยกเป็นประเด็นดังนี้

- เพลงของดีเมืองคอน Volume 1 บริบททางด้านศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก ปรากฏมีสิ่งที่มีมาแต่โบราณและสิ่งสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่เช่น ผงงัก้าใน

วัดตกแต่งด้วยเหรียญตุ๊กตารามเทพ รูปปั้นหนูเงิน-หนูทองยักษ์ หัตถกรรมฝีมือกระจูด ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ศิลปะการแกะตัวหนังตะลุง

- เพลงของดีเมืองคอน Volume 2 บริบททางด้าน การแสดงละคร ดนตรี ภาพยนตร์ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ปรากฏมีการแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง และมโนราห์

- เพลงของดีเมืองคอน Volume 3 บริบททางด้าน วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร ปรากฏมีการแต่งกายหลากหลายสีสันแตกต่างกันตามเชื้อชาติตระกูล มีแหล่งทำผ้าทอ เครื่องถนอมนคร อาหารขึ้นชื่อ เช่นขนมจีนน้ำยา ข้าวยา แกงส้ม แกงเคยปลา และวิถีชีวิตที่ผูกพันกับป่าพรุควนเค็ริง

1.2 บริบทที่ปรากฏเด่นชัดในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา โดยแยกเป็นประเด็นในแต่ละบทเพลง

- เพลงศิลปะเมืองสงขลา บริบททางด้าน ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก ปรากฏมีเครื่องปั้นดินเผา ภาพจิตรกรรมผนังโบสถ์ รูปปั้นนางเงือก รูปปั้นแมวหนู รูปปั้นพญานาค จิตรกรรมลวดลายบนเรือกอลและ

- เพลงเสน่ห์สงขลา บริบททางด้าน การแสดงละคร ดนตรี ภาพยนตร์ ปรากฏมีการแสดงหนังตะลุง มโนราห์โรงครู การแสดงปี่ครุควน ทวนยก สีละ ลีเกฮูลู ลิเกทรงเครื่อง

- เพลงวิถีสงขลา บริบททางด้าน วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร ปรากฏมีผ้าทอเกาะยอ การทำผ้าบาติก อาหารขึ้นชื่อ เช่น แกงมัสมั่น ขนมจีนน้ำยา เต้าคั่ว แกงไตปลา ผัดสะตอ ไก่ก้อ แกงเหลือง และข้าวยา

1.3 บริบทที่เกี่ยวข้องปรากฏเด่นชัดในเขตพื้นที่จังหวัดพัทลุง แยกเป็นประเด็นดังนี้

- เพลงศิลปะเมืองลุง บริบททางด้าน ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก ปรากฏมี ขวานหินขัด ภาพชนะดินเผา ซึ่งเป็นของโบราณ วัดเขียนบางแก้ว พระมหาธาตุเจดีย์วัด พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสัมฤทธิ์ พระพิมพ์อินเดียพระอิศวรสำริด ว่างแก้วใหม่ ว่างเจ้าเมืองพัทลุง หัตถกรรมสานจุดเลนน้อย ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว และหัตถกรรมการแกะหนังตะลุง

- เพลงโนราห์เมืองลุง บริบททางด้าน การแสดงละคร ดนตรี ภาพยนตร์ ปรากฏมีการแสดงพื้นบ้านหนังตะลุง และมโนราห์

- เพลงคนเมืองลุง บริบททางด้าน วิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย อาหาร ปรากฏมีการแต่งตัวสบายสไตล์เสื้อสายเงินมาลาญ นุ่งผ้าถุง ดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายอยู่กับท้องถิ่น อาหารขึ้นชื่อที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น เมล็ดหัวครกหร่าน้ำผึ้ง ข้าวหลาม ขนมจีนยอดสะตอเบา ข้าวเม่า แกงคั่วปลา ลูกหยิก หมนกรก ข้าวหม้อแกงลิง กล้วยฉาบแม่แดง ไข่ปลาเลนน้อย กินหมนจาก ถั่วต้ม

1.4 อัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้าน

จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เจาะจงนำอัตลักษณ์ทางด้านดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยการนำทำนองเพลงที่มีความเหมาะสมของการแสดงหนังตะลุง มโนราห์ และลีเกฮูลู มาผสมผสานในการเรียบเรียงประสานทั้ง 9 บทเพลง รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เพลงของดีเมืองคอน Volume 1 นำอัตลักษณ์ทำนองเพลงพื้นบ้านประกอบการแสดงมโนราห์ คือ เพลงแขกขนาดเร็ว มาใช้ผสมผสานในการเรียบเรียงประสานในบทเพลง

2. เพลงของดีเมืองคอน Volume 2 นำอัตลักษณ์ทำนองเพลงพื้นบ้านประกอบการแสดงพื้นบ้านมโนราห์ คือ เพลงนาตั่ว มาใช้ผสมผสานในการเรียบเรียงเสียงประสานในบทเพลง

3. เพลงของดีเมืองคอน Volume 2 นำอัตลักษณ์ทำนองเพลงพื้นบ้านประกอบการแสดงพื้นบ้านมโนราห์ คือ เพลงโหมโรงหนังตั่วสูง มาใช้ผสมผสานในการเรียบเรียงเสียงประสานในบทเพลง

4. บทเพลงศิลปะเมืองสงขลา นำอัตลักษณ์ทำนองเพลงพื้นบ้านที่ใช้ประกอบการแสดงพื้นบ้านมโนราห์ คือ เพลงโหมโรงมโนราห์(สอดสร้อย) และเพลงผีเสื้อตอดดอกไม้ มาใช้ผสมผสานในการเรียบเรียงเสียงประสานในบทเพลง

5. บทเพลงเสน่ห์สงขลา นำอัตลักษณ์ทำนองเพลงพื้นบ้านที่ใช้ประกอบการแสดงพื้นบ้านลิอูลู คือ เพลงดิเกร ปุดตารี (Dikir Puteri) มาใช้ผสมผสานในการเรียบเรียงเสียงประสานในบทเพลง

6. บทเพลงวิถีสงขลา นำอัตลักษณ์ทำนองเพลงพื้นบ้านที่ใช้ประกอบการแสดงพื้นบ้านหนังตั่วสูง คือ เพลงโหมโรง มาใช้ผสมผสานในการเรียบเรียงเสียงประสานในบทเพลง

7. เพลงศิลป์เมืองลุง นำอัตลักษณ์ทำนองเพลงพื้นบ้านที่ใช้ประกอบการแสดงพื้นบ้านหนังตั่วสูง คือ เพลง เกี้ยวจ้อ มาใช้ผสมผสานในการเรียบเรียงเสียงประสานในบทเพลง

8. บทเพลงโนราห์เมืองลุง นำอัตลักษณ์ทำนองเพลงพื้นบ้านที่ใช้ประกอบการแสดงพื้นบ้านหนังตั่วสูง คือ เพลงหักคอไอ้เท่ง มาใช้ผสมผสานในการเรียบเรียงเสียงประสานในบทเพลง

9. บทเพลงคนเมืองลุง นำอัตลักษณ์ทำนองเพลงพื้นบ้านที่ใช้ประกอบการแสดงพื้นบ้านมโนราห์ คือ เพลงเซตั่ว มาใช้ผสมผสานในการเรียบเรียงเสียงประสานในบทเพลง

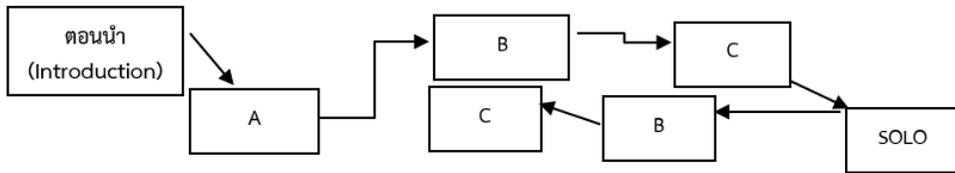
2. การสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากอัตลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านที่ปรากฏในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2.1 การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงของดีเมืองคอน Volume 1

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงสังคีตลักษณะของบทเพลง โดยสร้างสรรค์เนื้อหาของบทเพลงเกี่ยวกับประติมากรรม รูปปั้น แกะสลัก ให้มีลักษณะเป็นป๊อปร็อก (Pop Rock) ในจังหวะฟังก์ร็อก (Funk/Rock) ตั้งอยู่บนบันไดเสียงอีเนเจอร์ลไมเนอร์ (E Natural Minor Scale) โดยมีอัตราจังหวะแบบ Common Time โดยกำหนดอัตราความเร็วในการบรรเลงให้โน้ตตัวต่ำ = 100 bpm

2.1.1 การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) ผู้วิจัยได้วางคอร์ดโปรเกรสชันโดยเลือกใช้ คอร์ด 6 คอร์ด คือ Em, G, Am, B, C และ D โดยสร้างไดอาโทนิคคอร์ดจากบันไดเสียง อีเนเจอร์ลไมเนอร์ (E Natural Minor Scale)

2.1.2 สังคีตลักษณะ (Form) มีโครงสร้างดังนี้

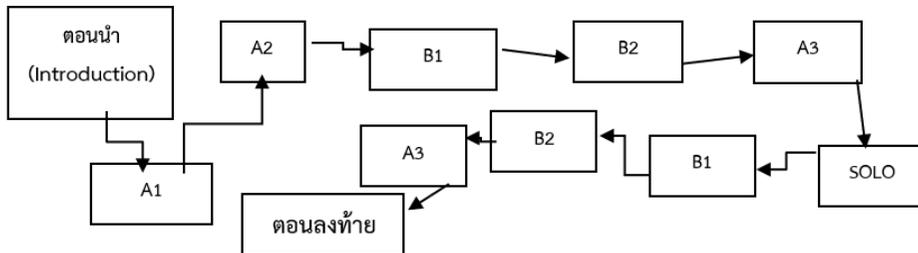
ภาพที่ 2 แสดงโครงสร้างสังคีตลักษณ์ของเพลง

2.2 การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงของตีเมืองคอน Volume 2

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงสังคีตลักษณ์ของบทเพลง โดยสร้างสรรค์เนื้อหาของบทเพลงเกี่ยวกับการแสดง ภาพยนตร์ ละคร ให้มีลักษณะเป็นเพลงป๊อปร็อก (Pop Rock) ในจังหวะ Funk Mashed potatoes ตั้งอยู่บนบันไดเสียงอีเมเจอร์ (E Major Scale) โดยมีอัตราจังหวะแบบ Common Time โดยกำหนดอัตราความเร็วในการบรรเลงให้โน้ตตัวดำ = 110 bpm

2.2.1 การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) ผู้วิจัยได้วางคอร์ดโปรเกรสชันโดยเลือกใช้ คอร์ด 6 คอร์ด คือ E, E7, F#m, A, B และ C#m โดยสร้างไดอาโทนิคคอร์ดจากบันไดเสียง อีเมเจอร์ (E Major Scale)

2.2.2 สังคีตลักษณ์ (Form) มีโครงสร้างดังนี้

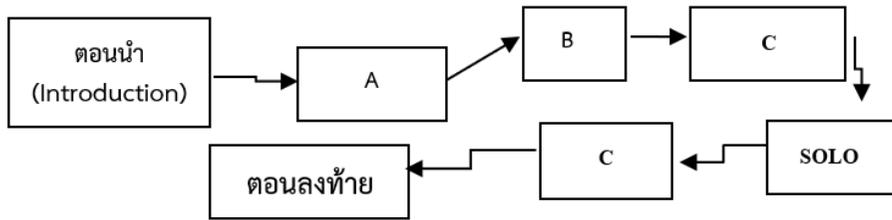
ภาพที่ 3 แสดงโครงสร้างสังคีตลักษณ์ของเพลง

2.3 การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงของตีเมืองคอน Volume 3

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงสังคีตลักษณ์ของบทเพลง โดยสร้างสรรค์เนื้อหาของบทเพลงเกี่ยวกับวิถีชีวิต การแต่งกาย อาหาร ให้มีลักษณะเป็นป๊อปร็อก (Pop Rock) ในจังหวะสโลว์ร็อก (Slow/Rock) ตั้งอยู่บนบันไดเสียงจีเมเจอร์ (G Major Scale) โดยมีอัตราจังหวะแบบ Common Time ผสมกับ March Time โดยกำหนดอัตราความเร็วในการบรรเลงให้โน้ตตัวดำ = 70 bpm

2.3.1 การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) ผู้วิจัยได้วางคอร์ดโปรเกรสชันโดยเลือกใช้ คอร์ด 7 คอร์ด คือ G, G7, Am, Bm, C, D และ Em โดยสร้างไดอาโทนิคคอร์ดจากบันไดเสียง จีเมเจอร์ (G Major Scale)

2.3.2 สังกีตลักษณ์ (Form) มีโครงสร้างดังนี้

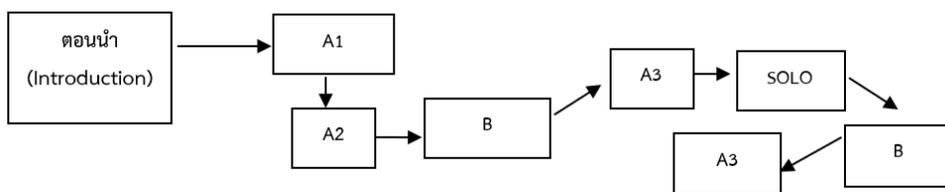
ภาพที่ 4 แสดงโครงสร้างสังคีตลักษณ์ของเพลง

2.4 การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงศิลปะเมืองสงขลา

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงสังคีตลักษณ์ของบทเพลง โดยสร้างสรรค์เนื้อหาของบทเพลงเกี่ยวกับ ประติมากรรม รูปปั้น แกะสลัก ให้มีลักษณะเป็นลูกทุ่งไทยในจังหวะโบเลโร่ (Bolero) ผสมผสานกับ ท่วงทำนองเพลงพื้นบ้านมโนราห์ในจังหวะรำวง (Rumwong) ตั้งอยู่บนบันไดเสียงเอเมเจอร์ (A Major Scale) โดยมีอัตราจังหวะแบบ Common Time โดยกำหนดอัตราความเร็วในการบรรเลงให้โน้ตตัวดำ = 70 bpm

2.4.1 การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) ผู้วิจัยได้วางคอร์ดโปรเกรสชันโดยเลือกใช้ คอร์ด 6 คอร์ด คือ A, Bm, D, E, F#m และ F# โดยสร้างไดอาโทนิคคอร์ดจากบันไดเสียง เอเมเจอร์ (A Major Scale)

2.4.2 สังกีตลักษณ์ (Form) มีโครงสร้างดังนี้

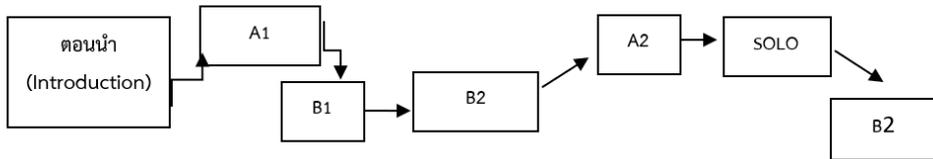
ภาพที่ 5 แสดงโครงสร้างสังคีตลักษณ์ของเพลง

2.5 การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงเสน่ห์สงขลา

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงสังคีตลักษณ์ของบทเพลง โดยสร้างสรรค์เนื้อหาของบทเพลงเกี่ยวกับการแสดง ภาพยนตร์ ละคร ผู้วิจัยได้เรียบเรียงสังคีตลักษณ์ของบทเพลง โดยสร้างสรรค์เนื้อหาของ บทเพลงเกี่ยวกับการแสดง ภาพยนตร์ ละคร ให้มีลักษณะเป็นเพลงป๊อปรีอกในจังหวะรำวง (Rumwong) ผสมผสานท่วงทำนองดนตรีพื้นบ้านรองเง็งและลิเกฮูลู ตั้งอยู่บนบันไดเสียงอีเมเจอร์ (E Major Scale) โดยมีอัตราจังหวะแบบ Cut Common Time โดยกำหนดอัตราความเร็วในการบรรเลงให้โน้ตตัวขาว = 84 bpm

2.5.1 การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) ผู้วิจัยได้วางคอร์ดโปรเกรสชันโดยเลือกใช้ คอร์ด 5 คอร์ด คือ E, F#m, A, B และ C#m โดยสร้างไดอาโทนิคคอร์ดจากบันไดเสียง อีเมเจอร์ (E Major Scale)

2.5.2 สังกีตลักษณ์ (Form) มีโครงสร้างดังนี้

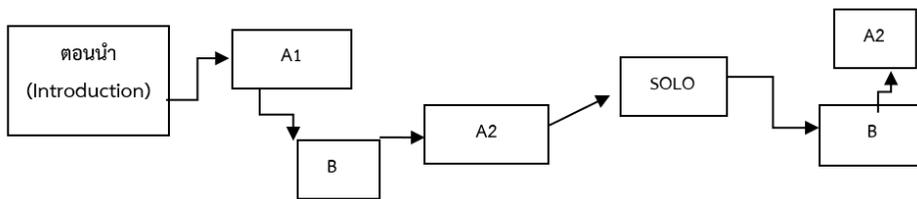
ภาพที่ 6 แสดงโครงสร้างสังคีตลักษณ์ของเพลง

2.6 การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงวิถีสงขลา

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงสังคีตลักษณ์ของบทเพลง โดยสร้างสรรค์เนื้อหาของบทเพลงเกี่ยวกับวิถีชีวิต การแต่งกาย ผู้วิจัยได้เรียบเรียงสังคีตลักษณ์ของบทเพลง โดยสร้างสรรค์เนื้อหาของบทเพลงเกี่ยวกับวิถีชีวิต การแต่งกาย อาหาร ให้มีลักษณะเป็นป๊อปรีก (Pop Rock) ในจังหวะ ในจังหวะฟังก์ (Funk / 16 beat) ตั้งอยู่บนบันไดเสียงจีเมเจอร์ (G Major Scale) โดยมีอัตราจังหวะแบบ Common Time โดยกำหนดอัตราความเร็วในการบรรเลงให้โน้ตตัวดำ = 68 bpm

2.6.1 การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) ผู้วิจัยได้วางคอร์ดโปรเกรสชันโดยเลือกใช้ คอร์ด 6 คอร์ด คือ G, Am, Bm, C, D และ Em โดยสร้างไดอาโทนิคคอร์ดจากบันไดเสียง จีเมเจอร์ (G Major Scale)

2.6.2 สังกีตลักษณ์ (Form) มีโครงสร้างดังนี้

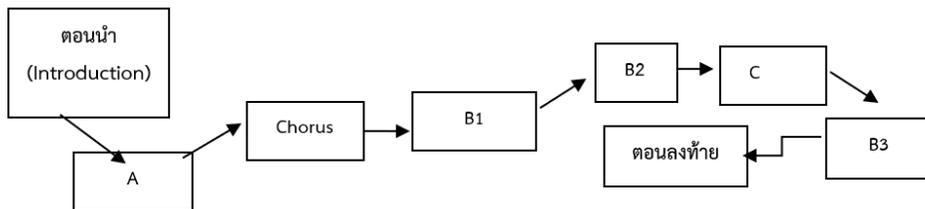
ภาพที่ 7 แสดงโครงสร้างสังคีตลักษณ์ของเพลง

2.7 การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงศิลปินเมืองลุง

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงสังคีตลักษณ์ของบทเพลง โดยสร้างสรรค์เนื้อหาของบทเพลงเกี่ยวกับประติมากรรม รูปปั้น แกะสลัก ให้มีลักษณะเป็นเพลงป๊อปรีก (Pop Rock) ในจังหวะสโลว์โซล (Slow Soul) ตั้งอยู่บนบันไดเสียงจีเมเจอร์ (G Major Scale) โดยมีอัตราจังหวะแบบ Common Time โดยกำหนดอัตราความเร็วในการบรรเลงให้โน้ตตัวดำ = 65 bpm

2.7.1 การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) ผู้วิจัยได้วางคอร์ดโปรเกรสชันโดยเลือกใช้ คอร์ด 9 คอร์ด คือ G, G7, Am, Bm, C, D, D7, Em และ E โดยสร้างไดอาโทนิคคอร์ดจากบันไดเสียงจีเมเจอร์ (G Major Scale)

2.7.2 สังกีตลักษณ์ (Form) มีโครงสร้างดังนี้

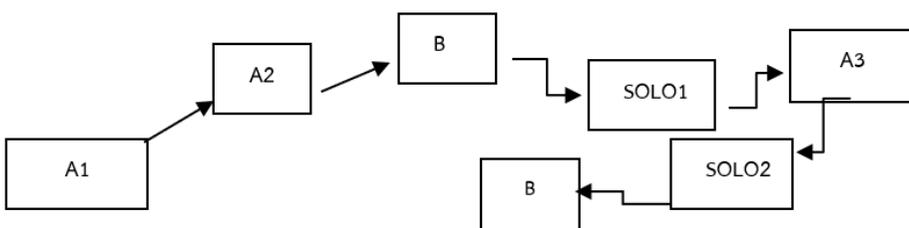
ภาพที่ 8 แสดงโครงสร้างสังคีตลักษณ์ของเพลง

2.8 การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงโนราห์เมืองลุง

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงสังคีตลักษณ์ของบทเพลง โดยสร้างสรรค์เนื้อหาของบทเพลงเกี่ยวกับการแสดง ภาพยนตร์ ละคร ให้มีลักษณะเป็นเพลงป๊อปรีก (Pop Rock) ในจังหวะ Funk ตั้งอยู่บนบันไดเสียงอีเมเจอร์ (E Major Scale) โดยมีอัตราจังหวะแบบ Common Time โดยกำหนดอัตราความเร็วในการบรรเลงให้โน้ตตัวดำ = 96 bpm

2.8.1 การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) ผู้วิจัยได้วางคอร์ดโปรเกรสชันโดยเลือกใช้ คอร์ด 5 คอร์ด คือ E, C#m, F#m, A และ B โดยสร้างไดอาโทนิคคอร์ดจากบันไดเสียง อีเมเจอร์ (E Major Scale)

2.8.2 สังกีตลักษณ์ (Form) มีโครงสร้างดังนี้

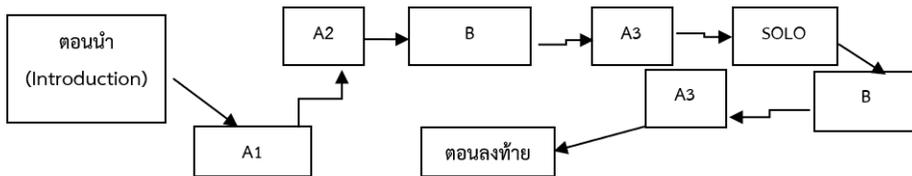
ภาพที่ 9 แสดงโครงสร้างสังคีตลักษณ์ของเพลง

2.9 การเรียบเรียงเสียงประสานเพลงคนเมืองลุง

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงสังคีตลักษณ์ของบทเพลง โดยสร้างสรรค์เนื้อหาของบทเพลงเกี่ยวกับวิถีชีวิต การแต่งกาย ให้มีลักษณะเป็นเพลงป๊อปรีก (Pop Rock) ในจังหวะฟังก์ (Funk/16 beat) ผสมผสานจังหวะแบบมโนราห์ ตั้งอยู่บนบันไดเสียงจีเมเจอร์ (G Major Scale) โดยมีอัตราจังหวะแบบ Common Time ผสม March Time โดยกำหนดอัตราความเร็วในการบรรเลงให้โน้ตตัวดำ = 70 bpm

2.9.1 การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) การเคลื่อนที่ของคอร์ด (Chord Progression) ผู้วิจัยได้วางคอร์ดโปรเกรสชันโดยเลือกใช้ คอร์ด 6 คอร์ด คือ G, Am, Bm, C, D และ Em โดยสร้างไดอาโทนิคคอร์ดจากบันไดเสียง จีเมเจอร์ (G Major Scale)

2.9.2 สังกีตลักษณ์ (Form) มีโครงสร้างดังนี้

ภาพที่ 10 แสดงโครงสร้างสังคีตลักษณ์ของเพลง

3. สังเคราะห์ผ่านชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อยืนยันข้อมูล มีความเห็นร่วมกันยอมรับวัฒนธรรมต่อยอด

การเก็บข้อมูลในส่วนนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการสำรวจความพึงพอใจ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านดนตรี จำนวน 2 คน และกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ จำนวน 120 คน ได้นำเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ โดยสรุปดังต่อไปนี้

เพลงของดีเมืองคอน Volume 1

- 1) ชื่อเพลง “ของดีเมืองคอน” สอดคล้องกับเนื้อหา การเกริ่นนำบอกเล่าเรื่องราวบทเพลงได้ดี
- 2) การเรียบเรียงเสียงประสาน ท่อนร้องควรเพิ่มเติมการสอดประสานเครื่องดนตรีที่เป็นอัตลักษณ์ ท่อน SOLO มีการสอดประสานและอาจเพิ่มเติมแนวทำนองเพื่อให้ทำนองหลักเด่นชัดมากขึ้น
- 3) ควรเพิ่มเติมอัตลักษณ์ทางดนตรีสอดประสานในระหว่างบทเพลงเพิ่มขึ้น เพื่อให้บทเพลงออบอวลด้วยอารมณ์และสีสันของภาคใต้
- 4) บทเพลงสามารถสื่อเชื่อมโยงกับชุมชนได้ในภาพรวมของจังหวัดนครศรีธรรมราชนำเสนองานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน รวมถึงงานศิลปะเก่าแก่ต่าง ๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราช อันเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่

เพลงของดีที่เมืองคอน Volume 2

- 1) ชื่อเพลง “ของดีที่เมืองคอน” สอดคล้องกับเนื้อหาที่มีการเกริ่นนำ บอกเล่าเรื่องราวได้ดี
- 2) การเรียบเรียงเสียงประสาน ท่อนร้องควรเพิ่มเติมการสอดประสานของเครื่องดนตรีที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ท่อน SOLO อาจเพิ่มเติมแนวทำนองเพื่อให้ทำนองหลักเด่นชัดมากขึ้น
- 3) มีความเหมาะสมในการใช้อัตลักษณ์ทางดนตรีของการแสดงพื้นบ้าน ควรเพิ่มเติมดนตรีสอดประสานในระหว่างบทเพลงให้สอดคล้องกับเนื้อหาเพิ่มขึ้น เช่น “เสียงกลอนโนราเสียงปี่ดังไกล” “โนราร่ายรำหนังตะลุงผู้คนสืบสาน” เพื่อให้บทเพลงออบอวลด้วยอารมณ์และสีสันของภาคใต้
- 4) บทเพลงสามารถสื่อเชื่อมโยงกับชุมชนได้ในภาพรวมของจังหวัดนครศรีธรรมราช นำเสนองานศิลปะการแสดง ที่เป็นอัตลักษณ์เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่

เพลงของดีที่เมืองคอน Volume 3

1) ชื่อเพลง “ของดีที่เมืองคอน” สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเพลงที่นำเสนอมีการเกริ่นนำเรื่องราวและมีบทสรุปของบทเพลงได้ดี

2) ท่อนร้องควรเพิ่มเติมการสอดประสานของเครื่องดนตรีที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ท่อน SOLO ไม่มีการสอดประสานและอาจเพิ่มเติมแนวทำนองเพื่อให้ทำนองหลักเด่นชัดมากขึ้น

3) มีความเหมาะสมในการใช้อัตลักษณ์ทางดนตรีของการแสดงพื้นบ้าน และควรเพิ่มเติมการสอดประสานในระหว่างบทเพลงเพื่อให้บทเพลงอवलด้วยอารมณ์และสีสันของภาคใต้

4) บทเพลงสามารถเชื่อมโยงกับชุมชนได้ในภาพรวมของจังหวัดนครศรีธรรมราช นำเสนอวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์อันเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่

5) ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ตรวจสอบการออกเสียง “อะ” ครึ่งเสียง “ขนมจีนน้ำยา เป็น ขนมจีนน้ำยา”

เพลงศิลปะเมืองสงขลา

1) ชื่อเพลง “ของดีที่สงขลา” ฟังดูกว้าง เนื้อหาของเพลงต้องการสื่อถึงงานศิลปะของจังหวัดสงขลา ถ้าปรับให้ตรงกับสิ่งที่นำเสนอ เช่น “ศิลปะเมืองสงขลา, สงขลาเมืองศิลป์” จะทำให้สอดคล้องกับบทเพลงมากขึ้น ส่วนเนื้อหา มีการเกริ่นนำ บอกเล่าเรื่องราว มีบทสรุปได้ดี

2) การเรียบเรียงเสียงประสาน ท่อนร้องควรเพิ่มเติมการสอดประสานของเครื่องดนตรีที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ท่อน SOLO มีการสอดประสานทำนองให้ทำนองหลักเด่นชัดดี

3) มีความเหมาะสมในการใช้อัตลักษณ์ทางดนตรีของการแสดงพื้นบ้าน และควรเพิ่มเติมการสอดประสานในระหว่างบทเพลง เพื่อให้บทเพลงอवलด้วยอารมณ์และสีสันของภาคใต้

4) บทเพลงสามารถเชื่อมโยงกับชุมชนได้ในภาพรวมของจังหวัดสงขลา เพราะนำเสนองานศิลปะที่ถดถอยพื้นบ้าน รวมถึงงานศิลปะเก่าแก่ต่าง ๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดสงขลา

5) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ การออกเสียง “อะ” กึ่งเสียง “ชายหาดสมิหลา เป็น สมิหลา”

เพลงเสน่ห์สงขลา

1) ชื่อเพลง “ของดีที่สงขลา” ฟังดูกว้าง เนื้อหาของเพลงสื่อถึงงานศิลปะการแสดง ของจังหวัดสงขลา ถ้าปรับให้ตรงกับสิ่งที่นำเสนอ เช่น “เสน่ห์สงขลา, (จังหวัด) ทะลุสงขลา” จะทำให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเพลงมากขึ้น ส่วนเนื้อหา มีการเกริ่นนำ บอกเล่าเรื่องราว บทสรุปได้ดี

2) ควรเพิ่มเติมการสอดประสานเครื่องดนตรีที่เป็นอัตลักษณ์ ท่อน SOLO มีการประสานทำนองแบบแนวเดียว (Monophony) อาจเพิ่มเติมแนวทำนองเพื่อให้ทำนองหลักเด่นชัดมากขึ้น

3) การใช้อัตลักษณ์ทางดนตรีของการแสดงพื้นบ้านยังไม่ชัดเจน รวมถึงการแสดงอัตลักษณ์ในบทเพลง เช่น “ฟังกลอนโนราข้างเพราะจับใจกลองทับปีโม่ยังคงบรรเลง” “จะพาไปแลหนึ่งลู่แห่งปะ เห่งตุง” “เสียงปี่ครุควนแว่วมา” ก็ควรใส่อัตลักษณ์ทางดนตรีให้ตรงกับเนื้อหาส่วนนี้

4) บทเพลงสามารถเชื่อมโยงกับชุมชนได้ในภาพรวมของจังหวัดสงขลา เพราะนำเสนองานศิลปะการแสดงพื้นบ้านต่าง ๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดสงขลา

5) ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ตรวจสอบการออกเสียง “ไอ้แห่ง เป็น อ้ายแห่ง” เสียง “อะ” กึ่งเสียง “มโนราห์โรงครู เป็น มะโนราห์โรงครู”

เพลงวิถีสงขลา

1) ชื่อเพลง “ของดีที่สงขลา” ฟังดูกว้าง เนื้อหาของเพลงต้องการสื่อถึงวิถีชีวิต ข้าวของเครื่องใช้ และอาหารต่าง ๆ ของชาวจังหวัดสงขลา ถ้าปรับให้ตรงกับสิ่งที่ต้องการจะนำเสนอจะทำให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเพลงที่นำเสนอมากขึ้น เนื้อหา มีการเกริ่นนำ มีการบอกเล่าเรื่องราวเชิญชวนมาท่องเที่ยว สื่อถึงความน่าอยู่ของจังหวัดสงขลาได้ดี

2) ท่อนร้องควรเพิ่มเติมการสอดประสานของเครื่องดนตรีที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ท่อน SOLO ไม่มีการประสานทำนอง อาจเพิ่มเติมแนวทำนองเพื่อให้ทำนองหลักเด่นชัดมากขึ้น

3) มีความเหมาะสมในการใช้อัตลักษณ์ทางดนตรี ควรเพิ่มเติมอัตลักษณ์ทางดนตรีสอดประสานในระหว่างบทเพลงเพิ่มขึ้นเพื่อให้บทเพลงอวลด้วยอารมณ์และสีสันของภาคใต้

4) บทเพลงสามารถเชื่อมโยงกับชุมชนได้ในภาพรวมของจังหวัดสงขลา เพราะนำเสนอวิถีชีวิตอาหารพื้นถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์อันเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่

เพลงศิลป์เมืองลุง

1) ชื่อเพลง “ของดีที่พัทลุง” ฟังดูกว้าง เนื้อหาของเพลงต้องการสื่อถึงงานศิลปะของจังหวัดพัทลุง ถ้าปรับให้ตรงกับสิ่งที่นำเสนอ เช่น “ศิลปะเมืองพัทลุง, ศิลป์เมืองลุง” จะทำให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเพลงมากขึ้น เนื้อหา มีการเกริ่นนำ บอกเล่าเรื่องราว มีบทสรุปของเนื้อหาดี

2) การเรียบเรียงเสียงประสาน ตั้งข้อสังเกตว่ายาวไปหรือไม่ ท่อนร้องควรเพิ่มเติมการสอดประสานของเครื่องดนตรีที่ ท่อน SOLO มีการสอดประสานทำนองให้ทำนองหลักเด่นชัดดี

3) มีความเหมาะสมในการใช้อัตลักษณ์ทางดนตรี และควรเพิ่มเติมดนตรีสอดประสานให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเพลงที่กล่าวถึง เช่น เนื้อหาที่กล่าวถึงหนังตะลุง “หัตถกรรมแกะหนังให้กลายเป็นหนังตะลุงไอ้แห่งไอ้ทองมีพุง” ก็ควรใส่อัตลักษณ์ทางดนตรีหนังตะลุงให้ตรงกับเนื้อหาส่วนนี้

4) บทเพลงสามารถเชื่อมโยงกับชุมชนได้ในภาพรวมของจังหวัดพัทลุง เพราะนำเสนองานศิลปะหัตถกรรมพื้นบ้าน รวมถึงงานศิลปะเก่าแก่ต่าง ๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดพัทลุง

5) ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ตรวจสอบการออกเสียง เช่น “แกะสลัก เป็น แกะสลาก”

เพลงโนราห์เมืองลุง

1) ชื่อเพลง “ของดีที่พัทลุง” ฟังดูกว้าง เนื้อหาของเพลงต้องการสื่อถึงศิลปะการแสดงที่สำคัญของจังหวัดพัทลุง ดังเนื้อหาที่ว่า “ของดีที่พัทลุงเมืองหนังลุงมโนรา” ถ้าปรับให้ตรงกับสิ่งที่นำเสนอ เช่น “พัทลุงเมืองหนังลุงมโนรา, โนราเมืองลุง” น่าจะทำให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเพลงที่นำเสนอมากขึ้น เนื้อหา มีการเกริ่นนำ มีการบอกเล่าเรื่องราว มีบทสรุปของเนื้อหาได้ดี

2) การเรียบเรียงเสียงประสาน ท่อนร้องควรเพิ่มเติมการสอดประสานของเครื่องดนตรีที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ท่อน SOLO มีการสอดประสานทำนองให้ทำนองหลักเด่นชัดดี

3) ความเหมาะสมในการใช้อัตลักษณ์ทางดนตรีของการแสดงพื้นบ้านมาใช้ในการเรียบเรียงบทเพลงมีความเหมาะสมในการใช้อัตลักษณ์ทางดนตรี และควรเพิ่มเติมอัตลักษณ์ทางดนตรีสอดประสานให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเพลง

4) บทเพลงสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ เชื่อมโยงกับชุมชนได้ในภาพรวมของจังหวัดพัทลุง นำเสนองานศิลปะการแสดงหนังตะลุงมโนราห์ที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่

บทเพลงคนเมืองลุง

1) ชื่อเพลง “ของดีที่พัทลุง” ฟังดูกว้าง เนื้อหาของเพลงต้องการสื่อถึงวิถีชีวิตของชาวจังหวัดพัทลุง ถ้าปรับให้ตรงกับสิ่งที่จะนำเสนอ เช่น “วิถีคนเมืองพัทลุง, คนเมืองลุง” จะทำให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเพลงมากขึ้น เนื้อหา สอดคล้องกับบทสรุปของบทเพลงได้ดี

2) ท่อนร้องควรเพิ่มเติมการสอดประสานของเครื่องดนตรีที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น ท่อน SOLO มีการสอดประสานทำนองให้ทำนองหลักเด่นชัดดี

3) การเรียบเรียงเสียงประสานมีความเหมาะสมในการใช้อัตลักษณ์ทางดนตรีการแสดงพื้นบ้าน

4) บทเพลงสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่ที่สามารถเชื่อมโยงกับชุมชนได้ในภาพรวมของจังหวัดพัทลุง เพราะนำเสนอวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจังหวัดพัทลุง เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่จังหวัดพัทลุง

ที่กล่าวมาทั้งหมดในข้างต้นเป็นบทสรุปข้อวิเคราะห์ ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 2 ท่านรวมถึงกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ โดยผู้วิจัยได้ทำการแก้ไขตามข้อวิเคราะห์ ข้อเสนอแนะ ดังกล่าวเป็นที่เรียบร้อยแล้วในขั้นตอนการทำบทเพลงในระดับมาสเตอร์

4. รูปแบบการเผยแพร่ต่าง ๆ ผลลัพธ์ ยืนยันการยอมรับ

ผู้วิจัยได้ทำการเผยแพร่บทเพลงสู่ชุมชน โดยดำเนินการส่งข้อมูลบทเพลงและรับรองผลงาน โดยการทำหนังสือการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัย/และงานสร้างสรรค์จากหน่วยงานภายนอก ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ทั้งนี้ชุมชนได้นำบทเพลงไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเผยแพร่ในโซเชียลเน็ตเวิร์ก สถานีวิทยุ และนำบทเพลงไปบูรณาการใช้กับงานวิจัยสร้างสรรค์อื่น ๆ ในชุดวิจัยบูรณาการเดียวกัน เช่น การสร้างสรรค์สื่อมัลติมีเดีย การสร้างสรรค์ระบำ เป็นต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดทำเป็นแผ่น CD เพื่อส่งให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสืบไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาบริบทต่าง ๆ ของพื้นที่ และอัตลักษณ์ด้านดนตรีของการแสดงพื้นบ้านที่เกี่ยวข้องมาสร้างสรรค์เป็นบทเพลง ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ และวิถีชีวิต เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และอาหาร ทั้งนี้ในการสร้างสรรค์บทเพลงผู้วิจัยได้คำนึงถึงการเรียบเรียงเนื้อหา การเรียบเรียงเสียงประสานที่เรียบง่าย ส่งผลทำให้บทเพลงสามารถเข้าถึงกลุ่มคนฟังและสามารถถ่ายทอดเรื่องราวในชุมชน และบทเพลงสามารถสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ทะเลสาบสงขลาได้อย่างยั่งยืน โดยการนำบทเพลงไปเผยแพร่สู่ชุมชน สื่อต่าง ๆ และใช้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเชิงพื้นที่ และเชิงนโยบาย โครงการวิจัยนี้ถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งพื้นที่เพียงในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่เขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา สอดคล้องกับสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561: 1-20) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม สร้างสรรค์คุณค่าสินค้าและบริการการท่องเที่ยว มุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม ผสานกับจุดแข็งในด้านความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตเพื่อสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการด้าน

การท่องเที่ยวที่ตอบสนองพฤติกรรมความต้องการนักท่องเที่ยว และสร้างทางเลือกของประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว

ผลงานเพลงทั้ง 9 บทเพลงที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมา ผ่านขั้นตอนการผลิตผลงานตามมาตรฐานได้ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและทรงคุณวุฒิ ทำการสำรวจความพึงพอใจและข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการแก้ไขตามข้อเสนอแนะดังกล่าว รวมถึงร่วมปรึกษาหาแนวทางการเผยแพร่บทเพลงในสื่อต่าง ๆ กับชุมชน ทำการบูรณาการบทเพลงกับศาสตร์ทางด้านอื่น ๆ สอดคล้องกับ สำราญ จูช่วย (2551: 9) ได้ทำการศึกษา แนวทางการประชาสัมพันธ์ตามคุณลักษณะของนักศึกษาวิทยาลัยราชพฤกษ์ กล่าวไว้ว่า การประชาสัมพันธ์ หมายถึง การติดต่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ขององค์กรสถาบันนั้น ๆ ด้วยความพยายามในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดี ด้วยสื่อหรือวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้กลุ่มประชาชนเป้าหมาย เกิดทัศนคติมีความเข้าใจอันดีต่อภาพพจน์ที่ดีต่อองค์กรสถาบันยอมรับด้วยความศรัทธาและเกิดการสนับสนุนและให้ความร่วมมือเป็นผลให้การดำเนินงานขององค์กร สถาบันบรรลุวัตถุประสงค์

ข้อเสนอแนะและการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรนำบทเพลงที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นไปเผยแพร่ในเครือข่ายประชาสัมพันธ์
2. ควรจัดทำเวอร์ชันภาษาอังกฤษเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในสื่อต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวต่างชาติได้รับรู้และเข้าถึงข้อมูลได้มากขึ้น
3. ควรส่งเสริมการดำเนินโครงการวิจัยในลักษณะนี้ในพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศไทยให้มากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กรฤต นิลวานิช. (2561). แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้านในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติปิบูลสงครามวิจัยครั้งที่ 4 ประจำปี พ.ศ.2561*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลย์สงคราม
- คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2562). *ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา*. สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2562, จาก http://www.songkhlake.psu.ac.th/content/bio_physic
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (5) ประเด็นการท่องเที่ยว*. สืบค้น 30 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://nscr.nesdc.go.th/>
- สำราญ จูช่วย. (2551). *แนวทางการประชาสัมพันธ์ตามคุณลักษณะของนักศึกษาวิทยาลัยราชพฤกษ์*. นนทบุรี: วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- สุชาติ แสงทอง.(2557). *เอกสารประกอบคำบรรยาย แนวคิดความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่อการสร้างงานด้านศิลปวัฒนธรรม*. สงขลา: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย
ของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา
Motivation for Undergraduate Students' studying Chinese
to Thai Translation

ขวัญดาว มาอยู่¹ นภัสรณ์ เหลืองศักดิ์ศรี² โชติวัน แยมขยาย³ และมุกิตา สัตถุศาสน์⁴
Kwandaw Mayou, Napatsorn Luengsaktri, Chotiwan Yaemkhayai and Mutita Satathusart

บทคัดย่อ

แรงจูงใจคือพลังที่จะช่วยผลักดันผู้เรียนให้แสดงพฤติกรรมและกระทำการต่าง ๆ ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายตามที่ตนเองตั้งไว้ ดังนั้นแรงจูงใจจึงมีความสำคัญมากต่อการเรียนทุกรายวิชา โดยเฉพาะวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย ซึ่งเป็นวิชาเฉพาะด้าน ผู้เรียนส่วนใหญ่มักจะประสบปัญหาและอุปสรรคในการเรียน จนทำให้ผู้เรียนเกิดความท้อแท้และล้มเลิกได้โดยง่าย ผู้เขียนบทความนี้เป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบสอนในรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่คิดว่าเป็นวิชาที่ยาก ผู้เรียนจึงเกิดเจตคติไม่ดีต่อการเรียน ตำราและเอกสารประกอบการสอนไม่สอดคล้องกับระดับความรู้ของผู้เรียน อีกทั้งรูปแบบและวิธีการสอนของอาจารย์ผู้สอนขาดความหลากหลาย บรรยากาศในชั้นเรียนไม่น่าสนใจ ทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน ดังนั้นผู้เขียนจึงศึกษาเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจในการเรียน ผู้สอนควรสร้างทัศนคติที่ดีให้แก่ผู้เรียน โดยการจัดการเรียนการสอนอย่างหลากหลายและน่าสนใจ ควรจัดทำเอกสารประกอบการสอนให้เหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้เรียน อีกทั้งผู้สอนควรพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของตนเองให้มีความเชี่ยวชาญมากขึ้น วิธีการดังกล่าวมีส่วนช่วยสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน รวมทั้งส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนในวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้นและบรรลุผลตามจุดประสงค์ของรายวิชา

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
อีเมล kwandaw@aru.ac.th

Lecturer of Education Program in Chinese, Faculty of Humanities and Social Sciences Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. Email: kwandaw@aru.ac.th

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
อีเมล lnapatsorn@aru.ac.th

Lecturer of Education Program in Chinese, Faculty of Humanities and Social Sciences Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. Email: lnapatsorn@aru.ac.th

³ อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ อีเมล chotiwanyae@pim.ac.th

Lecturer of The faculty of education, Panyapiwat Institute of management. Email: chotiwanyae@pim.ac.th

⁴ ผู้ช่วยสอน คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ อีเมล mutitasat@pim.ac.th

Teaching Assistant, The faculty of education, Panyapiwat Institute of management. Email: mutitasat@pim.ac.th

คำสำคัญ: แรงจูงใจ การแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย ผู้เรียนระดับอุดมศึกษา

Abstract

Motivation is the powers that can be drive students to show their behaviors and actions that can lead them to their goals. Therefore motivation is very important to study all subjects, especially a specialized subject “Chinese to Thai Translation”. A majority of the students encounter problems and obstacles in their studies that make them feel discouraged and easily give up. According to the responsibility in the teaching on Chinese to Thai Translation subject, author found that majority students realized that this subject was very difficult, textbooks and teaching materials were inconsistent with their knowledge level, the classroom environment was not attractive, as well as teachers’ teaching methods was not diverse. These problems caused students lack of motivation to study. So, the author conducts a study on motivation for undergraduate students' studying Chinese to Thai Translation subject. Teachers should create positive attitude to students, make an interesting and different class, provide teaching materials which are consistent with students' knowledge level, in addition, teachers should develop their skills and knowledge to become more proficient. These methods benefit creating a positive attitude toward students, making students more enjoyable and achieving the Chinese to Thai Translation subject’s objectives.

Keywords: Motivation, Chinese to Thai Translation, Undergraduate Students

บทนำ

การแปลคือการถ่ายทอดความหมายของข้อความในภาษาหนึ่ง ๆ ที่ใช้สื่อสารไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง โดยข้อความที่ถ่ายทอดเป็นภาษาอื่นแล้วจะมีใจความเหมือนกับข้อความภาษาต้นฉบับ การแปลเปรียบเสมือนสื่อหลักที่มีบทบาทในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ระหว่างชนชาติที่ใช้ภาษาต่างกัน นอกจากนี้ยังเป็นวิธีหนึ่งที่ใช้วัดระดับความรู้ทางภาษาของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เพราะว่าถ้าผู้เรียนสามารถแปลได้ถูกต้องและเหมาะสมตามความหมาย ก็จะสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถทางภาษาของผู้เรียนอีกด้วย รายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย เป็นรายวิชาที่ผู้เรียนสาขาภาษาจีนและสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาษาจีนจำเป็นต้องเรียน เนื่องจากการแปลเป็นวิชาที่ต่อยอดองค์ความรู้ และต้องใช้ทักษะพื้นฐานทั้งหมดมาบูรณาการ ผู้เรียนจะต้องมีคลังคำศัพท์ เข้าใจไวยากรณ์จีน รวมทั้งโครงสร้างของประโยคมาก่อน การแปลยังเป็นวิชาที่จำเป็นต้องให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ โดยเนื้อหาที่มอบหมายให้ผู้เรียนแปลจะเป็นทั้งเนื้อหาในชีวิตประจำวันและเนื้อหาเฉพาะทาง ทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่มองว่ารายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยเป็นวิชาที่เรียนยาก และประกอบกับการสอนที่ไม่มีหลากหลายทำให้บรรยากาศในชั้นเรียนค่อนข้างน่าเบื่อ งานที่ได้รับมอบหมายก็เป็นงานที่ต้องใช้เวลา

ทำนาน ส่งผลให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดแรงจูงใจในการเรียนวิชานี้ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชานี้ไม่ดีเท่าที่ควรและการเรียนการสอนไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของรายวิชา

การเรียนภาษาต่างประเทศนั้น นอกจากความถนัดทางการเรียนแล้วแรงจูงใจก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญมาก เมื่อผู้เรียนมีความสนใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็จะเกิดเป็นความพึงพอใจในการเรียนรู้หรือเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ จนกลายเป็นแรงกระตุ้นในการเรียน ส่งผลทำให้ทัศนคติและพฤติกรรมของผู้เรียนต่อการเรียนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีน โดยเฉพาะวิชาที่ผู้เรียนรู้สึกว่ายากหรือไม่น่าสนใจ รวมทั้งต้องเป็นแรงผลักดันให้ผู้เรียนกระตือรือร้นในการเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนในรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย

ความหมายและประเภทของแรงจูงใจ

แรงจูงใจคือพลังผลักดันให้คนมีพฤติกรรม ทั้งยังช่วยกำหนดทิศทางและเป้าหมายของพฤติกรรมนั้นด้วย คนที่มีแรงจูงใจสูงจะใช้ความพยายามในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนสำเร็จถึงเป้าหมายอย่างไม่ลดละ แต่คนที่มีแรงจูงใจต่ำจะไม่แสดงพฤติกรรมหรือไม่ก็ล้มเลิกการกระทำก่อนบรรลุเป้าหมาย นักวิชาการได้ให้ความหมายของแรงจูงใจไว้ดังนี้

สุชาติ สุขบำรุงศิลป์ (2553: 17) กล่าวว่า แรงจูงใจ คือสิ่งที่อยู่ภายในตัวบุคคลเป็นแรงขับเป็นพลังของแต่ละคนที่ทำให้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจนสำเร็จ โดยมีกระบวนการเกิดจากการที่มนุษย์ทุกคนมีความคาดหวัง ความต้องการและเป้าหมายชีวิต ทำให้เกิดแรงขับเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ เพราะฉะนั้นแรงจูงใจจึงมีอิทธิพลในการกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และรักษาพฤติกรรมนั้นไว้เพื่อให้ตัวเองได้สิ่งที่คาดหวังหรือต้องการ

ชาญเดช วีรกุล (2552: 3) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งเร้าจากภายใน สิ่งจูงใจหรือสิ่งโน้มน้าวใจบุคคลให้เกิดพฤติกรรม เกิดความคิด ความเชื่อมั่นและความมานะพยายามที่จะกระทำ และคงไว้ซึ่งการกระทำนั้น ๆ เพื่อจะบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามที่บุคคลหรือองค์กรตั้งไว้

จะเห็นได้ว่า แรงจูงใจเป็นสิ่งกระตุ้นช่วยให้คนมีพลังในการใช้ความรู้และความสามารถทั้งหมดที่มีอยู่ รวมทั้งมีความมานะพยายามในการเรียนรู้หรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยความเต็มใจ ตั้งใจทุ่มเท และมีความสุขในการเรียนรู้หรือการทำงาน เพื่อจะบรรลุเป้าหมายตามที่ตนเองหรือองค์กรตั้งไว้

Peng Liting (2557) ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแรงจูงใจของสพอลดิง (Spaulding) ว่า ได้แบ่งแรงจูงใจออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motives) แรงจูงใจภายในเป็นสิ่งผลักดันจากภายในตัวบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นเจตคติ ความคิด ความสนใจ ความตั้งใจ การมองเห็นคุณค่า ความพอใจ ความต้องการ เป็นต้น โดยมีได้มีบุคคลอื่นมาเกี่ยวข้อง สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมค่อนข้างถาวร เช่น นักเรียนสนใจเล่าเรียนด้วยความรู้สึกลึกซึ้งในตัวของเขาเอง ไม่ใช่เพราะถูกบิดามารดาบังคับ คนงานที่เห็นองค์กรคือสถานที่ให้ชีวิตแก่เขาและครอบครัวเขาก็จะจงรักภักดีต่อองค์กรนั้นตลอดไป เป็นต้น

2) แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motives) แรงจูงใจภายนอกเป็นสิ่งผลักดันภายนอกตัวบุคคล ที่กระตุ้นให้มองเห็นจุดหมายปลายทาง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการแสดงพฤติกรรมของบุคคล แรงจูงใจเหล่านี้ ได้แก่ การได้รับรางวัล เกียรติยศชื่อเสียง คำชม การยกย่อง แรงจูงใจประเภทนี้

ไม่คงทนถาวร บุคคลที่แสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองสิ่งจูงใจดังกล่าวเฉพาะกรณีที่ต้องการสิ่งตอบแทนเท่านั้น

กล่าวสรุป คือ แรงจูงใจเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้เรียนในขณะที่กำลังศึกษาเล่าเรียน อาจารย์ผู้สอนต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ถ้าผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนในรายวิชาของท่าน ไม่ว่าจะเป็แรงจูงใจจากภายในหรือภายนอกก็ตาม ล้วนเกิดประโยชน์และมีส่วนช่วยในการเรียนการสอนทั้งสิ้น ดังนั้นผู้สอนต้องทราบถึงปัจจัยและแสวงหาแนวทางสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียน โดยเฉพาะวิชาที่ผู้เรียนรู้อยากและเกิดอุปสรรคในการเรียน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

แรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา

ตั้งแต่ประเทศจีนทำการเปิดประเทศและปฏิรูปรูปด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม จนกลายเป็นประเทศมหาอำนาจอีกประเทศหนึ่งในโลก ทำให้หลายประเทศต้องการความร่วมมือและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศจีน ดังนั้นผู้สนใจเรียนภาษาจีนทั่วโลกมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่นเดียวกับประเทศไทย Peng Liting (2557) ผู้เรียนเลือกเรียนภาษาจีน มาจาก 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยภายใน เพื่อต้องการพัฒนาความสามารถทางภาษาตนเอง ต้องการการเดินทางสู่ประเทศจีนเพื่อศึกษาต่อ ท่องเที่ยวเปิดโลกกว้าง ต้องการทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับภาษาจีน และความสนใจในภาษาและวัฒนธรรมจีน ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ สถานศึกษา สังคม และครอบครัว

ปัจจุบันนี้เป็นยุคอาเซียน (ASEAN) ปรียา รินรัตน์กร (2559) กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน นอกจากภาษาอังกฤษแล้ว นักศึกษายังตื่นตัวและสนใจเรียนรู้ภาษาที่ 3 ได้แก่ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาสเปน ภาษาฝรั่งเศส ซึ่งมีเหตุผลที่แตกต่างกันดังนี้ (1) อยากรเรียนเพื่อเพิ่มโอกาสการหางานหรือเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพในอนาคต (2) อยากรเรียนเพื่อติดตามข้อมูล ดารา เพลง ละคร เกม ภาพยนตร์ที่ตนเองชื่นชอบ (3) อยากรเรียนเพราะพ่อแม่ผู้ปกครองหรือคนใกล้ชิดแนะนำให้เรียน ซึ่งเหตุผลดังกล่าวมีทั้งแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow, 1943) นักจิตวิทยาผู้คิดค้นทฤษฎีแรงจูงใจ (The Theory of Human Motivation) มองว่าแรงจูงใจคือความต้องการของมนุษย์ที่มีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากระดับต่ำสุดไปยังระดับสูงสุด เมื่อความต้องการในระดับหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการอื่นในระดับที่สูงขึ้น กล่าวคือ อย่างน้อยผู้เรียนควรจะมีเป้าหมายแล้วว่าเรียนภาษาจีนไปเพื่ออะไร ต้องการอะไรจากการเรียนภาษาจีน ประโยชน์ของแรงจูงใจทำให้ผู้เรียนรู้ทิศทางและเป้าหมายของตนเอง สร้างความมั่นใจในการเรียนภาษาจีนมากยิ่งขึ้น มีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน และสามารถพัฒนาศักยภาพด้านภาษาจีนของตนเองได้อย่างรวดเร็ว

ปัญหาที่พบในการเรียนการสอนรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย

วิชาการแปลเป็นศาสตร์อีกแขนงหนึ่งที่กำลังเติบโตและมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ทันกับความต้องการและความจำเป็นของโลกยุคปัจจุบันสถาบันการศึกษาชั้นนำในประเทศหลายแห่ง เปิดหลักสูตรการแปลขึ้นเพื่อรองรับความต้องการดังกล่าว ขณะนี้ไม่ได้มีเพียงการจัดการเรียนการสอนเฉพาะภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาสากลที่ใช้ในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา ธุรกิจการค้า และการพัฒนา

ประเทศเท่านั้น แต่ยังรวมถึงภาษาสำคัญอีกหลายภาษาของโลกเช่น ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาฝรั่งเศส ภาษาสเปน รวมทั้งภาษาอาเซียน เป็นต้น (ชนฉัตร เพ็ชรวัฒนา, 2559: 25) ด้วยเหตุนี้ผู้ที่เลือกเรียนภาษาต่างประเทศหรือภาษาที่ 2 ในระดับสูง จำเป็นต้องเรียนวิชาการแปล ผู้เขียนบทความนี้เป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบในรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย ได้ทราบถึงสถานการณ์ อุปสรรคและปัญหาการเรียนการสอนในรายวิชานี้โดยตรง ซึ่งแบ่งเป็นหัวข้อหลัก ๆ ดังนี้

1. ทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย

รายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยเป็นวิชาชั้นสูงวิชาหนึ่ง บางหลักสูตรจัดอยู่ในหมวดภาษาศาสตร์ บางหลักสูตรจัดอยู่ในหมวดเสริมวิชาชีพ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา ผู้เรียนต้องมีความรู้ภาษาจีนพื้นฐานก่อนที่จะเรียนในรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยได้ เพราะว่าผู้เรียนจะต้องบูรณาการกับการฟังพูดอ่านเขียนทั้ง 4 ทักษะและนำความรู้ทั้งหมดที่เรียนมาใช้ในการฝึกแปล ผู้เรียนส่วนใหญ่รู้สึกว่าร่ายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยมีเนื้อหาที่ค่อนข้างยาก เพราะต้องเรียนรู้ทั้งคำศัพท์ โครงสร้าง ไวยากรณ์ภาษาจีน รวมทั้งประเพณีและวัฒนธรรมของประเทศจีนอีกด้วย ทำให้ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดความมั่นใจในตัวเอง คิดว่าตนเองไม่สามารถเรียนวิชานี้ได้ดีและล้มเลิกในที่สุด อีกทั้งยังรู้สึกว่าบรรยากาศในชั้นเรียนไม่สนุก ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย จะมีเพียงผู้เรียนบางส่วนเท่านั้นที่ตั้งใจเรียนในรายวิชานี้ เนื่องจากมีเป้าหมายชัดเจนว่าในอนาคตจะประกอบอาชีพนักแปล ล่าม หรืองานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแปล

2. วิธีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย

วิธีการจัดการเรียนการสอนส่งผลต่อทัศนคติและแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียนโดยตรง ถ้าอาจารย์ผู้สอนสามารถเลือกใช้วิธีการสอนที่ดีและเหมาะสมกับผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนมีความสุขและตั้งใจเรียนมากยิ่งขึ้น สำหรับวิธีการเรียนการสอนของรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย นั้นจากประสบการณ์ของผู้เขียน พบว่าวิธีการจัดการเรียนการสอนรายวิชานี้เน้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ โดยจะให้ผู้เรียนเริ่มแปลคำ วลี ประโยค ตลอดจนข้อความ บทความ และเอกสารต่าง ๆ ด้วยตนเอง ดังนั้นการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะเน้นให้ผู้เรียนฝึกแปล และอาจารย์ผู้สอนคอยให้คำชี้แนะและตรวจทานงานแปลของผู้เรียน รูปแบบการเรียนการสอนของรายวิชานี้ค่อนข้างจำเจและไม่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายกับการเรียน อีกสาเหตุหนึ่งคือวิชาการแปลเน้นการให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของรายวิชา อาจารย์ผู้สอนจึงมอบหมายงานแปลรูปแบบต่าง ๆ ให้ผู้เรียน บางบทความมีความยาว ผู้เรียนต้องใช้เวลาในการค้นหาคำศัพท์ แปล และตรวจทานให้ถูกต้องตามภาษาปลายทาง จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความท้อแท้และไม่ตั้งใจแปลงานที่อาจารย์มอบหมาย

3. ตำราเรียนและเอกสารประกอบการสอนของรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย

ตำราเรียนและสื่อการสอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาษาจีนเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ นริศ วศินานนท์ (2559: 264) กล่าวว่า “ในการเรียนการสอนภาษาจีนในระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังใช้ตำราเรียนและหนังสือของประเทศจีน แม้ว่าสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งได้เรียบเรียงขึ้นเองแต่ยังขาดความเชื่อมโยงต่อเนื่องเป็นระบบทั้งหลักสูตร” สำหรับตำราหรือหนังสือเกี่ยวกับรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยมีจำนวนน้อย เช่น หนังสือการแปลจีน-ไทยเบื้องต้น ของ อาจารย์ ดร.ศรัภักษ์ เพชรเชิดชู จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตำราการแปลภาษาไทยเป็นจีน ของ รองศาสตราจารย์ ดร.กนกพร นุ่มทอง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น ทำให้

เกิดข้อจำกัดในการเลือกหนังสือที่เหมาะสมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชานี้ อีกทั้งเอกสารที่ใช้ในการอ้างอิงเพื่อนำมาประกอบการสอนหรือแนะนำให้ผู้เรียนได้กลับไปค้นคว้านอกชั้นเรียนมีค่อนข้างน้อยเช่นกัน อีกปัญหาหนึ่งคือเนื้อหาและบทความที่จะให้ผู้เรียนฝึกแปลนั้น ต้องมีเนื้อหาที่ทันสมัย ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนจะต้องปรับปรุงเนื้อหาของเอกสารประกอบการสอนอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งยังต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับระดับความรู้ของผู้เรียน ด้วยเหตุนี้การเลือกหนังสือหรือจัดทำเอกสารประกอบการสอนที่ดีและเหมาะสมกับผู้เรียนที่จะเรียนในรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยนั้น ถือว่าเป็นเรื่องยากสำหรับอาจารย์ผู้สอน

4. คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย

อาจารย์ผู้สอนภาษาจีนมีความสำคัญอย่างมากในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนให้มีประสิทธิภาพ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนภาษาจีนได้ศึกษาถึงจุดอ่อนและจุดแข็งของการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559) ระบุว่า “การเร่งรัดเปิดหลักสูตรภาษาจีนจนเกิดปัญหาขาดแคลนอาจารย์ผู้สอนทำให้อาจารย์ภาษาจีนกว่าครึ่งเป็นอาจารย์ที่จบใหม่ ยังขาดความรู้ความเชี่ยวชาญในการสอนภาษาจีน” จะเห็นได้ว่าอาจารย์ผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญน้อยทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ดีเท่าที่ควรและการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนไม่ชัดเจนและเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยนั้นเป็นวิชาเฉพาะด้าน ผู้สอนที่รับผิดชอบรายวิชานี้ นอกจากจะต้องมีความเชี่ยวชาญในด้านภาษาจีนแล้ว ยังต้องมีความเชี่ยวชาญในการใช้ภาษาไทยด้วย รวมทั้งต้องมีประสบการณ์ทางด้านการแปล เพื่อที่จะถ่ายทอดความรู้และชี้แนะวิธีการแปลอย่างถูกต้องให้แก่ผู้เรียน

วิธีการสร้างแรงจูงใจในการเรียนรายวิชาวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย

แครอล เอสด เว็ค (Carol S. Dweck, 2007: 7) ศาสตราจารย์ทางด้านจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบียในสหรัฐอเมริกา กล่าวว่า ระดับสติปัญญาและความฉลาดของมนุษย์มีความสำคัญน้อยกว่าความพยายามและความรู้สึกท้าทายที่จะแก้ปัญหา ดังนั้นจึงมีเด็กที่มีไอคิวสูงและมีผลการเรียนดีในระดับประถมจำนวนมากไม่น้อย เมื่อขึ้นไปเรียนในระดับมัธยมแล้วมีผลการเรียนตกต่ำลง ทั้งนี้เป็นเพราะผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในการสร้างกระบวนการจูงใจให้เด็กสามารถพัฒนาการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองนั้น ผู้สอนจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนคำนึงถึงเรื่องกระบวนการเรียนรู้มากกว่าการพิสูจน์ว่าตนเองว่าเป็นผู้ที่มีความฉลาด เมื่อผู้เรียนพบอุปสรรคในการเรียน ผู้เรียนจะต้องมีใจจดจ่ออยู่ที่ความพยายามและเลือกใช้ยุทธศาสตร์ต่าง ๆ มาแก้ปัญหา แทนที่จะวิตกกังวลว่าตนเองไร้ความสามารถ เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาการเรียนการสอนในรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยตามที่กล่าวมาข้างต้น จะแบ่งวิธีการสร้างแรงจูงใจเป็น 4 ด้านหลัก ๆ ดังนี้

1. การสร้างทัศนคติที่ดีของผู้เรียนต่อรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย

กระบวนการเรียนรู้ที่สามารถบ่มเพาะความเชื่อและทัศนคติที่ดีมีความสำคัญไม่น้อยกว่าสาระความรู้ เนื่องจากการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่จะส่งผลกระทบยาวต่อพฤติกรรมและทัศนคติของผู้เรียน การสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การทำให้ผู้เรียนเกิดความพอใจ (ฉันทะ) ซึ่งส่งผลให้พวกเขาสนใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมถึงแนวโน้มที่จะประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ ดังนั้นผู้สอนควรหาแนวทางเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อวิชาการแปลของผู้เรียนให้ไปในทางที่ดี

ตัวอย่างเช่น การเล่าถึงความสำคัญของรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย นอกจากสามารถนำไปประกอบอาชีพแล้ว ยังสามารถเป็นประโยชน์ในการเรียนภาษาจีนในชีวิตประจำวันได้ เช่น การช่วยเหลืออาจารย์ชาวจีนแปลคำศัพท์เพื่อใช้ในการซื้อของ การแปลข้อความหรือโฆษณาภาษาจีนเป็นภาษาไทย เพื่ออธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจ เป็นต้น การเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการแปลหรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการแปลมาบรรยายประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนฟัง ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจและปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อวิชาการแปลให้ดีขึ้น

นอกจากนี้ผู้สอนยังสามารถจัดกิจกรรมทั้งในและนอกชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการแปลนั้นไม่ยากอย่างที่คิด เช่น เริ่มจากให้ผู้เรียนแปลคำศัพท์ วลี และประโยคง่าย ๆ ส่วนบทความควรเป็นนิทาน เรื่องเล่าที่มีคำศัพท์และโครงสร้างประโยคที่ไม่ซับซ้อน จากนั้นค่อยเพิ่มระดับความยากตามลำดับ สุริยะ ประทุมรัตน์ (2557: 73) ได้ศึกษาโดยนำเทคนิคการสอนแบบเสริมแรงทางบวกหรือเทคนิคการสอนแบบให้รางวัล (Rewards Method) มาใช้สร้างแรงจูงใจ และใช้พัฒนาความมั่นใจของผู้เรียน เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นมากขึ้น ดังนั้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าร่วมการประกวดหรือแข่งขันจนได้รับรางวัล จะทำให้ผู้เรียนเกิดมั่นใจและเชื่อว่าตนเองมีความสามารถเพียงพอต่อการเรียนในรายวิชานี้

2. เปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนให้มีความหลากหลาย

การจัดการเรียนการสอนรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย ผู้สอนต้องคำนึงถึงหลายปัจจัย ได้แก่ ระดับภาษาจีนของผู้เรียนโดยภาพรวม จุดประสงค์ของรายวิชา เนื้อหาสาระรายวิชา การวัดและประเมินผลการเรียน เป็นต้น รูปแบบการเรียนการสอนควรมีหลายรูปแบบ เช่น การจัดการเรียนการสอนแบบบรรยาย (Lecture Method) การจัดการเรียนการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion Method) การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-Centered Learning Method) เป็นต้น (กฤติยา อริยา, 2559) การเลือกใช้วิธีการสอนที่หลากหลายจะทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่ายและสนใจเรียนในรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้วิธีการจัดการเรียนการสอนแล้ว ผู้สอนยังต้องคำนึงถึงการมอบหมายงานแปลให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ บทความที่นำมาให้ผู้เรียนแปลจึงควรเป็นบทความที่น่าสนใจ มีเนื้อหาสนุก ทันสมัย ทันเหตุการณ์ เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เช่น ข้อความจากเนื้อเพลง นิทานสนุก ๆ ข้อความที่เป็นที่นิยมจากแอปพลิเคชัน TikTok เป็นต้น รวมทั้งการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เช่น การแข่งขันพากย์การ์ตูนจีน-ไทย การร้องเพลงจีน-ไทย เป็นต้น ขณะเดียวกันกิจกรรมที่ผู้สอนจัดขึ้นควรมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของรายวิชาด้วย

3. การเลือกใช้ตำราเรียนและเอกสารประกอบการสอน

ตำราเรียนและเอกสารประกอบการสอนเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมการเรียนของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตำราที่ดีควรมีเนื้อหาครอบคลุมจุดประสงค์ของรายวิชา ใช้ภาษาที่กระชับและเข้าใจง่าย มีแบบฝึกหัดให้ผู้เรียนทบทวนบทเรียน การมีตำราหรือเอกสารประกอบการสอนที่ดีจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนด้วยเช่นกัน

จากปัญหาการขาดแคลนตำราเรียนและเอกสารประกอบการสอนของรายวิชาการแปลนั้น ทำให้ผู้สอนต้องเป็นผู้จัดทำตำราหรือเอกสารประกอบการสอนขึ้นเอง การเขียนตำราที่ดีนั้นก่อนอื่นผู้สอนควรศึกษาข้อมูลที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวิชาการแปลก่อน จากนั้นรวบรวมเนื้อหาทั้งหมด สุดท้ายนำมาเรียบเรียงใหม่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรายวิชานี้ ทดลองใช้สอนกับผู้เรียน และเมื่อสิ้นสุด

ภาคการศึกษาให้ผู้เรียนทำแบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนและเอกสารประกอบการสอนที่อาจารย์จัดทำขึ้น นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงเพื่อใช้สอนในภาคการศึกษาถัดไป นอกจากนี้ผู้สอนยังสามารถขอคำชี้แนะจากอาจารย์ในสาขาวิชาฯ หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำเอกสารประกอบการสอนในรายวิชาการแปลได้อีกด้วย

4. คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย

จักรแก้ว นามเมือง (2555: 60-61) กล่าวว่า ครูสอนภาษาจีนจำเป็นต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา เพื่อให้มีความรู้ที่เป็นปัจจุบัน และสามารถนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยควรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ ด้านวิชาการ จะต้องมีความรู้ทางด้านภาษาจีนและภาษาไทยอย่างถ่องแท้ เข้าใจประเพณี วัฒนธรรมจีนและไทย มีความสามารถในการถ่ายทอดภาษาให้ผู้ฟังรับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ใช้ภาษาได้เหมาะสมกับบริบทและกาลเทศะ ผู้สอนในรายวิชานี้จึงควรพัฒนาทักษะทางภาษาและด้านการแปลของตนเองอย่างสม่ำเสมอ เข้าร่วมอบรมความรู้ตามที่องค์กรหรือสถาบันการศึกษาต่างๆ จัดขึ้น เป็นผู้ใฝ่รู้และค้นคว้าหาข้อมูล เพื่อนำมาปรับปรุงเอกสารประกอบการสอนและวิธีการสอนในรายวิชานี้อย่างต่อเนื่อง ด้านวิชาชีพ ผู้สอนควรมีประสบการณ์เกี่ยวกับการแปล มีการติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญในสายงานแปล เช่น นักแปล ล่าม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นประโยชน์ต่อผู้สอนในการพัฒนาศักยภาพการแปลของตนเอง

นอกจากนี้ อาจารย์ผู้สอนรายวิชานี้ควรสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อนำมาวิเคราะห์และปรับปรุงแก้ไขให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ถ้าหากอาจารย์ผู้สอนมีความเชี่ยวชาญทางวิชาการและวิชาชีพในด้านการแปลมากเพียงพอ ก็จะสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ ผู้เรียนก็จะเกิดความเข้าใจและกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น

สรุป

ผู้เขียนพบว่า ปัญหาการเรียนการสอนของรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย ได้แก่ (1) ผู้เรียนรู้สึกวุ่นวายในรายวิชาค่อนข้างยาก ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติไม่ดีต่อรายวิชา (2) วิธีการจัดการเรียนการสอนไม่หลากหลาย ทำให้บรรยากาศในชั้นเรียนไม่น่าสนใจ (3) เอกสารประกอบการสอนและสื่อการสอนมีจำนวนน้อย ทำให้การสืบค้นข้อมูลมีข้อจำกัด (4) อาจารย์ผู้สอนขาดประสบการณ์ด้านการแปล ทำให้ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนได้ไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัญหาหลักที่เกิดขึ้น และส่งผลกระทบต่อแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียนทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นการสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง กล่าวคือ การปรับทัศนคติใหม่ให้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการเรียนรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทยไม่ยากอย่างที่คิดและมีประโยชน์ต่อผู้เรียนในการประกอบอาชีพในอนาคต การเลือกใช้วิธีการสอนหลายรูปแบบ เพิ่มความน่าสนใจให้แก่ผู้เรียน เช่น ให้ผู้เรียนแปลบทความที่สนุกและน่าสนใจ จัดการแข่งขันการแปลภาษาจีน-ไทย จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม เป็นต้น การจัดทำเอกสารประกอบการสอนให้ทันสมัยและเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน นอกจากนี้ อาจารย์ผู้สอนควรพัฒนาศักยภาพองค์ความรู้ด้านภาษาจีนและภาษาไทยและฝึกฝนทักษะด้านการแปลของตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และจัดการเรียนการสอนในรายวิชาให้บรรลุตามจุดประสงค์ ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจและมีความสุขกับการเรียนในรายวิชาการแปลภาษาจีนเป็นภาษาไทย

เอกสารอ้างอิง

- กฤติยา อริยา, วารินทร์ แก้ววูไร และเพ็ญพิศุทธิ์ ในสนิท. (2559). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักศึกษาครุมหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 5(2).
- แครอล เอส ดเว็ค (Carol S. Dweck). (2550). *เปลี่ยน Mindset...ชีวิตเปลี่ยน*. (วิโรจน์ ประสิทธิ์วรนนท์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: อี.ไอ.สแควร์.
- จักรแก้ว นามเมือง. (2560). บุคลิกภาพของครูและลักษณะการสอนที่ดี. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 2(1), 60-61.
- ฉัตรกร เพ็ชรวัฒนา. (2559). การแปลของไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสารการแปลและการล่าม*, 1(1), 25.
- ชาญเดช วีรกุล. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับขวัญในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ 5 (จังหวัดอุบลราชธานี) (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ปรีชา รินรัตน์. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 24(46).
- นริศ วศินานนท์. (2559). การศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย. *วารสารจีนศึกษา*, 9(2), 263-264, 272-274.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). *รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยระดับมัธยมศึกษา* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สุชาดา สุขบำรุงศิลป์. (2553). *แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนวิศวกรรมแหลมฉะเชิงเทรา* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). ฉะเชิงเทรา: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุริยะ ประทุมรัตน์. (2557). การพัฒนาความมั่นใจในการพูดภาษาอังกฤษของนักศึกษาวิชาสังคมศึกษาระดับปริญญาตรีโดยใช้รางวัลในการเสริมแรงทางบวก. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 6(12), 73.
- Peng Liting. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนวิชาภาษาจีนของนักศึกษามหาวิทยาลัยสยาม. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 15(28), 27-38.
- Maslow. A. A (1943). *Theory of human motivation*. Psychological Review, N.Y. McGraw-Hill.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat University

“ ผลิตบัณฑิตให้มีปัญญา
สร้างคุณภาพคู่คุณธรรม
นำวิชาการสู่การพัฒนาท้องถิ่น ”